

LIBRARY OF THE TAYLOR INSTITUTION
UNIVERSITY
6 - JUN. 1931
OF OXFORD

GRAMMATICA

AD USUM JUVENTUTIS.

SCHOLARUM PIARUM

EDITIO CORRECTIOR.

V A R S A V I Æ

Typis S.R.M. & Reipubl: *Scholarum Piarum*

Anno 1756. Jdibus Januarij.

QUàm sit clara, brevis, & facilis hæc Lingvam Latinam docendi Methodus, Magistri ipsimet è Discipulorum profectu judicabunt. Nihil omissum est, præter obscura & inutilia, ad captum puerorum excedentia. Explicatio ipsa est, in lingvam tantum Patriam verti debet. Verba & Nomina in Tabulis, quæ non sunt Polonicè expressa, facilè explicando dictabuntur. Usus Tabularum diligenter ostendi duntaxat debet, ut ad has Tabulas, componendo Latinè continuò Tyrones recurrant: consequenter autem, isthæc ediscere supervacaneum est. Optimè aliquot Libelli Latini qui pro qualibet Grammatices Classe designati sunt, legendi vel infimis Scholis, meliùs quàm Regularum farrago, ad intelligendam, condiscendamq́; Latinitatem juvabunt.

GRAMMATICES
Pars Prima.
De ORTHOGRAPHIA

Interrogationes	*Responsa.*
1. Quid est Grammatica?	1. Est ars quæ docet benè scribere, bene loqui, benè pronuntiare.
2. Quot sunt partes Grammaticæ?	2. *Quatuor* Orthographia, Ethymologia, Syntaxis, & Prosodia.
3. Quid est Orthographia?	3. Est quæ docet, emendatè, tam literas, quàm voces, scribere.

§. I.
De Literis quo ad Orthographiam.

1. Quot sunt Literæ. quibus Latini utuntur?	1. *Viginti tres.* A b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z.
2. Quotuplices sunt Literæ ratione Orthographiæ?	2. *Duplices:* Majores & Minores.
3. Quomodo scribuntur Literæ Majore?	3. *Ita:* A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T U X Y Z,

4. Quomodo scribuntur Literæ minores? — 4. Ita: a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z.

5. Quando debent scribi Literæ Majores? — 5. 1mo. In Nominibus Propriis & derivativis ab illis: v.g. *Cicero. Italia, Romanus.* 2do. In Nominibus Appellativis dignitatē significantibus, ut *Rex, Regina, Dux, Palatinus.* 3tio. In vocibus quæ à capito vel à Periodo scribuntur. Plura usus docebit.

§. II.

De Notis Orthographicis.

1. Quot sunt Notæ Orthographiæ & quomodo scribuntur? — 1. *Decem.* Comma. sic - ,
Media nota. sic - ;
Duo puncta. sic - :
Periodus. sic - .
Exclamatio. sic - !
Interrogatio. sic - ?
Parenthesis. sic - ( )
Custodes. sic - =
Acutus. sic - á
Accentus Gravis. - è
Circumflexus. sic û
Apostrophus. sic - *Viden'* id est *Videsne?*

2. Ubi solet scribi Accentus Circumflexus? — 2. 1mo Super illis casibus qui per Syncopen efferuntur. v.g. Macedûm pro Macedonum. 2do super Geni-

ti-

tivis singularibus 4tæ Declinationis. v.g. auditûs, sensûs. 3tio super Ablativis similibus alijs casibus, præcipuè super singularibus 1ma Declinationis. v.g. Româ venit, 4to In tertijs personis Pluralibus Præteritorum Modi Indicativi v.g. amavêre. 5to Super vocibus istis: quî pro quomodo, quîcum pro cum quo, &c. cæteri accentus ubi scribantur, usu disces.

§. III.

De Vitijs Orthographiæ Latinæ.

1. Quot sunt vitia Orthographiæ Latinæ?

1 Quinque præcipua: 1mo quando una litera pro aliâ ponitur. vg. Magestas pro Majestas. 2do quando litera aliqua aut Nota Orthographica necessaria, omittitur. vg. fortisimus pro fortissimus, legere pro legêre. 3tio quando litera aut nota aliqua non necessaria additur. vg. chabeo pro habeo, 4to quando literæ unius vocis junguntur cum literis aliarum vocum vg. Deustrinus etunus pro Deus trinus & unus. 5to quando Syllabæ temerè divisæ, separatim scribuntur. vg. Do minus pro Dominus, mag- nus pro magnus.

2. In quo solent errare In-

2. Primo. Errant ponendo e simplex, pro æ diphtongo, vel econ-

cipientes nostrates pueruli contra Orthographiam Latinam?

tra, vg. *celum* pro *cælum*, *muse* pro *musæ*; *pratium* pro *pretium*. *Observandum* enim, quod *æ* diphtongus debet scribi *1mo* in primis Syllabis harum vocum: *æs*, *ædes*, *ædifico*, *æger*, *ænigma*, *æmulus*, *æquor*, *æquus ærugo*, *æstas*, *æstimo*, *ætas*, *æther*, *ævum*, *cædo* quando significat *biię*, *cælum*, *cæmeterium*, *cæna*, *çænum*, *cænobium*, *cæpi*, *cæsar*, *cætus*, *cæpe*, *cæcus*, *cæmentum*, *dæmon*, *fœdus*, *Græcia*, *hæreo*, *hæresis*, *hæres*, *lædo*, *lætus*. *lævus*, *pædor*, *pæan*, *Phœbus Phœnix pœna*, *pœnitet*, *pæstum*, *quæro*, *quæso*, *sævus* &c, & in ijs, quæ ab his derivantur, ac componuntur, ut: *ægritudo*, *græcus*, *hæsito* &c. *2do* Scribitur *æ* diphtongus in compositis ex præpositione præ & in omnibus fere non compositis, ut sunt: prælum, præmium, præda. Præter ista *Presbyter*, *preces*, *pretium*, *premo precor prebendo*, *interpretor*. *3tio* In medijs Syllabis istarum vocum: *Achæus amœnus*, *aulæa*, *chimæra*, *comædia*, *Diæcesis*, *encœnia*, *gynæceum*, *Hebræus*, *Lacedæmon*, *Palæmon*, *Palæstra*, *paræmia*. *proœmium*, *pygmæus*, *sabæus*, *solæcismus*, *trophæum*, & in nonnullis alijs præsertim Græcis. 4to. Scribitur *æ* diphtongus in fine Genitivorum & Dativorum singula-

gula-

gularium, *Item*, Nominativorum & Vocativorum Pluralium 1mæ Declinationis, ut *musæ*, *doctæ*. *Denique*, in istis vocibus: *hæc*. *qua*, *va*.

Secundo. Scribendo Syllabam *ci* pro *ti* vg, *gracia* pro *gratia*, *pacior*, pro *patior*. *Sciendum* enim, quod in omnibus illis vocibus, in quibus Syllabam *ci* sequitur aliqua vocalis, non debet scribi *ci* sed *ti* vg. *recreatio*, *sentio*, &c. Exceptis his: *Gracia*, *jacio* cum compositis. *Patricius Sulpicius*, &c. Exceptis quoque substantivis illis, quorum Primitiva habent Genitivum in *cis* vg. *Judicium*, *indicium*, *audacia*, *fallacia*, &c. provenientia à substantivis: *Judex judicis*, *index indicis*, *audax audacis*, *fallax fallacis*.

Tertio Scribendo V pro U, & è contra. vg. *vnus* pro *unus*; *uerus* pro *verus*. *Sciendum* autem, quod *V* sine cauda tunc scribi debet, quando est consonans, scilicet quando ante aliam vocalem ponitur & cum illa unam facit Syllabam. vg. *vivo*, *volvo*, &c. U verò cum cauda scribitur quando est vocalis vg. *uro*, *durus*, *suus*, &c. *Item* U scribitur, quando cum alia vocali facit diphtongum. vg. *aurum*, *auspex*, &c. *Item* U non V debet scribi post istas literas. *g*, *s*,

&

& q. vg. *lingua. extinguo; suavis; suadeo; laquor, quaro, &c.*

Quarto. Scribendo literam *i* pro g, & ècontra. vg. *diliientia* pro *diligentia; magestas* pro *Majestas &c. Consideranda* enim sunt quandoque voces primitivæ, quia vg. dicitur, *diligo, negligo, lego, ago, ango, gigno, &c.* ideo debet scribi: *diligens* non *diliiens negligentia* non *negliientia, legit, agit angebam genuit &c.* Alias verò voces, quæ scribuntur per g. ut: *Angelus, Magister, gelu, gero, &c.* & quæ scribuntur per *j*, ut *jejunium, jecur majestas,* &c. usus potius & experientia docebit.

Quinto. Scribendo literam O pro U, & ècontra vg. *secondos* pro *secundus, commôdom* pro *commodum, commonis* pro *communis &c.*

Sexto. Scribendo literam *d* pro *t* & è contra. vg. *aput* pro *apud, legid* pro *legit, capud* pro *caput. &c. Notandum* autem, quod solum istæ voces finiuntur in literam *d. Ad,* præpositio (nã conjunctio scribitur: *at atque:*) *id* pronomen (Verbum enim scribitur: *it;*) *quod aliquod,* dum non referuntur ad numerum, (nam dum significant numerum; scribuntur: *quot, aliquot;*) *quia nequid,* quando sunt nomina, (Verba enim scribuntur:

quit

quit, nequit) & *haud.* Item natura: *istud, illud, aliud,* Hebraica item aliqua; ut *David, Eliud &c.*

Septimo. Scribendo *P.* pro *b,* & ècontra. vg. *optineo,* pro *obtineo, apstineo* pro *abstineo, opservo,* pro *observo, scribsi* pro *scripsi, nubsi,* pro *nupsi labsus,* pro *lapsus, apsens,* pro *absens, &c.*

Octavo. Scribendo *K* pro *c* vel *q*. vg. *Kanis* pro *canis, Kvis* pro *quis, &c. Sciendum* enim quod nunquam Latini utuntur istâ literâ *K* nisi in hac unica voce: *Kalenda,* & in aliquib9 Nominibus proprijs. vg. *Kestka, Kijovia &c.* sed loco illius scribunt: c vg. *canus, collis, cultor,* & in aliis autem vocibus *q* vg. *quatuor, quies, quoniam &c.*

Nono. Scribendo z pro *s* vg. *quazi* pro *quasi, nizi* pro *nisi. pretiozus* pro *pretiosus &c. Observandum* autem quod litera z in Latinis vocibus nunquam scribitur nisi in aliquĩbvs Græcis, vg. *zelus zephyrus, zizania, zodiacus, zona, zythum, Lazarus, &c.*

Decimo. Scribendo f pro *ph,* & ècontra. vg. *triumfus* pro *triumphus, phuria* pro *furia &c.* In istis enim vocĩbus non debet scribi *f* sed *ph: Phàéton, phalanx, phalera phantasia, pharao, pharos, pharetra, phasianus, Phidias, Philippus, philomela, Philosophia, Physi-*

ſica, Phryx, Phœbus, Siſiphus, Sophia, Joſephus, trophæum, & pleriſq; Græcis; quorum uſus Magiſter erit.

Undecimo. Omittendo aliquam literam, præſertim, quando duæ eædem ſimul ſcribuntur, vg. *apelo* pro *appello*, *ferum* pro *ferrum*,

Duodecimo. Scribendo *y* pro *i* & econtra. vg. *trytus* pro *tritus*, *prymus*, pro *primus*, *inclyno* pro *inclino*, *ſtilus* pro *Stylus*, *inclitus*, pro *inclytus*.

§. IV.

De Orthographia Polonica, ejusq; Vitijs.

1. Quot ſunt literæ apud Pol: — 1. Tot, quot apud Latinos, additâ unicâ literâ W poſt literam U.

2. Quotuplices ſunt literæ apud Polonos? — 2. *Duplices:* Majores & Minores; ibiq; majores debent ſcribi. ubi & apud Latinos. *Præterea* nonnullæ Literæ apud Polonos ſunt itidem, 2plices: ut: *a* & *ą* vg. *dawaią*; *c* & *ć* vg. *nic*, *nić*; *e* & *ę* vg. *wierzę*; *i* & *y* vg. *bił*, *był*, *l* & *ł* vg *wola*, *woła*; *n* & *ń* vg. *ſtan*, *wſtań*; *s* & *ś*, vg. *cios*, *coś*, *z* 3plex *ż* *z* & *ź* vg. *żarłok*, *zawoda prożba*.

3. Quot ſunt Accentus apud Polonos? — 3. Unicus *acutus*, qui ſcribitur ſuper iſtis Literis, ut molliùs pronuncientur: *ć*, *ń*, *ś*, *ź*, vg. *piſać*, *broń*, *wſkroś miedź*,

4. Quot ſunt vitia Orthogra- — 4. Tot, quot. & Latinæ, nimirum *imo* dum una litera pro alia ponitur g. *Angoł* pro *Anioł*, *goroco* pro *gorąco*,

graphiæ Polonicæ? *Panuſ* pro *Panow*, &c. 2do dum aliquæ literæ omittuntur, vel etiam Accentus vg. *carny* pro *czarny*, *świca* pro *świeca*, *ſtron* pro *ſtroń* &c. 3tio dum aliquæ literæ adduntur. vg. *cznota* pro *cnota*, *coſʒ* pro *coż*, *chlieb* pro *chleb*, &c. &c.

5. In quo ſolent errare Incipientes contra Orthographiam Polonicam?

5. *Primo.* Scribendo *i* vel *y* pro literis *ey*, vg. *Pańſki* pro *Pańſkiey*, *dobry* pro *dobrey*. *Notandum* enim quod caſus Adjectivorum generis fœminini nunquam deſinunt in *i* vel *y*, ſed ſemper in *ey*, vg. *uczoney*, *roſtropney*, *pilney* &c. *Item* Adverbia Comparativa ſemper ſcribuntur per *ey*, vg. *lepiey*, *bardziey*, *prędzey*, *gorzey*, &c. non *lepi*, *bardzi*, *prędzy*, *gorzy*, quamvis ſic pronuntientur. Subſtantiva autem omnia ſcribuntur per *y* vel *i* vg, *Krolowy*, *Kaſztelanowy*, *Staroſciny*, *Ochmiſtrzyni* &c. Et Adjectiva generis Maſc: vg. *Pańſki dobry* &c.

Secundo. Scribendo *e* pro *ę*, & econtra vg. *Xiążke*, pro *Xiążkę*, *biore* pro *biorę*, &c. *Obſervandum* autem quod caſus Accuſativi ſingulares ſubſtantivorum 1mæ Declinationis non deſinunt in *e* ſed in *ę* vel *ą* vg. *Muzę*, *czapkę* *Woiewodziną*, *Krolową*, &c. *Item* nullum verbum 1mæ Perſonæ deſinit in *e* ſed *ę* vg. *biorę*, *wierzę* &c.

Tertio. Scribendo *o* pro *ą* vg. *ręko* pro *ręką*, *trzymaio* pro *trzymaią*. Scri-

Quarto. Scribendo *i* pro *y*, & èconttra vg. *czitam* pro *czytam*, *mocnieiſzy* pro *mocnieyſzy*, *nayukocańſzy* pro *nayuchańſzy*, *wytam* pro *witam*. Sciendum enim quod poſt iſtas literas *d, ł, r, t*, nunquã in polonicis vocibus ſcribitur *i* ſed *y* vg. *wygody*, *miły*, *ſczery*, *powinowaty*, &c. In alijs experientia vocũ & ipſ. pronuntiatio informabit.

Quinto. Scribendo U pro O in iſtis & ſimilibus vocibus: *Bug*, pro *Bog*, *Kościuł* pro *Kościoł*, *Słuńce* pro *Słońce*, *Krul* pro *Krol*, *ktury* pro *ktory*, *gurã* pro *gora*, *bur* pro *bor*, *but* pro *bot*, *wuz* pro *woz*, *wuł* pro *woł*. *nuż* pro *noż*, *wur* pro *wor*, *Panuw* pro *Panow* &c. quamvis enim videntur pronuntiari per *u* ſcribuntur tamen per *o*. *Conſiderandi* verò hic ſunt alij caſus, quia vg. non dicitur *Bugą* ſed *Boga* ideo non debet ſcribi *Bug* ſed *Bog*.

Sexto. Scribendo *b* pro *p*, vel èconträ vg. *chłob* pro *chłop*, *chałub* pro *chałup*, *lup* pro *lub* &c. *In quibus* pariter conſiderandi ſunt cæteri caſus, vel aliæ voces derivatæ, quia vg. non dicitur *Biſkuba* ſed *Biſkupa*, non *lupo* ſed *lubo*, ideo debet ſcribi *Biſkup* *lub*.

Septimo. Scribendo *Q* pro *K* vg. *Qwiat* pro *Kwiat* &c. In nulla enim voce Polonica ſcribitur litera *Q*.

Item

Item ſcribendo *f* pro *w* vg. *gnief* pro *gniew*. Nam nunquam pariter in fine vocum Polonicarum litera *f* ſcribitur, exceptis: *tryumf*, *Filozof*, *Jozef*, *Gryf*, *ſtrof*, *Graf*, & *alijs paucis*.

Octavo. *Item* ſcribendo *K* pro *Ch* vg. *Krzeſt* pro *Chrzeſt*.

Scribendo *d* pro *t*, & èontra. vg. *ieſdem*, *ieſd*, pro *ieſtem*, *ieſt*, *prętki* pro *prędki*, &c. Quamvis enim aſi. quæ voces videntur pronuntiari per *d* ſcribuntur tamen per *t*. *Obſervandum* quoque quia vg. non dicitur *prętzey* ſed *prędzey*, ideo debet ſcribi *prędki* &c.

Nono. Scribendo *ß* pro *ż* vg. *iuß* pro *iuż*, *gdyß* pro *gdyż*, *cięßki* pro *ciężki*, &c. *Obſervandum* enim quod non dicitur *iußem* ſed *iużem*, *gdyßem* ſed *gdyżem*, *cießey* ſed *ciężey*; *łoße* ſed *łoże*, ideo debet ſcribi *łożko* non *łoßko* &c.

Item Scribendo *z* pro *ſ*, vg. *bylizmy* pro *byliśmy* &c.

Decimo. Omittendo, poſt conſonantem aliquam literam, vg. *poßedem* pro *poßedłem*, *przepad* pro *przepadł*, *mog* pro *mogł*, *prynios* pro *przyniosł*, *wyblad* pro *wybladł* &c.

Vndecimo: Omittendo literam *r* ante *z*, vel addendo vg. *gzech* pro *grzech*, *pzykry*, pro *przykry* *zgzytam* pro *zgrzytam*; *nieurżyty*, pro *nieużyty*, *rzywot* pro *żywot* &c.

Omit-

Duodecimo. Omittendo *c* ante *h* vg. *bustka* pro *chustka*, *bcę* pro *chcę* &c. *Sciendum* autem, quod in Polonicis vocibus rarò scribitur *h* sinè *c* nisi in istis: *hałun*, *hawtki*, *Hetman*, *Herb*, *hawt*, *hołd*, *hoyny* &c.

Decimotertio Omittendo ibi accentum, ubi necessariò scribi debet. vg. *Pan* pro *Pań*, *stron* pro *stroń* &c.

Decimoquarto Addendo literam *n* post *ę* vel *ą* vg. *bęndę* pro *będę*, *święnto* pro *święto*: *blądzę*, pro *błądzę*, *kąnt* pro *kąt*. &c. *Notandum* enim quod in Polonico post *ę* & *ą* nunquam in una Syllaba ponitur *n*. *Item* nunquam ponitur post *l* litera *i*, quando alia sequitur vocalis, *lato* non *liato* &c.

Decimoquinto ponendo unam vocem pro alia sibi simili. vg. *przez* pro *bez*, *liczyć* pro *leczyć*, & ècontra &.

Vltimo. Dividendo Syllabam, dum non potest in uno versu finiri, scribendo vg. *bonus* in uno versu *bon:* & in alterum transferendo, *us*;

Item. Scribendo *dobry* in uno *dob*, & in altero versu *ry*. *Sciendum* enim quod quando aliqua vox non potest finiri in uno versu, media Syllaba, aut aliqua litera consonans non est transferenda in alium versum, sed tota Syllaba, appositis in fine vocis needum finitæ custodibꝰ, qui scribũtur ita =.

GRAM-

GRAMMATICES
Pars Secunda.
De Ethymologia seu vocum Latinarum natura

Quid est Ethymologia?	Est quæ docet cognoscere originem vocum & earum accidentia.

§. I.
De Octo partibus Orationis.

Interrogationes.	*Responsa.*
1. Quotuplices sunt Literæ ratione Ethymologiæ?	1. *Duplices* Vocales & Consonantes.
2. Quot sunt Vocales?	2. *Sex* a e i o u ypsylon.
3. Quot sunt Consonantes?	3. *Sexdecem:* B c d f g k l m n p q r s t x z.
4. Quid fit ex Literis?	4. Syllaba fit ex una vel ex pluribus literis, ut *Laudamus*.
5. Quid fit ex solis vocalibus?	5. Diphtongi; & sunt sex, ae au ei eu œ ij: ut, *præmium aurum hei Europa pœna Harpija.*
6. Quid fit ex syllabis;	6. Dictio fit ex una vel pluribus syllabis, ut: *mi amice.*

7. Quid

7. Quid fit ex Dictionibus? 7. Oratio seu sermo, ut: *nihil post DEUM ulli carius esse debet, quam sua Patria.*

8. Quot sunt Partes Orationis? 7. Octo: *Nomen, Pronomen, Participium, Verbum, Præpositio, Adverbium, conjunctio & Interjectio. vg. O- quam mendacium &* animæ & *nostro* honori *nocens, præ* cæteris Vitijs *diligentius* adolescens *vitare debet.*

9. Quotuplices sunt partes Orationis? 9. Duplices: *Declinabiles, & Indeclinabiles.*

10. Quæ sunt *declinabiles*, & quæ *Indeclinabiles?* 10: *Declinabiles* sunt: Nomen Pronomen, Participium & Verbum. *Indeclinabiles* verò: Præpositio, Adverbium, Conjunctio & Interjectio.

11. Quid sunt *Declinabiles*, & quid *Indeclinabilis?* 11. *Declinabiles* seu Variabiles sunt: Quæ variantur per casus vel tempora. *Per Casus.* Nomen, Pronomen Participium, *Per Tempora:* Verbum. *Indeclinabiles*, verò, sunt, quæ nunquam variantur ut: præpositio, adverbium, conjunctio, & interjectio.

12. Quid est *Nomen?* 12. Quod variatur per casus, tantum ut *Liber, libri.*

13. Quid est *Pronomen?* 13. Quod loco nominis ponitur, declinaturq; per casus. vg. *ego, tu. ille, noster &c.*

14. Quid est *Participium?* 14. Quod derivatur à Verbo, & significat aliquod tempus. declinaturque per casus vg. *amans, amatus, amaturus.*

15. Quid est *Verbum?* 15. Quod variatur per modos & Tem.

Tempora tantum, & habet Personas *ia, ty, on, &c.* vg. *ia slyßę, ty slyßyß, on slyßy &c.*

16. Quid est *Præpositio?* 16. Quæ præponitur alicui parti Orationis. vg. *transeo è foro ad templum.*

17. Quid est *Adverbium?* 17. Adverbium est pars orationis, quæ adjecta verbo, aut nomini ejus significationem explanat, & implet vg. *Sapienter dixit philosophus, imago pulchre depicta.*

18. Quid est *Conjunctio?* 18. Quæ ligat, vel disjungit inter se voces vg. *et, vel, nec quamvis,* Ut: *& hyeme, & æstate; nec hyeme, nec æstate.*

19. Quid est *Interjectio?* 19. Quæ aliquem animi affectum exprimit, ut lætitiam, laudem, dolorem, insultationem, admirationem &c, vg. *ah! he! o! vah!*

§. II.

De Grammatica Divisione Nominis.

Primo.

1. Quotuplex est nomen? 1. *Duplex:* Substantivum, & Adjectivum.

2. Quid est substantivum? 2. Substantivum est, quod in oratione per se sine adjectivo stare potest vg. *miles pugnat.*

3: Quid est adjectivum? 3. Adjectivum est, quod sine substantivo in oratione stare nequit, ut *fortis, longus, ruber.*

Secundo.

4. Quotuplex est nomen substantivum? — 4. *Triplex*: Proprium, Appellativum, & Collectivum.

5. Quid est nomen proprium? — 5. Quod personas vel res proprias significat, ut: *Cæsar, Cornelius Neapolis, Æthna &c.*

6. Quid est appellativum? — 6. Quod res communes atque incertas significat, ut *Rex oppidum, mons. &c.*

7. Quid est Collectivum? — 7. Quot in numero singulari multas res designat, ut: *turba populus.*

Tertiè.

8. Quotuplex adhuc est nomē? — 8. *Duplex:* simplex & compositum.

9. Quid est simplex? — 9. Quod ex alio non componitur, ut *Consul, doctus.*

10. Quid est compositum? — 10. Quod ex alio componitur: ut *Pro Consul, indoctus.* Nota. *Idem dicendum de verbis.*

Quarto.

11. Quotuplex adhuc est nomē? — 11. *Duplex:* Primitivum & Derivativum.

12. Quid est Primitivum? — 12. Quod ab alia voce non derivatur, ut: *Pater, parvus, Pompejus, Carthago.*

13. Quid est Derivativum? — 13. Quod ab alia voce derivatur, ut: *Paternus, parvulus, Pompeianus. Carthaginensis.*

Quinto.

Quid est adhuc relativum? — 2. *Relativum*, quod nómen ante-

cedens

cedens in memoriam reducit, ut: Divitiæ *non ſatiant*, quæ *fluxa & peritura ſunt*.

Quid Poſſeſſivum? 4 *Poſſeſſivum*, quod ſignificat rem ad aliquem pertinentem, ut: *meus, tuus, Regius, Pompeianus*.

Quid Nomen Patrium? 5. *Patrium*, quod Patriam indicat, ut *Romanus, Mantuanus*.

Quid Gentile? 6. *Gentile*, quod gentem vel Nationem ſignificat, ut: *Polonus, Hiſpanus*.

Quid Numerale? 7. *Numerale*. Quod iterum vel eſt: *Numerale ſimplex*. ut: *unum duo tria*, vel: *Ordinale*, ut: *primus, ſecundus, tertius*, vel eſt: *Diſtributivum*; quod eſt communiter numeri pluralis, ut: *bini, terni, quaterni*, vel eſt: *Partitivum* ut: *quidam, aliquis, quispiam, nonnullus, omnis, cunctus, nemo, quicunque, plerique*.

****

§. III.

De accidentibus Nominis, Pronominis, & Participij ut declinantur per caſus.

1. Quæ ſunt accidentia Nominis, Pronominis & Participij neceſſaria ſcitu ad Declinationem? 1. Tria Præcipuè: caſus, Numerus, Genus.

2.

2. Quot sunt Casus Nominũ? — 2. Sex: *Nominativus*, *Genitivus*, *Dativus*, *Accusativus*, *Vocativus* & *Ablativus*.

3. Quotuplices sunt casus? — 3. Duplices, Recti, & obliqui.

4. Quot sunt recti? — 4. Duo: Nominativus, & Vocativus.

5. Quot sunt obliqui? — 5. Quatuor: Genitivus, Dativus, Accusativus, & Ablativus.

6. Unde cognoscis esse *Nominativum* Casum? — 6. Ex interrogatione: quis quid? *kto*, *co* vg. DEUS Reges constituit, *quis*? DEUS.

7. Unde *Genitivum*? — 7. Ex interrogatione: cuius, *czyi czyia czyie*, *czego?* vg. *nieśmiertelność duszy*, *stworzenie świata*.

8. Unde *Dativum*? — 8. Ex interrogatione cui? *komu* vg. *dał BOG rozum? człowiekowi*.

9. Unde *Accusativum*? — 9. Ex interrogatione quem? *kogo*, *czego*, *co*. vg. *słoń boi się myszy*, *pisze list*.

10. Unde *Ablativum*? — 10. Ex interrogatione *od kogo*, *czego*, *czym?* vg. *nagłą śmiercią zginął*.

11. Quot sunt numeri nominũ. — 11. Duo: Singularis, & pluralis.

12. Quid est numerus singularis? — 12. Qui designat unam rem, ut: *hic equus*.

13. Quid est numerus pluralis? — 13. Qui designat plures res, ut: *hi equi*.

14. Quot sunt genera nominũ. — 14 Septem: Masculinum, Fæmininum, Neutrum, Commune, Dubium, Promiscuum, & Omne.

15. Quod Nomen est generis Masculini?	15. Quod habet articulum hic. ut *hic leo, hic ille.*
16. Quod nomen est generis *fæminini?*	16. Quod habet articulum hæc, ut *hæc aquila, hæc illa.*
17. Quod nomen est generis *neutrius?*	17. Quod habet articulum hoc, ut *hoc marmor, hoc illud.*
18. Quod nomen est generis *communis?*	18. Quod habet articulum hic, & hæc, ut *hic & hæc canis.*
19. Quod nomen est generis *dubij?*	16. Quod habet articulum hic vel hæc, aut etiam hic vel hoc, ut *hic vel hæc dies, hic vel hoc vulgus.*
20. Quod nomen est generis *promiscui?*	20. Quod habet unum tantum articulum & significat marem & fœminam ut *hic lupus, hæc vulpes.*
21. Quod nomen est generis *omnis.*	21. Quod sub una terminatione habet omnes tres articulos hic, hæc, hoc, ut *hic, hæc, hoc, pertinax, hic, hæc, hoc, sciens.*
22. Unde cognoscitur cujus sit generis aliquod nomen?	22. Aut ex *significatione*, aut *ex terminatione* nominum vg. *pyrus* generis fæminini, quia significat arborem. *Moles* generis fæminini, quia definit in *es.*

§.

TABULA GENE-

Nomina Subſtantiva Generis

1mo. Nomina Propria Virorum, & quæ Patriam Viri ſignificant,

2do. Nomina Angelorum, Deorũ, ſpirituum, cæterorumque.

3tio. Nomina officiorum Viris ſolis convenictiũ.

4to. Nomina Menſium.

5to Nomina Montium.

6to. Nomina Fluviorum.

7mo. Nomina Ventorum.

8vo. Nomina Canum, animalium, equorum, & ſimilium Maſculorum.

✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱

Nomina Maſculini generis

Deſinentia	*Exempla.*	
i.	Liberi, Philippi, Puteoli &c.	
o.	Tyro, pugio, unio.	* 1.
an.	Pæan &c.	
in.	Delphin. &c.	
on.	Canon, Agon. &c.	* 2.
in er.	Ager, Later, Carcer, &c.	* 3.
or.	Labor, honor, &c,	* 4.
os.	Flos, &c.	* 5.
us, 2. & 4. Declinat:	Gladius, Triumphus, viſus auditus. &c.	* 6.

Nomi-

IV.

RUM NOMINUM

Maſculini ex ſignificatione.

Vg. *Epaminondas, Pompejus, Cicero, Theuto, Gallus,*
vg. *Michàél, Saturnus, Satan* &c. (*Sarmata* &c.
(*Nauta, Bibliopola, Pſaltes, Pictor, Faber:* &c.
vg. *Rex, Princeps, Præſul, Pater, Miles, Cōſul, Scriba,*
vg. *Iulius, Auguſtus, September.* &c.
vg. *Ætna, Carpathus.* &c. *excipe:* **Alpes**, *quæ ſunt fœminini.*
vg. *Viſtula, Moſa, Danubius, Gāges,* &c. Excipe *Styx Lethe, Albula Sequana* &c. quæ ſunt ge. fæ.
vg. *Boreas, Auſter, Eteſiæ*
vg. *Pyrois, Melampus* &c.

****

ex terminatione.

Exceptiones.

1. Deſinentia in io, quæ proveniunt à ſupinis verborum; ut *Oratio, lectio ſcriptio.* *Vnio* iedność, & echo *ſunt generis fœminini;* Item *Caro, talio.* &c.

2. *Sindon, àédon, alcion.* generis fœminini. Græca autem *Pelion, Ilion, Barbiton, Enchiridion* generis neutrius.

3. *Ver, cadaver, iter, verber, tuber, piper, papaver, ſiſer. laſer* generis neutrius. *Linter* maſculini *vel* fœminini. *Laver,* fœmin *vel* neutrius.

4. *Arbor* generis fœminini. *Cor, ador, æquor, marmor,* generis neutrius.

5. *Dos, cos, arbos.* fœminini *Chaos. melos, os oſſis, & os oris, argos, epos* generis neutrius.

6. *Virus* generis neutrius. *Vulgus & pelagus* maſculini, vel neutrius, *Penus, barbitus phaſellus, pāpinus, porticus, vanus.*

Nomina Subſtantiva generis

1mo. Nomina Fæminarum.
2do. Nomina Dearum.
3tio. Nomina Officiorum ſolis fæminis convenientium.
4to. Nomina Regnorum. Urbium, & inſularum.

5to. Nomina priſca navium, & Poematum. Nomina Arborum.

Nomina Subſtantiva Generis Fæmi-

Deſinentia	*Exempla.*	
in a 1mæ Decl:	Ut Sagitta. menſa. &c.	*1.
æ plur:	Divitiæ.	
do.	Dulcedo. &c.	* 2.
go.	Imago, propago &c.	* 3.
as.	Poteſtas, charitas, &c.	* 4.
es.	quies, clades. &c.	* 5.

EX-

nus. alnus, carbasus, domus, humus, manus, tribus, idus, socrus, nurus, anus, synodus. dyphtongus, eremus periodus, papyrus, pharus, arctus, crystallus, nardus, abyssus, atomus, byssopus, balanus, methodus, quæ omnia sunt generis fœminini.

Fæminini ex significatione.

vg. *Iulia, Iudith, Amason, Glicerium, Catharina,*

vg. *Pallas, Venus, Atropos.*

vg. *Regina, Princeps Mater, soror, nutrix.*

vg. *Italia, Polonia, Roma, Varsavia, &c.* Præter Nomina propria Urbium in um, *Trajectū, Lublinum.* Item *Tybur, Auxur, Praneste, Reate, Bactra, Bactrorum,* sunt generis neutrius. *Iam* verò. *Sulmo Puteoli* & pluralia in I, generis Masculini.

vg. *Argo, Centaurus, Æneis, Ilias.*

vg. *Platanus, pomus, pyrus, &c.* Præter *oleaster & pinaster*, quæ sunt Masculina. *Suber* verò *robur, siler, acer,* & desin: in *um* ejusd. signif; ut *salictū &c.* gen: neutrius.

nini ex terminatione

Exceptiones.

1. *Mamona, Cometa. Planeta Adria* sunt gen: Masculini. Item, *Pascha Manna* sunt generis neutrius. *Item* provenientia à verbis, ut: *advena, indigena &c.* sunt generis communis. Itē Desinentia in A 3. declin: ut *Poëma*, & Pluràlia in *A, ut arma gen: neutrius.*

2. *Udo, cardo, ordo, cudo, spondo, burdo, comedo,* Masculini. *Pondo* Neutrius.

3. *Harpago, ligo, Margo,* Masculini:

4. *Fas, nefas, & vas, vasis* Neutrius. *Elephas Adamas, Tyaras* & *vas vadis* Masculini.

5. *Vertes, limes, trames, gurges poples, cespes, vepres, stipes, meridies, aries, paries, pes, lebes.*

Desi-

Desinentia		*Exempla.*	
in	ſis.	Turris, vallis &c.	* 6.
	aus.	laus, fraus. &c.	
	S.		
Si ante s eſt: Conſans.		Trabs, hyems, forceps &c.	* 7:
	x.	Falx, arx, merx, &c.	* 8.
	ax.	Pax, fornax. &c.	* 9.
	ex.	Supellex, forfex. &c.	* 10.
	ix.	Cervix, nix &c.	* 11.
	ox.	Nox, vox, &c.	
	ux.	Crux, lux, nux &c.	* 12.

Nomina Subſtantiva generis

1mo. Nomina literarum, & vocum Muſicarum,
2do. Adverbia, verba, ſeu omnes voces indeclinabiles pro Subſtantivis Nominibus poſitæ &c.

✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱

Neutra,

Exce-

palumbes, fomes, tapes, palmes, magnes, tudes, termes, acinaces, sophistes, & pluralia *Lares, annales, antes* Masculini. *Dies, torques,* Masculini vel fœminini *Cacoëthes* neutrius.

6. *Postis, aqualis, sangvis, vectis, callis, ensis, glis, lapis, follis, cucumis, collis, angvis, axis, ungvis, fustis, torris, finis, assis, caulis, vomis, mensis, piscis, orbis, canalis, sentis,* & omnia desinentia *in nis*, ut *ignis, crinis, cinis, item decussis, vicessis, centusis, tricessis,* generis Masculini.

7. Dens cum compositis *bidens, tridens, rudens, fons, mons, pons, seps, quadrans chalyps, hydrops, adeps, torrens, oriens, & occidens* generis Masculini. *Accidens consequens* generis Neutrius.

8. *Lynx, calx, picta* masculini *vel* fæmin: gener: *quincunx, septunx, deunx,* partes assis generis mascul:

9. *Arctophilax, abax, calax, antrax, harpax, Thorax, limax* Masculini.

10. *Grex, silex, frutex, latex, vortex, pollex, index, apex, podex, pulex, ramex, obex, pumex,* Masculini.

11. *Fornix, varix, bombix, phœnix, calix, natrix, erix, cylix, onyx, coccyx, phryx* Masculini.

12. *Dux, redux, tradux:* generis Communis:

Neutrius ex significatione.

vg. *O parvum;*
vg. *Pro Patria mori, pulchrum est.*

****

ex terminatione.

Desi-

	Desinentia	*Exempla.*	
in	a 3tiæ	Declinationis Poema, stigma,	
	e.	Mare cubile. &c.	* 1.
	u.	Gelu, &c.	
	l.	Mel, fel, Animal, &c.	* 2.
	um.	Ferrum. &c.	
	en.	Lumen. &c.	* 3.
	ar.	Calcar, pulvinar, par.	
	ur.	Fulgur.	* 4.
	us. 3.	Decl. Tempus,	* 5.

Generis Dubij. *6

Generis Promiscui. *7.

Generis Communis. *9.

Generis Omnis. *9.

Exce-

Exceptiones.

1. *Aloë, Rhodope, Physice, Grammatice* & similia Græca generis fæminini.

2. *Mugil, sol, sal, pugil,* gen: Masc: *sal,* aliquando neutrius, ut *sal fusile.*

3. *Atagen, pecten, ren, splen, tibicen, tubicen, fidicen* Masculini *Siren* Fæminini.

4. *Furfur, vultur, turtur,* Masc: *augur* communis.

5. *Lupus, mus, tripus,* Masculini. *Pecus pecudis. subscus, incus, salus, virtus, servitus, juventus, senectus, grus,* & *lagopus, tellus, palus* fæminini.

Item. *as, gummi, sinapi, lac, caput* & ex eo composita, sunt generis neutrius.

6. Sunt ea, quæ à probatis scriptoribus in utroque genere sunt recepta, *ut hic vel hæc dies: hic vel hæc silex, hic vel hæc torques, hic vel hæc atomus* &c. *hic vel hoc pelagus, hic vel hoc Vulgus, vel hoc Nar, hic vel hoc anxur,* quamvis *pelagus* & *vulgus,* potius usurpantur in neutro.

7. Sunt quæ uno genere Mascul: vel Fæmin: marem & fæminam significant. Ut: *hic lepus, Elephas, piscis, mus, corvus, passer, pavo, Turdus, cancer, salmo,* & similia quæ sive más sive fæmina sint, sunt generis Mascul: *Vulpes. Aquila, Testudo, tigris, anas, hirundo, perdix.* quæ sive mas, sive fæmina sint sunt generis fæminini. *Nota* Quæ nomina animalium, aliam habent terminationem pro masculis. aliam pro fæmellis, non sunt promiscua, ut *equus, equa, asinus, asina.* &c.

8. Nomina omnia, quæ sub una terminatione, masculo vel fæminæ conveniunt, *ut hic & hæc Princeps, Dux Comes,* &c. *hic &* hæc *conjunx* &c. *hic & hæc canis.*

9. Sunt adjectiva quæ sub una terminatione sunt generis Masculini, fæminini, & neutrius ut: *hic hæc hoc felix,*

Nota

Nota. Adjectiva cum ponuntur sine aperto substantivo sunt ejusdem generis. cujus sunt, substantiva subintellecta, ut ideo est: *Sonipes*, *Oriens natalis* &c. generis Masculini, quia subintelliguntur substantiva masculina; *equus*, *sol*, *dies*; Ideo: *Vocalis*, *bipennis*, sunt generis fæminini quia subintellecta substantiva sunt fæminini *Litera securis*. Ideo: *instans*, *præsens*, sunt neutra quia, subintelligitur: *tempus*.

Nota 2do. Adjectiva posita sine ullo etiam occulto substantivo, sunt generis neutrius, ut: *æquum*, *justum*, *grave-suave* &c. multa.

§. V.

De Adjectivorum Comparatione.

1. Quid est Cōparatio? — 1. Est adjectivi per gradus inflexio.

2. Quot sunt gradus Comparationis? — 2. Tres, *Positivus*. Qui rem nec attollit nec minuit. Ut: *felix*. *Comparativus*, qui rem attollit vel minuit, ut *felicior*, *infelicior*. *Superlativus*, qui rem in summo aut in infimo collocat, ut *felicissimus infelicissimus*.

3. Quotuplex est Adjectivum ratione Comparationis? — 3. Duplex, *comparabile* & *incomparabile*.

5. Quid est adjectivum Comparabile? — 4. Quod augeri vel minui potest, ut *pulcher*, *pulchrior*, *pulcherrimus*.

5. Quid est adjectivum incomparabile, — 5. Quod neque augeri neque minui potest, ut *ferreus*.

6. Quomodo cognoscis quæ adjectiva possunt habere gra- — 6. Adjectiva quibus addi possunt magis vel minùs maximè vel minimè, illa possunt habere gradum comparativum vel superlativum vg.

Dici

dum comparativum, vel superlativum, quae autem habere non possunt? Dici potest *magis* v. *minus*, *maximè* v. *minimè* doctus, itaque dici etiam potest *doctior doctissimus*, Seu quae in Polonico habent comparativum & superlativum, habent & in Latino vg. *Swięty*, *Swiętszy*, *Nayświętszy*, Sanctus, Sanctior, Sanctissimus; excipiuntur ab hac regula *albus*, *novus*, *salutaris* & fortasse alia, quae usus docebit, quae in Polonico, non in Latino comparantur.

7. Adjectiva quae in Polonico non habent cōparativū, habentne in Latino? 7. Non habent: non dicitur *Złoty*, *złocistszy*, *nayzłotszy*, itaque etiā, *aureus*, *argēteus*, *quātus*, *tātus*, *quis*, *medius*, *omnipotens*, *besternus* & alia his similia eosdē gradus habere nō possūt.

8. Quotuplices sunt Cōparationes? 8. Duplices: *Regulares & Irregulares*.

9. Quid sunt Comparationes *regulares*? quid *irregulares*? 9. Regulares sunt, quae à casu informant comparativum, & superlativum gradum, ut *justus*, *justior*, *justissimus*, *Irregulares* quae non ita formant, ut *bonus*, *melior*, *optimus*.

10. Quomodo ergo formantur comparativi & superlativi gradus? 10. In Adjectivis secundae declinationis formantur à casu Genitivo. In Adjectivis tertiae Declinat: formantur à casu Dativo, cui debet addi syllaba *or*, *vel ssimus*, *ut castus castior*, *castissimus*. Amans, amantis, amanti, amantior, amantissimus.

Exceptiones.

11. A positi- 11. Nominativo casui debet addi sylla-

vis in *er*, quomodo formatur superlativa?

syllaba rimus, ut *celeber*, *celebrior*, *celeberrimus*.

12. A positivis in *lis*, quomodo formantur superlativa?

12. *Facilis* habet *facillimus*, *humilis*, *humillimus*, *similis similimus*, *imbecillis imbecillimus*, v. *imbecilissimus*, *gracillis*, *gracillimus* vel *gracilissimus*.

14, Adjectiva à verbis *facio dico*, *volo* derivata, quomodo habēt cōparativū & superlativū?

13. Comparativum habent in entior, superlativum in entissimus, ut *magnificus*, *magnificentior*, *magnificentissimus*. benevolus, *benevolentior*, *benevolentissimus*.

14. Quæ sunt Adjectiva, in quibus comparativus, & superlativus gradus nō formatur à positivo?

14. Bonus, *melior*, *optimus*, malus, *pejor*, *pessimus*, parvus, *minor*, *minimus*; multum, *plus*, *plurimum*, magis, *maxime*, minus, *minime*, superus, *superior*, *supremus*; exterus, *exterior*, *extremus*, posterus, *posterior*, *postremus*, & inferus, *inferior*, *infimus*, nequam, *nequior*, *nequissimus*.

15. Quæ Adjectiva sunt, quæ in Latino carent comparativis, & superlativis, gradibus?

15. Desinentia in *us* quæ habent vocalem ante *us*, non habent comparativum, & superlativum. Ut *aureus*, *necessarius*, *noxius*, *superfluus*, præter *pijssimus* & *strenuissimus*. Sunt & alia, quarum comparativi & superlativi, nonnisi in vulgari sermone adhiberi possunt, sed Veteribus Latinis erant incognita, ut *Reverendus*, *colendus*, *observandus*, *virtuosus*. &c. quod juvenibus, maxime in suprema classe inculcandum.

16. Quæ sunt

16. Positivo carent ista: *Ocyor*, *ocissimus*,

adjectiva quæ carent vel positivis vel comparativis vel superlativis gradibus? *mus; interior intimus, citerior, citimus; Vlterior, ultimus; propior, proximus, deterior, deterrimus; prior, primus; diutior, diutissimus; potior, potissimus.*

Comparativo carent ista: *inclytus inclytissimus; invictus, invictissimus; meritus, meritissimus; sacer, sacerrimus fidus, fidissimus; diversus, diversissimus, perpetuus, perpetuissimus; pius, pijssimus: strenuus strenuissimus;* &c.

Superlativo carent ista: *Adolescens, adolescentior, juvenis junior! senex, senior; dexter; dexterior; industrius, industrior.*

Positivo & comparativo carent ista: *Novissimus, summus, imus.*

Positivo & superlativo caret *anterior.*

17. Quæ adverbia adinstar adjectivorum comparantur? Ea, quæ ab adjectivis derivantur, ut *doctè, doctius, doctissimè, malè, pejus, pessimè.*

§. VI.

De Formis Declinationum.

1. Quotuplices sunt Declinationes Nominum? Duplices, *Regulares* & *Irregulares.*

2. Quid sunt & quot sunt declinationes *Regulares?* Sunt quinque quæ declinantur juxta formam aliquam ex quinis regularibus formis: ut *aqu. la, Sacerdos, manus &c.*

3. Quid sunt declin: *Irregulares?* Quæ non declinantur juxta aliquam ex quinque formis, ut *hic iste, ipse.*

4. Unde cognoscis declinationem *primam?* Ex genitivo singulari in æ diphtongum, ut *musa musæ &c.*

5. Unde *secundam?* Ex genit: in i, ut *populus populi.*

6. Unde *tertiam?* Ex genitivo in is; ut, *Rex Regis.*

7. Unde *quartam?* Ex genit: in us; *manus manûs.*

8. Unde *quintam?* Ex genitivo in ei; ut *res rei.*

9. Græca Nomina ad quas declinationes pertinent? Alia ad primam, alia ad secundam, alia ad tertiam, sed in nonnullis casibus, diversas à latinis terminationes habent; ut patebit ex sequentibus tabulis,

FORMA DECLI-

Terminationes Latinorum. Nominum, Pronominū & Partic: in a	*Terminationes Nominum Græc: Peregrin: & Patronimicorum in, as, am es, e.*

Declinantur hoc modo.

Num: Singul.

	Musa.		*Æneas.*	*Adam.*	*Dardanides.*		*Rhetorice.*
N.	a		*as.*	*am.*	*es*		*e.*
G.	æ.	* 1.	*æ.*	*æ*	*æ*		*es*
D.	æ		*æ*	*æ*	*æ*		*æ*
A.	am		*am. an*	*am,*	*en em.*		*en em.*
V.	a		*a*	*a am,*	*e es,*		*e*
A.	â	* 2.	*â*	*â*	*e*		*e*

Num: Plural:

N.	æ		--	--	--	* 5.	*æ*
G.	arum	* 3.	--	--	--		*arum.*
D.	is	* 4.	--	--	--		*is.*
A.	as		--	--	--		*as.*
V.	æ.		--	--	--		*æ*
A.	is	* 6.	--	--	--		*is.*

N.	hæc	Musa	*Ta Muza.*
G.	hujus	Musæ	*Tey Muzy.*
D.	huic	Musæ	*Tey Muzie.*
A.	hanc	Musam	*Tę Muzę.*
V,	ô	Musa	*O Muzo.*
A.	ab hac	Musa	*Od Muzy Muzą.*
N.	hæ	Musæ	*Te Muzy.*
G.	harum	Musarum	*Tych Muz.*
D.	his.	Musis	*Tym Muzom.*
A.	has	Musas	*Te Muzy.*
V.	ô	Musæ	*O Muzy.*
A.	ab his	Musis	*Od Muz Muzami.*

Nota

NATIONIS PRIMÆ

Notæ circa Primam Declinationem.

✱ 1. Genitivus antiquus primæ Declinationis in *as* non est in usu, præter *Pater-familias*, *Filius-familias*. *Item* Genitivus in *ai*, tantum apud Pöetas, & rarò est in usu. Ut *aulai*, *pictai*.

✱ 2. *Nominativus*, *Vocativus*, & *Ablativus* primæ Declinationis semper sunt similes in a.

✱ 3. Genitivi nonnulli plurales tam primæ, quam secundæ, tertiæ, & quartæ Declinationis, aliquando apud Pöetas, unam Syllabam amittunt, & vocantur geninitivi per Syncopen, *ut Cælicolarum*, *Cælicolûm*, *Ausonidarum*, *Ausonidûm*. *Nummorum*, *Nummûm*, *Sestertiorum*, *Sustertiûm*, *Cædjum*, *Cædum*. ita: *Veprûm*, *Cælestûm*, *Agrestûm*, *furentûm*, *Macedûm*, *currûm*, *passûm*. &c. Sed tales Genitivi per Syncopen excogitari non debent, nisi qui sunt in usu.

✱ 4. Pauca quædam primæ Declinationis Nomina habent Dativum *in abus*, *ut ambabus*, *duabus Deabus*, *Filiabus*, *animabus*, neque his plura excogitari debent.

✱ 5. Nomina Græca, Peregrina, Patronimica, in numero plurali, declinantur, sicut Latina.

✱ 6. *Dativi* & *Ablativi* plurales semper sunt sibi similes in *is*.

FORMA DECLI-

Terminationes Latinæ Nominum 2da Declinationis: in					Terminat: Græc: Nomin: in			
us	er	ir	ur	um	us	eus	os	on

Declinantur hoc modo.

Numero Singulari.

	Populus	Faber	Vir	Satur	Tēplū	Pātbus	Thydeus	Delos	Pelion.
N.	us	er	ir	ur	um	us	eus	os	on
G.	i	ri *1.	ri	i	i *2.	i	os	i	i
D.	o	ro	o	o	o	o	o	o	o
A.	um	rum	rum	um	um *3.	um	on	on	on
V.	e *4.	r	ir	ur	um	u	u	u	on
A.	o	ro	ro	ro	o	o	o	o	o

Numero Plurali.

N.	i *5.	ri	ri	ri	a	—	i	—	a
G.	orum	—	—	—	orum	—	orum	—	orum.
D.	is *6.	—	—	—	is	—	is	—	is
A.	os	—	—	—	a	—	os	—	a
V.	i	—	—	—	a	—	i	—	a
A.	is	—	—	—	is	—	is	—	is

N.	hic	Populus.	*Ten lud.*
G.	hujus	Populi	*Tego ludu.*
D.	huic	Populo	*Temu ludowi.*
A.	hunc	Populum	*Tego ludu.*
V.	ô	Popule	*O! Lud.*
A.	ab hoc	Populo	*Od ludu. ludem.*
N.	hi	Populi	*Ci ludzie.*
G.	horum	Populorum	*Tych ludzi.*
D.	his	Populis	*Tym ludziom.*
A.	hos	Populos	*Tych ludzi.*
V.	ô	Populi	*O! ludzie.*
A.	ab his	Populis	*Od ludzi, ludzmi.*

Notæ

NATIONIS SECUNDÆ.

Notæ circa Secundam Declinationem.

* 1. *Puer*, *liber* wolny, *tener*, *ſocer*, *Iber*, *aſper*, *proſper*, *giber*, *gener*, *adulter*, *dexter*, *Presbyter*, *armiger*, *ſignifer*, *miſer*, *lacer*, *ſatur*, *vir*, *Triumvir*, & alia ex eo compoſita, plures Syllabas habent in genitivo, quàm in nominativo, *ut pueri*, *liberi*, *ſoceri*, *armigeri &c.* Cætera in er deſinentia, habent tot ſyllabas in genitivo, quot in nominativo: ut *faber*, *macer*, *ſacer*, *fabri*, *macri*, *ſacri*.

* 2. In Nominibus deſinentibus in *ium*, Pòétæ aliquando omittunt in genitivo alterum i; *ut ingenium*, *ingenij*, *v.* *ingeni*.

* 3. Neutra, cujuſcunque Declinationis, ſemper habent ſimiles, Nominat: accuſat: & Vocat: qui in plurali, deſinunt in *a*, ut *tempus tempora*, exceptis nonnullis adjectivis neutris, ut *præpes*, *ales*, *diſcolor*, *&c.* quæ non habent caſus plurales in *a*.

* 4. Deſinentia in us, habent Vocativum in e *v.* *us*, ut *popule populus*; ſed *Deus* habet tantum o *Deus*. Nomina propria deſinentia in *ius*, habent vocativum *in i*, *ut Antonius*, *Pompejus*, *Antoni Pompei*; *&* Appellativum *filius* habet *ô fili*. Cætera Appellativa in ius, habent Vocativum in *e* ut: *Tabellarius tabellarie*, *ſangvinarie*, *primarie*, *&c.*

* 5. Nominativus pluralis apud Priſcos terminabatur *in ei*, *ut captivus captivei*.

* 6. *Dij v. Di Bogowie*, Dativum habet *Dijs v. Dis*, non *Deis*.

FORMA DECLIN: TERTIÆ.

Terminat: Latin: Nominum 3tiæ Declinat:	*Terminat: Græcorum Nominum 3tiæ Decl-*

Declinantur hoc modo.

Numero Singulari:

N.	o e n r as en x &c.	*a or is as ax ys on &c.*
G.	-- -- is * 1. -- --	-- -- -- *is* * 6. -- --
D.	-- -- i -- -- --	-- -- -- *i* -- --
A.	-- -- em * 2. -- --	-- -- -- *em* * 7. -- --
V.	ut Nominat: *	*ut Nominat:* * 8. --
A.	-- -- e * 3. -- -- -- --	-- -- *e* 9. -- --

Numero Plurali.

N.	-- -- es	-- -- -- -- -- *es* -- --
G.	-- -- um * 4.	-- -- -- -- -- *um* * 10. -- --
D.	-- -- ibus	-- -- -- -- -- *ibus* * 11. -- --
A.	-- -- es * 5.	-- -- -- -- -- *es* * 12. -- --
V.	-- -- es	-- -- -- -- -- *es* -- --
A.	-- -- ibus	-- -- -- -- -- *ibus* -- --

Generis Neutrius.

N. hic Sermo	*Ta Mowa*	N. hoc Tempus	*Ten czas.*
G. hujus Sermonis	*Tey Mowy*	G. hujus Tēporis	*Tego czasu.*
D. huic Sermoni	*Tey Mowie*	D. huic Tēpori	*Temu czaso*
A. hunc Sermonē	*Tę Mowę*	A. hoc Tempus	*Ten czas.*
V. O! Sermo	*O! Mowa*	V. O! Tempus	*O! czas.*
A. ab hoc Sermone	*Od Mowy*	A. ab hoc Tēpore	*Od czasu.*
N. hi Sermones	*Te Mowy*	N. hæc Tēpora	*Te czasy.*
G. horū Sermonū	*Tych Mow*	G. horū Tēporū	*Tych czasow.*
D. his Sermonibus	*Tym Mowō*	D. his Tēporibꝰ	*Tym czasom*
A. hos Sermones	*Te Mowy*	A. hæc Tēpora	*Te czasy.*
V. O! Sermones	*O! Mowy*	V. O! Tempora	*O! czasy.*
A. ab his Sermonibꝰ	*Od Mow*	A. ab his Tēporibꝰ	*Od czasow*

Notæ

Nota Circa 3tiam Declinat: in Latin: Nominibus.

* 1. Nominat: & genit: 3tiæ decl: terminat: vide *pag.*40.
* 2. *Buris, cucumis pelvis, ravis, securis, sitis, tussis, vis, cannabis, amussis, aqualis, mephitis.* Item nomina propria fluviorum desin: in *is*, ut *Albis*, habent acc: in *im.* sed *Jordanis* habet in *em. Febris, clavis, navis, puppis, restis, turris, sementis*, in *em*, v. *im* habent.
* 3. Ablativum in *i* desinentem habent, *1mo.* Substantiva quæ accusativum habent in *im*, tantum. Item Substantiva desin: in *e* ut *mare cubile.* 2do. Ista Substantiva: *familiaris, annalis, bipennis, triremis, animal, bidental, vectigal, Tribunal, Aprilis, September. October, November, December, affinis, sodalis, ædilis, rivalis, natalis, patruelis, plus, strigil, canalis, calcar, Diœcesis, &* adjectiva *memor, par*, ablat: habent in *i* tantum. 3*tio.* Adjectiva desinentia in *is*, habent ablat: in *i* ut: *brevi, Vetus* quoque habet *Veteri.* 4*to. Amnis, ignis, supellex, imber, tridens*, & substantiva accusativum in *em* v. *im*, habentia, habent ablat: in *e* vel *i*, ut *febre*, v. *febri.* 5*to.* Adjectiva hæc *vigil, degener*, item adjectiva desinentia in *x* meliùs habent ablat: in *i*, ut *felici.* &c. *6to Ingens, vehemens, recens*, in *i*, cætera in *ns* desinentia, melius in *e* ablat: habent. *7mo.* Comparat: Nomina, meliùs habent Ablat: in *e* quam in i. ut *breviore*, quam *breviori.*
* 4. Pleraque 3tiæ declin: Nomin: *habent* genit: in *ium*, *1mo* Desin: in ns, ut *innocens innocentium*; sed *Parens* habet *Parentum, sapiens, sapientum.* 2do. Nomina quæ habent ablat: In *i* habet genit: plural: *in ium, ut animalium, felicium.* Præter ista, *Vetus, memor, supplex*, quæ quamvis ablativum habent in *i*, tamen genitivum pluralem, non habent in *ium*, sed in *um*, ut *Veterum.* 3*tio.* Ista quoque Genitiv: habent: in *ium, linter, cohors, uter, venter, fornax, clades, trabs, seps, pars, arx, merx, urbs, as, glis, mus, nix, collis, caro, ignis, imber, os ossis, vas vadis, syrtes, mœnia, nubes, fauces, manes, axis, Samnites, & Quirites*, habent in *um v.* in *ium, bos* habet *boum, bobus v. bubus* Dati: *& ablat.*

* 5.

* 6. Apud Veteres Accusativus pluralis terminabatur *in eis*. ut *omneis*, *urbeis*, *civeis*.

Nota circa Decl: 3tiam in Græcis Nominibus.

* 6. Græca Nomina 3tiæ declin: nonnulla habent gen: singularem in *eos*, non nulla in *idos*, ut *Metamorphoseos*, *Tethis Tethydos*; quæ verò desinunt *in o*, habent genitivum in *us Clio Cliûs*; cæteros habent omnes casus, in *o* ut *huic Clio* &c.

* 7. Græca Nomina possunt habere Accusativum singularem in a. ut *Rhetorem*, *àërem*, *ætherem*, v. *Rhetora àëra æthera*: Item Græca desinentia in *is*, quæ habent genitivum in *idis* habent Accusativum quadrupliciter; ut *Parys*, *Parydis*, *Parym*, *v. Parin*, *Paryden*, *v. Paryda* &c. Quæ verò non habent genitivum in idis, sed in is, habent Accusativum tripliciter: *in em*, *im*, & *in*, ut *Charybdis*, *Charybdem Charybdim*, *v. Charybdin* &c. *Syntaxis*, *Pòësis*, tantum habent in *im* ut *Pòësis Pòësim*.

* 8. Græca desinentia in *is*, possunt habere Vocativum in *i*, *ut Iris ô Iri* &c. Item desinentia in *as*, quæ habent genitivum in *antis*, possunt habere Vocativum in *a* ut *Calchas Calchantis*, *ô Calcha*.

* 9. Græca Nominativum & Genit: in *is* habentia, quorum Accusativus in *in*, apud Græcos, apud Latinos in *im*, desinit, habent ablat: in *i* ut *Charybdi*, *Pòësi*.

* 10. Græca tertiæ declinationis possunt habere genitivum pluralem in *on*, *ut Pòëmaton hæreseon*, &c.

* 11. Græca desinentia in *a*, habent dativum & ablativum Pluralem in *is*, *v. ibus*. Ut *peristroma*, *peristromatis v. peristromatibus* &c.

* 12. Græca possunt habere accusativum pluralem in *as*, Ut *Heroas Rhetoras*, *Arcadas*.

No-

NOTA.

Quoniam in reperiendis declinationis tertiæ casibus genitivis maximam habent difficultatem incipientes Grammatici, nam non sufficit illis nosse, quod hic genitivus desinat, in is, quare ex sequenti (mox in altera Parte) Tabula benè explicata, facile reperient hujus tertiæ declin: Genitivos; quibus repertis, facile alios omnes casus juxta formam regularem tertiæ declin: superius positam terminabunt:

Porrò hac sequenti Tabula sic utendum erit.

Dum quæritur Nomen aliquod tertiæ declinationis, terminatio primùm illius nominis reperienda est. Deinde Genitivi terminatio quærenda: Quod, si nomen quod quæritur, inter excepta non est positum, tum genitivus terminandus est juxta regulam in secunda columna positam vg. si quæritur Decapolis, *quomodo habet genitivum, quæratur Terminatio* is, *græc: reperitur in exceptione* Decapolis, Decapoleos. *Iam verò si quæratur* Paris, *quomodo habeat genitivum, cum hoc nomen* Paris *in exceptione non reperitur, ergo habet genitivum.* Paradis vel Paridos, *secundùm terminationem communem Græcorum in* Is. *Ita cætera quærenda sunt.* TABU-

T A-

Pro reperiendis Genit: tertiæ declin: Latono-
Nomina 3: declinationis sive Græca sive Latina

Nomina 3. *Decl: desin:* in *a* &c. *habet gen:sing:desin:*in *atis.*

a	seu	ma	atis	Poema	Poematis	
e	seu	le	ilis	Cubile	cubilis	
		re	ris	Alveare	alvearis	
		ve	vis	*Breve*	Brevis	
o	seu	bo	onis	Bibo	bibonis	* 1.
		co	onis	Draco	draconis	
		do	inis	Cardo	cardinis	* 2.
		go *lat*	inis	*Propago*	propaginis	* 3.
		go *gr.*	us	Argo	argus	
		ho *gr.*	chus	Echo	echus	
		io	ionis	Oratio	orationis	
		mo	onis	Sermo	sermonis	* 4.
		ro	onis	Tyro	tyronis	* 5.
		pso *gr.*	psus	Calipso	calipsus	
		cto *gr.*	ctus	Alecto	alectus	
		vo	onis	Pavo	pavonis	
n	seu	an	anis	*Pæan*	pæanis	
		en	inis	Carmen	carminis	* 6.
		in	inis	Delphin	delphinis	
		on	onis	Babylon	*B*abylonis	* 7.
l	seu	al	alis	Sal	salis	
		el	elis	*Michäel*	Michäelis	
		il	ilis	Pugil	pugilis	
		ol	olis	Sol	solis	
r	seu	ar	aris	Jubar	Jubaris	* 8.
		er	eris	Iter	itineris	* 9.
		or	oris	*Æ*quor	æquoris	* 10.
		ur	uris	Fur	furis	* 11.
s	seu	as *lat*	atis	*Æ*tas	ætatis	* 12.
		as *gr.*	adis	*Monas*	monadis	* 13.
		es	etis	Locuples	locupletis	
		bes	bis	Labes	labis	* 14.
		ces	dis	*Merces*	mercedis	
		des	dis	Sedes	Sedis	* 15.
		ges	gis	Strages	stragis	* 16

B U L A
rum & Græcorum apud Latinos, Nominum.
terminantur fere omnia in A. E. L. N. O. R. S. X. &c.

Excipiuntur.

* 1. *Turbo turbinis.*
* 2. *Cerdo cerdonis, Cudo cudonis, Macedo onis, Vdo onis, Prædo prædonis, spado spadonis, Comedo comedonis.*
* 3. *Ligo ligonis, Hugo Hugonis, mango mangonis.*
* 4. *Homo hominis, nemo neminis.*
* 5. *Caro Carnis.*
* 6. *Attagen attagenis, Hymen hymenis, Lien enis, Ren enis, Splen enis, Syren enis, Lichen enis, anien enis.*
* 7. *Acheron acherontis, Horison tis, Phaeton, phaetontis, Xenophon xenophontis, Charon charontis, Phlegeton, Phlegetontis.*
* 8. *Hepar hepatis.*
* 9. *Pater tris, Frater tris, Mater tris, acer cris, Imber bris, linter tris, Volucer cris, Saluber bris, accipiter tris, uter utris, venter tris, celeber bris, September bris,* alijque Menses in *er.*
* 10. *Cor Cordis.*
* 11. *Iecur coris.* v. *inoris, robur, ebur, femur. oris.*
* 12. *As assis,* Mas *ris, Vas adis, Vas vasis,*
* 13. *Adamas antis, Elephas antis, Lampas adis, Calchas antis, Pallas* vir *antis, Aquinas, Arpinas, atis.*
* 14. *Lebes lebetis, hebes hebetis.*
* 15. *Pedes peditis.*
* 16. *Gurges gitis, Seges getis, Indiges etis, veges etis.*

ges

Nomina: 3.Decl: desinent:		*Habent Genit: Singul: desin:*	*In ut:*		
	ies	ietis	Paries	parietis	
in	les	lis	Moles	molis	*17.
	mes	itis	Trames	tramitis	*18.
	nes	etis	Magnes	magnetis	
	pes	itis	Sospes	sospitis	*19.
	ques	quis	Torques	torquis	*20.
	res	ris	Vepres	vepris	*21.
	ses	idis	Obses	obsidis	
	tes	tis	Psaltes	psaltis	
	ves	itis	Dives	divitis	
	is lat *ut nominat*		Clavis	clavis	*22
	is *gr.*	idis *v.* idos.	Iris	iridis *v.* dos	*23.
	os	ris	Honos	honoris	*24.
	us *gr.*	odis	Melampus	melampodis	*25.
	bs	bis	Chalybs	chalybis	
	ms	emis	Hyems	hyemis	
	ns	ntis	Rudens	rudentis	*26.
	eps	ipis	Forceps	forcipis	*27.
	ops	opis	Hydrops	hydropis	
	rs	rtis	Sors	sortis	*28
X seu	ax	acis	Thorax	thoracis	*29.
	ex ~~ix~~	icis	Pulex	pulicis	*30.
	ix	icis	Fornix	Fornicis	*31.
	ox	ocis	Velox	velocis	*32.
	ux	ucis	Dux	ducis	
	nx	ncis	Lynx	lyncis	*33.
	rx	cis	Merx	mercis	

Ut *Lat: 3tia del: omnia hic enumerantur per Alphabetũ;* Ca-

Acus	eris	Fædus	eris	Ius	ris	Nemus	oris
Corpus	oris	Frigus	oris	Littus	oris	Olus	eris
Crus	uris	Genus	eris	Lepus	oris	Onus	eris
Decus	oris	Grus	uis	Latus	eris	Opus	eris
Fænus	oris	Incus	udis	Munus	eris	Palus	udis
Funus	eris	Iuventus	utis	Mus	uris	Pecus	udis

Exci-

Excipiuntur.

* 17. *Poples, Veles*, Miles, *ales, cocles, satelles, in itis.*

* 18. *Chremes* Vir *chremetis.*

* 19. *Tapes etis, Sepes pis Vulpes pis, pes edis,* & ex eo composita.

* 20. *Eques, equitis.*

* 21. *Ceres, cereris, hæres, hæredis, interpres & teres in etis.*

* 22. *Cinis eris, Cucumis eris, Glis ris, Lis tis,* Pulvis *eris, Sanguis, nis, Vomis eris, pixis, cassis, lapis, cuspis aspis, gaspis,* in *idis, Samnis, & Quiris,* in *itis,*

* 23. *Charibis bdis Lachesis, sis, Pyrois oentis, Metamorphosis* verò *Syntaxis, Pòësis* & *Decapolis* in *eos.*

* 24. Os, *ossis, bos bovis, Dos, cos, Rhinoceros, nepos, Sacerdos, impos compos, in otis, Tripos tripodis, custos, odis. Chaos & melos indeclinabilia.* *

* 25. *Opus, Trapesus: Amanthus* in *untis.*

* 26. *Frons frondis, glans glandis, Frons tis, Pons, Fons, mons,* in *ontis.*

* 27. *Auceps cupis, biceps ipitis, Triceps, pitis, Styrps stirpis, Gryphs gryphis.*

* 28. *Concors ordis. Discors ordis* & cætera cōposita ex cor.

* 29. *Hypponax nactis, Demonax actis, Astyanax actis.*

* 30. *Vervex ecis, Nex ecis fax cis, rex gis, grex, gis, lex legis, Supellex lectilis, remex igis.*

* 31. *Nix nivis, styx, Phryx oryx,* in *ygis, onix & sardonix* in *ichis* v. *ichos,*

* 32. *Nox noctix, Allobrox, ogis*

* 33. *Phalanx angis, Sphinx ingis, Syrinx ingis conjux gis.*

tera Nom: Lat: desinent: in Us *sunt* 2. v. *4ta Declinat:*

Pecus	oris	*Rus*	uris	Subscus	cudis	Tēpus	oris
Pectus	oris	Rudus	eris	Salus	utis	Tergus	oris
Pignus	oris	Scelus	eris	Sus	uis	Venus	eris
Plus	uris	Senectus	utis	Sydus	eris	Vetus	eris
Pondus	eris	Servitus,	ntis	Thus	uris	Virtus	utis
Pus	uris	Stercus	oris	Tellus	uris	Ulcus, vulnus,	vellus vi-

cus in eris

FOR-

FORMA DECLINA-

Terminationes 4*ta* Decl: sunt & Declinantur hoc modo

Numero Singulari,

	Idus	Gelu			
N.	us	u	*sic*	hic	sensus
G.	ûs * 1.	u		hujus	Sensûs
D.	ui	u		huic	Sensui
A.	um	u		hunc	Sensum
V.	us	u		o	Sensus
A.	u	u		ab hoc	Sensu

Numero Plurali.

N.	us	a	hi	Sensus
G.	uum	uum	horum	Sensuum
D.	ibus * 2.	ibus	his	Sensibus
A.	us	a	hos	Sensus
V.	us	a	o	Sensus
A.	ibus	ibus	ab his	Sensibus

FORMA DECLINA-

Terminat: 5*ta* Declin: unica in *es* declinatur hoc modo,

	Dies	*Num: Singulari.*		
N.	es	sic	hæc	Res
G.	ei * 1.		hujus	Rei
D.	ei		huic	Rei
A.	em		hanc	Rem
V.	es		ô	Res
A.	e		ab hac	Re

Num: Plurali.

N.	es	hæ	Res
G.	rum * 2.	harum	Rerum
D.	ebus	his	Rebus
A.	es	has	Res
V.	es	ô	Res
A.	ebus	ab his	Rebus

No-

TIONIS QUARTÆ.

Ten zmysł
Tego zmysłu
Temu zmysłowi
Tego zmysłu
O zmysł
Od tego zmysłu, tym zmysłem.

Te zmysły,
Tych zmysłow
Tym zmysłom
Tych zmysłow
O zmysły
Od tych zmysłow

Nota circa quartam Declin:

* 1. *Domus* duplices habet casus genitivos in utroq; numero *hujus Domus v. domi, harum domorum v. domuum* Ablativū solum *in o, ut domo.*

* 2. *Arcus, artus, lacus, veru, specus, partus, tribus* habent dativū pluralem in *ubus*, ut *arcus arcubus*.

TIONIS QUINTÆ.

Notæ *Circa 5tam Declinationem.*

Ta rzecz
Tey rzeczy
Tey rzeczy.
Tę rzecz
O rzecz
Od rzeczy rzeczą.

Te rzeczy
Tych rzeczy
Tym rzeczom
Tych rzeczy
O rzeczy.
Od rzeczy rzeczami.

* 1. Genitivi prisci quintæ declinationis in *ei*, v. *e*, v. *ii*, non sunt amplius in usu.

* 2. Nominá qúintæ declinationis raro habent aliquos casus plurales, præter: *Rerum, Dierum, Specierum.*

§ VII.
DECLINATIONES
Nominum Compositorum.

1. Quomodo declinantur Nomina composita?

1. Ita, ut eorum simplicia, ut: *dies diei, meridies, meridiei*. Excipiuntur *exsanguis* hujus *exsanguis*, non *ex sanguinis*, *vulpes vulpis* non *vulpedis*: *Centimanus centimani*, *Capricornus capricorni*, *requies requiei*.

2. In compositis ex uno recto, & altero obliquo casu, quis casus declinatur?

2. Solus rectus ut: *Pater Familias*, *Senatûs-Consultum*.

3. In compositi ex duobus rectis quis declinatur?

3. In nonnullis uterque ut: *Respublica Reip*: *jusjurandum Rosmarinus*. & In aliquibus posterior declinatur, ut: alteruter *Leopardus*.

§ VIII.
DECLINATIONES.
Nominum Irregularium.

1. Quæ sunt nomina quæ irregulariter declinantur?

1. *Alius*, *alia*, *aliud*, *alter*, *altera*, *alterum*, *solus*, *unus*, *ullus*, *nullus nonnullus*, *uter*, *utra*, *utrum*, *neuter*, *uterque alteruter*, *totus*.

2. In quibus casibus non sequũtur regularẽ declinationem?

2. In genitivo *in jus*, & dativo in *i*, Cæteros casus habent secundæ declinationis, & eorum fæminina: 1mæ declinationis; adeoque forma eorum est talis vg.

N.	vg.	solus, alter, unus alteruter, &c.	
G.		jus	alterutrius
D.		i	alterutri.
A.		um	alterutrum.
A.		o	ab Alterutro.

Nume-

Numero Plurali

N.	i	Alterutri.
G.	orum	Alterutrorum.
D.	is	Alterutris.
A.	os	Alterutros.
A.	is	ab Alterutris.

3. Duo Ambo 3. quomodo declinatur?

N.	Duo	Ambo	Duæ.	Ambæ.
G.	Duorũ	Amborũ	Duarũ	Ambarũ
D.	Duob9	Ambob9	Duab9	Ambab9
A.	Duos	Ambos	Duas	Ambas
V.	Duo	Ambo	Duæ	Ambæ.
A.	Duob9	Ambob9	Duab9	Ambab9

§. IX.

DECLINATIONES.

Irregulares Pronominum.

1. Quæ sunt pro nomina quæ irregulariter declinantur?

1. *Hic, ego, ille, ipse, is, idem, Qui, qua, quod,* & ex eo composita.

Num: Singul.

N.	Ego	Tu			Hic	hæc	Hoc.
G.	Mei	Tui	sui		Hujus	Hujus	Hujus.
D.	Mihi	Tibi	sibi		Huic	huic	huic.
A.	Me	Te	se		Hunc	hanc	hoc.
V.		Tu					
A.	à me	à Te	à se,	ab	Hoc	hac	hoc.

Num: Plurali.

N.	Nos	vos		Hi	hæ	hæc
G.	Nostrum v. Nostri	vestrum vestri.		Horum	harum	horum
D.	Nobis	vobis		His	his	his
A.	Nos	vos		Hos	has	hæc.
A.	à Nobis	à vobis	ab	His	his	his

Num: Singulari.

N.	Iste	Ista	Istud	Ipse	Ipsa	Ipsum.
G.	Istius	istius	istius	Ipsius	ipsius	ipsius.

D.	Isti	isti	isti	Ipsi	ipsi	ipsi.
A.	Istum	istam	istud	Ipsum	ipsam	ipsum
A.	ab Isto	ista	isto	ab Ipso	Ipsa	ipso.

Num: Plurali.

N.	Isti	Istæ	ista	Ipsi	ipsæ	ipsa
G.	Istorum	arum	orum	Ipsorum	ipsarum	ipsorum
D.	Istis	istis	istis	Ipsis	ipsis	ipsis
A.	Istos	istas	ista.	Ipsos	ipsas	ipsa.
A.	ab Istis	istis	istis	ab Ipsis	ipsis	ipsis.

Ille Illa illud illius illi ut ipse declinatur.

Num: Singul:

N.	Is	Ea	Id	Idem	Eadem	Idem
G.	Ejus	ejus	ejus	Ejusdem	ejusdem	ejusdē
D.	Ei	ei	ei	Eidem	eidem	eidem.
A.	Eum	eam	id	Eundem	eandem	idem.
A.	ab Eô	ea	eo	ab Eodem	eadem	eodem.

Num: Plurali.

N.	ii	eæ	ea	Idem	eædem	eadem
G.	Eorum	earum	eorum	Eorumdē	earumdem	eorumdē
D.	Eis v. iis		eis	Eisdem v. iisdem		eisdem
A.	Eos	eas	ea	Eosdem	easdem	eadem
A.	ab Eis v. iis		eis	ab Eisdem v. iisdem		eisdem.

Num: Singul:

N.	Quis v. qui,	quæ	quod v. quid	Quidam	Aliquis.
G.	Cujus	cujus	cujus	Cujusdam	Alicujus.
D.	Cui	cui	cui	Cuidam	Alicui.
A.	Quē	quam	quod v. quid	Quēdā	Aliquem.
A.	à Quo v. qui,	qua	quo.	à Quodam	Aliquo.

Num: Plurali.

N.	Qui	quæ	quæ	Quidam	Aliqui.
G.	Quorū	quarū	quorū	Quorundā	Aliquorum.
D.	Quibꝰ v. queis,		quib.	Quibusdam	Aliquibus.
A.	Quos	quas,	quæ.	Quosdam	Aliquos.
A.	à Quibus v. queis		quibus.	à Quibusdam	Aliquibus.

2. Quotuplicia sunt Composita ex Relativo *quis.* v. *qui?*

2. *Duplicia*, alia Composita sunt, quæ incipiunt à relativo *quis*, uti sunt *quidam quispiam*,

quis

quisquam. Alia quæ desinunt, in relativum *quis* ut *aliquis siquis*.

3. Quomodo declinantur hæc utraque cōposita ex relativo?

3. Declinantur ut simplex per omnes casus. Excipiuntur desinentia in *quis* quæ in singulari fæminino, & in neutro in plurali numero, desinunt non in *quæ* ut simplex, sed in *qua* ut *aliqua*, *siqua*, *ecqua*.

§. X.
DECLINATIONES
Anomalæ seu Inæquales

1. Quid sunt declinationes anomalæ sive inæquales?

1. Quæ aut genere, aut numero, aut declinatione, aut casu carent, v. variant.

2. Quænam sunt, quæ carent numero plurali.

2. Omnia fere nomina Propria (*præter ea, quæ tantum in numero plurali declinantur.*) *Item.* Nomina fere omnia frumentorum & leguminum, ut: *Triticum*, *siligo*, *ador*, *far*, *cicer*, *oryza* &c.

Nomina fere omnia metallorum, & fossilium, ut: *aurum argentum*, *ferrum*, *stannum*, *sal*, *cuprum*, *gypsum* &c.

Plurima nomina Liquorum, ut: *acetum*, *lac*, *nectar*, *cerevisia* &c.

Nomina Condimentorum maxima ex parte non declinantur in plurali, ut: *Butyrum*, *saccharum*, *melinum*, *piper*, *crocus*, &c.

Denique hæc: *Alvus*, *Ævum*, *Bilis*, *Cho-*

Cholera, *Canum*, *Fama*, *Fames*, *Fel*, *Fimus*, *Fanum*, *Gausape*, *Gloria*, *Gluten*, *Humus*, *Hepar*, *Hesperus*, *indoles*, *Jubar*, *Juventus*, *Lethum*, *Limus*, *Lutum*, *Lues*, *Lux*, *Meridies*, *macellum*, *nemo*, *nihilum*, *Pascha*, *Pax*, *Pelagus*, *Penus*, *Pax*, *Plebs*, *Pontus*, *Progenies*, *Pus*, *Quies*, *Rabies*, *Ros*, *salum*, *salus*, *Sanguis*, Senectus, *senium*, *sitis*, *solum*, *Tabes*, *Tellus*, *Ver*, *Vesper*, *Virus*, *viscũ*, *vulgus*, & alia nonnulla: quibus nunquam, aut rarò utimur in plurali; *maximè* nomina virtutum & scientiarum; ut: *pietas sapientia &c.*

3. Quæ nomina carent numero *singulari*? 3. Multa nomina Urbium, ut: *Athenæ*, *Parisij*, *Puteoli*, *Venetiæ*, *Susa*, *Bactra &c.*

Nomina Ludorum & Spectaculorum: ut: *Circenses*, *Megalenses*, *Olympia* (non Olympias, dis, *id est* tempus 5. annorum.) *Nemæa*, *Osci &c.*

Nomina Festorum pleraque, ut: *Bacchanalia*, *Saturnalia*, *Februa*, *Calendæ Nonæ*, *Idus*, *Scenopegia*, *Encænia &c.*

Denique hæc: *Adversaria*, *Ædes ædium*, Domostwo (nam *Ædes*, Kościoł, declinatur sin: num:) *Æstiva*, *Alpes*, *Ambages*, *Annales*, *Arma*, *Bellaria*, *Biblia*, *Bigæ*, *Blanditiæ*, *Bucolica*, *Cælites*, *Cancelli*, *Cani*, *Castra*, *Cibaria*, *Ceraunia*, *Comitia*, *compita* *Co-*

pia

pia (pro *exercitus*) *Crepundia*, *Cunæ*, *Cunabula*, *Diræ*, *Divitiæ*, *Excubiæ*, *Exta*, *Exuviæ*, *Facetiæ* *Fasti*, *Feriæ*, *Fides* (instrumentum Musicum) *Fores*, *Gades*, *Gemini*, *Georgica*, *Grates*, *Hyberna*, *Induciæ*, *Insidiæ*, *Justa*, *Lares*, *Lemures*, *Liberi* (Dzieci) *Litera* (List,) *Majores* (Przodkowie) *Manes*, *ium*, *Manubiæ*, *Minæ*, *Mania*, *nares*, *nundinæ*, *nuptiæ*, *Opes* (pro Divitiæ) *Optimates*, *Opera*, *Penates*, *Posteri*, *Præcordia*, *Præstigia*, *Primitiæ*, *Primores*, *Proceres*, *Quadrigæ*, *Quisquiliæ*, *Reliquiæ*, *Scalæ* (schody) *Scopæ*, *Sentes*, *Sordes*, *Sponsalia*, *Stativa*, *Suppetiæ*, *Superi*, *Synonyma*, *Tenebræ*, *Thermæ*, *valvæ*, & nonnulla alia quæ nunquam aut raro in singulari usurpantur.

4. Quæ nomina sunt, quæ *genus in singulari ac plurali variant?*

4. Hic *Sibilus*, hæc *Sibila*, hic *balteus*, hæc *Baltea*, hic *avernus*, hæc *averna*, hic *locus*, hi *loci*, *vel* hæc *loca*, hæc *carbasus*, hæc *carbasa*, hoc *Cælum*, hi *Cæli*, hoc *Elisium*, hi *Elisij*, hoc *Plus*, hi & hæ *plures*, & hæc *plura*, hic *tartarus*, hæc *tartara*, hoc *delicium*, hæ *deliciæ*, hoc *epulum*, hæ *epulæ*,

5. Quæ nomina sunt, quæ declinationes in *singulari & plurali* variant?

5. *Vas*, *Vasis*, singulari num: est 3tiæ Decl; plurali verò, est 2dæ, *Vasa vasorum*. *Jugerum*, *jugeri*, singul: num: est 2dæ Decl: plurali verò est 3tiæ, *jugera jugerum jugeribus*, quan-

quam legitur in singulari, *bujus jugeris & ab hoc jugere.*

6. Quæ nomina sunt quæ carent aliquo casu?

6. Nominativum & Genit: tantum habent, *Jupiter, exspers.*

Genitivum & ablativum tantum habent: *Repetundarum, ab his repetundis.*

Vocativo carent 1. Omnia fere Pronomina, præter: *Tu, meus, noster, nostras.* 2. Negativa. *Nemo, nullus,* 3, Partitiva: *Quidam, aliquis.*

Obliquos tantum habent: *Jovis, Jovi, Jovem, ab Jove.*

Item Pronomen: *sui, sibi, se, a se,*

Obliquos tres tantum habent; *Opis, opem, ab ope.*

Inficias & incitas tantum habent accusativum: *Sponte, natu, promptu,* tantum ablativum.

Nota. Inficias, ponitur semper cum verbo: *eo* vg. *Inficias ire. Incitas* ponitur cum verbo: *redigo,* vg. *ad incitas redigere. Sponte,* ponitur cum possessivis. *Mea, tua, &c.* vg. *suapte sponte, sponte propria. Natu,* cum adjectivis. *Major, minor, maximus, minimus.* vg. *Major, natu-*

7. Quæ nomina sunt, quæ abũdant aliquibus casibus?

7. *Domus* habet *bujus domi,* vel *bujus domûs; barum Domorum* vel *barum Domuum,*

Colus

Colus, coli à colo vel *colu; has colos* vel *colus.*

Ficus, sive arborem, sive fructum significet, est decl: 2dæ v. 4tæ. Laurus. *bujus lauri*, à *lauro* vel *lauru, bas lauros* vel *laurus, Bacchanalia, Bacchanaliorum* v. *Bacchanalium*; *Bacchanalijs* v. *Bacchanalibus.*

8. Quæ nomina sunt, quæ casuum terminationes non variant?

8. Nomina quæ à Græcis aptota, à Latinis declinationis expertia, dicuntur, sunt hæc: *Frugi, nibili, gummi, sinapi, pondo, cete, tempe, cæpe, melos, chaos, fas, nefas, nequam, tot, totidem.* Item. *Quatuor, quinque* usque ad *centum.* Item. *Mille* adjectivum, nam *mille* substantivum, tantum in singulari est indeclinabile, in plurali verò habet: *Millia, millium, millibus.* Item nomina 4tæ Declin: in u, in singulari non variant casus, ut: *genu. veru, cornu, tonitru, &c.* in plurali verò variant casus. ut: *genua genuum, genibus, verua, veruũ, verubus.*

DE VERBO

§. I.

DE VERBI GENERIBUS.

1. Quæ sunt accidentia verbi scitu necessaria?

1. *Sex præcipua.* Genus, numerus, persona, modus, tempus & conjugatio.

2. Quid est Verbum?

2. Quod conjugatur per modos & tempora.

3.

3. Quotuplex est Verbum? — 3. Duplex *Personale & Imperso-nale.*

4. Quid est *Personale?* — 4. Quod habet tres personas, tam in singulari, quàm in plurali, ut: *lego, legis, legit* &c.

5. Quid est *Impersonale?* — 5. Quod habet 3tiam tantum personam tam in numero singulari, quàm in plurali, sed in plurali raro. *Impersonale*, est Duplex: *Activa* vocis, ut: *pudet, pœnitet*, & *Passiva* vocis, ut: *pugnatur curritur.*

6. Quot sunt genera verborũ personalium? — 6. Quinq; *Activum, Passivum, Neutrum, commune, & Deponens.*

7. Quid est Verbum *Activum?* — 7. Quod desinit in *o*, & habet passivam vocem desinentem in *or*, ut *amo. amor. Ia kocbam, kocbaią mnie: Ia skarzę, skarzą mnie.*

8. Quid est *Passivum?* — 8. Quod desinit in *or*, & habet activam vocem in *o*, ut *amor, amo. Kocbaią mnie v. kocbany iestem, ganią mnie v. ganiony iestem.*

9. Quid est *Neutrum?* — 9. Quod desint in *o* vel *m*, & non habet passivam vocem desinentem in *or*, ut *sto, servio, adsum. Odi, novi, cæpi*, &c. non tam neutra, quam potiùs, *activa* defectiva, dici possunt.

10. Quid est *Commune?* — 10. Quod desinit in *or*, constructionem autem habet tam *activam*, quã *passivam*, & *passivam* quidem maximè in temporibus desinentibus in *us*, ut: *depopulor, experior.*

11.

11. Quid est *Deponens?*	11. Quod desinit in *or*, & habet constructionem activam vel neutram ut *sequor, morior.*

§. II.

DE CONJUGATIONE VERBORUM.

1. Quotuplices sũt Cõjugationes verborũ?	1. Duplices. *Regulares*, & *Irregulares.*
2. Quid sunt Conjugationes *Regulares?*	2. Quæ sequuntur aliquam formam regularem Conjugationis.
3. Quot sunt *Formæ* Conjugationum *Regulares?*	3 Quatuor. *Prima, Secunda, Tertia* & *Quarta.*
5. Unde cognoscis *Primam* Conjugationẽ?	4. Ex Secunda persona modi indicativi in *as* & infinitivo in *are*, ut *laudo, laudas laudare.*
5. Unde *secundam?*	5. Ex secunda persona modi indicativi in *es* & infinitivo in *ere* longum, ut *suadeo, suades. suadere.*
6. Unde *tertiam?*	6. Ex secunda persona modi indicativi in *is*, & infinitivo in *ere* breve, ut *lego, legis legere.*
7. Unde *quartam ?*	7, Ex secunda persona modi indicativi in *is*,& infinitivo in *ire*,ut *singultio, singultis singultire.*
8. Quot *modos* habent cõmuniter verba latina!	8. Quinq; *Indicativum, Imperativum, Optativum, Conjunctivum, & Infinitivum. Potentialis & Permissivi* terminationes non differunt ab Optativo & Conjunctivo,

9. Quomodo cognoscis, in quonam modo ponendum sit verbū aliquod, an in indicativo; an in imperativo; &c.

9. *Facile id cognosci potest ex Polonico, vg, in hoc exemplo:* Kaznodzieia napominał ludzi, aby przestali grzeszyć, poprawcie obyczaiow waszych. Obyście Boskim Słowom uwierzyli. *Sacer orator monebat homines, ut cessarent peccare, emendate mores vestros, Utinam verbis Dei crederetis.*

Quando itaq; ponitur ante verbum conjunctio una ex istis: quatenus, cum, quamvis, dum, licet, ut, tametsi, etiamsi &c. żeby, aby, ażeby, dlaczegoby, przezcoby, czemuby, gdyby, chociażby *& alia similia, est modus conjunctivus, ut in superiore exemplo:* aby przestali. *Ut cesarent, Cum autem ponitur particula* oby o gdyby, *ante verbum, est modus Optativus; cum vero nulla particula ante verbum quae illud regat, ponitur; est modus indicativus, ut:* Kaznodzieia napominał. *Cum jubetur aliquid, est modus imperativus, ut* czyńcie, poprawcie: *cum verbum in Polonico desinit in ć, est modus infinitivus* pisać, mowić *scribere, dicere &c.*

10. Quot sunt Tempora verborum?

10, *Quinq;* Praesens, Praeteritum imperfectum, Praeteritum perfectum, Praeteritum plusquam perfectum, & Futurum.

11.

11. Quomodo cognoscis in quo tempore verbũ aliquod ponendum sit?

11. *Id quoq; facile cognoscitur ex Polonico, cum aliquid nunc fit, est tempus præsens: ut* słońce wschodzi, sol oritur. *Cum aliquid præterire incipit, sed nondum præteriit, est præteritum imperfectum, ut* człowiek umierał, Homo moriebatur. *Cum aliquid jam plene præcessit, est tempus præteritum perfectum, ut* słońce weszło, sol ortus est. *Cum aliquid pridem præteriit, est præteritum plusquã perfectum, ut:* Lech fundował Gniezno. Lechus fundaverat Gnesnam. *Cum aliquid nec fuit adbuc, nec est, sed primum erit, est tempus futurum, ut* wszyscy pomrzemy. Omnes moriemur.

12. Quando in locutione ponitur verbũ cum particula: *aby*, *żeby*, in quo tempore ponẽdum?

12. Si verbum, quod est ante particulam: *aby*, erit in præsenti, vel futuro positum, tunc verbum cum particula: *aby*, *ut:* ponetur in præsenti modi Conjunctivi. vg. *Iubeo*, v. *jubebo te, ut scribas.* Si verò verbum ante particulam: *aby*, est præteritum perfectum, *vel* imperfectum, *vel* plusquam perfectum, tunc verbum cum particula *ut* ponetur in præterito imperfecto Conjunctivi. vg. *Iubebam te*, v. *jussi*, vel *jusseram*, *ut scriberes.*

13. Quæ tẽpora maxime sunt scitu necessaria?

13. *Præsens, Præteritum Perfectum* indicavi, & *Supinum.*

14.

14. Quare? 14. Quia cætera ab illis formantur.

16. Quæ tempora formantur à præsenti Indicativi? 15. Omnia Præsentia, ut *lauda*, *laudarem*, *laudem*, *laudare*, *laudans*; Præterita imperfecta ut, *laudabam laudarem*, & Futura, (præter futurum modi conjunctivi & infinitivi) ut *laudabo*, *laudato*, *laudem*; & quidem in aliquibus additâ vel mutata syllabâ: aut literâ.

16. Quæ tempora formantur à Præterito perfecto? 16. Omnia tempora quæ desinunt: in *ram*, *rim*, *ssem*, *ro*, *se*; hoc est, præterita perfecta, plusquam perfecta & futurum conjunctivi, pariter mutatâ & additâ aliquâ literâ aut syllabâ.

17. Quæ tempora formantur à supino? 17. Præterita participij pas: voc: in *us* & act: vocis in *rus*.

18. Quomodo formantur? 18. Usu id citius, quàm præceptis discitur.

19. Passiva quomodo formantur? 19. A verbo activo in fine *r* literam vel addendo, vel pro alia mutando ut *lego*, *legor*, *legebam*, *legebar*. Præterita autem omnia fiunt ex particip: præteriti verborum, & ex verbo sum, ut *lectus sum*, *lectus fui*, &c. Infinitivi modi tempora præsentia in passivis desinunt in *i*, ut *amari*, *legi*.

§.

§. III.
CONJUGATIO VERBI.
auxiliaris
Sum

Modi Indicativi tempus præſens.

Ego ſum	*Ia ieſtem.*
Tu es	*Ty ieſteś.*
Ille eſt	*On ieſt.*
Nos ſumus	*My ieſteśmy.*
Vos eſtis	*Wy ieſteście.*
Illi ſunt	*Oni ſą.*

Præteritum Imperfectum.

Eram	*Byłem.*
Eras	*Byłeś.*
Erat	*Był.*
Eramus	*Byliśmy.*
Eratis	*Byliście.*
Erant	*Byli.*

Præteritum Perfectum.

Fui	*Byłem.*
Fuiſti	*Byłeś.*
Fuit	*Był.*
Fuimus	*Byliśmy.*
Fuiſtis	*Byliście.*
Fuerunt v. êre	*Byli.*

Præteritum Pluſquam Perfectum.

Fueram	*Byłem dawno.*
Fueras	*Byłeś.*
Fuerat	*Był.*
Fueramus	*Byliśmy.*
Fueratis	*Byliście.*

Fue-

Fuerant	*Byli.*

Futurum.

Ero	*Będę.*
Eris	*Będzieß.*
Erit	*Będzie.*
Erimus	*Będziemy.*
Eritis	*Będziecie.*
Erunt	*Będą.*

Modi Imperativi Tempus Præsens.

Tu sis v. esto	*Ty bądź*
Jlle sit	*On niech będzie.*
Nos simus	*My bądźmy.*
Vos este v. estote	*Wy bądźcie.*
Jlli sint	*Oni niech będą.*

Futurum sive modus Mandativus.

Esto tu v. eris	*Bądź ty więc.*
Esto ille v. erit	*Niech on będzie.*
Estote v. eritis	*Bądźcie wy więc.*
Sunto illi v. erunt	*Niech oni będą.*

Modo Optativi Tempus Præsens & Imperfectum.

Utinam essem	*Obym był.*
Esses	*Obyś był.*
Esset	*Oby był.*
Essemus	*Obyśmy byli.*
Essetis	*Obyście byli.*
Essent	*Oby byli.*

Præteritum Perfectum.

Utinam fuerim	*Obym był.*
Fueris	*Obyś był.*
Fuerit	*Oby był.*
Fuerimus	*Obyśmy byli.*
Fueritis	*Obyście byli.*
Fuerint	*Oby byli.*

Præteritum plusquam perfectum.

Utinam Fuiſſem	*Obym był przedtym.*
Fuiſſes	*Obyś był.*
Fuiſſet	*Oby był.*
Fuiſſemus	*Obyśmy byli.*
Fuiſſetis	*Obyście byli,*
Fuiſſent	*Oby byli.*

Futurum.

Utinam Sim	*Obym był potym.*
Sis	*Obyś był.*
Sit	*Oby był.*
Simus	*Obyśmy byli.*
Sitis	*Obyście byli.*
Sint	*Oby byli.*

Modi Conjunctivi Tempus Præſens.

Cum ſim	*Gdyż ieſtem.*
Sis	*Gdyż ieſteś.*
Sit	*Gdyż ieſt.*
Simus	*Gdyż ieſteśmy.*
Sitis	*Gdyż ieſteście.*
Sint	*Gdyż ſą.*

Præteritum Imperfectum.

Cum eſſem v. forem	*Gdym był teraz.*
Eſſes v. fores	*Gdyś był.*
Eſſet v. foret	*Gdy był.*
Eſſemus v. foremus.	*Gdyśmy byli.*
Eſſetis v. foretis	*Gdyście byli.*
Eſſent v. forent	*Gdy byli.*

Præteritum Perfectum.

Cum fuerim	*Gdyżem był przedtym.*
Fueris	*Gdyżeś był.*
Euerit	*Gdy był.*
Fuerimus	*Gdyżeśmy byli.*
Fueritis	*Gdyżeście byli.*

Fuerint	Gdy byli.

Præteritum plusquam perfectum.

Cum fuissem	Gdym był kiedyś.
Fuisses	Gdyś był.
Fuisset	Gdy był.
Fuissemus	Gdyśmy byli.
Fuissetis	Gdyście byli.
Fuissent	Gdy byli.

Futurum

Cum fuero	Gdy będę.
Fueris	Gdy będzieß.
Fuerit	Gdy będzie.
Fuerimus	Gdy będziemy.
Fueritis	Gdy będziecie.
Fuerint	Gdy będą.

Esse

§.

FORMÆ. CONJUGATIONUM

Forma Conjuga-

Terminationes

Activos & Neutros

Modi Indicativi.

Sing.	*Ego*	Laudo	*Ja chwalę*	o
	Tu	Laudas	*Ty chwaliß.*	as
	Ille	Laudat	*On chwali.*	at
Plur.	*Nos*	Laudamus	*My chwalemy.*	amus
	Vos	Laudatis	*Wy chwalicie.*	atis
	Illi	Laudant	*Oni chwalę.*	ant

Præteritum.

Sing.	Ego	Laudabam	*Chwaliłem.*	abam

Chwa-

Modi Infinitivi Tempus præsens.

Esse me, te, illum &c. *Być.*

Præteritum Imperfectum.

Esse *Być.*

Præteritum Perfectum.

Fuisse *Być było.*

Præteritum plusquam perfectum.

Fuisse *Być było kiedyś.*

Futurum.

Fore v. futurum esse *Mieć być.*

Fore v. futuros esse *Iż mamy być.*

Futurum præterito mistum.

Futurum fuisse *Ktory miał być,*

Participium futuri Temporis.

Futurus a, um, *Co ma być.*

✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻

IV.

F O R M Æ.

R E G U L A R I U M

tionis Primæ.

Ter: Passivorum, Commun: & Depon:

Tempus præsens:

Laudor	*Mnie chwalę.*	or
Laudaris v. are	*Ciebie chwalę.*	aris v. are.
Laudatur.	*Onego chwalę.*	atur
Laudamur	*Nas chwalę.*	amur
Laudamini v. inor	*Was chwalę.*	amini v. inor
Laudantur	*Onych chwalę.*	antur

Præteritum imperfectum.

Laudabar	*Mnie chwaleno.*	abar

E *Ciebie.*

	Laudabas	*Chwaliłeś*	abas
	Laudabat	*Chwalił.*	abat
Plur.	Laudabamus	*Chwaliliśmy.*	abamus
	Laudabatis	*Chwaliliście.*	abatis
	Laudabant	*Chwalili.*	abant
		Praeteritum	
Sing	Laudavi	*Chwaliłem} dawno.*	avi
	Laudaviſti	*Chwaliłeś*	aviſti v. âſti
	Laudavit	*Chwalił.*	avit
Plur.	Laudavimus	*Chwaliliśmy.*	avimus
	Laudaviſtis	*Chwaliliście*	aviſtis
	Lãdaverũt v. êre	*Chwalili.*	averunt v. êre
		Praeteritum.	
Sing.	Laudaveram	*Chwaliłem był*	averas
	Laudaveras	*Chwaliłes był.*	averas
	Laudaverat	*Chwalił był.*	averat
Plur.	Laudaveramus	*Chwaliliśmy byli.*	averamus
	Laudaveratis	*Chwaliliście byli.*	averatis
	Laudaverant	*Chwalili byli.*	averant
		Futurum	
Sing.	Laudabo	*Będę chwalił.*	abo
	Laudabis	*Będzieß chwalił.*	abis
	Laudabit	*Będzie chwalił.*	abit
Plur.	Laudabimus	*Będziemy chwalili.*	abimus
	Laudabitis	*Będziecie chwalili.*	abitis
	Laudabunt	*Będą chwalili.*	abunt
		Imperativi	
Sing.	Tu lauda v. laudato	*Ty chwal.*	a v. ato
	Ille laudet	*On niech chwali.*	et
Plur.	Laudemus	*Chwalmy.*	émus
	Laudate v. tote	*Chwalcie*	ate v. atote
	Laudent	*Niech chwalą.*	ent
		Futurum.	
Sing.	Laudato v. abis	*Chwal więc.*	ato v. abis
	Laudato v. abit	*Niech chwali.*	ato v. abit
Plur.	Laudatote v. abitis	*Chwalcie więc-*	atote v. abitis
	Laudanto v. abunt	*Niech chwalą.*	anto v. abunt

Modi

Laudabaris v. are	*Ciebie chwalono.*	abaris v. are
Laudabatur	*Onego chwalono.*	abatur
Laudabamur	*Nas chwalono.*	abamur
Laudabamini v. inor	*Was chwalono.*	abamini v. inor
Laudabantur	*Onych chwalono*	abantur

Perfectum.

Laudatus sum v. fui	*Mnie chwalono dawno.*	atus sum v. fui
Laudatus es	*Ciebie chwalono*	atus es
Laudatus est	*Onego chwalono.*	atus est
Laudati sumus	*Nas chwalono.*	ati sumus
Laudati estis	*Was chwalono*	ati estis
Laudati sunt	*Onych chwalono.*	ati sunt

plusquam perfectum.

Laudatus fueram	*Mnie chwalono było.*	atus fueram
Laudatus fueras	*Ciebie chwalono było.*	atus fueras
Laudatus fuerat	*Onego chwalono było.*	atus fuerat
Laudati fueramus	*Nas chwalono było.*	ati fueramus
Laudati fueratis	*Was chwalono było*	ati fueratis
Laudati fuerant	*Onych chwalono było.*	ati fuerant

futurum.

Laudabor	*Mnie będą chwalili.*	abor
Laudaberis v. ere	*Ciebie będą chwalili.*	aberis v. ere
Laudabitur	*Onego będą chwalili.*	abitur
Laudabimur	*Nas będą chwalili.*	abimur
Laudabimini v. nor	*Was będą chwalili.*	abimini v. nor
Laudabuntur	*Onych będą chwalili.*	abuntur

tempus præsens

Laudare v. ator	*Ciebie niech chwalą.*	are v. ator
Laudetur	*Onego niech chwalą*	etur
Laudemur	*Nas niech chwalą.*	emur
Laudemini v. nor	*Was niech chwalą.*	emini v. nor
Laudentur	*Onych niech chwalą.*	entur

futurum.

Laudator beris v. bere	*Niech cię więc chwalą.*	aberis v. bere
Laudator v. abitur	*Onego niech chwalą.*	ator v. abitur
Laudaminor v. mini	*Was niech chwalą.*	aminor v. bimini
Laudantor v. untur	*Onych niech więc chwalą.*	ãtor v. abũtur

Modi Optativi

Sing. Utinã	Laudarem	*Obym chwalił.*	arem
	Laudares	*Obyś chwalił.*	ares
	Laudaret	*Oby chwalił.*	aret
Plur.	Laudaremus	*Obyśmy chwalili.*	aremus
	Laudaretis	*Obyście chwalili*	aretis
	Laudarent	*Oby chwalili.*	arent

Præteritum

Sing. Utinã	Laudaverim	*Obym dawno chwalił.*	averim
	Laudaveris	*Obyś chwalił.*	averis
	Laudaverit	*Oby chwalił.*	averit
Plur.	Laudaverimus	*Obyśmy chwalili.*	averimus
	Laudaveritis	*Obyście chwalili.*	averitis
	Laudaverint	*Oby chwalili.*	averint

Præteritum

Sin. Utinã	Laudavissem	*Obym był chwalił.*	avissem
	Laudavisses	*Obyś był chwalił.*	avisses
	Laudavisset	*Oby był chwalił.*	avisset
Plur.	Laudavissemus	*Obyśmy byli chwalili.*	avissemus
	Laudavissetis	*Obyście byli chwalili.*	avissetis
	Laudavissent	*Oby byli chwalili.*	avissent

Futurum.

Sin. Utinã	Laudem	*Obym ieszcze chwalił.*	em
	Laudes	*Obyś chwalił.*	es
	Laudet	*Oby chwalił.*	et
Plur.	Laudemus	*Obyśmy chwalili.*	emus
	Laudetis	*Obyście chwali.*	etis
	Laudent	*Oby chwalili.*	ent

Modi Conjuncti

Sin.	Cum laudem	*Gdyż chwalę.*	em
	Laudes	*Gdyż chwaliß.*	es
	Laudet	*Gdy chwali.*	et
Plur.	Laudemus	*Gdy chwalemy*	emus
	Laudetis	*Gdy chwalicie.*	etis
	Laudent	*Gdy chwalą.*	ent

Præteritum

Sin.	Cum laudarem	*Gdym chwalił.*	arem
	Laudares	*Gdyś chwalił.*	ares

Laudaret

tempus præsens & imperfectum.

Laudarer	*Oby mnie chwalono.*	arer
Laudareris v. rere	*Oby cię chwalono*	areris v. rere
Laudaretur	*Oby go chwalono*	aretur
Laudaremur	*Oby nas chwalono*	aremur
Laudaremini v. nor	*Oby was chwalono.*	aremini v. nor
Laudarentur	*Oby onych chwalono.*	arentur
	Perfectum.	
Laudatus fuerim	*Oby mnie dawno chwalono.*	atus fuerim
Laudatus fueris	*Oby cię chwalono.*	atus fueris
Laudatus fuerit	*Oby go chwalono.*	atus fuerit
Laudati fuerimus	*Oby nas chwalono.*	ati fuerimus
Laudati fueritis	*Oby was chwalono.*	ati fueritis
Laudati fuerint	*Oby onych chwalono.*	ati fuerint
	plusquam perfectum.	
Laudatus fuissem	*Oby mnie chwalono było.*	atus fuissem
Laudatus fuisses	*Oby cię było chwalono*	atus fuisses
Laudatus fuisset	*Oby go chwalono*	atus fuisset
Lãdati fuissemus	*Oby nas było chwalono*	ati fuissemus
Laudati fuissetis	*Oby was było chwalono.*	ati fuissetis
Laudati fuissent	*Oby ich było chwalono.*	ati fuissent
	futurum	
Lauder	*Oby mnie ieszcze chwalono.*	er
Lauderis v. ere	*Oby cię chwalono.*	eris v. ere
Laudetur	*Oby go chwalono.*	etur
Laudemur	*Oby nas chwalono.*	emur
Laudemini v. nor	*Oby was chwalono.*	emini v. nor
Laudentur	*Oby onych chwalono.*	entur
	Tempus præsens.	
Lauder	*Gdy mnie chwalą*	er
Lauderis v. ere	*Gdyż cię chwalą*	eris
Laudetur	*Gdy go chwalą.*	etur
Laudemur	*Gdy nas chwalą*	emur
Laudemini v. nor	*Gdy was chwalą.*	emini v. nor
Laudentur	*Gdy onych chwalą.*	entur
	Imperfectum	
Laudarer	*Gdy mnie chwalono.*	arer
Laudareris v. rere	*Gdy cię chwalono.*	areris v. rere

		Laudaret	*Gdy chwalił.*	aret.
Plur.		Laudaremus	*Gdyśmy chwalili*	aremus
		Laudaretis	*Gdyście chwalili.*	aretis
		Laudarent	*Gdy chwalili*	arent
		Præteritum		
Sin.	Cum	laudaverim	*Gdym chwalił damno.*	averim
		Laudaveris	*Gdyś chwalił*	averis.
		Laudaverit	*Gdy chwalił.*	averit
Plur.		Laudaverimus	*Gdyśmy chwalili.*	averimus
		Laudaveritis	*Gdyście chwalili.*	averitis
		Laudaverint	*Gdy oni chwali.*	averint
		Præteritum		
Sin.	Cum	Laudavissem	*Gdym był chwalił.*	avissem
		Laudavisses	*Gdyś był chwalił.*	avisses
		Laudavisset	*Gdy był chwalił.*	avisset
Plur.		Laudavissemus	*Gdyśmy byli chwalili.*	avissemus
		Laudavissetis	*Gdyście byli chwalili*	avissetis
		Laudavissent	*Gdy byli chwalili*	avissent
		Futurum.		
Sin.	Cum	Laudavero	*Gdy będę chwalił.*	avero
		Laudaveris	*Gdy będzieß chwalił,*	averis
		Laudaverit	*Gdy będzie chwalił*	averit
Plur.		Laudaverimus	*Gdy będziemy chwalili.*	averimus
		Laudaveritis	*Gdy będziecie chwalili*	averitis
		Laudaverint	*Gdy będą chwalili.*	averint
		Infin: præs.		
		Laudare	*Chwalić-*	are
		Præteritum		
		Laudavisse	*Chwalić było dawno*	avisses
		Præteritum		
		Laudavisse	*Chwalić było.*	avisse
		Futurum.		
		Laudaturum &c. esse	*Chwalić napotym.*	aturum
		Fut. præt. mißum..		
		Laudaturum &c. fuisse	*Ktory miał chwalić.*	aturum fuisse
		Gerundia.		
		Laudandi	*Chwalenia*	andi
		Laudando *Chwaląc* laudandum	*ku chwaleniu*	ando andum

Supinum

Laudaretur	*Gdy go chwalono*	aretur
Laudarentur	*Gdy nas chwalono.*	aremur
Lũdaremini v.nor	*Gdy was chwalono.*	aremini v.nor
Laudaremur	*Gdy onych chwalono.*	arentur
	Perfectum.	
Laudatus fuerim	*Gdy mnie chwalono dawno.*	atus fuerim
Laudatus fueris	*Gdy cię chwalono dawno.*	atus fueris
Laudatus fuerit	*Gdy go chwalono dawno.*	atus fuerit
Laudati fuerimus	*Gdy nas chwalono.*	ati fuerimus
Laudati fueritis	*Gdy was chwalono*	ati fueritis
Laudati fuerint	*Gdy onych chwalono.*	ati fuerint
	plusquam perf.	
Laudatus fuissem	*Gdy mnie było chwalono.*	atus fuissem
Laudatus fuisses	*Gdy cię było chwalono*	atus fuisses
Laudatus fuisset	*Gdy go było chwalono.*	atus fuisset
Laudati fuissemus	*Gdy nas było chwalono.*	ati fuissemus
Laudati fuissetis	*Gdy was było chwalono.*	ati fuissetis
Laudati fuissent	*Gdy onych było chwalono.*	ati fuissent
	Futurum.	
Laudatus fuero	*Gdy mnie będą chwalili.*	atus fuero
Laudatus fueris	*Gdy cię będą chwalili.*	atus fueris
Laudatus fuerit	*Gdy go będą chwalili.*	atus fuerit
Laudati fuerimus	*Gdy nas będą chwalili.*	ati fuerimus
Laudati fueritis	*Gdy was będą chwalili.*	ati fueritis
Laudati fuerint	*Gdy onych będą chwalili*	ati fuerint
	Praesens & Imp.	
Laudari	*Być chwalonym.*	ari
	Perfectum.	
Laudatum esse	*Być chwalonym.*	atum esse v. fuisse
	plusquam perfectum.	
Laudatum fuisse	*Bydź było chwalonym.*	atum esse v. fuisse
	Futurum.	
Laudatum		atum iri
	Bydź chwalonym napotym.	
v. laudandum		andum esse
	praeterit mistum.	
Laudandum fuisse	*Co miał bydź chwalony.*	andum esse
	gerundia.	
Sola communia & deponentia.		in di do dum

Supinum.

Laudatum *Na chwalenie.* atum

Participium præsens

Laudans *Chwaląc.* ans

participium futuri

Laudaturus *Ktory ma chwalić.* aturus

Sola Com: & Depon: habēt fut: infinit: & fut: præt: mi-

❊❊❊❊❊❊❊❊❊❊❊❊❊:❊❊:❊❊❊❊❊❊❊❊❊❊❊❊

DE PRÆTERITIS Hujus Primæ

1. Quomodo desinunt Præterita, & Supina 1mæ Cōjugat?
2. Quæ verba cōjug: 1mæ nō habent Præt: in *avi* Et Sup: in atum

Crepo	*Pukam się*	crepui	crepitum	* 1.
Cubo	*Leżę*	cubui	cubitum	* 2.
Do	*Daię*	dedi	datum	* 3.
Domo	*Vśmierzam*	domui	domitum	
Eneco	*Zamordywam*	enecui	enectum	
Frico	*Drapię*	fricui	frictum	
Juvo,	*Pomagam*	juvi	caret	* 4.
Lavo	*Myię*	lavi	lotū, lautū, & lavatū	*5
Mico	*Lśnię się*	micui	caret	* 6.
Plico	*Składam*	plicui v. avi	plicitū v. atū	*7.

Poto

	Supinum.	
Laudatu	*Ku chwaleniu.*	atu
	Particip: præs temp.	
Laudatus	*Chwalony.*	atus
	Particip: futuri.	
Laudandus	*Ktory ma bydź chwalonym.*	andus

ſtum in *rum*; parti: præſ: in *ans* & parti: fut: in *rus.*

****

ET SUPINIS
Conjugationis.

1. In *avi* & *atum* ut: *Laudavi Laudatum: Necavi &c.*
2. Hæc quæ ponuntur in ſequenti Tabula.

* 1. Compoſita ex Verbo *crepo* ut *increpo, concrepo,* habent præteritum ut ſimplex *in ui, itum.* *Diſcrepo* habet *diſcrepavi diſcrepatum,*

* 2. Compoſita ex verbo *cubo*, alia deſinunt in *ubo*, & ſunt primæ conjugationis, habentq; præteritum in *ui* & ſupinum in *itum* ut *accubitum.* Alia verò deſinunt in *ubo ut incumbo, quæ ad tertiam* conjugationem pertinent. *Vide n. 1. Conjug. tertia.*

* 3. Hæc Compoſita ex verbo *Do Satis do, circumdo, peſſumdo. venumdo*, ſunt 1mæ Conjugationis, habentq; præteritum & ſupinum ut ſimplex. Reliqua ex eo compoſita ad tertiam conjugationem ſpectant.

* 4. Verbum *adiuvo* ex *juvo*, compoſ. habet præteritum *adjuvi* & ſupinum *adjutum.*

* 5. Verba compoſ. ex *lavo* ut *proluo. abluo* ſunt 3tiæ conjug. & habet præter: in *ui* & ſupin: in *utum.*

* 6. *Dimico* compoſ. ex *mico* habet præter: *in avi* & ſupinum in *atum.* Cætera habent ut ſimplex.

* 7. Compoſita ex *plico* ſunt duplicia, alia quæ ex nomine aliquo & verbo *plico* componuntur, & habent

Poto	*Piię*	potavi	potatū	v. potū
Seco	*Rośćinam*	secui	sectum	
Sto	*Stoię*	steti	statum	* 8.
Sono	*Brzmię*	sonui	sonitum	
Tono	*Grzmię*	tonui	tonitum	
Veto	*Zabraniam*	vetui	vetitum.	

Verba Communia & Deponentia 1mæ Conjugationis ha-

✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻:✻✻:✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻

§.

FOR-

CONJUGATIO

Terminat: Activ:

& Neutrorum.

Indicativi

Sin.	Ego Habeo	*Ia mam*	eo
	Tu habes	*Ty masz.*	es
	Ille habet	*On ma.*	et
Plur.	Nos habemus	*My mamy.*	emus
	Vos habetis	*Wy macie.*	etis
	Illi habent	*Oni maią.*	ent

Præteritum.

Sin.	Ego habebam	*Ia miewałem.*	ebam
	Tu habebas	*Ty miewałeś.*	ebas
	Ille habebat	*On miewał.*	ebat
Plur.	Nos habebamus	*My miewaliśmy.*	ebamus
	Vos habebatis	*Wy miewaliście.*	ebatis
	Illi habebant	*Oni miewali.*	ebant

Præteritum.

Sin.	Ego habui	*Ia miałem.*	ui

Tu habu-

bent præter: in *avi* & supinum in *atum* ut *multiplico, avi, atum*. *Alia* quæ ex præpositione & verbo *plico* componuntur & habent præter: in *ui v. avi* & supin: *in itum v. atum* ut *explicui v. avi explicitum v. atum* excipe *supplico* quod tantum habet *supplicavi supplicatum*.

8. Composita à Verbo *Sto* habent præteritum in *stiti*, & sup; in *stitum*; v. in *statum*, ut *consto constiti, constitum*, v. *constatum*. Composita a verbo *sisto* vide num: 27. sub Conjug: tertia.

bent præterita in atus sum.

✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻

V.

M A

NIS SECUNDÆ

Ter: Passivorum, Communium & Deponetiam.

Tempus præsens.

Habeor	*Maig mnie*	eor
Haberis v. ere	*Maię cię.*	eris v. ēre
Habetur	*Maig go.*	etur
Habemur	*Maig nas.*	emur
Habemini v. nor	*Maig was.*	emini v, nor
Habentur	*Maig onych.*	entur
	Imperfectum.	
Habebar	*Miewano mnie.*	ebar
Habebaris v. are	*Miewano cię.*	ebaris v. are
Habebatur	*Miewano go.*	ebatur
Habebamur	*Miewano nas*	ebamur
Habebamini v. nor	*Miewano was.*	ebamini v. nor
Habebantur	*Miewano onych*	ebantur
	perfectum.	
Habitus fui	*Miano mnie.*	itus fui

habitus

	Tu habuiſti	*Ty miałeś.*	uiſti
	Ille habuit	*On miał.*	uit
Plu:	Nos habuimus	*My mieliśmy.*	uimus
	Vos habuiſtis	*Wy mieliście.*	uiſtis
	Jlli habuerunt	*Oni mieli.*	uerunt v.ēre

Præteritum

Sin.	Ego habueram	*Ia miałem był.*	eram
	Tu habueras	*Ty miałeś był.*	eras
	Jlle habuerat	*On miał był.*	erat
Plu:	Nos habueramus	*My mieliśmy byli.*	eramus
	Vos habueratis	*Wy mieliście byli.*	eratis
	Jlli habuerant	*Oni mieli byli.*	erant

Futurum

Sin:	Ego habebo	*Ia będę miał.*	ebo
	Tu habebis	*Ty będzieſz miał.*	ebis
	Jlle habebit	*On będzie miał.*	ebit
Plu:	Nos habebimus	*My będziemy mieli.*	ebimus
	Vos habebitis	*Wy będziecie mieli.*	ebitis
	Jlli habebunt	*Oni będą mieli.*	ebunt

Jmperativi.

Sin.	Tu habe v. habeto	*Ty miey.*	e v. eto
	Ille habeat	*On niech ma.*	abeat
	Nos habeamus	*My mieymy.*	eamus
Plu.	Vos habete v. tote	*Wy mieycie.*	ete v. etote
	Illi habeant	*Oni niech maią.*	eant

Futurum.

Sin.	Habeto tu v. ebis	*Miey ty więc.*	oto tu v. ebis
	Habeto ille v. ebit	*Niech on ma.*	eto ille v. ebit
	Habetote v. bitis	*Mieycie wy więc.*	etote v. ebitis
	Habento v. ebunt	*Oni niech maią.*	ento v. ebunt

Optativi præſens

Utinam haberem	*Obym miał.*	erem
Haberes	*Obyś miał.*	eres

haberet

Habitus fuisti	*Miano cię.*	itus fuisti
Habitus fuit	*Miano go.*	itus fuit
Habiti fuimus	*Miano nas.*	iti fuimus
Habiti fuistis	*Miano was.*	iti fuistis
Habiti fuerunt	*Miano onych.*	iti fuerunt
	plusquam perfectum.	
Habitus fueram	*Mnie miano było.*	itus fueram
Habitus fueras	*Cię miano było.*	itus fueras
Habitus fuerat	*Onego miano było.*	itus fuerat
Habiti fueramus	*Nas miano było*	iti fueramus
Habiti fueratis	*Was miano było*	iti fueratis
Habiti fuerant	*Onych miano było.*	iti fuerant
	Futurum,	
Habebor	*Mnie będą mieli.*	ebor
Habeberis v. ere	*Ciebie będą mieli.*	eberis v. ebere
Habebitur	*Onego będą mieli.*	ebitur
Habebimur	*Nas będą mieli,*	ebimur
Habemini	*Was będą mieli.*	ebimini
Habebuntur	*Onych będą mieli,*	ebuntur
	Tempus præsens.	
Habere v. etor	*niech cię mają.*	ere v. etor
Habeatur	*niech go mają.*	atur
Habeamur	*niech nas mają.*	amur
Habeamini v. nor	*niech was mają.*	amini v. nor
Habeantur	*niech onych mają.*	antur
	Futurum.	
Habetor eberis v. ere	*niech cię więc mają.*	etor v. eberis
Habetor v. ebitur	*niech go więc mają.*	etor v. ebitur
Habebimini v. iminor	*niech was więc mają.*	v. iminor
Habentor v. buntur	*niech onych mają.*	entor v. buntur
	Et imperfectum.	
Haberer	*oby mnie miano.*	erer
Habereris v. rere	*oby cię miano*	reris v. ere

Habere-

Haberet	*Oby miał.*	eret
Plu. Haberemus	*Obyśmy mieli.*	eremus
Haberetis	*Obyście mieli.*	eretis
Haberent	*Oby mieli.*	erent
	Præteritum	
Sin. Habuerim	*Obym był miał.*	uerim
Habueris	*Obyś był miał.*	ueris
Habuerit	*Oby był miał.*	uerit
Plu. Habuerimus	*Obyśmy byli mieli*	uerimus
Habueritis	*Obyście byli mieli*	ueritis
Habuerint	*Oby byli mieli.*	uerint
	Præteritum	
Sin. Utinam habuiſſem	*Obym był miał. kiedyś.*	uiſſem
Habuiſſes	*Obyś był miał.*	uiſſes
Habuiſſet	*Oby był miał.*	uiſſet
Plu. Habuiſſemus	*Obyśmy byli mieli.*	uiſſemus
Habuiſſetis	*Obyście byli mieli.*	uiſſetis
Habuiſſent	*Oby byli mieli.*	uiſſent
	Futurum	
Sin. Utinam habeam	*Obym miał.*	eam
Habeas	*Obyś miał.*	eas
Habeat	*Oby miał.*	eat
Plu. Habeamus	*Obyśmy mieli.*	eamus
Habeatis	*Obyście mieli.*	eatis
Habeant	*Oby mieli.*	eant
	Conjunctivi modi	
Sin. Cum habeam	*Gdy mam.*	eam
Habeas	*Gdy maſz.*	eas
Habeat	*Gdy ma.*	eat
Plu. Habeamus	*Gdy mamy.*	eamus
Habeatis	*Gdy macie.*	eatis
Habeant	*Gdy maią.*	eant
	Præteritum	
Sin. Cum haberem	*Gdy bym ia miał.*	erem

Haberes

Haberetur	*oby go miano.*	eretur
Haberemur	*oby nas miano.*	eremur
Haberemini v,nor	*oby was miano.*	emini v.nor
Haberentur	*oby ich miano.*	erentur

Perfectum.

Habitus fuerim	*oby mnie było miano.*	itus fuerim
Habitus fueris	*oby cię miano.*	itus fuerit
Habitus fuerit	*oby go miano.*	itus fuerit
Habiti fuerimus	*oby nas miano*	iti fuerimus
Habiti fueritis	*oby was miano,*	iti fueritis
Habiti fuerint	*oby onych miano,*	iti fuerint

Plusquam perfectum.

Habitus fuissẽ	*oby mnie miano było kiedyś.*	itus fuissẽ
Habitus fuisses	*oby cię było miano.*	itus fuisses
Habitus fuisset	*oby go było miano.*	itus fuisset
Habiti fuissemus	*oby nas było miano.*	iti fuissemus
Habiti fuissetis	*oby was było miano.*	iti fuissetis
Habiti fuissent	*oby onych było miano.*	iti fuissent

Futurum.

Habear	*oby mnie miano.*	ear
Habearis v. eare	*oby cię miano.*	earis v. eare
Habeatur	*oby go miano.*	eatur
Habeamur	*oby nas miano.*	eamur
Habeamini v. nor	*oby was miano.*	eamini v. nor
Habeantur	*Oby ich miano.*	eantur.

Tempus praesens.

Habear	*gdy mnie maią.*	ear
Habearis v. are	*gdy cię maią.*	earis v. eare
Habeatur	*gdy go maią,*	eatur
Habeamur	*gdy nas maią,*	eamur
Habeamini v.nor	*gdy was maią.*	eamini v. nor
Habeantur	*gdy onych maią.*	eantur,

imperfectum.

Haberer	*Gdy mnie miano.*	erer

Habereris

Haberes	*Gdybyś miał.*	eres
Haberet	*Gdyby miał.*	eret
Plur. Haberemus	*Gdybyśmy mieli.*	eremus
Haberetis	*Gdybyście mieli,*	eretis
Haberent	*Gdyby mieli.*	erent

Praeteritum perfectum.

Sing. Cũ habuerim	*Gdybym miał.*	uerim
Habueris	*Gdybyś miał.*	ueris
Habuerit	*Gdyby miał.*	uerit
Plur. Habuerimus	*Gdybyśmy mieli.*	uerimus
Habueritis	*Gdybyście mieli.*	ueritis
Habuerint	*Gdyby mieli.*	uerint

Praeteritum plusquam perfectum.

Sing. Cũ habuisse͂	*Gdym ia był miał.*	uissem
Habuisses	*Gdyś ty był miał.*	uisses
Habuisset	*Gdy on był miał.*	uisset
Plur. Habuissemus	*Gdyśmy byli mieli*	uissemus
Habuissetis	*Gdyście byli mieli.*	uissetis
Habuissent	*Gdy byli mieli.*	uissent

Futurum.

Sing. Cum habuero	*Gdy ia będę miał.*	uero
Habueris	*Gdy będziesz miał.*	ueris
Habuerit	*Gdy będzie miał.*	uerit
Plur. Habuèrimus	*Gdy będziemy mieli.*	uerimus
Habueritis	*Gdy będziecie mieli.*	ueritis
Habuerint	*Gdy będą mieli.*	uerint

Infinitivi modi

Habere	*Mieć*	ere

Praeteritum Imperfectum

Habere	*Mieć*	ere

Praeteritum perfectum.

Habuisse	*Mieć było.*	uisse

Praeteritum plusquam perfectum.

Habuisse	*Mieć było kiedyś.*	uisse

Futu-

Imperfectum.

Haberer	*gdyby mnie miano.*	erer
Habereris v. ere	*gdyby cię miano.*	ereris v. ere
Haberetur	*gdyby go miano.*	eretur
Haberemur	*gdyby nas miano.*	eremur
Haberemini v. nor	*gdyby was miano.*	eremini v. nor
Haberentur	*gdyby onych miano*	erentur

Perfectum.

Habitus fuerim	*gdy mnie miano*	itus fuerim
Habitus fueris	*gdy cię miano.*	itus fueris
Habitus fuerit	*gdy go miano.*	itus fuerit
Habiti fuerimus	*gdy nas miano.*	iti fuerimus
Habiti fueritis	*gdy was miano.*	iti fueritis
Habiti fuerint	*gdy onych miano.*	iti fuerint

Plusquam Perfectum.

Habitus fuissem	*gdy mnie było miano.*	itus fuissem
Habitus fuisses	*gdy cię było miano.*	itus fuisses
Habitus fuisset	*gdy go było miano.*	itus fuisset
Habiti fuissemus	*gdy nas było miano*	iti fuissemus
Habiti fuissetis	*gdy was było miano*	iti fuissetis
Habiti fuissent	*gdy onych było miano.*	iti fuissent

Futurum.

Habitus fuero	*gdy mnie będą mieli.*	itus fuero
Habitus fueris	*gdy cię będą mieli.*	itus fueris
Habitus fuerit	*gdy go będą mieli.*	itus fuerit
Habiti fuerimus	*gdy nas będą mieli.*	iti fuerimus
Habiti fueritis	*gdy was będą mielê.*	iti fueritis
Habiti fuerint	*gdy onych będą mieli.*	iti fuerint

Tempus praesens & imperfectum.

Haberi	*być mianym.*	eri

Perfectum.

Habitum esse	*być mianym.*	itum

Plusquam perfectum.

Habitum esse v. fuisse	*byc było mianym.*	itum esse v. fuisse

	Futurum	
Habiturum esse	*co ma mieć.*	iturum &c. esse
	Futurum præter; mistum.	
Habiturum fuisse	*że miał był mieć.*	iturum fuisse
	Gerundium	
Habendi	*Miania.*	endi
Habendo	*Maiąc.*	endo
Habendum	*ku mianiu.*	endum
	Supinum	
Habitum	*na mianie.*	tum
	Particip: præs:	
Habens	*maiący.*	ens
	Part: Futur:	
Habiturus	*ktory ma mieć.*	urus

DE PRÆTERI-
Conjugationis

1. Quomodo desinunt Præt: & Supina 2*da* Conjugat:?
2. Quæ Verba Cõjug: 2*da* nõ habẽt præt: in *ui* & supin: in *itũ.*

Desin.			
in beo.	Jubeo	*rozkazuię*	jussi
	Præbeo	*daię*	præbui
	Rubeo	*czerwienieię*	rubui
	Sorbeo	*sarkam*	sorbui v. sorpsi.
ceo.	Arceo * 1.	*odstręczam*	arcui.
	Doceo	*uczę kogo*	docui.
	Iaceo	*leżę*	jacui.
	Luceo	*świecę*	luxi.
	Misceo	*mieszam*	miscui.
	Mulceo	*łagodzę*	mulsi
	Noceo	*szkodzę*	nocui.
	Taceo * 2.	*milczę*	tacui
deo.	Ardeo	*goreię*	arsi.
	Audeo	*śmiem*	ausus sum.
	Gaudeo	*cieszę się,*	gavissus sum.
	Madeo	*mokrzeię*	madui.

Mor-

Futurum

Habitum iri *być mianym napotym* itum iri
vel habendum esse v. endum esse

Præterito mistum.

Habēdū, dā, dū, fuisse *że miał być mianym* ēdū dā dū fuisse

Sola Com: & Deponentia habent in di do, dum.

Supinum.

Habitu *ku mianiu.* itu

Part: præteriti temporis.

Habitus, a, um. *miany, miana, miane.* itus a um

Part: futuri temporis

Habendus, da, dum *ktorego maią mieć.* dus da dum

Sola Com: & Dep: habent etiam futurum infin: & futur: præt: mistum in *rum* part: præsens in *ens* part: fut: in *rus:*

TIS ET SUPINIS

Secundæ.

1. In *ui* & *itum* ut: *moneo monui monitum.*
2. Hæc, quæ sequuntur.

jussum
præbitum
caret
sorptum.
caret.
doctum
caret
caret.
mistum v. mixtum
mulsum v. ctum
caret.
tacitum.
arsum.
caret.
caret.
caret.

* 1. Composita à Verbo: *arceo,* habent supina in: *itum,* ut: *exerceo, exercui, exercitum, coërceo, coercui coercitum.*

* 2. Composita à Verbo: *taceo,* carent supinis, ut: *conticeo, reticeo, obticeo.* &c.

	Mordeo * 3.	*kąsam*	momordi.
	Pendeo	*wiszę*	pependi.
	Prandeo	*obiaduię*	prandi
	Rideo	*śmieię się*	risi
	Sedeo	*siedzę*	sedi
	Spondeo	*przyrzekam*	spospondi
	Strideo	*zgrzytam*	stridi
	Studeo	*uczę się*	studui
	Svadeo	*radzę*	suasi.
	Tondeo	*strzygę*	totondi.
	Video	*widzę*	vidi
geo.	Algeo	*ziębnę*	alsi
	Augeo	*przymnażam*	auxi
	Egeo	*potrzebuię*	egui
	Frigeo	*ziębnę*	ixi
	Fulgeo	*połyskaię się*	fulsi
	Indulgeo	*przepuszczam*	indulsi
	Lugeo	*płaczę*	luxi
	Mulgeo	*doię*	mulsi v. xi
	Turgeo	*odymam się*	tursi
	Urgeo	*przynaglam*	ursi
	Cieo	*wzruszam*	civi
leo.	Caleo	*ciepło mi*	calui.
	Calleo	*biegły iestem*	callui
	Deleo	*mażę*	delevi
	Doleo	*boleię*	dolui
	Fleo	*płaczę*	flevi
	Impleo * 4.	*napełniam*	implevi
	Oleo * 5.	*pachnę*	olui
	Polleo	*mocny iestem*	caret
	Sileo	*milczę*	silui
	Soleo	*zwykłem*	solitus sum
	Valeo	*zdrow iestem*	valui
neo.	Maneo. * 6.	*zostaię*	mansi
	Moneo	*napominam*	monui.
	Neo	*przędę*	nevi

Teneo

morsum
pensum
pransum
risum
sessum
sponsum
caret.
caret.
svasum
tonsum.
visum.
caret.
auctum.
caret.
caret.
caret.
indultum.
luctum
mulsum v. ctum
caret.
caret.
citum.
caret.
caret.
deletum.
caret.
fletum.
impletum.
olitum
caret.
caret.
caret.
caret.
mansum
monitum
netum

* 3. Si in præteritis Verborum simplicium, cujuscunq; sint Conjugationis, bis reperitur syllaba, in compositis non repetitur. Sic: *pendeo*, habet *pependi*; *dependeo* autem *dependi*, & sic de alijs. Præter *præcurro*, *repungo*, & *sto*, *do*, *bibo* *posco*, *disco*, quæ eandem syllabam in Compositis bis repetunt.

* 4. Ita habent & alia composita ab inusitato verbo: *pleo* ut: *repleo*, *expleo*. &c.

5. Composita a verbo oleo: *oboleo* *redoleo*, *suboleo*, *peroleo* habent prætetitum & supinum ut simplex, vg. *redoleo*, *redolui*, *redolitum*, *Aboleo* habet *abolevi* *abolitum*, *Adoleo* *adolui* v. *adolevi* *adultum*. Exoleo inoleo obsoleta sunt, eorum loco utendum melius verbis *exolesco* *exolevi* *exoletum*; *inolesco* *inolui* v. *inolevi*, *inolitum*.

* 6. Composita ex Verbo: *maneo*, quæ syllabam

	Teneo	trzymam	tenui
queo.	Liqueo	topnieię.	caret.
	Torqueo	kręcę dręczę	torsi
reo.	Areo	schnę	arui
	Careo	niemam	carui
	Hæreo	lgnę	hæsi
	Torreo	piekę	torrui
	Mæreo	smucę się	moestus sum
seo.	Censeo * 7.	rachuię	censui
veo.	Caveo	strzegę się	cavi
	Conniveo	przez szpary patrzę	caret.
	Faveo	sprzyiam	favi
	Ferveo	wrę	ferbui
	Flaveo	płowieię	caret.
	Liveo	śinieię	caret.
	Moveo	ruszam się	movi
	Voveo	ślubuię	vovi
	Paveo * 8.	lękam się	caret.

Deponentia 2dæ Conjugationis habent præ:
Reor *ratus*, Misereor *mi-*

❊❊❊❊❊❊❊❊❊❊❊❊❊❊❊❊❊❊❊❊❊❊❊❊❊

§.
F O R-
Conjugatio-
Term: Act:
& Neutrorum

Modi Indicativi

Sing.	Ego lego	*Ja czytam*	o
	Tu legis	*Ty czytasz*	is
	Ille legit	*On czyta.*	it
Plur.	Nos legimus	*My czytamy.*	imus
	Vos legitis	*Wy czytacie.*	itis

Oni

tentum	habam *ma*, non mutent; ut: *permaneo, remaneo, commaneo* &c. habent praet: in
caret.	
tortum	*si*, & sup: in *sum*. Quae verò mutant syllabam: *ma*, in *mi* ut: *eminea, immineo, promineo* habent praet: in: *ui*, & sup: carent.
caret.	
caret.	
haesum	
caret.	* 7. Recensitus ab antiquo supino hactenus in usu est.
tostum	
caret.	
censum	* 7. *Nota 1mo.* Cōpositum: *expaveo.* sive ut alij volunt, *expavesco*, habet praeter: *expavi.* *Nota 2.* Verba generis neutrius, 2. Conjugationis, vix nō omnia habent praeter: in *ui* & sup: carent, ut: *timeo, pareo, vireo.* &c. *Nota 3.* Multa sunt neutra, quae aut carēt supinis, aut si illa habent, nō sunt in usu; optimè tamen habent participia in *rus*; ut: *prabiturus, valiturus, placiturus, cariturus, liciturus, pariturus*, à pareo, *debiturus, nociturus* &c.
cautum	
caret.	
fautum	
caret.	
caret.	
caret.	
motum	
votum	
caret.	

terium in: itus sum; *Praeter:* Fateor *fassus*, *sertus* Medeor *caret*,

V.

M A

nis Tertiae.

Term: Passiv: Commu: & Deponen.

Tempus praesens

Legor	*Mnie czytaią*	or
Legeris v. ere	*Ciebie czytaią*	eris v. ere
Legitur	*Onego czytaią*	itur
Legimur	*Nas czytaią*	imur
Legimini v. nor	*Was czytaią*	imini v. nor

onych

	Illi legunt	*Oni czytaią,*	unt
		Præteritum	
Sing.	Legebam	*Ja czytałem*	ebam
	Legebas	*Ty czytałeś*	ebas
	Legebat	*On czytał*	ebat
Plur.	Legebamus	*My czytaliśmy*	ebamus
	Legebatis	*Wy czytaliście*	ebatis
	Legebant	*Oni czytali*	ebant
		Præteritum	
Sing.	Legi	*Ja wyczytałem*	i
	Legisti	*Ty wyczytałeś*	isti
	Legit	*On wyczytał*	it
Plur.	Legimus	*My wyczytaliśmy*	imus
	Legistis	*Wy wyczytaliście*	istis
	Legerunt v. ere	*Oni wyczytali*	erunt v. ere
		Præteritum	
Sing.	Legeram	*Ja wyczytałem był*	eram
	Legeras	*Ty wyczytałeś był*	eras
	Legerat	*On wyczytał był*	erat
Plur.	Legeramus	*My wyczytaliśmy*	eramus
	Legeratis	*Wy wyczytaliście*	eratis
	Legerant	*Oni wyczytali byli*	erant
		Futurum.	
Sing.	Legam	*Będę czytał*	am
	Leges	*Będziesz czytał*	es
	Leget	*Będzie czytał*	et
Plup.	Legemus	*Będziemy czytali*	emus
	Legetis	*Będziecie czytali*	etis
	Legent	*Będą czytali*	ent
		Modi Imperativi	
Sing.	Tu lege v. ito	*Ty czytay*	e v. ito
	Ille legat	*Niech on czyta*	at
	Nos legamus	*My czytamy*	amus
Plur.	Vos legite v. tote	*Wy czytaycie*	ite v. itote
	Illi legant	*Niech oni czytaią*	ant

Legito

Leguntur	*onych czytaią*	untur
	Imperfectum.	
Legebar	*czytano mnie*	ebar
Legebaris v. are	*czytano cię*	ebaris v. are
Legebatur	*czytano go*	ebatur
Legebamur	*czytano nas*	ebamur
Legebamini v. nor	*czytano was*	ebamini v. nor
Legebantur	*czytano ich*	ebantur
	Perfectum.	
Lectus sum v. fui	*wyczytana mnie*	ectus sum
Lectus es	*wyczytano cię*	ectus es
Lectus est	*wyczytano go*	ectus est
Lecti sumus	*wyczytano nas*	ecti sumus
Lecti estis	*wyczytano was*	ecti ests
Lecti sunt	*wyczytano onych*	ecti sunt
	Plusquam perfectum.	
Lectus fueram	*mnie wyczytano było*	ectus fueram
Lectus fueras	*ciebie wyczytano*	ectus fueras
Lectus fuerat	*onego wyczytano*	ectus fuerat
Lecti fueramus	*nas wyczytano było*	ecti fueramus
Lecti fueratis	*was wyczytano było*	ecti fueratis
Lecti fuerant	*onych wyczytano było*	ecti fuerant
	Futurum.	
Legar	*będą mnie czytali*	ar
Legeris v. ere	*będą cię czytali*	eris v. ere
Legetur	*będą go czytali*	etur
Legemur	*będą nas czytali*	emur
Legemini v. nor	*będą was czytali*	emini v. nor
Legentur	*będą onych czytali*	entur
	Tempus præsens.	
Legere v. itor	*niech cię czytaią*	ere v. itor
Legatur	*niech go czytaią*	atur
Legamur	*niech nas czytaią*	amur
Legimini v. nor	*niech was czytaią*	imini v. nor
Legantur	*niech onych czytaią*	antur

Futu-

Futurum.

	Legito tu v. leges	*Czytay ty więc*	ito v. es
Sing.	Legito ille v. leget	*Niech on czyta*	itó v. et
	Legitote v. legetis	*czytaycie wy więc*	itote v. etis
	Legunto v. legent	*niech oni czytaią*	unto v. ent

Optativi modi

Sing.	Utinam legerem	*obym czytał*	erem
	Legeres	*obyś czytał*	eres
	Legeret	*oby czytał*	eret
Plur.	Legeremus	*obyśmy czytali*	eremus
	Legeretis	*obyście cztali*	eretis
	Legerent	*oby czytali*	erent

Præteritum

Sing.	Utinam legerim	*obym wyczytał*	erim
	Legeris	*obyś wyczytał*	eris
	Legerit	*oby wyczytał*	erit
Plur.	Legerimus	*obyśmy wyczytali*	erimus
	Legeritis	*obyście wyczytali*	eritis
	Legerint	*oby wyczytali*	erint

Præteritum

Sing.	Utinam legiſſem	*obym był wyczytał*	iſſem
	Legiſſes	*obyś był wyczytał*	iſſes
	Legiſſet	*oby był wyczytał*	iſſet
Plur.	Legiſſemus	*obyśmy byli wyczytali*	iſſemus
	Legiſſetis	*obyście byli wyczytali*	iſſetis
	Legiſſent	*oby byli wyczytali*	iſſent

Futurum.

Sing.	Utinam legam	*obym czytał*	am
	Legas	*obyś czytał*	as
	Legat	*oby czytał*	at
Plur.	Legamus	*obyśmy czytali*	amus
	Legatis	*obyscie czytali*	atis
	Legant	*oby czytali*	ant

Conjunctivi modi

Sing.	Cum legam	*gdyż czytam*	am

Legas

Futurum.

Legitor v. eris	*niech go czytaią*	itor v. eris
Legitor v. etur	*niech ich czytaią*	itor v. etur
Legimini v. nor	*niech was czytaią*	imini v. nor
Legũtor v. entur	*niech ónych czytaią*	untor v. entur

Tempus præsens & imperfectum.

Legerer	*oby mnie czytano*	erer
Legeris rere	*oby cię czytano*	ereris rere
Legeretur	*oby go czytano*	eretur
Legeremur	*oby nas czytano*	eremur
Legeremini v. nor	*oby was czytano*	eremini v. nor
Legerentur	*oby ich czytano*	erentur

Perfectum.

Lectus fuerim	*oby mnie wyczytano*	ectus fuerim
Lectus fueris	*oby cię wyczytano*	ectus fueris
Lectus fuerit	*oby go wyczytano*	ectus fuerit
Lecti fuerimus	*oby nas czytano*	ecti fuerimus
Lecti fueritis	*oby was wyczytano*	ecti fueritis
Lecti fuerint	*oby ónych wyczytano*	ecti fuerint

Plusquam perfectum.

Lectus fuissem	*oby mnie było wyczytano*	ectus fuissem
Lectus fuisses	*oby cię było wyczytano*	ectus fuisses
Lectus fuisset	*oby go było wyczytano*	ectus fuisset
Lecti fuissemus	*oby nas było wyczytano*	ecti fuissemus
Lecti fuissetis	*oby was było wyczytano*	ecti fuissetis
Lecti fuissent	*oby ich było wyczytano*	ecti fuissent

Futurum.

Legar	*oby mnie czytano*	ar
Legaris v. are	*oby cię czytano*	aris v. are
Legatur	*oby go czytano*	atur
Legamur	*oby nas czytano*	amur
Legamini v. nor	*oby was czytano*	amini v. nor
Legantur	*oby onych czytano*	antur

Tempus præsens.

Legar	*gdyż mnie czytaią*	ar

Legatis

	Legas	*gdyż czytasz*	as
	Legat	*gdyż czyta*	at
Plur.	Legamus	*gdyż czytamy*	amus
	Legatis	*gdyż czytacie*	atis
	Legant	*gdyż czytaią*	ant
		Præteritum	
Sing.	Cum legerem	*gdym czytał*	erem
	Legeres	*gdyś czytał*	eres
	Legeret	*gdy czytał*	eret
Plur.	Legeremus	*gdyśmy czytali*	eremus
	Legeretis	*gdyście czytali*	eretis
	Legerent	*gdy czytali*	erent
		Præteritum	
Sing.	Cum legerim	*gdym wyczytał*	erim
	Legeris	*gdyś wyczytał*	eris
	Legerit	*gdy wyczytał*	erit
Plur.	Legerimus	*gdyśmy wyczytali*	erimus
	Legeritis	*gdyście wyczytali*	eritis
	Legerint	*gdy wyczytali*	erint
		Præteritum	
Sing.	Cum legissem	*gdym był wyczytał*	issem
	Legisses	*gdyś był wyczytał*	isses
	Legisset	*gdy był wyczytał*	isset
Plur.	Legissemus	*gdyśmy byli wyczytali*	issemus
	Legissetis	*gdyście byli wyczytali*	issetis
	Legissent	*gdy byli wyczytali*	issent
		Futurum	
Sing.	Cum legero	*gdy będę czytał*	ero
	Legeris	*gdy będziesz czytał*	eris
	Legerit	*gdy będzie czytał*	erit
Plur.	Legerimus	*gdy będziemy czytali*	erimus
	Legeritis	*gdy będziecie czytali*	eritis
	Legerint	*gdy będą czytali*	erint
		Modi Infinitivi	
	Legere	*czytać*	ere

Præte-

Legaris v. are	*gdyż cię czytaią*	aris
Legatur	*gdyż go czytaią*	atur
Legamur	*gdyż nas czytaią*	amur
Legamini v. nor	*gdyż was czytaią*	amini v. n
Legantur	*gdyż onych czytaią*	antur

Imperfectum

Legerer	*gdy mnie czytano*	erer
Legereris v. ere	*gdy cię czytano*	ereris v. rere
Legeretur	*gdy go czytano*	eretur
Legeremur	*gdy nas czytano*	eremur
Legeremni v. nor	*gdy was czytano*	eremini v. nor
Legerentur	*gdy ich czytano*	erentur

Perfectum.

Lectus fuerim	*gdy mnie wyczytano*	ectus fuerim
Lectus fueris	*gdy cię wyczytano*	ectus fueris
Lectus fuerit	*gdy go wyczytano*	ectus fuerit
Lecti fuerimus	*gdy nas wyczytano*	ecti fuerimus
Lecti fueritis	*gdy was myczytano*	ecti fueritis
Lecti fuerint	*gdy onych wyczytano*	ecti fuerint

Plusquam perfectum.

Lectus fuissem	*gdy mnie było wyczytano*	ectus fuissem
Lectus fuisses	*gdy cię było wyczytano*	ectus fuisses
Lectus fuisset	*gdy go było wyczytano*	ectus fuisset
Lecti fuissemus	*gdy nas było wyczytano*	ecti fuissemus
Lecti fuissetis	*gdy was było wyczytano*	ecti fuissetis
Lecti fuissent	*gdy ich było wyczytano*	ecti fuissent

Futurum.

Lectus fuero	*gdy mnie będą czytali*	ectus fuero
Lectus fueris	*gdy cię będą czytali*	ectus fueris
Lectus fuerit	*gdy go będą czytali*	ectus fuerit
Lecti fuerimus	*gdy nas będą czytali*	ecti fuerimus
Lecti fueritis	*gdy was będą czytali*	ecti fueritis
Lecti fuerint	*gdy ich będą czytali*	ecti fuerint

Praesens & imperfectum

Legi *być czytanym*

Perfe-

Præteritum

Legiſſe	*wyczytać*	iſſe

Præteritum

Legiſſe	*wyczytać było*	iſſe

Futurum

Lecturum eſſe	*co ma czytać*	urum eſſe

Futurum præt: miſtum

Lecturum fuiſſe	*co miał czytać*	urum fuiſſe

Gerundium

Legendi	*czytania*	endi
Legendo	*czytaiąc*	endo
Legendum	*czytaniu*	endum

Supinum

Lectum,	*na czytanie,*	ectum

Part: præs.

Legens, entis	*czytaiący*	ens

Particip. Fut:

Lecturus	*co ma czytać*	urus

✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱

DE PRÆTERI-
Tertiæ

1. Quomodo Verba 3tiæ Conjugat: habent præteritum. & Supinum?

Deſinentia in:			
bo	Bibo	*piię*	bibi
	Glubo	*łupię*	glubi
	Lambo	*liżę*	lambi
	Nubo	*żenię ſię*	nupſi
	Recumbo * 1.	*odpoczywam*	recubui
	Scabo	*drapię*	ſcabi
	Scribo	*piſzę*	ſcripſi
co	Dico	*mowię*	dixi
	Duco	*wiodę*	duxi

Ico

Perfectum

Lectum esse	*być wyczytanym*	ectum esse

Plusquam perfectum.

Lectum fuisse	*być wyczytanym*	ectum fuisse

Futurum.

Lectum iri v. legendum esse	*być napotym czytanym*	ectum iri v. endum esse

Futurum præt: mistum.

Legendum fuisse	*co miał być czytanym*	endum fuisse

Sola communia & deponentia habent in di do dum

Supinum

Lectu	*ku czytaniu*	ectu

Particip: præt: temp.

Lectus, a, um,	*czytany, na, ne,*	ectus a, um

Futuri.

Legendus, a, um.	*co ma być czytanym*	endus, a, um.

Sola Com: & Dep: habent etiam futurum infin: & fut: præt: mistum in *rum* part: præsens in *ens* part: fut: in *us*.

****

TIS ET SUPINIS

Conjugationis

1. Quemadmodum diversæ sunt Terminationis, ut in *bo, to, do, &c.* sic diversimodè etiam habent præterit: & supin: prout ex sequenti patet Tabula:

bibitum
caret.
caret.
nuptum
recubitum
caret.
scriptum
dictum
ductum

* 1. Omnia composita ex *cubo*, desinentia in *umbo*, sunt tertiæ conjugationis habent in *ui* & *itum* & literam *m* abijciunt in præterito, & in supino. Ut *accumbo, accubui accubitum, sic discumbo, procumbo. &c.*

	Ico	*uderzam*	ici
	Parco	*przepaszczam*	peperci v. parsi
sco	Adolesco	*dorastam*	adolui
	Compesco	*hamuię*	compescui
	Concupisco	*żądam*	concupivi
	Conquinisco	*schylam się*	conquexi
	Coalesco	*zrastam*	coalui
	Cresco	*rosnę*	crevi
	Resipisco	*poprawiam się*	resipui
	Disco	*uczę się*	didici
	Dispesco	*rozpraszam*	dispescui
	Nosco * 2.	*znam*	novi
	Pasco	*pasę*	pavi
	Posco	*proszę*	poposci
	Quiesco	*odpoczywam*	quievi
	Senesco	*starzeię się*	senui
	Tabesco * 3.	*schnę*	tabui
do	Accendo * 4.	*zapalam*	accendi
	Addo * 5.	*dodaię*	addidi
	Cado	*upadam*	cecidi
	Cædo * 6.	*biię*	cæcidi
	Cedo	*ustępuię*	cessi
	Claudo	*zamykam*	clausi
	Cudo	*kuię*	cudi
	Divido	*rozdzielam*	divisi
	Explodo	*wystrzelam*	explosi
	Fido	*wierzę*	fidi v. fisus sum
	Findo	*szczepam*	fidi
	Fundo	*leię*	fudi
	Lædo * 5.	*obrażam*	læsi
	Ludo	*igram*	lusi
	Pedo		pepedi
	Pendo	*wieszam*	pependi
	Rado	*golę*	rasi
	Rodo	*gryzę*	rosi

Rudo

ictum
parsum v. itum
adultum
caret.
concupitum
caret
coalitum
cretum
caret
caret
caret
notum
pastum
caret
quietum
caret
caret
accensum
additum
casum
cæsum
cessum
clausum
cusum
divisum
explosum
caret
fissum
fusum
læsum
caret
pensum
plausum
rasum
rosum

* 2. Composita ex *nosco*, *ut cognosco*, *agnosco* &c. habent præteritum in *vi* & supina in *tum* præter *ignosco dignosco* quæ supinis Carent &c.

* 3. Verba Inchoativa desinentia in *sco* neq; habent præteritum. neque supinum; Quæ tamen proveniunt à verbis, ut *calesco, frigesco.* à verbis *caleo, frigeo,* possunt habere præterita suorum verborum primitivorū à quibus proveniunt, sic *calesco, calui, frigesco frixi.*

*4. Desinentia in *do* habent in *di* & *sum.*

*5. Composita à Verbo *do* præter illa quæ sub prima conjugatione enumerata sunt habent præteritum in *didi*, supinum in *ditum* suntq; conjugationis tertiæ ut superaddo superaddidi superadditum.

*6. Composita ex cædo non geminant primam syllabam in præterito, & supinum habent in *isum*, ut *occido, occidi occisum.*

* 7. Composita habent *in si & in sum!* Ut: *allido, allisi, allisum.*

	Rudo	*osieł ryczy*	rudi
	Sido	*sadowię się*	sidi in *cōpositis* sedi
	Scando * 8.	*wstępuię*	*caret*
	Scindo	*kraię*	scidi
	Strido	*skrzypię*	stridi
	Tendo	*natężam*	tetendi
	Trudo	*trącam*	trusi
	Tundo	*tłukę*	tutudi
	Vado * 9.	*idę*	*caret*
go	Affligo * 10.	*trapię*	afflixi
	Ago	*czynię*	egi
	Ambigo	*wątpię*	*caret*
	Ango	*dręczę*	anxi
	Clango	*trąbię*	clanxi
	Dego	*przestaię*	degi
	Frango	*łamię*	fregi
	Lego * 11.	*zbieram czytam*	legi
	Mergo	*zanurzam*	mersi
	Mingo	*mokrzę*	minxi
	Pango * 12	*szczepię*	pepigi v. panxi
	Prodigo	*utracam*	prodegi
	Pungo * 13.	*kolę*	pupugi
	Satago	*usiłuię*	*caret*
	Spargo * 14.	*rozrzucam*	sparsi
	Sugo	*ssę*	suxi
	Tango	*dotykam*	tetigi
	Tergo	*ucieram*	tersi
	Vergo	*nakłaniam*	*caret*
ho	Traho	*ciągnę*	traxi
	Veho	*wiozę*	vexi
io	Aio	*mowię*	*caret*
	Allicio * 15.	*nęcę wabię*	allexi
	Aspicio * 16.	*poglądam*	aspexi
	Capio * 17.	*chwytam*	cepi
	Cupio	*żądam*	cupivi
	Facio * 18.	*czynię*	feci
	Fodio	*kopię*	fodi

Fugio

caret
caret
caret
fciffum
caret
tenfum v. tum
trufum
tufum v. tunfum
caret
afflictum
actum
caret
caret
caret
caret
fractum
lectum
merfum
caret
pactum v. panctum
caret
punctum
caret
fparfum
caret
tactum
terfum
caret
tractum
vectum
caret
allectum
afpectum
captum
cupitum
factum
foffum

* 8. *Scando*, olim habuit: *fcandi, fcanfum*, Compofita ab illo habent in *di* & *fum*, ut *afcendo, afcendi, afcenfum*, fic: *confcendo*.

* 9. Compofita ex verbò *vado* habent præteritum in *fi* & fupinum in *fum* ut *evado, evafi evafum &c.*

* 10. Ita cætera defínentia in *go* v. *guo* quæ hic non funr numerata, habent præteritum in *xi* & fupinum in *ctum*. Ut *extinguo, extinxi, extinctum*, tria hæc *pingo, fingo, & ftringo*, amittunt, *n* in fupino, *pictum, fictum, ftrictum*.

* 11. Compofita à Lego, ut *negligo, intelligo, diligo*, habent præteritum in *xi*, fup: *in ctum*. Ut *negligo, neglexi, neglectum*. Cætera compofita, in *gi* ut *adlego, adlegi adlectum*.

* 12. Compofita à verbo *pango*, ut *compingo, impingo*, habent præteritũ in *egi*, & fupinum in *actum* ut *compegi compactum impegi impactum*.

* 13. Compofita habent in *xi* præter. *repungo* quod habent: *repupugi, repunctum*.

* 14. Compofita in *erfi* & *erfum* ut *confpergo, confperfi, confperfum*.

* 15. Ita alia Compofita à verbo *lacio* ut *illicio, illexi, illectum*. Excepto *elicio* quod habet *elicui, elicitum*.

* 16. Ita cætera compofita ex veteri *fpacio*.

* 17. 18. 19. In compofitis, horum verborum mutatur in fupino *a* in *e*, ut *acceptum, infectum, projectum*; fi in Indicativo mutatur *a* in *i*, ut *accipio, inficio, projicio*.

	Fugio	uciekam	fugi
	Iacio * 19.	rzucam	jeci
	Pario * 20.	rodzę	peperi
	Rapio * 21.	wydzieram	rapui
	Quatio * 22.	tłukę	caret
	Sapio	smakuię	sapui v. ivi
lo	Alo	żywię	alui
	Antecello	przewyższam	antecellui
	Colo	czczę	colui
	Consulo	radzę	consului
	Excello	celuię	excellui
	Fallo	omylam	fefelli
	Malo	wolę	malui
	Molo	mielę	molui
	Nolo	niechcę	nolui
	Occulo	ukrywam	occului
	Pello	pędzę	pepuli
	Percello	przerażam	perculi
	Præcello	przodkuię	præcellui
	Psallo	śpiewam	psalli
	Tollo	znoszę	sustuli
	Vello	wyrywam	velli
	Volo	chcę	volui
mo	Como	stroię	compsi
	Demo	uymuię	dempsi
	Emo	kupuię	emi
	Gemo	wzdycham	gemui
	Premo	wyciskam	pressi
	Promo	wydaię	prompsi
	Sumo	biorę	sumpsi
	Tremo	drżę	tremui
	Vomo	wyrzucam	vomui
	Cano * 23.	śpiewam	cecini
	Cerno * 24.	widzę	caret
	Contemno	gardzę	contempsi

Con-

fugitum
jactum
partum
raptum
caret
caret
alitum v. altum
caret
cultum
consultum
caret
falsum
caret
molitum
caret
occultum
pulsum
perculsum
caret
caret
sublatum
vulsum
caret
comptum
demptum
emptum
gemitum
pressum
promptum
sumptum
caret
vomitum
cantum
caret
contemptum

* 20. Composita à verbo *pario* sunt 4tæ Conjugationis, habent præteritum in *ui*, & supinum *in ertum*. Ut *aperio ui apertum*. Exceptis: *comperio*, & *reperio*; quæ habent *comperi*, *reperi*, & supinum *compertum*, *repertum*.

* 21. Composita supinum habent in *eptum*, ut *eripio*, *ereptum*.

* 22. Composita habent in *cussi*, *cussum*, ut *concutio*, *concussi* *concussum*.

* 23. Verba Composita à *Cano* habent præteritum in *ui* & supinum in *entum*. Ut *concino*, *concinui*, *concentum*.

* 24. Composita à verbo *cerno* habent præteritum in *evi*, & supinum in *etum*. Ut *decrevi*, *decretum*.

	Gigno	*rodzę*	genui
	Lino	*mażę*	lini v. levi
	Sino	*pozwalam*	sivi
	Sperno	*pogardzam*	sprevi
	Sterno	*ścielę*	stravi
po	Carpo	*urywam*	carpsi
	Repo	*czołgam się*	repsi
	Rumpo	*przerywam*	rupi
	Scalpo	*drapię*	scalpsi
	Sculpo	*rysuię*	sculpsi
	Strepo	*trzaskam*	strepui
quo	Coquo	*warzę*	coxi
	Linquo * 25.	*opuszczam*	liqui
ro	Curro	*biegnę*	cucurri
	Fero	*niosę*	tuli
	Gero	*robię*	gessi
	Quæro	*szukam*	quæsivi
	Sero * 26	*sieię*	sevi
	Tero	*trę*	trivi
	Uro	*palę*	ussi
	Verro	*umiatam*	verri
so	Accerso	*przyzywam*	accersivi
	Arcesso	*przywodzę*	arcessivi
	Capesso	*utrzymuię*	capessivi
	Facesso	*sprawuię*	facessivi v. si
	Incesso	*prześladuię*	incessi
	Lacesso	*drażnię*	lacessivi
	Pinso	*piekę*	pinsui
	Quæso	*proszę*	*caret*
	Viso	*nawiedzam*	visi
to	Flecto	*zginam*	flexi
	Meto	*żnę*	messui
	Mitto	*posyłam*	misi
	Necto	*wiążę*	nexi v. xui
	Pecto	*czeszę*	pexi v. xui
	Peto	*proszę*	petivi

Sisto

genitum
litum
situm
spretum
stratum
carptum
reptum
ruptum
scalptum
sculptum
strepitum
coctum
caret
cursum
latum
gestum
quæsitum
satum
tritum
ustum
versum
accersitum
arcessitum
capessitum
facessitum
caret
lacessitum
pinsum v. stum v. situm
caret
visum
flexum
messum
missum
nexum
pexum
petitum

* 25. Composita à *linquo* habent præteritum in *liqui* & supinum in *lictum*. Ut *reliquo*, *relinqui*, *relictum*

* 16. Verba composita à *sero* quæ pertinent ad agriculturam, & habent præteritum in *evi*, & supinum in *itum*; ut *consero*, zasiewam *consevi*, *consitum*. Alia quæ non spectant ad agricultura, & habent præteritum in *ui*, & supinum in *ertum*, ut *consero*, potykam się, *conserui*, *consertum*. Nota. *Obsero*, *resero*, sunt primæ Conjugat: habentque, *avi*, *atum*, quia non à verbo: *sero*, sed à nomine: *sera*, ducuntur.

	Sisto * 27.	zastanawiam	stiti
	Sterto	gniię	stertui
	Verto	wywracam	verti
uo	Annuo	pozwalam	annui
	Diruo	rozwalam	dirui
	Spuo	pluię	spui
	Ingruo	następuię	ingrui
	Polluo	kalam	pollui
vo	Solvo	płacę	solvi
	Vivo	żyię	vixi
	Volvo	taczam	volvi
xo	Texo	tkam	texui.

Præterita & supina Communium & De-

Adipiscor	ptus	Fruor	itus	Loquor	cutus
Amplector	xus	Fungor	ctus	Morior	tuus
Comminiscor	entus	Gradior	essus	Nanciscor	nactus
Expergiscor	rectus	Labor	psus	Nascor	atus
Divertor	caret	Liquor	efuctus	Nitor sus v. xus	

✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻

§.

F O R.

CONJUGATIO-

Terminat: Activ: & Neutrum.

Indicativi

Sing.	Ego audio	*Ja słyszę*	io
	Tu audis	*ty słyszysz*	is
	Ille audit	*on słyszy*	it
Plur.	Nos audimus	*my słyszemy*	imus
	Vos auditis	*wy słyszycie*	itis
	Illi audiunt	*oni słyszą*	iunt

Præte-

caret
caret
versum
caret
dirutum
sputum
caret
pollutum & sic alia in uo
solutum
victum
volutum
textum

* 27. Composita à *sisto* habent supinum in *itum ut resisto, restiti: restitum.*

ponentium *tertia Conjugationis.*

Obliviscor	*litus*	Proficiscor	*fectus*	Sequor	*cutus.*
Orior	*tus*	Pascor	*stus*	Vescor	*caret*
Paciscor	*ctus*	Queror	*stus*	Ulciscor	*ultus*
Patior	*sus*	Reminiscor	*caret*	Utor	*usus*
Perpetior	*sus*	Ringor	*caret.*		

✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱✱

VI.
M A
NIS QUARTÆ

Ter: Passivorum, Communium & Deponentium.

Tempus præsens.

Audior	*Slyszę mnie*	ior
Audiris v. ire	*słyszę cię*	iris v. ire
Auditur	*słyszę go*	itur
Audimur	*słyszę nas*	imur
Audimini v. nor	*słyszę was*	imini v. nor
Audiuntur	*słyszę onych*	iuntur

Imper-

		Præteritum	
Sing.	Audiebam	*Słyszałem*	ebam
	Audiebas	*słyszałeś*	ebas
	Audiebat	*słyszał*	ebat
Plur.	Audiebamus	*słyszeliśmy*	ebamus
	Audiebatis	*słyszeliście*	ebatis
	Audiebant	*słyszeli*	ebant
		Præteritum	
Sing.	Audivi	*Usłyszałem*	ivi
	Audivisti	*usłyszałeś*	ivisti
	Audivit	*usłyszał*	ivit
Plur.	Audivimus	*usłyszeliśmy*	ivimus
	Audivistis	*usłyszeliście*	ivistis
	Audiverunt v. êre	*usłyszeli*	iverunt v. êre
		Præteritum	
Sing.	Audiveram	*Usłyszałem był*	iveram
	Audiveras	*usłyszałeś był*	iveras
	Audiverat	*usłyszał był*	iverat
Plur.	Audiveramus	*usłyszeliśmy byli*	iveramus
	Audiveratis	*usłyszeliście byli*	iveratis
	Audiverant	*usłyszeli*	iverant
		Futurum	
Sing.	Audiam	*Usłyszę*	iam
	Audies	*usłyszysz*	ies
	Audiet	*usłyszy*	iet
Plur.	Audiemus	*usłyszemy*	iemus
	Audietis	*usłyszycie*	ietis
	Audient	*usłyszą*	ient
		Imperativi	
Sing.	Audi v. audito	*słysz*	i. v. ito
	Audiat	*niech on słyszy*	iat
	Audiamus	*słyszmy*	iamus
Plur.	Audite v. tote	*słyszcie*	ite v. tote
	Audiant	*niech słyszą*	iant
		Futurum.	
Sing.	Audito v. audies	*słuchay więc*	ito v. ies
	Audito v. audiet	*niech on słucha*	ito v. iet
	Auditote v. audietis	*słuchaycie więc*	itote v. etis

Audi-

	Imperfectum.	
Audiebar	*Słyßano mnie*	ebar
Audiebaris v. arè	*słyßano cię.*	ebaris are
Audiebatur	*słyßano go*	ebatur
Audiebamur	*słyßano nas*	ebamur
Audiebamini v. nor	*słyßano was*	ebamini v. nor
Audiebantur	*słyßano onych*	ebantur
	Perfectum.	
Auditus fui	*usłyßano mnie*	itus fui
Auditus fuisti	*usłyszano cię*	itus fuisti
Auditus fuit	*usłyßano go*	itus fuit
Auditi fuimus	*usłyßzano nas*	iti fuimus
Auditi fuistis	*usłyßano was*	iti fuistis
Auditi fuerunt v. ēre	*usłyßano onych*	iti fuerūt v. ére
	Plusquam perfectum.	
Auditus fueram	*usłyßano mnie było*	itus fueram
Auditus fueras	*usłyßano cię*	itus fueras
Auditus fuerat	*usłyßano go*	itus fuerat
Auditi fueramus	*usłyßano nas było*	iti fueramus
Auditi fueratis	*usłyßano was*	iti fueratis
Auditi fuerant	*usłyßano onych.*	iti fuerant
	Futurum	
Audiar	*usłyßę mnie*	iar
Audieris v. ere	*usłyßę cię*	ieris v. ere
Audietur	*usłyßę go*	ietur
Audiemur	*usłyßę nas*	iemur
Audiemini v. nor	*usłyßę was*	iemini v. nor
Audientur	*usłyßę onych*	ientur
	Tempus præsens.	
Audire v. tor	*niech cię usłyßę*	ire v. tor
Audiatur	*niech go usłyßę*	iatur
Audiamur	*niech nas usłyßę*	iamur
Audiamini v. nor	*niech was usłyßę*	iamini v. nor
Audiantur	*niech onych usłyßę*	iantur
	Futurum	
Auditor, eris v. ere,	*niech cię więc słyßę*	itor, eris v. ere
Auditor, v. etur	*niech go słyßę*	itor v. etur
Audiemini, v. nor	*niech was słyßę*	eminini v. nor

Audian-

Audiunto v. audient *niech oni słuchaią* unto v. ēt

Optativi modi

Sing.	Utinam audirem	*obym słyszał*	irem
	Audires	*obyś słyszał*	ires
	Audiret	*oby słyszał*	iret
Plur.	Audiremus	*obyśmy słyszeli*	iremus
	Audiretis	*obyście słyszeli*	iretis
	Audirent	*oby słyszeli*	irent
	Præteritum		
Sing.	Utinam audiverim	*obym usłyszał*	iverim
	Audiveris	*obyś usłyszał*	iveris
	Audiverit	*oby usłyszał*	iverit
Plur.	Audiverimus	*obyśmy usłyszeli*	iverimus
	Audiveritis	*obyście usłyszeli*	iveritis
	Audiverint	*oby usłyszeli*	iverint
	Præteritum		
Sing.	Utinam audivissem	*obym był usłyszał*	ivissem
	Audivisses	*obyś był usłyszał*	ivisses
	Audivisset	*oby był usłyszał*	ivisset
Plur.	Audivissemus	*obyśmy byli usłyszeli*	ivissemus
	Audivissetis	*obyście byli usłyszeli*	ivissetis
	Audivissent	*oby byli usłyszeli*	ivissent
	Futurum.		
Sing.	Utinam audiam	*obym usłyszał napotym*	iam
	Audias	*obyś usłyszał*	as
	Audiat	*oby usłyszał*	iat
Plur.	Audiamus	*obyśmy usłyszeli*	iamus
	Audiatis	*obyście usłyszeli*	iatis
	Audiant	*oby usłyszeli*	iant
	Conjunctivi modi		
Sing.	Cum audiam	*Gdyż słyszę*	iam
	Audias	*gdyż słyszysz*	ias
	Audiat	*gdyż słyszy*	iat
Plur.	Audiamus	*gdyż słyszemy*	iamus
	Audiatis	*gdyż słyszycie*	iatis
	Audiant	*gdyż słyszą*	iant
	Præteritum		
Sing.	Cum audirem	*Gdym słyszał*	irem

Audi-

Audiuntor, v. entur	*niech onych ſłyſzą*	untor v. entur

Tempus præſens & imperfectum.

Audirer	*oby mnie ſłyſzano*	irer
Audireris v. rere	*oby cię ſłyſzano*	ireris v. rere
Audiretur	*oby go ſłyſzano*	iretur
Audiremur	*oby nas ſłyſzano*	iremur
Audiremini v. nor	*oby was ſłyſzano*	iremini v. nor
Audirentur	*oby onych ſłyſzano*	irentur

Perfectum

Auditus fuerim	*oby mnie uſłyſzano*	itus fuerim
Auditus fueris	*oby cię uſłyſzano*	itus fueris
Auditus fuerit	*oby go uſłyſzano*	itus fuerit
Auditi fuerimus	*oby nas uſłyſzano*	iti fuerimus
Auditi fueritis	*oby was uſłyſzano*	iti fueritis
Auditi fuerint	*oby onych uſłyſzano*	iti fuerint

Pluſquam perfectum

Auditus fuiſſem	*obym był uſłyſzany*	itus fuiſſem
Auditus fuiſſes	*obyś był uſłyſzany*	itus fuiſſes
Auditus fuiſſet	*oby był uſłyſzany*	itus fuiſſet
Auditi fuiſſemus	*oby nas było uſłyſzano*	iti fuiſſemus
Auditi fuiſſetis	*oby was było uſłyſzano*	iti fuiſſetis
Auditi fuiſſent	*oby ich było uſłyſzano*	iti fuiſſent

Futurum

Audiar	*oby mnie uſłyſzano*	iar
Audiaris v. are	*oby cię uſłyſzano napotym*	iaris v. are
Audiatur	*oby go uſłyſzano*	iatur
Audiamur	*oby nas uſłyſzano*	iamur
Audiamini v. nor	*oby was uſłyſzano*	iamini v. nor
Audiantur	*oby onych uſłyſzano*	iantur

Tempus præſens

Audiar	*Gdyż mnie ſłyſzą*	iar
Audiaris v. are	*gdyż cię ſłyſzą*	iaris v. are
Audiatur	*gdyż go ſłyſzą*	iator
Audiamur	*gdyż nas ſłyſzą*	iamur
Audiamini v. nor	*gdyż was ſłyſzą*	iamini v. nor
Audiantur	*gdyż onych ſłyſzą*	iantor

Imperfectum

Audirer	*Gdy mnie ſłyſzano*	irer

Audi-

	Audires	gdyś słyszał	ires
	Audiret	gdy słyszał	iret
Plur.	Audiremus	gdyśmy słyszeli	iremus
	Audiretis	gdyście słyszeli	iretis
	Audirent	gdy słyszeli	irent
		Præteritum	
Sing.	Cum audiverim	Gdym usłyszał	iverim
	Audiveris	gdyś usłyszał	iveris
	Audiverit	gdy usłyszał	iverit
Plur.	Audiverimus	gdyśmy usłyszeli	iverimus
	Audiveritis	gdyście usłyszeli	iveritis
	Audiverint	gdy usłyszeli	iverint
		Præteritum	
Sing.	Cum audivissē	Gdym był usłyszał	ivissem
	Audivisses	gdyś był usłyszał	ivisses
	Audivisset	gdy był usłyszał	ivisset
Plur.	Audivissemus	gdyśmy byli usłyszeli	ivissemus
	Audivissetis	gdyście byli usłyszeli	ivissetis
	Audivissent	gdy byli usłyszeli	ivissent
		Futurum	
Sing.	Cum audivero	Gdy usłyszę	ivero
	Audiveris	gdy usłyszysz	iveris
	Audiverit	gdy usłyszy	iverit
Plur.	Audiverimus	gdy usłyszemy	iverimus
	Audiveritis	gdy usłyszycie	iveritis
	Audiverint	gdy usłyszą	iverint
		Infin: modi	
	Audire	Słyszeć	ire
		Præteritum perfectum	
	Audivisse	usłyszeć	ivisse
		Præteritum	
	Audivisse	usłyszeć było	ivisse
		Futurum	
	Auditurum esse	co ma słyszeć	iturum esse
		Futurum præt: mistum	
	Auditurum fuisse	co miał słyszeć	iturum fuisse
		Gerundia.	

Audiendi *Słyszenia* Audiendo *słysząc* Audiendum *słyszenia*:

Supi-

Audireris, v. rere	*gdy cię słyszano*	ireris v. rere
Audiretur	*gdy go słyszano*	iretur
Audiremur	*gdy nas słyszano*	iremur
Audiremini, v. nor	*gdy wat słyszano*	iremini v. nor
Audirentur.	*gdy mych słyszano*	irentur
	Perfectum.	
Auditus fuerim	*Gdy mnie usłyszano*	itus fuerim
Auditus fueris	*gdy cię usłyszano*	itus fueris
Auditus fuerit	*gdy go usłyszano*	itus fuerit
Auditi fuerimus	*gdy nas usłyszanc*	iti fuerimus
Auditi fueritis	*gdy was usłyszane*	iti fueritis
Auditi fuerint	*gdy onych usłyszano*	iti fuerint
	Plusquam perfectum	
Auditus fuissem	*Gdy mnie było usłyszano*	itus fuissem
Auditus fuisses	*gpy cię było usłyszano*	itus fuisses
Auditus fuisset	*gdy gc było usłyszano*	itus fuisset
Auditi fuissemus	*gdy nas było usłyszano*	iti fuissemus
Auditi fuissetis	*gdy was było usłyszane*	iti fuissetis
Auditi fuissent	*gdy ich było usłyszano*	iti fuissent
	Futurum	
Auditus fuero	*Gdy mnie usłyszą*	itus fuero
Auditus fueris	*gdy cię usłyszą*	itus fueris
Auditus fuerit	*gdy go usłyszą*	itus fuerit
Auditi fuerimus	*gdy nas usłyszą*	iti fuerimus
Auditi fueritis	*gdy was usłyszą*	iti fueritis
Auditi fuerint	*gdy cnych usłyszą*	iti fuerint
	Tempus præsens & imperfectum.	
Audiri	*być słyszanym*	iri
	Perfectum	
Auditum fuisse	*być usłyszanym*	itum fuisse
	Plusquam Perfectum.	
Auditum fuisse	*być było usłyszanym*	itum fuisse
	Futurum	
Auditum iri	*mieć być słyszanym*	itum iri
v. Audiendum esse		endum esse
	Præterit: mistam.	
Audiendum fuisse	*mieć być usłyszanym.*	endum fuisse

Sola Communia & Deponentia habent in di do dum.

Supi-

	Supinum.	
Auditum,	*na ſłyſzenie,*	itum
	Particip: præſen.	
Audiens	*ſłyſzący.*	diens.
	Particip: Futuri.	
Auditurus a, um	*ktory ma ſłyſzeć*	iturus

SolaCom: & Dep: habent etiam futur: infin: & futur: præt:

DE PRÆTERI-

Quartæ

1. Quomodo deſinunt præterita & ſupina 4tæ Conjug:
2. Quæ verba 4tæ Conjugat: non habent præt: & ſup: in *ivi*, & *itum* ?

Aperio	* 1.	*Otwieram*	Aperui
Amicio		*odziewam*	amicivi
Farcio		*nadziewam*	farſi
Eſurio	* 2.	*łaknę*	eſurivi
Ferio		*biię*	*caret*
Fulcio		*podpieram*	fulſi
Haurio		*czerpam*	hauſi
Salio	* 3.	*ſkaczę*	ſalui v. ſalij
Sancio		*ſtanowię*	ſanxi
Sarcio		*wſzywam*	ſarſi
Sentio		*czuię*	ſenſi
Sepelio		*pogrzebiam*	ſepelivi.
Sepio		*grodzę*	ſepſi
Singultio		*łkam*	ſingultivi
Veneo		*przedawaię mnie*	venij
Venio		*przychodzę*	veni
Vincio		*wiążę*	vinxi

Deponentia & Comm:

Aſſentior	*pozwalam*	aſſenſus ſum
Experior	*doznaię*	expertus ſum
Metior	*mierzę*	menſus ſum
Ordior	*poczynam*	orſus ſum
Opperior	*czekam*	oppertus ſum

Supinum.

Auditu *ku styszeniu.* itu.

Particip: præt: temp:

Auditus a. um *styszany* itus a. um.

Particip: fut: temp:

Audiendus a. um. *ktory ma być styszanym* endus a. um.

mistum in *rum*, part: præsen: in *ens* part: futur: in *rus*.

TIS ET SUPINIS

Conjugat:

1. In *ivi* & *itum* ut *cio*, *civi*, *citum*.
2. Hæc sequentia:

apertum
amictum
fartum
caret
caret
fultum
haustum
saltum
sanctum v. sancitum
sartum
sensum
sepultum
septum
singultum
venum
ventum
vinctum

Quartæ *Cojugationis*.

assensum
expertum
mensum
orsum
oppertum

* 1. *Comperio* & *reperio* habent *comperi*, *reperi*, *compertum*, *repertum*.

* 2. Cætera verba meditativa, ut *scripturio*, neque præteritum neque supinum habent.

* 3. Composita a verbo *salio* ut *prosilio*, habent præteritum in *ivi*, *ui*, *ii*, supi: in itum.

Nota. *Fio* est Passivum verbi *facio*. Composita ex *Facio*, quæ non mutant *a*, in *i*, habent passiva in *fio*, ut *calefacio*, *calefio*; quæ autem composita ex *facio* mutant *a*. in *i*; habent passivam vocẽ in *or*, ut *conficio*, *conficior*,

Nota. Omnium Conjugationum Deponentia supinum tantùm habere in *um*, Communia verò posse habere in *um* & *u*.

§.

DE FORMIS CONJUGATIO-

Verba Poſſum *mogę* |Volo *chcę,* Nolo *Niechcę.*

Conjugantur

Modi Indi-

Tēp: præſ:	Poſſum Poſſumus	Volo volumus	Nolo nolumus
	Potes Poteſtis	Vis vultis	Nõvis nõvultis
	Poteſt Poſſunt	Vult volunt	Nõvult nolunt
Præt: Imp:	Poteram	Volebam	Nolebam
Præt: per:	Potui	Volui	Nolui
Præt: pluſ:	Potueram	Volueram	Nolueram
Futurum.	Potero	Volam	Nolam

Modi Impe-

Præſens	Poſſis v. fac Poſ:	Velis v. fac v.	Noli v. nolito

Modi Opta-

Præſens	*Vtinam* Poſſem	Vellem	Nollem
Præt: per:	Potuerim	Voluerim	Noluerim
Præt: pluſ:	Potuiſſem	Voluiſſem	Noluiſſem
Futurum	Poſſim	Velim	Nolim

Modi Con-

Præſens	*Cum* Poſſim	Velim	Nolim
Præt. Imp:	Poſſem	Vellem	Nollem
Præt: per:	Potuerim	Voluerim	Noluerim
Præt: pluſ:	Potuiſſem	Voluiſſem	Noluiſſem
Futurum,	Potuero	Voluero	Noluero

Modi Infi-

Præſ: et Imp:	Poſſe	Velle	Nolle
Per: et pluſ:	Potuiſſe	Voluiſſe	Noluiſſe
Futurum	- -		
Part: præſ:	Potens	Volens	Nolens
Part: Præt: temp:	-	-	-
Part: fut:	-	- -	-
Supinum	-	- -	-
Gerundia	-	Volendi, do, dum.	Di, do, dum.

VII.
NUM IRREGULARIUM.

Malo *wolę*, Fero *niosę*, Feror *niosę mię* Fio *staię się*.

Hoc Modo:

cativi.

Malo malumus	Fero ferimus	Feror ferimur	Fio fimus.
Mavis mavultis	Fers fertis	Fereris fert:	Fis fitis.
Mavult malunt	Fert ferunt	Fertur ferunt:	Fit fiunt
Malebam	Ferebam	Ferebar	Fiebam
Malui	Tuli	Latus fui	Factus fui.
Malueram	Tuleram	Latus fuerā	Factus fuerā.
- -	Feram	Ferar	Fiam

rativi.

Malis v. fac mal: Fer, ferto Ferre; fertor, Fias, fac fias.

tivi.

Mallem	Ferrem	Ferrer	Fierem
Maluerim	Tulerim	Latus fuerim	Factus fuerim.
Maluissem	Tulissem	Latus fuissem	Factus fuissem.
Malim	Feram	Ferar	Fiam.

junctivi.

Malim	Feram	Ferar	Fiam
Mallem	Ferrem	Ferrer	Fierem.
Maluerim	Tulerim	Latus fuerim	Factus fuerim
Maluissem	Tulissem.	Latus fuissem	Factus fuissem.
Maluero.	Tulero	Latus fuero	Factus fuero.

nitivi.

Malle	Ferre	Ferri	Fieri (fuisse.
Maluisse	Tulisse	Latū esse fuis-	Factum esse v.
	Laturū esse	Latū iri. v. ferēdū esse,	Factū iri
Malens	Ferens. - - -		v. faciendum esse
- -	- -	Latus. a. um.	Factus a um.
-	Laturus, a, um	Ferēdus a. ū	Faciēdus, a um
-	Latum Latu.		

ti, do, dum. Ferendi, do, dum.

Verba	Memini *Pamię:*	Odi *Nięnaw:*	Cæpi *poczyn:*	
Ind: *Præs: Per*	Memini	Odi	Cæpi v.	*captus ſ*
Pluſ: Perf:	meminerã	Oderam	cæperã v.	*captus ſ*
Impe: *Præsens:*	memento	Oderis	cæperis	
Opta: *Præ: per:*	meminerim	Oderim	cæperim	*Passivè* *captus ſ*
Pr: Plus Per:	meminiſsẽ	Odiſſem	cæpiſsẽ	*captus ſ*
Futurum.	meminero	Odero	cæpero	*captus ſ*
Infin: *Præsens*	meminiſſe	Odiſſe	cæpiſſe	
Futurum	- -	- -	cæpturum eſſe	
Part: Præt: temp:	-	-	cæptus, a um.	

NOTA.

Circa Reliquas Conjugationes Jrregulares.

1. Circa Verba: inquam *mowię* & ajo *powiadam*. *Inqu* tantummodo habet *Præter: Imperf:* inquiebam. *Fut rum* inquies, *Particip:* inquiens entis- *Ajo* verò *Præ ter: Imper: ajebam* & Particip: *ajens* de cætero nihil
2. Verba *Dico & Duco* regulariter conjug: præter Imper: quos habent *Dic, Duc,* cũ cõpo: ut *prædic: deduc.* Verbum *Facio* ſimiliter habet Imperat: *Fac* compoſ: verò, quæ non mutant *a* in *i* habent *in fac* ut *calefac,* quæ mutant *a* in *i* habent in *e* ut *perfice.* Hoc quoque Verbum habet Optat: *Faciam* vel *faxim, faxis faxit, faxint*
3. Verbũ: *Quæso* ſolùm in plurali tantùm habet *Quæſumus*
4. Verba *Ave* & *Salve,* tantùm habent ſecundam perſ: Imp: utriuſque numeri ut *Ave Avete, ſalve, ſalvete,* & Infinit: *Avere, ſalvere.*
5. Verbum *cede* quando idem ſignif: quod *da* v. *dic,* eſ ſecunda perſona Imperativi.
6. Verbum *Eo* cum ſuis comp: ſequitur formam 4tæ Conjug: excepto Præt: Imp: Indicativi. *Ibam,* futuro *Ib*
7. Verbum *Orior* eſt 3tæ Conjug: præter Infin: Præſ: *orir*
8. Verbum *Naſcor, Morior* & *Orior* regulariter conju particip: verò futuri non formant à ſup: *natum mor tum, ortum* ſed habent *naſciturus morituras, oriturus*
9. Verbum *Scio,* non habet Imperat: *ſci,* ſed *ſcito.*

AP-

APPENDIX
De Constructione
Grammaticis Incipientibus ediscenda.

1. In quibus rebus cōcordare debet adjectivū cum substantivo?

1. In *tribus* rebus, in genere, numero, & casu vg. *Respublica benè ordinata, Senatores docti,*

2. In quibus rebus relativū *qui, quæ, quod,* concordat cum suo antecedente?

2. In genere & numero, aliquando etiam in casu vg. *Rex amorem populi curare debet, nam quem metuunt subditi, certò oderunt.*

3. In quo verbum personale finiti modi cōcordare debet cum nominativo?

3. In numero & persona vg. *Tu jube, nos jussa faciemus.*

4. *Quot sunt conditiones ad vertendam locutionem finitam in infinitam?*

4. 4tuor. 1mo. debent in locutione reperiri duo verba, 2*do*. conjunctio *quod* debet reiici, 3*tio*. Nominativus debet verti in accusativum. 4*to*. Verbum finitum debet verti in eodem tempore in infinitum vg. *certùm est quòd nullus homo benè agat sine luce prudentiæ.* vel certum est, *nullum hominem bené agere sine luce prudentiæ.*

5. Verbum activum quem casum regit?

5. Accusativum. vg. *miles defendit patriam.*

6. *Quot sunt conditiones ad vertendam locutionem Activam in Passivam?*

6. *Tres. 1mo.* Accusativus debet verti in nominativum. *2do.* Verbum activum debet mutari in passivum, & concordare cum nominativo in numero & persona. *3tio.* Nominativus activæ locutionis debet verti in ablativum cum præpositione à, v. ab vg. *Patria defenditur à militibus.*

7. Præpositiones quos casus regunt?

per

7. *Primò* præpositiones: *Ad, apud, ante, adversus, versus, trans, ponè, juxta, propè, intra, post, infra, extra, contra, erga, circa, secus, secundùm, propter, supra, penes, inter, ultra,* accusativum regunt. *2dò.* Præpositiones *ab, abs, cum, procul, ex, è, de, coram, præ, pro, absque, sine,* regunt ablativum. *3tiò.* Præpositiones *in sub,* quando spectant ad motum de loco ad locum, v. ad istam interrogationem *quo? dokąd?* regunt accusativum. vg. *Discedam in exteras nationes. A pluvia fugit sub tectum.* Quando verò spectant ad quietem, vel ad interrogationem *ubi? gdzie?* regunt ablativum. vg. *Maneo in horto. Latet sub arbore. 4tò.* Præpositio *tenus* cum nominibus numeri singularis regit ablativum, cum nominibus

nibus numeri pluralis, regit genitivum pluralem & semper nominibus postponitur vg. *crure tenus*, v. *crurium tenus*. stò. Præpositio *super* cùm significat *nad*, regit accusativum vg. *Sapientia super omnes divitias*. Cùm significat *na*, regit ablativum vg. *sedet super scamno*.

8. *Quid est casus* Dativus *communis?*

8. Qui omnibus fere verbis & nominibus addi potest. vg. *mihi sum domi*, *tibi absum*. *Comparare sibi gloriam*.

9. Nomina significantia tẽpus in quo casu ponuntur?

9. Ad interrogationem *quamdiu?* ponuntur in accusativo v. in ablativo casu. vg. *multis annis* vel *multos annos fuit miles*. Ad interrogationem *quando?* ponuntur in ablativo. vg. *horâ imâ surgendum è lecto est*.

10. Nomina significãtia pretium aut modũ quo aliquid fit, aut causam propter quam aliquid fit, aut instrumentum, in quo casu ponũtur?

10. In abaltivo. vg. *centum pedites in armis*, *constant triginta millibus florenorum*, *Juvenis negligentiâ suâ bonum nomen amisit*. *Magno labore*, *magnâ industriâ quærenda est doctrina*.

11. Gerundia Supina, Participia, quem casum regũnt?

11. Eundem casum, quem verba à quibus oriuntur. vg. *Juventus apta est studendo diversis artibus*.

12. Quando occurrũt in lin-

12. In casu nominativo, itaque erunt duo Nominativi ad unam rem

perti-

gua Polonica tales, v. similes locutiones. *Lew zowie się Krolem zwierząt; Kamillus był Hetmanem; Przyiaciel stał się nieprzyiacielem*, in quo casu ista *Krolem*, *Hetmanem*, *nieprzyiacielem*, ponenda sunt?

pertinentes. *vg. Leo vocatur Rex animalium; Camillus fuit Dux; Amicus factus est hostis.*

13. Quando sunt duo nomina substantiva ad res diversas pertinētia sine ulla conjunctione quomodo ponuntur?

13. *Vnum*, quod est ad interrogationem, *cujus?* ponitur in genitivo casu; *alterum*, in quo Constructio exigit. vg. *Consilia Senum, Arma Iuvenum.*

14. Propria Pagorum, Castellorum, Urbium, in quo casu ponuntur ad interrogationem *ubi?*

14. Ea, quæ sunt primæ, v. secundæ declinationis, numeri singularis ponuntur in genitivo casu vg. *Cæsar Viennæ manet.* Item ista quatuor Appellativa: *humi*, *belli*, *militiæ domi*, in genitivo, ad interrogationem *ubi* ponuntur. Quorum postremo, adjungi possunt adjectiva: *meæ*, *tuæ*, *suæ*, *nostræ*, *vestræ*, *alienæ*, nam cum aliis ponūtur in abla: cum præpositione, *in: vg. Domi alienæ curiosus. In domo Paterna dimo-*

ratus

ratus. Ea verò Nomina propria, Pagorum Castellorum, Urbium, quæ sunt primæ vel secundæ declinationis numeri pluralis tantùm, ad interrogationem *ubi*; ponuntur in ablativo vg. *scientiæ florent Parisiis, Athenis*. Item Nomina propria tertiæ declinationis ad interrogationē *ubi*, ponuntur in ablativo, ut *imperii Turcici sedes Constantinopoli*. Nomina *rus* & *domus* ad interrogationem *ubi* ponuntur in Dat: *vel* Ablat: *vg. ruri* v. *rure manere volupe est*.

15. Nomina propria Castellorum, urbium, quomodo ponuntur ad interrogationem *Quo?*

15. In accusativo casu sine præpositione vg. *discessurus sum Romam*. in eodem casu ponuntur *Rus* & *Domus*.

16. Nomina Propria Urbiū &c. quomodo ponūtur, ad interrogationem *unde?*

16. In ablativo sine præpositione vg. *Cracoviâ scribitur*. sic etiam ponitur *rus* & *domus*.

17. Nomina propria urbiū &c. quomodo ponūtur ad interrogationem *quà?*

17. In Ablativo sine præpositione vg. *na Piotrkow do Krakowa. Petricoviâ Cracoviam*, *Plinius Iunior* Ep. 7. *usus est* Accusativo cum Præp: *per Provinciam Bæticam per Tycinum est petiturus*.

18. Nomina propria Regnorum & Provinciarum, quomodo ponuntur ad interrogationes *ubi? quo? unde?*

18. In iisdem casibus, in quibus ponuntur in lingua polonica vg. *w Niemczech* in Germania, *z Niemiec* ex Germania, *do Niemiec*, in Germaniam *przez Niemce* per Germaniam.

19. Nomina Propria urbium &c. cũ significatur propinquitas loci, vg. *iadę pod Krakow*, *z pod Krakowa*, *po pod Krakow*, &c. quomodo ponuntur ad interrogationes, *Unde? quo? ubi? quà?*

19. Ad Interrogationes *ubi? quo?* in accusat: cum præp: *ad*; vg. *dimoratus ad Cracoviã, Perrexit adGedanũ.*

Ad Interrogationem: *unde?* in ablativo cum præp: *à* v. *ab*, vg. *à Cracovia movit.*

Ad Interrogationem; *quà?* in accusativo cum præpositione *præter* vg. *Exercitus transit præter Cracoviam.*

20. *Quomodo Ordo Grammaticus in quavis locutione faciendus est?*

20. 1mò. Debet adverbium poni: 2dò. Nominativus casus. 3tiò. Verbum. 4tò. Casus verbi. 5tò. Casus communis & casus præpositionis vg. *minuti semper & infirmi est animi voluptas, ultio.* Ordo Grammaticus: Semper ultio est voluptas animi minuti, & infirmi. Item *pudore & liberalitate liberos retinere satius esse credo, quàm metu.* Terrentius. Ordo Grammaticus: *satius ego credo esse, retinere liberos pudore & liberalitate, quàm metu.*

21. Quid sunt voces vere Latinæ, quid peregrinæ, quid voces barbaræ?

21. Latinæ voces sunt, quæ in antiquissimis Latinis Authoribus reperiuntur, qui Authores floruerunt ante Christum natum, & aliquo brevi tempore post

Chri-

Christum natum: quales sunt: *Cicero, Iulius Cæsar, Sallustius, Varro, Virgilius, Horactus Persius, Livius, Tacitus, Plinius,* aliiqué non pauci, in quibus quæ voces reperiuntur, verè sunt Latinæ vg. Gloriola, *mała sława* vox est latina, quia reperitur in Cicerone; *vivi gloriolâ nostrâ perfruemur* Epist: Lib: 5. Ita millenæ aliæ voces. *Peregrina* autem voces, sunt illa nomina propria Hominum, Urbium, Montium Fluviorum &c. quæ veteribus Latinis ignota fuerunt g. *Michâël, Vladislaus, Varsavia, Narva* fluvius &c. *Barbara* denique voces sunt quæ veteribus Romanis penitùs ignotæ fuerunt, quæ in veteribus Latinis nusquam reperiuntur, quæ à recentioribus Italis, Germanis, Gallis, v. Polonis effictæ sunt & latinâ terminatione donatæ; quales barbaræ voces in lingua latina vitandæ sunt, quamvis etiam ab aliquot sæculis eas malus usus receperit. vg. voces hæ: *Cmeto, Cmetonis; granicies granicæi, guerra, dislimito, agonizo, conjecturalis, armistitium, faldistorium,* & innumeræ aliæ similes, cùm in antiquis Authoribus non reperiuntur, barbaræ, vitandæqué sunt.

GRAM-

GRAMMATICES

Pars Tertia

De Syntaxi ſeu Conſtructione.

E. IV.

Interrogationes	*Reſponſa.*
1. Quid eſt Syntaxis ſive Cōnſtructio?	1. Eſt quæ docet, duas vel plures voces rectè inter ſe conjungere.
2. Quotuplex eſt Conſtructio?	2. Triplex: *Concordantiæ*, *Regiminis*, & *Communis*.
3. Quid eſt Cōſtructio *Cōcordantiæ*?	3. Quando una vox cum alia inquibuſdam Accidentibus concordat. *vg*. *Sapiens homo*, *vates eſt optimus*.
4. Quid eſt Conſtructio *Regiminis*?	4. Quando una vox regit aliam, ita ut cum illa in certo caſu vel modo ponatur *vg*. *Nemo refert parem gratiam Patriæ etiamſi ob amorem illius vel vitâ privetur*.
5. Quid eſt Cōſtructio *Cōmunis*?	5. Quando aliqua vox ex vi ſuæ ſignificationis, *vg*. *temporis*,

preti,

pretii &c. In certo casu ponitur cum qualicunq; *Verbo* aut *Nomine.* vg. Libertas *multis sæculis* florentissima, *Spartha, Carthagine, Athenis discordiâ* Civium periit.

6. Qualis Ordo in explanãda hac Parte Grãmatices servabitur?

6. 1mâ Sectione, agetur de *Constructione Concordantiæ:* 2dâ. de *Constructione Regiminis.* 3tiâ, de *Constructione Communi.*

SECTIO PRIMA
De Constructione Concordantiæ.

1. Quæ Partes Orationis inter se debent concordare?

1. 1mò. Verbum Personale finiti modi cum Nominativo. 2dò. Nomen Adjectivum cum Substantivo. 3tiò. Relativum cum Antecedente. 4tò. duo vel plura Substantiva continuata. vg. *Hic est bonus Civis, qui* præstantissimum Patriæ *thesaurum Libertatem* defendit.

§. I.
De Concordantia Verbi Personalis cum Nominat.

1. Verbũ Personale in quibus accidẽtibus debet concordare cum uno Nominativo?

1. In Numero & Persona, sivè nominativus apertè, sive occultè ponatur, vg. *Mors appropinquat, caveto.*

2. Verbum Personalè qualiter debet cõcordare cũ Nominativo Collectivo?

2. In personâ: in Numero autem non semper. vg. *Turba clamat,* vel *clamant.*

3. Po-

3. Verbum Personale qualiter debet cōcordare, cum loco Nominativi ponitur Infinitivus?

3. Poni debet in tertia persona numeri singularis vg. *Detractio*, vel, *detrahere* aliis, *occidit* animam.

4. Verbum cum pluribus Nominativis ejusdém personæ qualiter concordat?

4. In persona, non autem semper in numero, ponitur enim vel in numero plurali vel singulari; Nominativus verò unus quandoque vertitur in ablativum cum præpositione *cum*. vg. *Sapientia & probitas*, vel, *sapientia cum probitate*, *commendant*, vel *commendat* virum.

5. Verbum cum pluribus Nominativis diversæ personæ qualiter concordat?

5. Ponitur in numero plurali concordando cum præstantiore persona; 1ma. autem præstantior est quàm 2da; 2da quàm 3tia; vg. *Ego & tu* Deo *subijcimur*. Aliquando etiam concordat cum viciniore Persona, etiamsi sit posterior, sed tunc verbum debet poni in numero singulari vg. *Ego*, *& tu* Deo *subijceris*. Quando verò unus Nominativus vertitur in Ablativum cum præpositione *cū*, tunc Verbum concordat cum Nominativo, sive sit prioris personæ sive posterioris vg. Vivere perpetuò nec *ego tecum possum*, nec *tu mecum vales*.

§. II.

De Concordantia Adjectivi cum Substantivo.

1. In

1. Adjectivum in quibus Accidentibus debet cōcordare cum uno substantivo?

1. In genere, numero, & casu *vg*, *Rex benevolus*, *Respublica concors*, *Dominium liberum*.

2. Adjectivum cū pluribus substātivis ejusdem generis qualiter cōcordat?

2. In genere & casu ponitur quéin numero plurali; in singulari verò, v. plurali, quando unum substantivum vertitur in ablativum cum præpositione *cum* vg. *Dux & miles generosi*, v. *Dux cum milite generosi* v. *generosus*. *Nota*. Si Substantiva sunt rerum inanimatarum, potest quoque Adjectivum poni in genere neutro in numero plurali, id tamen rarò vg. *Ignavia & petulantia vitandæ sunt*, v. *vitanda est*; vel, *vitanda sunt*.

3. Adjectivum cum pluribus substantivis diversi generis qualiter concordat?

3. Ponitur in numero plurali, concordando cum præstantiori genere, Masculinum autem præstantius est, quam Fæmininum, & Neutrum. *vg*, *Miecislaus & Dąbrowca*, *primi ex Principibus Poloniæ Christianā religionem susceperunt*. Vel etiam concordat cū viciniori substantivo, sive illud sit præstantioris generis, sive non, sive numeri singularis sive pluralis: vg. *Miecislaus & Dąbrowca prima ex &c.* Unum quoque substantivum vertitur in ablativum cum præpositione *cum*; & tunc adjectivum concordat vel in numero

plurali

plurali cum præstantiori substantivo vg. *cum Miecislao Dąbrowca primi &c.* v. in numero singulari cum illo substantivo quod non est versum in ablativum. vg. *cum Miecislao Dobrowca prima ex Principibus Poloniæ &c. Miecislaus & Dąbrowca*, vel, *cum Miecislao Dąbrowca, prima ex Principibus Poloniæ Christianam Religionem suscepit. Nota.* Si verò Substantiva sunt rerum inanimatarum, tunc Adjectivum vel concordat cum viciniori substantivo, v. etiã ponitur, in genere neutro in numero plurali. *vg. Favor* Principñ, & *pecunia* semper *est necessaria*; vel, *sunt necessaria.*

§. III.

De Concordantia Relativi cum Antecedente.

1. Relativum in quibus Accidentibus concordat cum uno Antecedente?

1. In genere & numero semper, in casu verò aliquandò. vg. Immortales ii *homines* creduntur, *quibus* cùm plurimas dotes natura dedit, vita eorum consumpta est in laboribus gloriosis. Item: *Quæ res* præclara, ea difficilis. *Nota.* Relativa autem plerumq; sunt hæc: *Qui, hic, iste, ille, ipse, is, & idem.*

2. Relativũ cum pluribus Antecedentibus, tum ejusdem, tum diversi generis,

2. Ita sicut Adjectivum cum pluribus substantivis, excepto casu, in quo, aliquando tantùm concordat relativum. vg. *Arcadius & Honorius; quorum* Parens erat Theodosius, utrum-

qualiter concordat? utrumq; regebant Imperium. *Item* Athenæ, Carthago, Spartha, Romanorum Imperium, *quod* diu floruit, vel, *quæ* diu floruerunt perierunt.

§. IV.

De Cōcòrdantia SubstantivorūContinuatorū.

1. Substantiva Cōtinuata quid sunt? 1. Quæ ad eandem rem spectant, & eandem rem denominant. *vg. Polonia, gens libera, Christianæ Reipublicæ propugnaculum.*

2. Substantiva Continuata inter se qualiter concordant? 2. In solo casu, in genere enim & numero non semper. *vg. Virtus, donum cæleste*, unicæ *opes* humani animi, curanda est. Si verò unum est proprium Regionis vel Urbis, alterum Appellativum, tunc potest quod est proprium verti in genitivū. *vg.* In *regno Gallia*, vel, *Galliæ*, est *Civitas Parisij*, vel *Parisiorum*,

3. Verbum adjectivum & Relativum cum substātivis, cōtinuatis qualiter cōcordant? 3. Sicut concordant in ipsamet lingua Polonica. *vg. Rzym delicye starożytności, w ktorym przedtym Cesarze mieszkali, Stolicą iest Chrystusowych Namiestnikow.* Roma deliciæ antiquitatis, *in qua* antea Cæsares manebant, sedes *est* Christi Vicariorum.

SECTIO SECUNDA.

De Constructione Regiminis.

1. Quæ sunt partes Orationis, quæ regunt alias? 1. Omnes fere regere possunt nimirum: Verbū, Participium, Nomen,

Pronomen, præpositio, Adverbium, Interjectio, & Conjunctio. *vg. Ducunt vitam, otii amantes plenam miseria, id* enim *emolumenti* habent, qui *in hac vita brutis ipsis otiosius vivunt. O otium detestandum! quod* ab omnibus bene ordinatis Rebuspublicis *exulat.*

2. Quæ sunt partes Orationis, quæ reguntur ab alijs? — 2. *Tres.* Nomen, Pronomen, & participium. *vg.* Cum *Homine* rerum ignaro, & *sua laudante*, nihil sit turpius, jactantiam devita.

4. Quali ordine in hac Cōstructione Reginimis procedemus? — 3 *Primo Paragrapho Majori,* agemus de Regimine *Verbi & Participij. Secundo* de Regimine *Nominis & Pronominis, Adverbij, Interjectionis, & Conjunctionis.*

§. I.

De Regimine Verborum, & Participiorum.

§. I.

De regimine Verborum Activorum.

1. Verba Activa quem regunt casum? — 1. Omnia ex sua natura regunt Accusativum, præter hunc verò varia varios casus regunt. *vg.* Qui non quærit *opes & honores*, evitat *pericula*

2. Quæ Verba Activa regunt *præter Ac-* — 2. *1mo.* Verba *Accuso, Absolvo, Damno,* & alia similis significatio-

cusativum, Genitvum? cationis, Accusandi, Absolvendi, Damnandi. Qui genitivus cum aliquibus vertitur in ablativum cum præpositione *de*, cum aliquibus sine præpositione. *vg.* Sua *quemq;* conscientia *accusat*, *sceleris*, vel *de scelere*, *Reum* Judex *damnat capitis*, vel *capite*.

2. Præter Accusativum regit Genitivum, Verbum *moneo* cum suis compositis. Qui Genitivus potest etiam verti in Ablativum cum Præpositione *de* vel *in*. vg. *Admonere Amicum vitij*, vel *de vitio*, vel *in vitio*, difficile est.

3*tio*. Verba *Emo*, *vendo*, *æstimo*, & alia emptionem, venditionem, significantià, præter Accusativum regunt istos Genitivos: tanti, quanti, pluris, minoris, tantidem, quanticunq; magni, parvi, plurimi, maximi, minimi. Qui Genitivi possunt mutari in Ablativum sine præpositione, vg. *Libertatem magni*, vel, *per magno quilbet æstimare debet*. *Item* Verbum *Facio*, pro Verbo *Æstimo*, ponitur eleganter cum his Genitivis *nauci*, *flocci*, *pili*, *assis*, *teruntij*, *nibili*; *Item* Verba *Facio* & *Consulo* pro *Æstimo*, ponuntur cum Genitivis: *æqui boniq;*, *vg.* Injurias

nibili, admonitiones *æqui boniq;* facito, vel: consulito.

3. Quæ Verba Activa regunt *præter Accusativum Dativum?*

3. 1*mo*. Regunt præter Accusativum Dativum, Verba *Do*, *comitto*, *significo*, *præfero*, *postpono*, & alia Verba Dandi, committendi, significandi. *vg*. *Omni creato vitium* natura dedit.

2*do*. Verba Composita ex Activis, & Præpositionibus: *Ab*, *In*, *Ob*, *Præ*, *sub*, *ut*: applico *me studijs*. Ingero *me rebus opportunis*. Oppono *me inimico*. Præcludo *viam hosti*. Suggero *Consilium amico*.

3*tio*. Regunt præter Accusativum duos Dativos, Verba *Duco* & *Verto*. vg. *Id mibi* duco *laudi*, *Tibi id* verto *vitio*.

4*to*. Verba: *Veto*, *probibeo*, *jubeo*, quando ponuntur cum infinitivo modo regunt accusativum. vg. *Leges jubent* servos *obedire Dominis*. Quando vero ponuntur cum modo Conjunctivo & Conjunctionibus: *ut* v. ne regunt Dativum *v*. accusativum, vg. *Leges vetant* servos *v*. servis, *ne audeant accusare Dominos*, *jubent* famulos *v*. famulis, *ut obediant illis*. Quando verò Jubeo idem significat, quod: creo, statuo, decerno, semper regit Accusativum. *vg*.

Rex

Rex jussit *Ducem* exercitûs; pro-creavit.

4. Quæ Verba Activa regũt *præter unũ Accusativũ, alium diversum Accusativum?*

4. 1mo. Verbum *Doceo* cum suis compositis, *vg.* Aristoteles docuit *Alexandrum Philosophiam.*

2do. Regunt duos Accusativos Verba *Interrogo, celo, flagito.* Quorum unus Accusativus rem significans meliùs mutatur in Ablativum cum Præpositione *de*, vg. *Multas res me* interrogavit. vel, *de multis rebus me* interrogavit. Amicus celavit *me secretum*, vel *dé secreto*.

3tio. Verba Petendi & Percontandi præter Accusativum Personæ, possunt regere istos Accusativos: *hoc. istud, illud, idem, quid, aliquid, quod, nihil, multa, unum,* & nonnullos similes. vg. *nihil me* petiit.

5. Quæ Verba Activa regunt *præter Accusativũ, Ablativum sine* Præpositione?

5. 1mo Verba *Induo, Exuo, Impleo, Imbuo, onero, Orbo, Libero,* & alia similia, Induendi, Exuendi, Implendi, Imbuendi; liberandi, significationem habentia. *vg.* Deus ornavit *cælum astris, terram animalibus* implevit.

2do. Verbum *Dono* régit præter Accusativum, Ablativum, vel Dativum sic. *vg.* Donavit Rex *nobilem reditibus* vel, *Nobili reditus.*

6. Quæ Verba Activa regũt *præter Accusati-*

6, 1mo. Regunt præter Accusati-

vum, Ablativũ cum Præpositione *à* vel *ab?*

vum Ablativum, cum præpositione *à* vel *ab* Verba *Peto*, *Audio*, *coërceo*, *removeo*, & his in significatione similia, *vg.* Qui nec petit, nec audit *consilium ab alijs*, non facilè *à se infortunia* removebit.

2do. Verba Composita ex Activis, & præpositione *à* vel *ab* vel *ex*, regunt præter Accusativum Ablativum cum præpositione *à* vel *ab*, ut: *multa beneficia à Deo* accepi Abstraho *me à vitijs*; *à nemine quidquam* abstuli. Exigo *à te censum*.

7. Quæ Verba Activa regunt *præter Accusativum Ablativum cum* Præpositione *ex?*

7. Præter Accusativum, Ablativum cum præpositione *ex*, regunt Verba: *Intelligo*, *Quæro*, & alia hujus significationis; nec non, quæ ex eadem præpositione; *ex*, componuntur. *vg* *Ex seipso* quisque humanam *fragilitatem* cognoscere potest.

8. Quæ Verba Activa regunt *præter Accusativum Ablativum cũ* Præpositione *pro?*

8. Præter Accusativum Ablativum cum Præpositione *pro*, regit Verbum *solvo*, cum significat *płacę* & quidem præter Accusativum pretii, Ablativum illius rei quæ emitur, sic. *vg.* solvi decem *nummos pro libro*. Quando autem solvo significat *rozwięzuię*, regit præter Accusativum Ablativum sine præpositione, sic. *vg*, Judex solvit *reum vinculis*.

§.

§. II.

De Regimine Verborum Passivorum.

1. Verba Passiva quem regunt casum?

1. Omnia imprimis habent Nominativum, versum ex Accusativo locutionis Activæ, demum regunt Ablativum cum præpositione *à* vel *ab* versum ex Nominativo, *vg.* à quo *non quæruntur opes & honores, vitantur pericula.* *Nota* Si verò in locutione activa est Accusativus iste: se, tunc hicce Accusativus & non nominativus vertitur in ablativum cum præpositione *à* vel *ab* vg. activè *Quilibet prout se diligit, ita amicum diligere tenetur.* Passivè. *Quilibet prout* à se *diligitur &c.*

2. Quæ Verba Passiva *præter Ablativum cum* præpositione *a* vel *ab* regunt *Genitivū?*

2. Illa quorum activa regunt præter Accusativum, Genitivum. *vg. A sua* quisque *conscientia* accusatur *sceleris.*

3. Quæ Verba Passiva *præter Ablativum* regūt *Dativū?*

3. 1*mo.* Illa quorum Activa regunt præter Accusativum, Dativum. *vg. à natura, omni creato,* vitium datum est.

2*do.* Nonnulla verba Passiva loco Ablativi cum præpositione *à* vel *ab*, regunt Dativum; quale est potissimum verbum Vidoor, quod etiam sublatâ conjunctione *quòd*, ponitur cum Infinitivo. *vg.* Nominis

nis ejus fama *toti* est audita *Orbi*; Loco *à toto Orbe*. *Item*. Plerumque *desperanti*, videntur optimi conatus malè eventuri esse. *Quod sic quoq; effertur:* Plerumq; desperanti videtur optimos conatus male eventuros esse.

4. Quid observãdũ circa passi: quorũ activa regunt *præter Accusativũ Ablativum cum* præpositione *à* vel *ab*?

4. Propter tollendam ambiguitatem ablativus quem sensus exigit vertitur in *D*ativum. *vg*. Multa filij audiunt à parentibus; *Passive* multa filijs audiuntur à parentibus.

5. Quæ Verba Passiva *præter Ablativum* regunt *Accusativum*?

5. Jlla, quorum Activo regunt præter Accusativum, unum, alium diversum; tunc enim Accusativus ille locutionis Activæ qui est præstantior, qualis est Accusativus vocis rem animatam significantis, vertitur in Nominativum & alter debet manere. *vg*. *ab Aristotele* doctus est Alexander Philosophiam.

6. Quæ Verba Passiva *præter Ablativum* cũ præpositione *à* vel *ab* regũt *alium Abla*:

6. Jlla, quorum Activa regunt præter Accusativum, Ablativum, *vg*. *à Deo* ornatum est cælum luminaribus. *Ab amico* celatus sum *de secreto*.

§. III.

De Regimnie Verborum Neutrorum.

1. Omnia ne Verba Neutra

1. Non omnia, sunt enim aliqua, quæ vocantur Intransitiva & Abso-

regunt aliquem casum? Absoluta, quæ nullum casum regunt, qualia sunt: *fio*, *sedeo*, *satago*, *ambulo*, *cado*, *&c.* *vg.* Qui *sedet* in terra, non habet, unde *cadat*.

2. Quæ Verba Neutra regũt *Genitivum*? 2. *1mo.* Verba: *Egeo & Indigeo*, regunt Genitivum, loco cujus Genitivi regunt etiam Ablativum sine ulla præpositione. *vg.* Deus *nullius*, vel *nullò eget*.

2do Regit Genitivum Verbum *sum*, dum ad laudem v. vituperationẽ refertur. *vg.* *Prudentis* est, futura omnia prævidere. Est vir *magni Consilij*. Est *cibi minimi*. Quod etiam loco Genitivi regit Ablativum. *vg.* Est *bonô animo*. Est *capite raso*.

3tio. Regit Genitivum Verbum *Memini*, quando significat: *pamiętam*, qui casus mutari potest in Accusativum. *vg.* Memini *historiæ*, vel *historiam*. Quando verè *Memini* significat: *namieniam*, regit Ablativum cum præpositione *de* *vg.* *De qua re* meminit *historia*.

4to. *Pendeo animi*, *Wątpię*, in singulari numero dicitur; in plurali verò: *Pendemus anmis*.

3. Quæ Verba Neutra regunt *Dativum*? 3. *1mo.* Verba: *Paveo*, *Indulgeo*, *pareo*, *studeo*, *servio*, *caveo*, *bareo*, *nubo*, & alia auxilium, commodum, incommodum, Favorẽ, studium, obsequiũ, obedientiam, submissionem,

repu-

repugnantiam significantia. *vg.* Favere *egenti*, indulgere *peccatis* studere *perfectioni*, servire *Deo* &c

2do. Regunt Dativum Verba composita ex Neutris & præpositionibus: *Ad, ante, con, inter, ob, præ, sub*, ut, Adstat *altari*; Antecellit *cæteris*, (quod cum similibus sibi significatione regit etiam Accusativum, ut; Antecellit, Præit *cæteros*.) Consulit *Patriæ*, dum significat *radzę*, (nam cùm significat *Radzę się*, regit Accusativum, ut: consulit *Præceptorem*.) Incūbit *scamno* dum significat *wspieram się* (quando enim significat *przykładam starania do czego* regit Accusativum cum præpositione *ad* vel in ut: incūbit *in Syntaxim* incumbit *ad laudem*, Occurrit hospiti; Præsidet plebi &c.

3tio. Regunt Dativum quædam Verba neutra composita ex Activis, & præpositione aliqua, qualia sunt: *Obedio, obtempero, officio, prospicio, supplico, satisfacio, maledico, valedico*, & similia, ut: obedire *Parentibus*, obtemperare *Præceptoribus* &c.

4to. Regit Dativum Verbum *Vaco* quando significat *pilnuię* vel *przykładam pilnośći. vg.* Qui *publico* Patriæ *bono* vacat, immortalitate dignùs est, Nam quando significat: *Niemam*, Ablati-

Ablativũ regit. vg. Nemo mortalium *ærumnis vacare* in hac vita potest, Quandoq; regit ablat: cum propositione *à* v. *ab* vg. Vacare *à Scholis*.

5to. Verbum *sum* pro *habeo* Dativum regit. *vg*. *Huic omnium rerum est copia*, aliquãdo unũ duosve Dativos admittit. *vg*. *Id tibi molestiæ esse debuit*.

4. Quæ Verba Neutra regunt *Accusativum*?

1mò. Verba significãtia aliquam circa agriculturã actionẽ. *vg*. *Aro*, *Pasto*, *Fodio*, *meto*, *&c*. ut aro *terram*.

2do. Quibusdam verbis additur Accusativus illius rei quam ipsamet verba significant. *vg*. *Vivere vitam*, *currere cursum*, *navigare maria*.

3tio. Regunt Accusativum verba: *calleo*, *mereo*, *zasługuię*, *Oleo*, *Horreo*, *Inclamo*, *exhalo*, *Maneo czekam*, *Sapio*, *Desino*, *Odi*, *novi* vg. Galenus optimò *calluit artem medicinæ*.

4to. Verba abhorreo & despero: ut *Abhorreo Scelus*, *despero fugam*, qui Accusativꝰ cũ verbo *abhorreo* mutari potest in ablativum v. sine v. cũ præpositione *à* v. *ab* vg. *abhoreo à scelere* cum verbo *vero despero* aliquando Dativꝰ ponitur ut: *desperare rebus suis*

5. Quæ Verba Neutra regunt *Ablativũ sine* præpositione?

5. *1mo*. Verba *caveo*, *deficio*, *gaudeo*, *mæreo* smucę się, *laboro capite*, *inopià abundo*, *scateo*, *affluo- consto*, & similia. *vg*. Si *terrenis* carebimꝰ *consolationibus*, *cælestibus* abundabimus.

2do.

2do. Regit Ablativum Verbum *Doleo*, præsertim quãdo ponitur cum partibus corporis. *vg*, doleo *capite manu &c*, Sæpe pars corporis ponitur in Nominativo, persona verò in Dativo. *vg*. *Dolet mihi caput.* Regit quoq; Accusa: sed præcipuè dũ non refertur ad partes corporis. *vg*. Quis non *doleat hunc* Reipubl: *casum*.

3tio. Regunt Ablativum Verba *Mano*, *roro*, *sudo*, *sono*; qui casus plerumque vertitur in Accusativum. *vg*. Sudat *sanguine* vel *sanguinem*.

4to. Verbum *abstineo* regit Ablativum sine præpositione, vel cum præpositione, *à*, vel *ab* & aliquando regit præter Ablativum Accusativum *vg*. Abstine *potu*, vel *à potu*, vel abstine te *potu*.

5to. Regit Ablatvum Verbum *Vivo*, sic ut vivo *cibis*.

6. Quæ Verba Neutra regunt *Ablativũ cum* præpositione *à* vel *ab*?

6to. Verba *Vapulo*, *Veneo*, *Fio*, *Liceo*, & *Exulo*, quæ verborum Passivorum constructionem habent. Hinc quamvis in Polonico sit locutio Activa. *vg*. *Winnego karze Sędzia*; non debet verti: Reum vapulat Judex; sed ita. *Reus vapulat à Judice*. Idem de cæteris dicendum.

Nota. Verbum *Fio*, cum significat: *podziewa się gdzie kto co*; item *dzieie się co z kim czym*, ponitur cum ablati-

ablativo sine præpositione v. cum præposit: de, vel etiam cum Dativo, vg. *Audio, quid illo factum sit*, v. *de illo*, vel *illi*.

Nota. Pleraque verba neutra posse Passive impersonaliter usurpari. *vg. Statur, sedetur in terra, curritur.*

§. IV.

De Regimine Verborum Communium,

1. Verba Cōmunia quem regunt casum?

1. Omnia regunt Accusativum: quando verò vertuntur Passivè talem habent Constructionem sicut verba Passiva, videlicet regunt Ablativum cum præpositione *à* vel *ab*. *vg*, Varie hortatur *nos* DEUS. Vel: Variè hortamur â DEO. Quamvis verba communia rarissimè vertantur Passivè, in temporibus quæ non formantur à supino. Scilicet quæ non desinunt in *us*.

2. Quæ sunt Verba Communia?

2. Hæc potissimum: *Hortor*, *Aspernor*, *Dimetior*, *Dignor*, *Aggredior*, &c.

§. V.

De Regimine Verborum Deponentium.

1. Quæ Verba Deponentia regunt *Genitivum*?

1. *1mo*. Verba *Obliviscor*, *Recordor*, *Reminiscor*. loco cujus Genitivi, regunt etiam Accusativum. *vg*. Oblitus est *injuriæ*; vel, *injuriam*,

2do. Regit Genitivum Verbum *Misereor*, vel loco illius, Dativum. *vg*. Misertus est *pauperis*, vel *pauperi*.

2.

2. Quæ Verba Deponentia regũt Dativũ?

2. 1mo. Verba: *Auxilior*, *Adulor*, *Blandior*, *Irascor*, *Colloquor*, *Assentior*, *Obsequor*, & alia ejusdem significationis, de qua dictum est in verbis neutris Dativum regentibus, ut Auxiliatur *periclitanti*. Irascitur *fratri*.

2do. Regit Dativum v. Accusativum cum præpositione *in* Verbũ *Dominor*, cum ad personas refertur. *vg*. Dominor *mihi*, Dominatur *in suos*. Quando verò refertur ad locum, regit Ablativum cum præpositione *in*, ut Dominatur *in Civitate*.

3. Quæ Verba Deponentia regunt *Accusativum*?

1mo. Verba *Abominor*, *adipiscor*, *miror*, *scrutor*, *tueor*, *liceor*, & alia plurima quorũ regimẽ ex lingua Polonica cognoscetur; *vg*. Sæpe, qui aversãtur *honorẽ*, honor *sequitur illos*.

2do. Regit Accusativum Verbum *Mereor*, quandò significat *Zasługuię sobie co*, vel *na co*, ut: Bonus meretur *gloriam* Quando autem significat *Zasługuię się komu*, regit Ablativum cum præpositione *de* *vg*. Civis bene meritus est *de Patria*.

3tio. Verborum *Queror* & *Loquor* varia constructio est. Dicitur enim conqueri apud aliquẽ, *vel* cũ aliquo, *vel* alicui, *injuriam*, vel *de injuria*. Loqui cum aliquo, alicui, loqui inter se, loqui dira verba, loqui de requapiam. Nomina verò Personam signifi-

gnificantia semper ponuntur in ablativo cum præpositione *de*, *dum*, *de iis* loquendum aut conquerendum est. *vg.* Miles queritur *de Duce*, loquitur *de hoste*.

4. Quæ Verba Deponentia regunt *Ablativum?*

4. 1*mo*. Verba *Potior*, *Vtor*, *Abutor*, *Fungor*, *Vescor*, *fruor*; ut: Potior *pace*; utor *tempore*.

Verbum tamen *potior*, loco ablativi, optimè ponitur cum his genitivis. *Regni*, *rerum*, vg, *Polonia alta floret pace à quo*, Regni rerumque *nostrarum potitus est* Augustus III. *Princeps optimus*.

2*do*. Regunt Ablativũ Verba *Nitor Glorior delector* cui Ablativo addi potest præpositio *de* vel in *vg.* Lætor *salute* v. *in salute* vel *de salute tua*.

3*tio*. Regit Ablativum Verbum *Periclitor*, quando significat *stwankuię*: ut periclitor *oculis*, *famâ*, quandò *verò* significat *doświadczam się*, regit Accusativum. *vg* Prudens *omnia* periclitatur.

5. Quæ Verba Deponentia regunt *duos casus*, & primò *præter Accusativũ Dativum?*

5. Regunt præter Accusati: Dativum, Verba: *Gratulor*, *Largior*, *Minor*, *Policeor*, *Furor*, *Fateor*, & ab his composita. *vg.* Gratulatus est Plinius *victoriam Trajano*, *quem ei* superi sunt elargiti.

6. Quæ Verba Deponentia regunt *præter*

6. Regunt præter Accusativum Ablativum sine præpositione Verba: *Di-*

Accusativum Ablativum sive præpositione? — *Dignor, Muneror, Remuneror, Prosequor. vg.* Dignatus est DEUS *hominem variis Donis.*

7. Quæ Verba Deponentia regunt *præter Accusativum Ablativũ cũ* præpositione *à* vel *ab*? — 7. *1mo.* Verba: *Mercor, mutuor, precor, deprecor*, ut Mercatus est à *Typographo librum.* Mutuatus est à *fratre vestem.*

2do. Regunt præter Accusativum Ablativum cũ præpositione *á* v. *ab*, vel *ex*, Verba: *Percontor* & *Sciscitor*; vel etiam præter Accusativum personæ, Ablativum cum præpositione *de*, ut: Percontatus sum *viam à peregrino, vel, ex peregrino, vel: de* via *peregrinum.*

§. VI.

De Regimine Verborum Impersonalium.

1. Quotuplicia sunt Verba Impersonalia. — 1. Duplicia: alia Activam terminationem habentia. ut: *pudet pænitet*; alia Passivam, ut: *servitur, curritur.*

2. Omninè Verba Impersonalia habent Nominativum? — 2. Fere omnia, locò cujus Nominativi habent quandoque Infinitivum, ut Decet *proba vita, vel* probe *vivere.* Exceptis nonnullis, quæ carent Nominativo, ut: Pudet illum vitij, servitur Deo; *Item Pluit, Grandinat, Fulgurat, Ningit;* quibus aliquando Nominativus additur; ut: Pluit *cœlum.*

3. Quæ Verba Impersonalia regunt *Genitivum?* 3. Verba Interest & Refert, ut: Interest *boni civis* Patriam defendere. Hæc ipsa Verba locò Genitivorum: mei, tui, sui, nostri, vestri; regunt potius Ablativos istos: meâ, tuâ, suâ, nostrâ, vestrâ. *vg. Tuà quod scire nihil refert percontari desine.*

4. Quæ Verba Impersonalia regunt *Dativum?* 4. Verba; *accidit, conducit, licet, liquet,* & alia idem significantia. *vg.* Conducit *Reipubl:* à sapientibus gubernari.

5. Quæ Verba Impersonalia regũt *Accusativũ sine præpositione?* 5. Verba: *Decet, dedecet, delectat, Juvat, latet, vg.* Multa scire, *hominem* plurimum juvat, delectat, & decet.

6. Quæ Verba Impersonalia regũt *Accusativũ cum præpositione ad?* 6. Verba: *attinet, pertinet, spectat.. vg. Ad justum* attinet, reddere unicuique, quod suum est.

7. Quæ Verba Impersonalia regũt *Ablativũ cum præpositione à vel ab?* 7. Jlla, quæ Passivam terminationem habent, ut; *à me* servitur Deo. *Ab agricola,* aratur terra, Locò cujus Ablativi regunt etiam aliqua Dativum, ut. Tota *mihi* dormitur hyems.

8. Quæ Verba Impersonalia regunt *præter Accusativũ Genitivum?* 8. Verba: *Poenitet, piget, pudet, tædet, miseret,* & *miserescit. vg. Illum vitæ* tædet, *sceleris* pænitet. Quæ ipsa Verba locò Genitivi habent quandoque Infinitivum. *vg.* Tædet illum *vivere.*

§. VII.

De Regimine Jnfinitivorum.

1\. Verba Infiniti Modi quē regunt casum?

1\. 1mo. Omnia ex sua natura regunt Accusativum versum ex Nominativo locutionis finitæ *vg. Gaudeo quod* bene *vales. vel* Gaudeo *Te* bene *valere.*

2do. Regunt Casus illos, quos regunt Verba: à quibus proveniunt. *vg.* Volo ut *honorem* hunc tibi *secundent* superi. *vel Honorem hunc* superos *tibi secundare* volo. Quando verò in Infinita locutione, & hic Accusat: qui vertitur ex Nominativo, est Personæ, & ille quem Verbum regit, tùnc propter tollendam ambiguitatem talis locutio vertatur Infinitè Passivè. *vg.* Scribitur, quod Nero occidit Senecam; *vel, Inf. Activ:* Scribitur *Neronem* occidisse *Senecam*; *Meliùs igitur sic:* Scribitur, *à Nerone* occisum esse *Senecam.*

2\. Qui Modi Finiti possunt verti in Modū infinitum?

2\. Modus Indicativus & Conjunctivus. *vg.* Credo, quod ille, qui res humanas contempsit, semper *vixit*, vel, *vixerit* felix. *Infin:* Credo illum, qui res humanas contempsit, semper *vixisse* felicem.

3\. Qando autem ponuntur duo præterita

3\. *Vertitur ita*: Illud præteritum plusquam perfectum, ad quod perti-

plusquam perfecta Modi Cōjunctivi quomodo talis locutio vertitur Infinite?

net particula *Quòd*, mutatur in futurum præteritò mistum, & alterum manet, sicut fuit. *vg.* Puto quòd Judas *obtinuisset* cælum, si pænitentiam *egisset*; vel ita: Puto Judam *obtenturum fuisse* cælum, si pænitentiam *egisset*.

4. Quando verò Verbū supino caret, & cōsequēter Futuro Infinitivi & futuro præterito Misto, verbum autem debet verti in aliquod ex his futurum quid tunc faciendū?

4. Illud Verbum quod deberet verti in futurum Infiniti modi, *vel* futurum præterito mistum, *vel* præteritum, *v.* aliud tempus, quo caret, vertitur in Conjunctivum, loco autem hujus Verbi defectivi, ponitur verbum *sum*, in hoc tempore, in quo Verbum defectivum ponendum erat, Sic. *vg.* Credo quod peccator *carebit* cælesti gloria. *Infin.* Credo *fore* (vel *futurum*) *ut* peccator *careat* cælesti gloria. *Item.* Non dubito quod *studuisset* diligentiùs Adolescens, si considerasset, quantum illi olim scientia profutura est. *Infin:* Non dubito *futurum fuisse ut studeret* diligentiùs Adolescens, si considerasset &c.

5. Quid observandum circa ista verba *Incipio, capi, desino, soleo, possum, debeo*, dum ponuntur cum Infinitivis?

5. Si Infinitivi sunt Verborum Personalium, ponuntur cum illis personaliter, nimirum in omnibus personis. ut. *incipio* dolere, *incipit* dolere &c. Si verò Infinitivi sunt Verborum Impersonaliū, ponuntur cum illis Impersonaliter nempe in

tertia persona semper; ut: *Incipit* me pænitere peccatorum, *incipit* te pænitere, *incipit* illum &c. *Nota*. Verba: *Incipio*, *desino*, *soleo*, &c. quando ponuntur cum Infinitivis activæ vocis, locutio vertitur passivè, tunc solus Infinitivus activi verbi vertitur passivè, verbum autem: *incipio*, v. aliud simile, non vertitur in passivum sed tantùm concordat cum nominativo facto ex accusativo *vg*. Incipio *legere librum*, Incipit *à me legi liber*; non: *incipitur*.

5. Quid notandum, circa Verbum *Jubeo*, cum ponitur cum Infinitivo?

6. Si habet expressè casum Accusativum personæ quem regit, tunc ponitur cum Infinitivo Activæ vocis; ut: Jussit *nos* Deus, *diligere* inimicum. Si verò non habet expressè Accusativum personæ, elegantiùs tunc ponitur cum Infinitivò Passivæ vocis, ut: Jussit Deus, *diligi* inimicum.

§. VIII.

De Regimine Gerundiorum.

1. Gerundia quot habēt terminationes?

1. Tres: in *di*, *do*, *dum*; ut; laudandi, laudando, laudandum.

2. Gerundia quos regūt casus?

2. Regunt illos casus, quos Verba à quibus proveniunt. *vg*. Homo *legendo libros*, fit doctior. Qui casus plerumque reticetur. *vg*. Homo legendo fit doctior. Quando autem

autem ponuntur pro Verbis Passivæ vocis, tunc nullum casum regunt. *vg*. Patria *defendendo* (pro: *dum defenditur*,) amatur.

3. Ut Gerũdia adinstar Adjectivorum cõcordent cum substãtivis, quæ sunt observanda?

3. 1*mo*. Observandum est, cujus est casus Gerundium, 2*do*. ut hocce Gerundium regat casum Accusativum, illumque expressè habeat. 3*tio*. tandem ejusmodi Accusativus debet verti in illum casum in quo est Gerundium; debentque secum concordare in genere, numero, & casu. *vg* In Genitivo: *Tempus placandi* Deum; vel, Tempus *placandi* Dei. In Dativo: Vita nostra impendi debet *quærendo* Deum: v. *Quærendo Deo*. In Accusativo non omnis est aptus *ad discendum* literas; vel, *ad discendas literas*. In Ablativo: Diligens esto *in legendo* historiam, vel, *in legenda historia*.

4. Quando Gerundium desinens in *dum*, eleganter ponitur pro Infinitivo?

4. Tunc, quando Infinitivus ponitur cum verbo *debeo*, vel, *oportet*; locò Infinitivi enim, ponitur ejusmodi Gerundium in *dum*, pro verbo autem debeo, vel, opòrtet, Verbum *sum* in tertia persona, additur quoque casus communis Dativus. Sic *vg*. *Servire debemus* tempori *v*. *serviendum est* tempori. Quando verò *cum* Verbis debeo *v*. oportet, Infinitivus positus regit Accusativum,

 tunc

tunc Gerundium melius Passivè Adjectivè ponitur, juxta regulam mox dictam vg. Cives *debent amare Patriam;* male diceretur: Civibus amandum est Patriam; sed Civibus *amanda est Patria.*

§. IX.

De Regimine Supinorum.

1. Supina quod habet terminationes?

1. Duas in *um*, & *u;* ut laudatum, laudatu.

2. Supina cujus sunt significationis, an Activæ an Passivæ?

2. Omnia in *um* desinentia, sunt activæ significationis; In *u* vero desinentia, Passivæ; ut: *recreatum* me ibo. Res *intellectu* difficilis.

3. Supina quæ sunt Activæ significationis quem regunt casum?

3. Illum, quem verba à quibus proveniunt, ponunturq; semper pro Infinitivo cum verbis significantibus motum. vg. *Oratum Superos* (pro: *orare*) quotidie convenimus.

4. Supina quæ sunt Passivæ significationis, quem regunt casum?

4. Nullum & ponuntur solum cum Nominibus Adjectivis; ut: *audita* turpe, *visu* horribile, *factu* pessimum.

§. X.

De Regimine Participiorum.

1. Participia quos regunt casus?

1. Illos, quos regunt Verba à quibus proveniunt. vg. fugiens *vitia*, spretus *ab hominibus*, coronandus à DEO.

2. Participia in *ans v. ens* cũ fiunt Nomina quem regunt casum?

2. Genitivum. *vg.* Amans *honesti*, amantior *æqui*.

3. Participio in *Rus* & *Das* pro quo plerũque utimur?

3. Pro Infinitivo quando ponitur cum verbo *debeo* vel *oportet*. *vg.* *Quod debes facere fac citius.* vel *fac quod facturus es* v. *fac quod faciendum est.*

§. II.

De Constructione Nominum & Pronominum.

1. Quæ Substantiva ponuntur cum casu *Genitivo*?

1mo. Uni Substantivo additur aliud Substantivum rem diversam significans in casu Genitivo. *vg.* Principibus *Imperij*, nobis *obsequii gloria* relicta est.

2do. Adjectiva substantivè posita regunt Genitivum; ut: *reliquum vitæ, medium viæ, abdita rerum, incerta fortunæ &c.*

3tio. Pronomina Primitiva Substantive seu in genere neutro posita, ponuntur cum Genitivis: *commodi, novi, noctis, temporis, lætitiæ; existimationis*, & similibus plurimis. *vg.* *Id mali* de te audio: *hoc Consilij* à Te expecto.

4to. Ista substantiva; *cura, solicitudo, memoria, desiderium, pars, imago,*

aliquem

aliquid, dimidium, charitas, amor, oblivio, studium, fastidum, miseratio quando in Polonico ponuntur cum pronominibus adjectivis possessivis, possessiva concordant cum illis uti cætera adjectiva. *vg. Staranie moie, obraz moy to iest do mnie należący.* Cura mea, imago mea. Quando verò ponuntur cum pronominibus primitivis, primitiva ponuntur cum illis in Genitivo. *vg. Staranie o tobie, wyobrażenie mnie ciebie, siebie albo iego.* Quod vulgo dicitur *moie, twoie, swoie, pamięć mnie v. o mnie pragnienie siebie, część was, połowa siebie &c.* dicitur. Cura tui, Imago mei, tui, sui, memoria mei, desiderium sui reliquit, pars vestri, dimidium sui.

5*to.* Frequenter uni substantivo additur aliud Substantivum cum Adjectivo significante laudem vel vituperationē in casu genitivo. *vg, puer magnæ ingenuitatis; homo nullius frugi.*

4. Quæ Substantiva ponuntur cum Casu *Ablativo?*

4. 1*mo.* Genitivus mox dictus significās laudem vel vituperationem potest aliquando mutari in ablativum sine præp. *vg, Puer magnæ ingenuitatis.* v. *puer magna ingenuitate; Vir boni animi,* v. *vir bono animo.*

2*do.* Cum Nomen, Cognomen vel patria alicujus designatur, substanti-

stantivum tunc regit casum Ablativum. sic dicitur: *Hieronymus nomine, Scipio cognomento Affricanus, origine Scytha, natione Polonus, Patriâ Neapolitanus &c.*

3tio. Regit Ablativum hoc substantivum indeclinabile *Opus. vg.* Cuilibet opus est *experientiâ.*

5. Quot & quos regunt Casus Adjectiva?

5. Adjectiva regunt omnes quatuor casus obliquos; *Genitivum,* scilicet *Dativum, Accusativum, & Ablativum* pro diversitate suæ significationis.

6. Quæ Nomina Adjectiva regunt Casum *Genitivum?*

6. 1mo. Nomina Adjectiva significantia Scientiam, Communionem Copiam, & his contraria, qualia sunt *certus, incertus, compos, impos, memor, immemor, gnarus, ignarus, expers, integer, particeps, inops, inanis, purus,* &c. vg. Integer *Vita scelerisque* purus. Compos *mentis,* expers *rerum.*

2do. Adjectiva Verbalia nonnulla desinentia in *ax vg. tempus* edax *rerum; terra ferax tritici; domus multorum* capax *hominum; recti* tenax *&c.*

3tio. Nomina desinentia in *ius* similiter à verbis provenientia, maximè apud Pòëtas regunt Casum *Genit: vg. mens* conscia *recti, nullius facti* anxia; sic: Nuntius *veri, mali* nescius. Item *Studiosus literarum &c.*

410.

4to. Nomina Numeralia omnia, ut Numeralia Simplicia. vg. *duo hominum*. Ordinalia ut *Primus Regum*; *secundus Principum*. Distributiva ut *singuli militum*; *bini Studentium*. Partitiva ut: *quidam Philosophorum*, *nemo Juvenum*, *quot dierum &c.*

5to. Nomina Comparativa ut: *Leo cæterorum fortior animalium &c.*

6to. Nomina superlativa ut: *Doctissimus Philosophorum*. *Omnium peritissimus*. Qui Genitivus mutari potest vel in Accusativum cum præpositione *inter* aut *ante*, vel in Ablativum cum præpositione *è* aut *ex*, ut *Doctissimus inter Philosophos*, vel: *ex Philosophis*.

7. Quæ nomina Adjectiva regunt casum *Dativum*?

7. 1mo. Nomina Adjectiva significantia similitudinem, dissimilitudinem, paritatem, societatem, affinitatem, & his, similibusque aliis contraria, regunt casum Dativum. vg. *Patri non* absimilis *filius*: propior *letho*, *mari* finitimus; par *in omnibus fratri &c.*

2do. Adjectiva voluptatem, commodum, gratiam, favorem, studium, & his contrarium significantia, qualia sunt: *carus*, *gratus*, *jucundus*, *utilis*, *propitius*, *molestus*, *benevolus*, *facilis*, *difficilis*, *fidus*, *infidus*, *infensus*, *&c.*

vg.

vg. *Reipublicæ* perniciosus, Ingratus *suæ Patriæ &c.*

3tio. Adjectiva ista: *Communis proprius, obvius, pervius, obnoxius, supplex, consentaneus, concors, congruus,* & alia plurima Composita ex *con,* ut: *confinis, conveniens, concolor, &c.* regunt Dativum casum. *vg. Conscius ipse sibi.* Vitæ finis *conveniens* solet esse *principio &c.*

4to. Adjectiva Participia desinentia in *dus* & verbalia in *bilis* eundem Casum regunt. ut: pax *omnibus optabilis casus* lugendus *omnibus &c.*

5to. Accomodus, appositus, aptus, idoneus, habilis, utilis, inutilis, natus & similia regunt CasumDativum *vg.* Aptus *regimini;* natus *huic rei,*

8. Quæ Adjectiva regunt Casum *Accusativum?*

8. *1mo.* Nomina Adjectiva mox reccnsita; *Accomodatus, appositus,* &c. regunt etiam Casum Accusativum cum præpositione *ad vg.* Aptus *regimini vel ad regimē,* natus *huic rei, v. ad hanc rem.*

2do. Hæc Adjectiva *latus, longus, altus, profundus, crassus,* & similia mensuram significantia regunt Casum Accusativum, & non rarò Ablativum *vg.* Columna *alta viginti pedes, v. viginti pedibus; iter longum centum passus,* vel *centum passibus.*

9.

9. Quæ Adjectiva regunt Casum *Ablativum?*

6. 1mo. Nomina Comparativa regunt Ablativum. *vg. leone* fortior, timidior *lepore* &c.

2do. Adjectiva *Major maximus minor minimus*, ponuntur cum Ablativis casibus: *Ætate & natu.* Sic dicitur: *Natu major frater; ætate minimus &c.*

3tio. Nomina Ordinalia regunt Casum Ablativum cum præpositione *à* v. *ab* ut: *primus à Rege, secundus à fine, alter ab illo &c.*

4to. Adjectiva Copiam vel Inopiam significantia, qualia sunt: *dives, extorris, facundus, locuples, orbus, plenus, vacuus, præditus, satur, refertus, egenus, pauper, inanis, &c.* regūnt casum ablativum sine præpositione. *vg. Opibus vacuus, sed virtute dives, præditus ingenio, &c.*

5to. Aliqua ex mox relatis adjectivis regunt Casum Ablativum cum præpositione â *v.* ab. *liber metu v.* à *metu, purus ab hac labe.*

6to. Ista Adjectiva *dignus* & *Indignus*, imo & plurima alia laudem, vituperationem, qualitatē, ac quantitatem Corporis præsertim humani ejusque partium, significantia, regunt Casum Ablativum. *vg. Cedro digna locutus, Opus æviternâ dignum*

memo-

memoriâ. Sic *Carmine* fit *vivax* virtus. *Dulcis mercede labor*. *Sic Insignis famâ, claro oriundus genere, potens armis, consilio prudens, manu promptus, clarus ingenio, crine ruber, niger ore, pede brevis, lumine fuscus* &c.

10. Quid Singularius notãdum de Pronominibus Reciprocis *sui* & *suus*?

10. *Notandum est 1mo*, quod Reciproca *sui* & *suus* ponuntur tantum pro tertia Persona, nunquam pro secunda; sic: *zawiodłem się*, quod meliùs diceretur: *zawiodłem mnie*. In latino non dicitur: *Decepi se*, sed, *decepi me*; Item *swoią ręką podpisałeś*, in latino non dicitur *sua manu subscripsisti*; sed: *Tuâ manu subscripsisti*.

Notandum 2do Quod Pronomen *suus* ponitur aliquando pro pronomine, *ille, ipse, is* & econtra Pronomina ille ipse *is* ponũtur pro Pronomine *suus*. vg. *Illius culpâ hoc accidit*, vel: *sua culpâ hoc accidit*; Item: *suâ bonitate salvi facti sumus*, vel *Ejus bonitate salvi facti sumus*.

§. III.

De Constructione Partium Orationis Indeclinabilium.

Prima ex Partibus Orationis Indeclinabilibus *est Præpositio*, cujus quod

quod & quale sit regimen, vide *appendicem*, pag: 116. num: 7. nunc fit.

§. I.

De Constructione Adverbii

1. Cum quibus casibus ponuntur Adverbia?

1. Cum omnibus, excepto Vocativo.

2. Quæ adverbia ponũtur cum casu *Nominativo*?

2. Ista duo adverbia: *en*, *ecce*, ponuntur cum casu nominativo; quæ ipsa ponuntur etiam cum accusativo. *vg. ecce homo*, vel *ecce hominem; en ille parricida*, vel *en illum parricidam*.

3. Quæ Adverbia ponũtur cum *Genitivo*?

1mo. *Satis, parum, affatim, abundè, paululùm, instar, eô, huc* & *ergo* pro *causâ* ponuntur cum Casu Genitivo. *vg. Tui amoris ergo, eò loci veni. Parum annorum, sed satis prudentiæ.*

2do. Ista Adverbia: *ubi*, *ubinam, ubiq; ubicunq; ubivis*, *quovis*, *quocunq; nusquam*, ponuntur cum istis Genitivis *Terrarum, Gentium, locorum*.

3tio Ista duo *Pridiè* & *Postridiè* ponuntur etiam cum casu Genitivo *vg.* Polonicè dicitur: *nazaiutrz potym; iak u mnie byłeś*. Lat. *Postridiè ejus diei. quâ apud me eras*. Dzień przedtym iak u mnie byłeś. *Pridie ejus diei quâ apud me eras*, hoc mihi accidit &c. Verum *adverte* quod *pridie nonas Junij, postridie Kalendas*

Julij

Julij, dicitur quia subintelligitur ista præpositio *ante* vel *post*.

4. Quæ Adverbia ponuntur cum *Dativo* casu?

4. Sola adverbia provenientia à nominibus adiectivis Dativum casum regentibus, cujusmodi sunt, *Congruenter*, *cõvenienter*, *consentaneè*, *obviam*, & similia *vg. hoc opus factum est & legi Divinæ congruenter, & rectæ rationi convenienter.*

5. Quæ Adverbia ponuntur cum Casu *Accusativo*, vel loco accusativi cum alio?

5. *1mo.* Cum Accusativo ponuntur adverbia: *prope*, *propiùs*, & *proximè*; quanquam *propiùs etiam ponatur* cum ablativo cum præpositione *à* vel *ab*. *vg. Exercitus proximè urbẽ. Luna volvitur propiùs à terra.*

2do. Adverbium *abhinc* ponitur cum casu Accusativo *vel* Ablativo. *vg. Abhinc triennium* v. *triennio apud Te fui.*

6. Adverbia illa, quæ proveniunt à nominibus Comparativis, cum quo casu ponũtur?

6. Adverbia provenientia à nominibus adjectivis Comparativis & Superlativis eosdem Casus requirunt, quos & nomina Adjectiva à quibus proficiscuntur *vg. Cultiùs & expeditiùs cæteris loquitur*; quia etiam dicitur, *cultior & expeditior cæteris in loquendo* &c.

7. Quæ Adverbia ponuntur cum *Positivis*?

7. Adverbia *parum*, *multum*, *satis*, *admodum*, *apprime*, *comprimis*, *imprimis*, *perquam*, *vehementer* & his similia. *vg. Ædes admodum ampla, sed parum firma.* Dom naydawnieyszy.

y nay-

y nayznacznieyszy, *Domus vetustissima & nobilissima, v. domus multum vetusta, & apprime nobilis.*

8. Quæ Adverbia ponuntur cum *Comparativis?*

8. Cum Comparativis nominibus ponuntur Adverbia maximè desinentia in *o.* ut: *tanto, quo, eo* &c. *quo quisque modestior, eo gratior.*

9. Quæ cum *Superlativis*, vel etiã *alijs?*

9. *Multo, longe, facile, tam, quam,* ponuntur cum Superlativis nominibus, non raro tamen & cum Positivis v. Comparativis. *vg. Orator multo celeberrimus; Philosophus longe sapientissimus, Ducũ facile summus.*

10. Quæ Adverbia ponuntur cum *modo Indicativo* aut *Conjunctivo?*

10. Cum modo Indicativo, vel etiam Conjunctivo ponuntur adverbia, quæ sequuntur *ubi, cum, simul ac, simul atq, quemadmodum, utcunq, sicuti, antequam, priusquam* &c. *vg. Simul atq audiam aliquid novi, vel simul atq audiero aliquid novi, scribam Tibi.*

11. Quæ Adverbia ponuntur cum *Modo Optativo?*

11. Solum Adverbium optandi *utinam,* ponitur cum modo Optativo. *vg. Vtinam homines, novissima præviderent.*

12. Quid observandum est circa adverbia

12. Observandum est quod ad Adverbia interrogandi *ubi? gdzie?* Respondẽtes, uti debent adverbijs istis: *hic, istic, illic, ibidem, &c.* Ad Adverbi

Interrogativa: *ubi, quo, unde. & qua?*

verbium interrogativum *quo? dokqd?* Adverbijs uti debent: *huc, istuc, illuc, eo, eodem, illo, alio* &c. quare vitiosè respondere solent incipientes dum interrogati *quo vadis?* respondent hic *v. ibi*, cum dicendum sit: *illuc, v. eò.* &c. Ad Adverbium interrog: *unde?* Adverbijs *hinc, isthinc, illinc, inde. undiq;* &c. Ad *quâ?* Adverbijs: *hac, isthac, illac, aliqua, qualibet, quacunq;*. Ad *quorsum* Adverbijs *horsum sursum deorsum &c.* utēdū est,

§. II.

De Constructione: Interjectionis.

1. Cū quibus casibus ponuntur Interjectiones?

1mo. Omnes interjectiones generaliter ponuntur cum casu vocativo. *vg. apage sceleste, euge serve bone &c.*

2do. Interjectiones *ah* & *heu*, Vocativo & Accusativo conjunguntur. *vg. ah ego miser, v. ah me miserum! heu perdite &c.*

3tio. Interjectio *o! v.* Nominativum, *v.* Accusativum, *v.* Vocativum post se exigit. *vg. o! homo perdite, v. o! hominem perditum.*

4to. Va regit Dativum. *vg, va misero!*

5to. Interjectio *Proh* Accusativum *v.* Vocativum post se vult habere. *vg. Pro superi! v. Pro Deum hominumq; fidem!* &c.

§. III.

De Constructione Conjunctionis.

1. Cum quibus modis ponũtur Conjunctiones?

1. Partim cum Indicativo, partim cum Conjunctivo.

2. Quæ Conjunctiones ponuntur cum solo modo *Indicativo*?

2. Unica conjunctio causalis *quia*, ponitur cum modo Indicativo solo. *vg. Non est sitiendus sanguis, quia dixit DEUS non occides.*

3. Quæ Conjunctiones ponuntur cũ modo *Indicativo* v. *Conjunctivo*?

3. Cum Indicativo. vel etiam cum Conjunctivo ponuntur Conjunctiones istæ *quanquam, etsi, tametsi, quamvis, si, etiamsi, antequam, priusquam, quod* pro *quia* &c. *vg. Etsi hoc non feci, v. priusquam venero*, &c

4. Quæ cum solo Conjunctivo?

4. Ista Conjunctio: *ut*, significans *Polonice żeby, aby, że*, & Conjunctio. *ne Polonice: żeby nie*, ponuntur cum solo Conjunctivo. *vg. Non sum ita levis, ut hæc faciam. Adeo sum fortis animo, ut hæc minime persentiscam. Cura ut valeas, & vide ne quid mali tibi eveniat; spero fore, ut sim apud Te brevi; ut jugulent homines surgunt de nocte latrones* &c,

SECTIO TERTIA.

De Constructione Communi.

1. Quæ Regulæ spectant ad Constructionẽ Communem

1. Explicatæ jam sunt in Appendice ad Partem secundam pag. 115. & *sequentibus*.

1. No-

1. Quid adhuc notandum de Constructione communi?

1. Nomina quæ in Lingua Polonica ponuntur cum istis particulis *za, przy, po, pod, vg. za Krola Stefana, pod Krolem Zygmuntem, Przy tobie Wodzu. Po zmarłym Oycu. Za pokoiu, za woyny,* &c. eleganter in Lingua Latina ponuntur in Ablativo casu sine præpositione ut: *Rege Stephano, Rege Sigismundo, Te Duce, mortuo Patre, Pace, Bello,* &c.

2do. Tempora Verborum in Lingua Polonica desinentia in *ßy*, vel posita cum Particula *gdy, vg. ſtraciwßy wolność, traci ſię wßyſtko, Gdym przechodził przez Miaſto, dom gorzał* eleganter mutantur in Ablativum (ut vocant) absolutè positum, ut: *amiſſa libertate, amittuntur omnia. Transeunte me per Vrbem, Domus arſit*; Notandum quod quando in Lingua Polonica sequitur in locutione Pronomen Relativum *on, onę, onego, onemu, oney; ią, mnie, iey, iego* & his similia, sive apertè hæc Pronomina ponantur, sive subintelligantur, tunc Ablativus absolute positus non habet locum, sed quod tempus desinebat in Lingua Polonica in *ßy v.* ponebatur cum particula *gdy*, in Lingua Latina debet mutari in eum Participij casum, in quo est pronomen, *vg. Przeczytawßy Kſiążkę darowałem*

 vel

vel Przeczytawßy Kśiążkę darowałem ią. Ne dicas: *lecto libro donavi illum*, sed *lectum librum donavi*. *Gdym przechodził, zaßedł mi drogę Przyiaciel* Ne dicas: *Transeunte me obviavit mihi amicus*, sed *Transeunti mihi obviavit amicus*. *Dopuściwßy się grzechu Człowiek zań żałuie*. Ne dicas: *admisso peccato. Hominem illius pœnitet sed admissi peccati hominem pænitet.* Sic & in casu recto dicitur: *Przyßedłßy do Kościoła zastałem Kazanie. Veniens ad Templum, deprehendi Sermonem.*

GRAM-

GRAMMATICES
Pars Quarta.
De Prosodia seu de Quantitate Syllabarum.

A: G:

§. I.
De Prosodia in Universali.

In[illegible]ogationes | *Responsa.*

[illegible] Quid est Pro[illegible]ia?

1. Est Pars Grammatices, quæ docet Quantitatem Syllabarum, quæ longiùs quæ breviùs sint pronuntiandæ, cognoscere.

[illegible] Quotuplices [illegible]t Consona[illegible] quod attin[illegible]d *Prosodi*[illegible]?

2. *Duplices:* aliæ *Mutæ* quibus in pronuntiatione postponitur vocalis, & sunt octo *b*, *c*, *d*, *g*, *k*, *p*, *q*, *t*. Aliæ semi vocales quibus vocalis anteponitur sunt itidem octo *f*, *l*, *m*, *n*, *r*, *s*, *x*, *z*. Ex semi vocalibus quatuor sunt *liquidæ: l*, *m*, *n*, *r*. quamvis *m*, *n*, raro liquescant. Literæ *duplices*, sunt *x*, & *z*. Litera H. in prosodia nihil valet

vel Przeczytawszy Książkę darowałem ią. Ne dicas: *lecto libro donavi illum*, sed *lectum librum donavi. Gdym przechodził, zaszedł mi drogę Przyiaciel* Ne dicas: *Transeunte me obviavit mihi amicus*, sed *Transeunti mihi obviavit amicus. Dopuściwszy się grzechu Człowiek zań żałuie.* Ne dicas: *admisso peccato. Hominem illius pœnitet* sed *admissi peccati hominem pænitet.* Sic & in casu recto dicitur: *Przyszedłszy do Kościoła zastałem Kazanie. Veniens ad Templum, deprehendi Sermonem.*

GRAMMATICES
Pars Quarta.
De Prosodia seu de Quantitate Syllabarum.

✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻A:✻✻G:✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻✻

§. I.
De Prosodia in Universali.

Interrogationes — *Responsa.*

1. Quid est Prosodia?

1. Est Pars Grammatices, quæ docet Quantitatem Syllabarum, quæ longiùs quæ breviùs sint pronuntiandæ, cognoscere.

2. Quotuplices sunt Consonantes quod attinet ad *Prosodiam*?

2. *Duplices*: aliæ *Mutæ* quibus in pronuntiatione postponitur vocalis, & sunt octo *b*, *c*, *d*, *g*, *k*, *p*, *q*, *t*. Aliæ semi vocales quibus vocalis anteponitur sunt itidem octo *f*, *l*, *m*, *n*, *r*, *s*, *x*, *z*. Ex semi vocalibus quatuor sunt *liquidæ*: *l*,*m*,*n*,*r*. quamvis *m*,*n*, raro liquescant. Literæ *duplices*, sunt *x*, & *z*. Litera H. in prosodia nihil valet

3. Quæ Vocales, & quando, fiunt Consonantes?

3. J. & V. quando in una dictione præponuntur alijs Vocalibus, & unam cum illis efficiunt Syllabam, fiunt Consonantes, scilicet in syllabis, *ja, je, ji, jo, ju. va, ve, vi, vo, vu,* ut *Troja, Vulcanus.* Tamen Syllabæ istæ: *Ia, Ie, Ii, Io, Iu,* possunt dividi apud Pòëtas in principio Dictionum Græcarum vel Hebraicarum in duas syllabas ut Jason, J—ason, Julus, J—ulus.

4. Quomodo vocatur Syllaba ratione Quantitatis?

4. Syllaba ratione Quantitatis vocatur vel *Longa*, cujus signum est tale—vel *Brevis*, cujus signum est tale ◡. vel *Communis* quæ potest esse vel longa vel brevis ad libitum cujusq; in carmine (nam extra carmen semper brevis est) hujus signum tale *o*.

5. Quid est Tempus Pòëticum?

5. Tempus Pòëticū vocatur illud spatium vel mora temporis, quo Syllaba pronuntiatur, & quidem Syllaba brevis dicitur constare ex uno tempore, & Syllaba longa, ex duobus. *Nam: vg.* in voce *Arduus Ar* Syllaba longa, tantum temporis in pronuntiando accipit, quantum *duus*, duæ breves syllabæ:

6. Quot modis cognoscitur Quantitas Syllabarum?

6. Duodecim Modis: Vocali ante Vocalem, Diphtongo, Positione, Præterito, Supino, Derivatione, Cōpositione, Incremento, Terminatione, Figura, Authoritate, & Naturâ.

§.

§. II.
De Prosodia in Particulari.
Et primo
De Vocali ante Vocalem.

1. Vocalis ante Vocalem in Latinis Dictionibus quãta est?

2. Quæ excipiuntur ab ista Regula?

1. Vocalis ante Vocalem in Latinis Dictionibus, est brevis, *vg.* Puer. fuit. deliciæ.

2. Hæc 1*mo.* Genitivi prisci primæ Declinationis in *ai*, *a*, ante *i*, habent longum. *vg.* Aulai, aquai, pro: aulæ, aquæ.

2*do* Vocativi secundæ Declinationis, habentes Vocalem ante Vocalem, in Nominibus Propriis producunt penultimam vocalem ante vocalem, *vg.* Cai, *Pompei.*

3*tio.* Genitivi ac Dativi quintæ Declinationis *E* ante *I* producunt. *vg. Diei.* Præter: *Rei*, *Spei*, *Fidei.*

4*to.* *Fio* cum compositis quando in aliquo illius tempore non reperitur litera *r*, *Fi* syllabam ante vocalem habet longam, nam si in aliquo tempore litera *r.* reperitur, *fi* syllaba ante vocalem est brevis. Genitivi desinentes in *ius*, *i*, ante *us* habẽt longum ut *illius*, *ipsius* &c. sed tantum extra carmen, nam in carmine *i* vocalis ante *us* est communis; Præter genitivum *alius*, qui semper longam, & *alterius*, qui semper brevem habet penultimam Syllabam.

6*to.*

6to. Interjectio *Eheu* in prima Syllaba producitur. *O he* & *Jo* vocalem ante vocalem habent communem. O! exclamandi particula ante vocalẽ sequentis dictionis est communis. Dius dia dium producitur.

3. Vocalis ante vocalem in Græcis Dictionibus, quãta est?

3. Vocalis ante Vocalẽ in quibusdam Græcis Dictionibus longa est ut: *aer Democratia*, *Thalia*, *Darius*, &c. In quibusdam brevis *Symphonia*. In quibusdã communis ut *Chorea*, *Platea* quæ in carmine penultimam variant.

§. III.

De Diphtongo.

1. Diphtongus tã in Græcis, *quam* Latinis Dictionibus quanta est?

1. Est longa. *vg*. *Æneas*. Pæna. Excipiuntur *Mæotis*, & Præpositio *Præ*, quæ in Dictionibus compositis, posita ante vocalem corripitur. *vg*. *Præeo*, *Præuro*.

§. IV.

De Positione.

1. Quotuplex est Positio?

1. Duplex: *Firma* & *Liquida*.

2. Quid est Firma Positio?

2. Quæ facit Vocalem firmiter & perpetuò longam.

3. Quando agnoscitur Vocalis esse longa Positione firma?

3. Cum *vel* post illam ponuntur duæ tresve Consonantes. *vg*. *Terra*, *Refringo*. *Vel*, ponitur una Consonans duplex. *vg*. Gaza, *Araxes*, *Vel* ponitur *J*, Litera facta Consonans.

vg.

vg. Troja, Major. Præter *Bijugus*, *Quadrijugs*, *jurejurando*, quæ vocalem *i*, *vel e* ante *i* Consonantem corripiunt. *Vel* deniq; cum una Dictio definit in Consonantem & alia sequens incipit à Consonante, prima illa dictio in Carmine, habet ultimam Syllabam longam Positione firmà. *vg.* Dat census *honores*.

4. Quid est Liquida Positio?

4. Quæ facit vocalem in Carmine cõmunem, extra Carmen brevem. *vg. Tenebræ;* in Carmine Syllaba *ne* vel corripitur, vel producitur; extra carmen verò semper corripitur.

5. Quod sunt Cõditiones ad Positionem Liquidam?

5. Tres conditiones requiruntur ad Positionem Liquidam. 1*ma* ut Vocalis in Primitivo seu à natura sit brevis. 2*do*, Ut post Vocalem ponatur Muta & Liquida, & quidem prius Muta, quam Liquida. 3*tio*. Ut tam Muta, quam Liquida in Syllabisando cõjungãtur cum sequente Vocali. vg. *Volucris; Patris* Syllaba *lu* & *pa* sunt communes: nam in Primitivis Pater, *Volucer*, *pa* & *lu Syllabæ* breves. Màtris autem *Fratris* Syllabæ *ma* & *fra* sunt semper longæ, nam *Mater. frater* Primitiva, *ma* & *fra* habent Naturâ longas Syllabas.

§. V.

De Præterito.

1. Præterita dissyllaba quãta sunt?

1. Habent primam Syllabam longam. *vg.* vi*di*, la*vi*, se*di*. Excipiuntur hæc: *steti*, de*di*, sci*di*, tu*li*, bi*bi*, fi*di*, â *findo*; quæ primam Syllabam habent brevem.

2. Præterita trisyllaba quãta sunt?

2. Primam Syllabam habent talẽ qualis est Prima Præsentis Indicativi. Excipiuntur ge*nui*, po*sui*, po*tui*, quæ primam habent brevem; secundam Syllabam non impeditam vocali ante vocalem habent longam *vg.* Ama*vi*, peti*vi*, cogno*vi*.

3. Præterita geminãtia Syllabam quanta sunt?

3. Et primam Syllabam & secundam (nisi obstet Positio firma) habent brevem. *vg.* Ceci*ni*, teti*gi*, ceci*di*, à *cado*. Excipitur *Cecidi* à *cædo*, quod primam Syllabam brevem, secundam longam habet.

§. VI.

De Supino.

1. Supina dissyllaba quãta sunt?

1. Habent primam Syllabam longam. *vg.* Vi*sum*, Mo*tum*, Ci*tum*, à *Cio*. Excipiuntur: Ci*tum*, à *cieo*, *datum*, i*tum*, li*tum*, qui*tum*, ra*tum*, ru*tum*, sa*tum*, si*tum*, quæ habent primam brevem. item *Futurus a, rum*, à veteri supino verbi *sum* derivatum, Syllabam *fu* habet brevem. In Supino Sta*tum* prima Syllaba est communis,

2.

2. Supina trisyllaba simplicium verborũ quanta sunt?

2. In prima Syllaba sequ præsens Indicativi. *vg. amatum* ter *solutum*, *positum*, *genitum*, primam Syllabam habent bre etiamsi eandem in Præsenti Ind vi producunt; penultimam vero labam supina desinentia in *atum*. *utum*, habent longam. *vg.* am *completum*, *argutum*. Supina pro ẽtia à præteritis in *ivi* eandẽ ha longam. *vg. Petitum*, *auditum*: q si ab alijs præteritis quibuscu proveniant habent brevem, *vg.* tum, *conditum* à *condo*, *monitum*

§. VII
De Derivatione.

1. Qualem habent quantitatem Deriwata?

1. Hanc eandem in omnibus, q & eorum Primitiva. *vg. Cane* ca*nam* à ca*no*; ita leg*erim*, legi legi præterito. Da*turus*, à su da*tum*, A*vitus*, ab a*vus*.

2. Quæ Derivativa longa sunt, à Primitivis brevibus orian

2. Hæc Bubulcus à *bubus*, Denus, à *De*
Dolium à *dolando*, Fomes & fomentũ à *fo*
Humanꝰ & humor ab *humus*, Jugerũ, Jugis, à *j*
Jumentum à *juvo*, Laterna à *Lateo*,
Lex legis à *lego*, Macero à *Macer*,
Mobilis à *moveo*, Momentum à *moneo*,

Nonus à *Novem*, Penuria à *penus*.
Rex Regis Regula à *rego*, Secius à *secus*,
Sedes à *sedeo*, Tegula à *tego*.

3. Quæ Derivativa brevia sunt, licet à Primitivis longis oriantur?

3. Hæc: Arena & arista ab *areo*, Dicacitas à *Dico*,
Disertus à *dissero*, Lucerna à *luceo*,
Mammilla à *mamma*, Nato à *no*, *nas*, *nare*,
Odium ab *odi*, Offella ab *offa*,
Vox vocis, vocula, vocalis à *voco*, Ovum ab *ovis*,
Fragor, Fragilis, Fragosus, à *frango*, Sagax à *saga*,
Sigillum à *signum*, Sopor à *sopio*,
Tigillum à *tignum*, Vadum à *vado*, *vadis*,

§. III.
De Compositione.

1. Qualem habent quantitatē cōposita?

1. Eandem, quam & simplicia. *vg.* *perlego*. *Ebibi*, *Oblitum* ab *oblino*, habent penultimam brevem, quia & simplicia Lego, *Bibi*, *Litum*, habent eandem syllabam brevem.

2. Mutatis Diphtōgo aut Vocali Dictionis simplicis, utrū simul mutatur & quantitas in compositis?

2. Minimè, sed eadem omnino quantitas manet *vg.* *Concido*, *Excido*, *Occido*, penultimà brevi à ca*do*, *Concido*, *Excido*, *Occido* penultimâ longâ à Cæ*do*, *Allido*, à *lædo* *Obedio* ab *audio*.

3. Quæ Composita *brevia* sunt, licet à simplicibus *longis* oriantur?

3. Hæc. Deiero peiero à iuro. *Pronubus*, *ba bum*. *Innubus ba*, *bum*, à *Nubo*. *Connubium* secundam habet communem. *Fatidicus*, *Maledicus*, *Causidicus*, &c. à *Dico*, *is*. *Nihilum*

ex

ex *ni*, & hil*um*. *Semisopitus*, à sopitus, *agnitum cognitum*, à notum.

4. Quæ Composita lõga sũt, licet à simplicibus *brevibus* oriantur?

4. *Comitium* à supino *itum*, *Impegi*, *Compegi* à *Pepigi*.

5. Præpositiones in Compositis Dictionibus quantæ sunt?

5. Præpositiones *A*, *e*, *de*, *di*, *se*, longæ sunt. *vg*. *Amoveo*, *Educo*, Di*moveo*, Se*paro*. Excipiuntur: A*perio*, Di*rimo*, Di*sertus*, in quibus prima Syllaba corripitur. Præpositiones: *ab*, *ad*, *ante*, *circum*, *in*, *ob*, *per*, *re*, *sub*, *super*, nisi obstet positio firma, breves sunt. *vg*. *Abeo*, *adimo*, ante*fero*. Nota, *Refert* Impers: ex Ablativo *re* compositum, primam producit, Præpositio *Pro*, in Latinis Dictionibus longa. *vg*. Pro*duco*, Pro*ficio*, in Græcis brevis est. *vg*. P*ropheta* P*rologus*.

6. In quibus Dictionibꝰ Cõpositis Latinis Præpositio *Pro* est *brevis*?

6. In his: Pro*tervus*, Pro*cella*, Pro*cumbo*, Pro*nepos*, Pro*neptis*, Pro*fecto*, Pro*ficiscor*, Pro*fectus*, Pro*fugus*, Pro*festus*, Pro*fundus*, Pro*pero*, Pro*pinquus*, Pro*fiteor*, Pro*pago*, idem ac genus, (nam cum *vitem* significat *Pro* producitur) & alia ab illis derivata; Hæc: vero: *profundo*, *propello*, *propino*, *propago* verbum, primam habent communem,

7. Quid præterea in Cõpositis vocibus est observandum?

7. Observandum est, quod voces aliæ in Compositis vocantur *non Corrupta* quæ nullam literam vocum sim-

simplicium mutant, sic ex *bene* & *facio* componitur: *benefacio*. *Corrupta* autem, in Compositis voces vocantur, quæ Literam aliquam v. Syllabam aliter mutant vel abjiciunt in Dictione Composita. vg. ex vocibus *agrum* & *colens* fit Dictio composita *Corrupta* agri*cola*.

8. In Dictionibus Compositis Pars *non corrupta* quanta est?

8. Pars prior & posterior utraque *non corrupta* talis est, qualis fuit in vocibus simplicibus. vg *Quare* compositum ex *qua* & *re* utraque longa.

9. In Dictionibus Compositis Pars *Corrupta* quanta?

9. Si prior Pars *corrupta* desinit in *A*, est longa. vg. Tra*no*, tra*do*; Tra*duco*. Si in *E*, est brevis. vg Ne*fas*, Lique*facio* Excipiuntur quæ longa sunt: Neq*uam*, Ne*quitia*, vene*ficus*, *a*, *um*. Si in *I*, desinat itidem brevis est. vg. Omni*potens*, causi*dicus*. Excipiuntur hæc, quæ longa sunt: Jbi*dem*, Jbiq; ubi *libet*, ubi*vis* J*dem*, gen: masc: Big*a* quadrig*a*, sexig*a*, *siquis*, scili*cet*, Tibi*cen*, Ni*mirum*, Bi*mus* &c. Tanti*dem*; Qui*vis* &c. Meri*dies*, & alia composita ex *dies*. Si prior Pars *corrupta* desinit in O in alijs vocibus est brevis. vg. Quando*quidē*. In aliis est lōnga, ut *GræcoLatino*, *Alioqui* &c.

§. IX.

De Incremento,

1. Quid est Incrementum?

1. Est Augmentum unius vel plurium syllabarū in Nominibus supra

Nomi-

Nominativum casum, in Verbis supra secundam Personam Modi Indicativi ut: *sermo, onis, Doces, docebam.*

2. Possuntne plura Incrementa dari in una voce?

2. Possunt duo. tria, v. quatuor. *vg. Iter, itineris, amas, amaveramus. Audis audiebamini* Ubi notandum quod prima syllaba (nisi Nominativus aut secunda persona unius sint Syllabæ) & ultima nunquam apud Pòétas vocentur incrementa.

De Incremento Casuum.

1. Daturne in omnibus quinque Declinationibus singulare Incrementum casuũ?

2. Non datur in prima & quarta Declinatione. In secunda Declinatione incrementum breve est ut *Vir, iri, satur, uri, miser*,eri, *lacer*,eri. Excipiuntur *Iber* & compositum *Celtiber* quæ habent incrementũ lòngum. In quinta Declinatione Incrementum in *E*, est longum. *vg. Dies, diei.*

Incrementa in A sunt Longa *vg. Pax acis Audax acis.* * I.

Singularia Tertiæ Declinationis.

Exceptiones

1. 1*mo* Masculina in *Al* & *Ar*, & quævis alia in duas Consonantes exeuntia Incrementum habent breve. *Sal, alis. Cæsar, aris, Arabs, Arabis*, 2*do*. *Par* cum compositis. Item *Lar, Jubar, Hepar, Nectar, Baccar, Mas, anas, vas, adis*, Incrementum corripiunt. 3*tio*. Græca in *A*, vel *As*, vel *Ax*, in Nominativo finita Incrementum breve habent. *vg. Pòéma, atis. Pallas, adis. Corax*, acis.

Præter

Præter: *Ajax Thrax, Thorax, Limax, Phæax, Hierax,* quæ habent Incrementum longum.

E. Brevia. *vg. Grex, egis, Funus, eris,* * 2.

* 2. *1mo.* Incrementum longum habent nomina, quorum Genitivus exit in *Elis*, & *Enis. vg. Michàël, elis, Siren, enis. Attagē* tamē *attagenis*, breve Incrementum habet. *2do.* Græca *Er*, vel *Es* in Nominativo finita, producunt Incrementum. *vg. Character, eris. Tapes, etis,* Præter: *Aer, æther. 3tio. Ver, seps, Plebs, Fax, Merces, quiès, Hares, locuples, Rex, Lex, Halex, vervex,* Incrementum producūt.

I & Y Brevia *vg. Nix, ivis, Chalybs, ybis.* * 3.

* 3. *1mo.* Adjectiva desinentia in *Ix*, & Verbalia in *Trix*, Incrementum producunt. *Felix, icis, victrix, icis,* sed *natrix natricis corripitur 2do. Lis, Dis, Samnis, Nesis, Glis, Gryphs, Vibex, bombyx, cicatrix, perdix, radix, carnix, coccyx, lodix, phænix, spadix, cervix, mastix, junix, Ceyx.* Incrementū longum habent. Præter: *Bebrix, David,* quæ variantur. *3tio.* Græca quorum Genitivus exit in *Inis* vel *Ynis* Incrementum producunt. *vg. Delphin, inis, Gortyn, ynis.*

O Longa *vg. Sermo onis, Sol, olis.* * 4.

* 4. *1mo.* Corripiunt Incrementum Græca, habentia Genitivū in *Onis* scriptum per *Omycron. vg. Jason, onis,*

Incre-

Incrementa in Exceptiones.

Nam quæ illum habent scriptum per *Omega*, producuntur. *vg. Simon, onis.* Præter: *Ægon* & *Orion*, quæ variantur, *2dò.* Latina Substantiva Neutra, dummodo non monosyllaba; & Græca cujusvis generis habentia Genitivū in *Oris*, corripiuntur. *Tempus, oris. Nestor, oris. 3tiò. Cappadox, Allobrox, precox;* Item composita ex *pus, podos, vg. Tripus, odis.* Item Desinentia in *obs, v. ops.* Incrementum breve habent. *Scrobs, obis, Æthiops, opis.* Præter: *Cyclops, Cecrops, hydrops. 4to* Ista *Bos, compos, impos, arbor, memor, bicorpor, tricorpor, lepus* animal Incrementum suum corripiunt. *Saxonis, Teutonis* & similia corripiuntur, præter *Burgundicnis.*

U. Brevia. *vg. Dux ucis, Furfur, uris* * 5.

* 5. *tmò* Nomina finita in *us*, habentia Genitivum in *Vtis*, vel *Vris*, vel *Vdis*, Incrementum longum habent. *Virtus, utis. Tellus, uris. Palus udis.* Præter: *Pecus, udis. Ligus, uris. Intercus, utis. 2dò.* Ista; *Frux, ugis, Lux, Pollux; Fur*, & ex eo compositum *Trifur*, Incrementum suum producunt.

Incrementa Pluralia Omnium Declinationum.
in Exceptiones.

A, E, O, sunt Longa. *vg. Deabus. Rerum Vobis,*

I.U. Brevia *vg.* *Tribus.* *Quercubus.*, * 1.

1. *Bubus* id est *Bobus*, producit primam syllabam.

De Incremento Temporum.

1. Quomodo cognoscuntur Incrementa in Verbis?

1. In Verbis, *Activis* & *Neutris* quot numerô reperiuntur Syllabæ supra secundam Personam Præsentis Modi Indicativi, tot numero sunt Incrementa. *Studes*, *studeremus*. In Tempore *Studeremus*, *de*, *re*, mediæ Syllabæ sunt duo Incrementa. In verbis *Passivis* supra eandem Personam Modi Indicativi incremẽta numerantur. *vg.* *Ponis ponebamini* habet tria Incrementa *ne*, *ba*, *mi*. *In Communibus & Deponentibus* Verbis debet fingi secunda Persona Modi Indicativi, quasi verbi Activi. *vg.* *Horto*, *hortas*, *hortat*. *Reo*, *res*, *ret*. Quare numerus Incrementorum facilè colligetur ex hac ficta secunda persona præsentis Indicativi. *vg.* *Rebamini*, *hortabamini*, ubi sunt tria Incrementa supra *hortas* & *res*.

Incrementa in Temporum omnium Conjugationum.

Exceptiones.

A. sunt Longa *vg.* *Amamus.* *Amarèm.* * 1.

* 1. Verbum *Do* cùm compositis *venundo*, &c. Syllabam *da*, Incrementum primum, corripit. Ubi non sunt confundenda composita ab *undo*. *vg.* *Inundo* &c. quæ Incrementum *A* producunt, juxta Regulã generalem.

2.

Incrementa	*Exceptionis.*
E. Longa. *vg.* Fle*bam*. Re*bar*. *Reris*. * 2.	* 2. 1mò. Incrementum *E*, ante Syllabas *Ram*, *Rim*. *Ro*, in omnibus Verbis corripitur. *vg*. E*ram*. *fueram*, *ero*. 2dò. Incrementũ primũ ante *R*, in Tempore Præsenti & Imperfecto cujusq; modi Verborum tertiæ conjugationis, omnis Generis curripitur. *vg*. *Legerem*, *Legeris*, *gere*, *Satagere*, *Adipiscereris*, Nam secundum Incrementum *E*, in Personis secundis imperfecti Temporis Modi Optativi & Conjunctivi desinentibus in *Reris* vel *rere* producitur. *vg*. *Legereris*, *Adipiscerere*. 3tiò. *E*, in Futuro Indicativi Modi primæ & secundæ Conjugationis corripitur. *vg*. *Amaberis* vel *bere*, *doceberis* vel *bere*. *Velim velis* &c. Incrementum breve habet. *Nota*. Quod apud Pòëtas e, ante *runt*, syllaba interdum corripitur *vg*. steterunt.
I. Brevis *vg*. *Legimus Petimius* * 3.	3tiò. 1mò. Incrementum *I*, producit *sum* & *volo* cum compositis. *vg*. *Simus*, *adsimus malimus*, Præter Indicativi Perfectum, ubi incrementum *I* breve est *vg*. *Fuimus*, *voluimus*. 2dò. Incrementum primum J, omnia verba quartæ Conjugationis producunt. *vg*. *Audivimus*, *ivimus* Præter Primam Personam Pluralem, Perfecti Indi-

Indicativi Modi, definentem in *imus*, quartæ Conjugationis ubi *I*, corripitur. *vg*. *Venimus reperimus*, ad differentiam ejusdem Personæ Præsentis Indicativi ubi *I*, producitur. *vg*. *reperimus*. *Nota*: in *rimus*, *ritis*, Modi Coniunctivi, temporibus *ri* syllabam aliquando produci.

Incrementa O. Longa. *vg*. *Facitote Auditote*. * 4.

Exceptiones.

* 4. In *Volam*, *voles*, *volet*, *volemus*, &c. à Verbo: *Volo*, *vis* o corripitur.

U. Brevia. *vg*. *Possumus*, *Volumus*. * 5.

* 5. Futura Participii in *Vrus*, *ura*, *urum*. Incrementum U, producunt. *vg*. *Futurus*, *Decturus*

§. V.

De Terminatione.

1. Quomodo cognoscitur quãtitas ultimæ Syllabæ?

1. Vel ex Diphtongo. *vg*. *Musæ vigilæ*, vel ex positione firma. *vg*. *Prudens*, *Praecox*, vel ex Regulis sequentibus.

Desinentia in *A* sunt Lõga. *vg*. *à*, *da juxta*, ah! vah! * 1.

1. *imò*. Ultimam brevem habent omnes Casus definentes in *A*. *vg*. *vià*, *templa*. Præter Ablativos. *vg*. *hac vià*, & Vocativos Græcos Nominum Masculinorum primæ & tertiæ declinationis in quibus ultima A: est longa. *vg*. *ô Ænea*! *ô Palla*! adò *Eja*, *ita*, *Postea*, *quia*, ultimam habent brevem.

* 2.

Desinentia in	Exceptiones,
E. Brevis. vg. Lege populenempe. * 2.	* 2. 1mò. Producuntur omnes Casus in E, exeuntes, primæ & quintæ Declinationis. vg. Anchise, ode, re, die, cum compositis quare, hodie &c. 2dò. Item valde, cete, tempe, ohe, Monosyllaba: me, te, se, de, è, ne, id est non, 8 ultimum longum habent. Enclitica tamen, que, ne, ve, ce, te, pte, pse, per Regulam generalem brevia sunt. 3tiò. Secundæ Personæ Numeri Singularis Modi Imperativi verborum secundæ Conjugationis ultimum e, habent longum. vg. Doce, move, Communia sunt vale, cave. 4tò. Adverbia in E, ab Adjectivis secundæ tãtùm Declinationis orta. vg. Pulchrè, doctè, e ultimum longum habent. Præter: Bene, malè, mage. i e. magis, quæ e habent breve. Infernè supernè ultimam habent communem.
I. Longa. vg. Classi veni, illi. * 3.	* 3. 1mò. Græca desinentia in J, vel Y ultimum J, habent breve vg. Moli, Palladi 2dò. Mihi, tibi, sibi, & cui dissyllabum, nisi, quasi, ubi, ibi, cum Compositis, ut alibi &c. Ultimam habent communem; sed nisi & quasi frequentius corripiuntur.
O. Communis. vg. Ego sero ad v. duo, verò Conjũctio.	* 4. 1mò. Omnia Monosyllba desinentia in O, producunt ultimam. vg. sto. do. 2dò. Omnes Dativi & Ablativi in O, habent longum o. vg.

Desinentia in	*Exceptiones,*
	Templo, isto. 3*tio.*Græca per *Omega* scripta habent longum O.*vg.Clio.* Echo. 4*tò.*Ergo pro causa. Adverbia in *o* ex Nominibus & Pronominibus orta *vg.Falsò,* *illò,eò,* cũ Cõpositis: *adeò,* *ideò,* idem *o* longum habent,
V. Longa. *vg.* *Manu,cornu-reatu.*	Præter: *Modò* cum Compositis: & *ilicò,* *imò* &c. quæ ultimam habent brevem.
B. Brevia. *vg.* Ab sub.	
C. Longa. *vg.* *Hac,hac,hic,* adverbiũ * 5.	*5. *imò.* Brevem habent ultimam. *Nec* · *donec,* & Peregrina in *Ec.* *vg.* *Melchisedec,Abimelec,* 2*dò* *Fac* & *hic* pronom: ultimam communẽ habent.
D. Brevia. *vg.* *quid ad.*	
L. Brevia. *vg.* *Annibal,* *semel.* * 6.	* 6. Longa sunt *sal,* *sol,* *nil,* & Hebræa in *El.* *vg.* *Michàël,* *Gabriel.*
M. Brevia in Cõpositis *vg.* *Circumago.*	
N. Longa. *vg.* *En,non,sin,* *Delphin.* * 7.	* 7. *imò* Brevem habent ultimam Nomina *En* finita, habentia Genitivum in *Inis* cum Incremento brevi. *vg.* *Carmen,* *inis,* flumen, *inis.* 2*dò.* Brevem habent ultimam Græca Neutra in *On,* secundæ Declinationis apud Latinos. *vg* *Pelion,* *Ilion.* 3*tiò.* Accusativi Græci in *N,* desinentes, à Nominativis ultimã brevem habentibus orti, similiter ultimam brevem habent *vg.* *Æginan,* *Ibin.* 4*tò.* *An,* *forsan,* *forsitan,* in, cum compositis: *dein,*

dein, *proin*. *Tamen*, *attamen*, *viden*, *audin*, *egon*, & similia *id est videsne*, *egone*, ultimum *n*, habeat breve.

R. Brevia. vg. *Vir*, *semper*, *frater*. * 8.

8. 1mò. Producunt in fine: *cur*, *fur*, *trifur par* cum Compositis, *lar*, *nar*, *far ver Iber*. 2dò. Ultimam longam habent desinentia in *eris ut*: *Aer*, aëris, *æther*, *eris*. &c. 3tiò. *Cor* ultimam habet communem.

As Longa. vg. *Atlas*, *fas*, *ætas*, *alias*. * 9.

* 9 1mò. Brevem habent ultimam Nominativi in *As*, quorum Genitivus exit in Adis. vg. *Pallas*, *lampas*. 2dò Accusativi Plurales in *As*, tertiæ Declinationis, ultimam brevem habent. vg. *Heroas*, *Troas*.

Es Longa. vg. *Anchises*, *vides*, *acies*. * 10.

* 10. 1mò. Brevem habent ultimam Nomina in *Es*, quæ Incrementum in Genitivo habent breve. vg. *Miles*, *dives*. Præter: *Aries*, *abies*, *paries*, *Ceres*, *pes* cum compositis, ut *sonipes* &c. quæ licet Incrementum breve habent, tamen ultimam syllabam habent longam. 2dò. Græca Neutra Numeri Singularis. vg. *Cacoethes*, *Hippomanes* &c. Item Nominativi & Vocativi, Numeri Pluralis Græcorum Nominum, *Es* habent breve. vg. *Troes*, *Arcades*. 4tò. Præpositio: *Penes*. & *Es* secunda Persona verbi *sum* cum compositis: *ades*, *prodes*, *potes* ultimam brevem habent.

* 11.

Desinentia in	*Exceptiones.*
Is & *Ys* Brevia. vg. *Apis, in quis Chelys.* * 11.	* 11. 1mò. Longam habent ultimam omnes Casus Plurales desinentes in *Is* vg. *Viris, nobis.* 2dò. Nominativi, in *Is* Incrementum longum habentes, ultimam Syllabam *Is* longam habent. vg. *Lis, dis, samnis, simois.* 3tiò. Personæ secundæ Numeri singularis Præsentis Indicativi, Quartæ Conjugationis, ultimam longam habent. vg. *Is audis.* 4tò. Verba: *Velis, nolis, malis, vis,* Nomen & Verbum cum compositis: *quivis* &c. *sis* cum compositis: ut; *adsis possis,* &c. Item ista: *Bis, comprimis, imprimis, foris, deforis, aforis, gratis,* ultimam longam habent.
Os Longa. vg. *Minos os oris.* * 12.	* 12. 1mò. Brevem habent ultimã *Compos, impos, Os ossis, exos, exossis.* 2dò. Græca Neutra. vg. *Chaos, melos,* & alia *Græca Os* finita, quæ ad secundam Latinorum Declinationem spectant, *os* ultimũ breve habent vg. *Tyros isthmos.* 3tiò. Omnes Genitivi Græci in *Os*, à quibuscunq; Nominativis proveniunt, ultimam brevem habent. vg. *Pallados, Tethyos.*
Us Brevia, vg. *Amicus, facus, vivimus.* * 13.	* 13. 1mò. Longam habent ultimam Monosyllaba. vg. *Mus, thus, grus.* 2dò. Nomina *us* finita Incrementum longum habentia: similiter ulti-

ultimam longam habent, vg. *Virtus*, *Tellus*. 3*tiò*. Quartæ Declinationis Genitivi Singulares; Item Nominativi, Accusativi, & Vocativî Plurales *us* longum habent. vg. *Sensûs fructûs*. 4*tò*. Genitivi Græci in *us*, tertiæ Declinationis, à fæmininis in *o*. vg. *Dido Didus*, *us* longum habent. 5*tò*. Græca Genitivum in *Vntis* habentia. vg. *Opus*, *Amathus*. Item contracta ex *Oos*. vg. *Panthus*. Item: *Tripus*, *Malampus*. Item Sanctissimum Salvatoris Nostri Nomen JESUS, ultimam Syllabam longam habent.

§. XI.
De Figura.

1. Quid est Figura?

1. Quæ addit, vel adimit, vel mutat literam, vel Syllabam.

3. Quæ Figuræ observantur in Pöëtia?

2. *Synæresis*, quæ duas Vocales contrahit in unam, ut *cùi* pro Cui, Dî pro Dii. *Diæresis*, quæ Syllabam in duas dividit, ut *Syluæ* pro *Sylvæ*. *Elisio*, cum *M*. Consonans ante Vocalem, vel Vocalis ante Vocalem, in duabus Dictionibus eliditur ut: *subdidit Oceanum Imperio & maria omnia sceptris*. Interjectio, *ah*, *hei*, *heu*, ante Vocales non eliduntur. *Ecstasis*, cum

cùm Syllaba brevis producitur præsertim in Compositis ex Præpositione *re*, Consonantem duplicando; ut *Relligio. rettulit. Syncope*, cùm syllaba è medio dictionis aufertur, ut *perîclum* pro *periculum*, *Divûm* pro *Divorum*. *Apocope* cum Litera in fine Dictionis aufertur. ut *peculî*, *Ingenî*, pro *peculii*, *ingenii*, *Tmesis* cùm in Compositis quibusdã Ordo Syllabarum mutatur. *vg*. *Pereat* qui *tibi* cunque *nocet*, pro quicunq; *tibi nocet*. *Prothesis*, ut *gnatus* pro *natus*. *Aphæresis*, ut *temnit*, pro *contemnit*. *Epenthesis*, ut *Navita* pro *Nauta Mavors* pro *Mars*. *Paragoge*, ut *dicier*, *laudarier*, pro *dici*, *laudari*. *Antithesis* ut *olli* pro *illi*.

§. XII.

De Authoritate & Natura.

1. Quid est *Authoritas* quæ potest in Dictione facere Syllabam ex *brevi* longam, & ex *longa* brevem?

1. Est alicujus *Classici* Authoris exemplum. *vg*. In Dictione *Batavus* poteris penultimã corripere & producere; pro utroque enim stant Authores Classici. *Vangiones*, *Bataviq; truces*, *quos ære recurvo*. *Lucan*. *l*. 1. *Hic petit Euphratem juvenis*, *dimitq; Batavi*. *Juven*. *Sat* 8.

2. Quid est *Natura*, qua agnoscitur Quãtitas, Syllabarum?

2. Est ille consensus omnium Pòëtarum, qui omnes alias Syllabas voluerunt perpetuò esse breves, & alias

perpetuò longas. *vg. Dominus. Do* Syllaba naturâ brevis est. *Murus, mu* syllaba longa est sic de alijs innumeris. *Notandum* quod nomina Peregrina sint communia ut *Varsavia*, Syllaba *sa* potest esse vel brevis vel longa in Carmine.

COROLLARIUM.

De Patronymicis, Pedibus, Cæsuris, & aliquibus Carminibus

§. I.

De Patronymicis, Pedibus, & Cæsuris

1. Quid sunt Patronymica? — 1. Sunt Substantiva à Nominibus Proprijs derivata, *vg. Dardanides*, à Dardanus. *Romulides*, à Romulus, *Pelides* à Peleus. Quæ nullomodo pro libitu excogitanda sunt qualia sunt illa Barbara, & minimé Latina: *Viennis, Austriades, Lechiades, Castellanides, Palatinides &c.* Sed ijs tantùm utendum est, quæ in veteribus Latinis Pòétis leguntur, quorum Quantitas ex iisdem cognoscitur.

2. Quid est Pes Pòéticus? — 2. Est Pars Versûs ex duabus, tribus, vel pluribus syllabis constans.

3. Qui sunt Pedes Pòétici præcipui? — 3. Isti.

Spon-

Pedes dissyllabi 4.	Spondeus	--	*Lites.*
	Pyrrichius	vv.	*Fuge*
	Choreus	-v	*Vive.*
	Jambus	v-	*Deo*
Pedes trissyllabi 8.	Molossus	---	*Virtutes.*
	Trybrachys	vvv	*Sequere*
	Dactylus	-vv.	*Optima.*
	Anapestus	vv-	*Facias.*
	Bachius	v--	*Amicos.*
	Antibacchius	--v	*Defende*
	Creticus	-v-	*Sis bonis*
	Amphybrachys	v-v	*Amicus,*

4. Quid est Cæsura? — 4. Est id, quod ultra pedem metricum ex una dictione remanet. vg. *Illa solet miseris gravior fortuna videri.* Ita scanditur: *Illa so* | let *mise* | ris *gravi* | or *for* | tuna *vi* | *deri.* *Let, ris, or, &c.* sunt Cæsuræ; quæ Versum exornant,

§. II.
De Carminibus.

1. Quæ Carmina sunt usitatiora? — 1. Hexametrum; Pentametrum, Horatianum, Saphicum, Jambicum, Asclepiadeum, & Glyconium. Cætera usu discentur ex Poëtis.

2. Quibus Pedibus constant Hexameter & Pentameter? — 3. Istis.

Hexa-

Hexa	-vv	-vv	-vv	-vv	-vv	--
	--	--	--	--		-v
Pentā	-vv	-vv	-	-vv	-vv	v
	--	--				-

At cui virtutis solida monimenta supersunt,
Is sua post etiam fata, superstes erit.

3. Quibus Pedibus & Versibus constat Horatianum Carmen?

3. Istis.

--	v-	-	-vv	-vv
--	v-	-	-vv	-vv
--	v-	--	v-	-
-vv	-vv	-v	--	

Augustam Amici pauperiem pati
Robustus acri militiā puer
Condiscat, & Parthos feroces
Vexet Eques metuendus hastâ

4. Quibus Pedibus & Versibus Constat Carmē Sapphicum?

4. Istis

-v	--	-vv	-v	--
-v	--	-vv	-v	--
-v	--	-vv	-v	--
			-vv	--

Di probos mores docili Juventæ.
Di Senectuti placidæ quietem
Romulæ Genti date remq; prolemq;
Et decus omne.

5.

5. Quibus Pedibus constat Iambicum? | 5. Jstis

v- | v- | -- | v- | v-
-- | v- | -- | v -

At o Deorum quisquis in Cælo regis
Terras & humanum genus.!

6. Quibus Pedibus & Versibus constat Asclepiadeum & Glyconium Carmen.

6. Asclepia: Jstis: -- | -vv | - | -vv | -vv
Glycon: Jstis: -- | -vv | -vv

Eheu quantus equis, quantus ades Viris
Sudor, quanta moves funera Dardana
Genti, jam galeam Pallas & ægida,
Currusq́ & rabiem parat,

BREVIS DOCTRINA.

De
Elementis Numerorum.

Scientia Numerorum vocatur *Arithmetica.* Partes illius sunt: *Numeratio, Additio Subtractio & Divisio.*

Numerus scribitur sic.

Ordinarius	1	2	3	4	5	6	7	8
Ecclesiasticus:	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
	9	10	11	12	13	14	15	
	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	
	16	17	18	19	20	30	40	
	XVI	XVII	XVIII	XIX	XX	XXX	XL	
	50	60	100	200	300	500	1000	
	L	LX	C	CC	CCC	D	M.	

Nume-

Numeratio.

Numeratio: Per quam dati numeri valor exprimitur, hoc exemplo exhibetur.

3 7 6 5 8 2 4 3 4 6

In quo Exemplo, à dextra incipiendo figura posita

1mô	*locô*	significat	*unitates*	6
2dô	*locô*	- - -	*Decades*	4
3tiò	*locô*	- - -	*Centena*	3
4tô	*locô*	- - -	*Millia*	4
5tô	*locô*	- - -	*Decades Millium*	2
6tô	*locô*	- - -	*Centena Millium*	8
7mô	*locô*	- - -	*Milliones*	5
8vô	*locô*	- - -	*Decades Millionum*	6
9nô	*locô*	- - -	*Centena Millionum*	7
10mô.		- - -	*Millia Millionum*	3 &c.

Quare hujus numeri valorem sic exprimes tria millia millionum, septingenti sexaginta quinque milliones, octingenta viginti quatuor millia tercentum quadraginta sex.

Additio.

Additio est plurium numerorum in unam summam collectio *vg.*

		A	B	C
Solvit aliquis pro re quapiam		2	6	2
Item - - - - - - - -		9	5	3
Item - - - - - - - -		1	4	2
Item - - - - - - - -			1	0
Summa expensi - -	8XS.	1	3 6	7

Cùm numeras, collige imprimis in unam summam omnes numeros columnæ C, sic: 2. & 3. faciunt 5, 5, & 2, sunt 7, scribe igitur sub eadem

Colu-

Columna C infra lineam 7. Deinde adde numeros Columnæ B. 1. & 4, sunt 5, 5, & 5, ac tandem 6, faciunt 16, scribe itaque sub columna B, infra lineam 6, & priorem numerum 1, serva addendum sequenti Columnæ quod semper observandum est quando numerus est duarum notarum. Adde denique numeros Columnæ A, 1, manens ex Columna B, & 1, Columnæ A, sunt 2, 2, & 9, faciunt 11, 11, & 2, faciunt 13, scribe itaque totum 13, infra lineam. Summa igitur horum numerorum est 1367.

Examen Additionis fit ejiciendo 9, quoties potest ejici ex numeris supra lineam, deinde ex summa, si operatio rite parata est, ex utroque æqualis numerus prodire debet, ut in nostro Casu prodit 8X8.

Subtractio.

Subtractio est minoris numeri à majori ablatio.

Percepit aliquis	- -	38204. *flor.*
Expendit	- - - -	9163.
Manere debent	- -	29041.
		38204

Collocato minori numero sub majori, ductaque linea subtrahe, incipiendo à dextra, unitates ab unitatibus, decades à decadibus, &c. Si quis numerus inferior, à superiori subduci non potest, quia illo major est, intelligatur addita numero ipsi superiori decas, factâque substractione ponatur residuum, infra lineam, sed deinde numerus superior, qui sequitur unitate minuitur, v. (idem enim est) subsequens numerus inferior, augetur unita-

unitate. Quod si numerus inferior, sit numero superiori æqualis: ponitur infra lineam cyphra o; v. si id contingat in fine operationis, linea. — Unde in nostro exemplo sic procedendum: Aufer 3, ex 4, manet 1, scribe itaque infra lineam 1, jam quia 6, subduci non potest ex o, intellige addi 1, ipsi cyphræ fiet 10. ex 10. aufer 6, manent 4, scribenda infra lineam, At quoniam subsequens numerus superior 2, minuitur 1, v. inferior 1, unitate augetur, proinde 2, ex 2, subduci nequit, quare cyphra o, infra lineam scribenda. Pariter 9, ex 8, ut subduci possit, ipsum 8, a subsequente numero 3, decade augeri intelligendum est, fiet itaque 18, auferendo proinde 9, ex 18, manet 9, scribendũ infra lineã. Jam verò numerus sequens 3, quoniam unitate minuitur, 2 tantum valet, a quo cum nihil subducendum remaneat, scribendum erit infra lineam ipsum 2, Prodit itaq; residuũ 29041.

Examen Subtractionis fit per additionem

Expensi - - -	9163
Cum Residuo - - - -	29041

Si erratũ non est prodibit perceptũ 38204

Multiplicatio.

Multipli: est Unius numeri per alium augmentatio.

	A.	B.	C.
Multiplicand:	724	4960	57640
Multiplicat: - -	3	m4 ✠ 3r 40 n3 3t	m1 ✠ 4r 534 n4 4t
Productum	2172	198400	230560 272920 188200

m 4 ✠ 3 r
n 3 ✠ 3 t

Productum - - 2087060

Si multiplicator unica figura conſtet ut in exemplo A. ducatur ſigillatim in omnes multiplicandi figuras procedendo à dextra verſus ſiniſtram, quodſi productum aliquod conſtet duobus numeris, poſterior intra lineam ſub multiplicatore ſcribitur, prior ſervatur ſequenti producto addendus. Si multiplicator pluribus conſtet figuris, tunc ſingulæ ſeorſim ducantur in ſingulas numeri multiplicandi figuras, ſed producta ita infra lineam ſcribantur ut productum ſecundæ figuræ ponatur ſub ipſa ſecunda, productum tertiæ ſub tertia figura, & ſic deinceps ut in exemplo C. Ducta linea ſingula producta particularia in unam ſummam colligantur ut habeatur integrum productum quæſitum ut in eodem exemplo patet.

Sic in exemplo A. 4, ter ſumptum facit 12, ſcribe infra lineam 2, & mente retine 1, ſequenti producto addendum, deinde 2. ter ſumptum facit 6, quod cum 1, ex præcedenti producto retento, facit 7, ſcribe itaque 7, ſub linea. Demum duc 3, in 7, Prodit 21, ergo integrum 21, ſcribe infra lineam, ſic productum habebis, 2172. Similiter & cum ſecundo exemplo B. procedendum, ubi præterea obſervandum quod cyphra ſine ulla operatione ſtatim ponitur in producto deinde continuatur multiplicatio ſequentium numerorum, ſic & cum tertio faciendum.

Examen Multiplicationis fieri poteſt, per abjectionem novenarii aut ſeptenarii. Nam imò abijcitur 9, v. 7, ex numero multiplicando, & reſiduum ponitur in angulo Crucis m adò rejicitur

9. v.

9, v. 7, ex Multiplcatore cujus residuum ponitur in angulo Crucis n. 3tio multiplicātur inter se numeri positi ad m & n, et ex eorum producto abjicitur 9, v. 7, residuumque ponitur in angulo r, 4to reiicitur 9, v. 7, ex producto Multiplicationis, si residuum, priori residuo æquale prodit, res bene processit. Fit etiam examen per divisionem sed prius intelligendum quid sit.

Divisio.

Divisio est summæ unius in plura partitio.

Si scire velis quantum redditûs annui 12630. *flor.* pro quoque mense importent, per menses 12, summam hanc dividere debes.

Divisor	Dividendus	Quotus
A 12	B 12,6,30	C 1052
	12	6
	63	12
	60	
	30	
	24	
	6	

10. Accipe tot figuras ex dividendo, incipiendo à sinistra quod per divisorem dividi possunt, easque secerne puncto, erit primum divisionis membrum, ut in nostro exmplo 12, 2do vide quoties divisor contineatur in primo divisionis membro, qui cum in nostro Casu contineatur semel pone, proinde 1 in quoto C. 3tio per quotum C mul-

tiplica totum diviſorem, & productum ſubſcribe ipſi primo diviſionis membro, a quo illud ſubtrahe, ſed cum in noſtro caſu per 1, multiplicari diviſor non poſſit, nec 12, a 12. ſubtrahi, pro ſequere operationem ulterius & vide quoties diviſor in proxima nota contineatur, & quoniam 12, in 6, contineri nequit ſcribe in quoto o cyphram ac deinde ipſi numero 6 adjunge ſequentem dividendi notam 3, tum vide quoties diviſor 12, in 63, contineatur, & reperies contineri quinquies ſcribe igitur in quoto 5, multiplica diviſorem 12, per quotum 5. prodibunt 60, quæ ſubſcribe ipſi 63. ab eoque ſubtrahe, remanent 3, iunge demum ad 3, ſequentem & ultimam dividendi notam o, & vide quoties 12, contineatur in 30, dic contineri bis, ſcribe ergo 2, in quoto & multiplica per duo diviſorem, & habebis productum 24, quod ſubtrahendo a 30, manent 6, hoc eſt fractio $\frac{6}{12}$

Examen fit per mulliplicationẽ nam multiplicando quotum C per diviſorem A, reſtituitur dividendus B, modo illi addatur, ſi quid ex diviſione remanſit ut in noſtro caſu 6.

De Uſu earundem regularum in numeris diverſæ ſpeciei.

Exemplum Additionis Compoſitæ fit de vulgari moneta Polonica quam componunt floreni, groſſi

grossi, solidi, hoc est solidi 3, grossum 1, grossi 30 florenum 1,

	flor:	*gros:*	*sol:*
Expendit quispiam	203	12	2
	132	8	1
	28	22	2
	10		1
	1		1
Summa Expensi	375	7	1

Disponantur species similes sub similibus, ac primo quidem loco dextrorsus, species minimæ, tum majores, ut in hoc exemplo collocentur 1*mo* solidi 2*do* asses 3*tio* floreni. Tum addendo solidos, fiunt 7 quibus continentur grossi 2, & remanet solidus, 1, quem scribo infra lineam, sub solidis, grossos vero duos adjungo grossis in secunda columna, erit summa secundæ columnæ cum 2, grossis eidem adjunctis, grossorum 37, cum vero ex grossis 30, componatur florenus 1, fiet itaque ex grossis 37, florenus 1, & manebunt grossi 7, scribe itaque grossos 7, sub columna grossorum, & florenum 1, adde sequenti columnæ florenorum prodibit summa florenorum 375.

Examen fit, si ducta linea sub ordine A, reliquos ordines præter solum A, rursus modo explicato addas, habebis aggregatum C, si ergo huic aggregato C addas ordinem A habebis aggregatum D, æquale summæ B. alias fuit erratum, Additio simplex sic quoque examinari potest.

	flor:	gros:	sol:
A	203	12	2
	232	1	1
	28	22	2
	10		1
	1		1
B	375	7	1
C	175	23	5
D	375	7	1

Exemplum Subtractionis compositæ

	flor:	gros:	sol:
Percepit aliquis	265	18	1
Expēdit	99	5	2
Manere debent	166	12	2

Disponantur species similes sub similibus, quoties inferior numerus à superiori subdici nequit. utpote illo major toties numero superiori numerus vero addatur unum integrum sequentis speciei, unde illud integrum sumitur, unitate minuitur. Sic ergo in dato exemplo procedendum, Quoniam 2, solidi ab uno subtrahi non possunt sume unum integrum è proxima columna hoc est grossum 1, sic habebis 4, solidos ex quibus subducendo 2, manent 2, scribe 2, infra lineam sub columna solidorum. Subtrahe deinde grossos ex 17, nam ab 18, jam unitas ablata est manent 12, Tum continua ulterius subtractionem ut in subtractione dictum est, habebis ergo residuum 166 12 2

Eaa-

Examen fit addendo residuũ numero minori nam facta additione ut dictum est, ubi de additione Composita, restituitur major numerus, si erratum non est.

Exemplum Multiplicationis Compositæ

Primo reducantur omnes species ad minimam, ut si multiplicandi sint floreni, grossi, solidi, reducantur omnes ad solidos, deinde summa illa infimæ speciei, multiplicetur, ut dictum est de multiplicatione, productum vero reducitur ad majorem speciem per divisionem. *vg.* Expendit aliquis singulis diebus florenos 5. grossos 15. sol: 2, si scire velis quantum toto anno seu diebus 365 expendat, sic operare. Cum grossi 30 florenum 1, solidi vero 3 grossum 1, componant, imprimis florenos 5, reduc ad grossos, multiplicando 5, per 30, additisq; grossis 15, habebis summã grossorum 165, hanc reduc in solidos multiplicando per 3, additis quoq; solidis 2, emerget summa solidorum 497, itaque ultimã hanc solidorũ speciẽ, multiplica per annũ, hoc est, dies 365, habebis productum 181405. Porro ut solidi isti ad grossos reducãtur, redivide illos per 3, prodibũt grossi 60468, & 3 hoc est solidus 1, reduc deinde grossos ad florenos dividendo 60468, per 30, prodibunt floreni 2015, & $\frac{18}{30}$ hoc est groff. 18.

	flor.	*grof:*	*fol.*
Multiplicandus	5	15	2
Multiplicator			365
Productum	2015	18	1

Examen fit per divisio[illegible]

Exemplum Divisionis Compositæ.

vg. 5. Milites acceperunt in prædam 13486 Imperiales Cusos, 6, flor: 24 gr: 2 sol: quæritur quot quilibet habebit?

Primò divide cum 5 summam imperialium, & habebis pro quoto 2697 imperial: pro uno, & remanebit adhuc 1 imper: quem multiplicabis cum 8, & adde fl: 6, exibit 14, quem divide cum 5 & habebis pro quoto 2 fl: remanebunt 4, quem multiplicabis cum 30, addendo gr: 24. & exibit 144. divide cum 5 & habebis pro quoto 28 gr: remanebũtque tibi 4 quem multiplicabis per 3. additis 2. solidis facit 14, hunc divide per 5. & habebis 2 $\frac{4}{5}$ solidi unus ergo miles accipiet 2697 Imper. 2 fl: 28 gr: 2 $\frac{4}{5}$ solid:

Imperiales
Milites 5 | 13486 | 2697 *flor:* *gr:* *sol.*
10 6. 24. 2.
34
30
48
45
36
35
remanet 1 imper:
8
5 | 14 | 2 flor:
10
remanent 4 flor:
30
5 | 144 | 28 gr.
10
44
40
remanent 4 gr:
3 4
5 | 14 | 2 $\frac{4}{5}$ solid:
10
4

De

De fractis numeris.

Numerus fractus, qui & *fractio*, vel *minutia* dicitur, est pars, seu partes alicujus numeri integri in plures æquales partes divisi. Ut si totum aliquid dividatur in tres partes æquales, & ex illis quispiam duas partes obtineat, dicetur habere duas tertias partes, scilicet $\frac{2}{3}$, quæ fractionem efficiunt

Itaque ad numeros fractos exprimendos duo numeri requiruntur, alter qui scribitur supra lineam, & dicitur *Numerator*, quia numerat partes, quæ de illo toto diviso habentur: alter qui scribitur infra lineã, & dicitur *Denominator*, seu *Nominator*, quia nominat in quales partes illud totum fuerit divisũ, nempe 3tias, 4tas, 9nas &c. videlicet.

$\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{2}{7}$, $\frac{4}{9}$, $\frac{11}{20}$ &c.

Quæ fractiones sic pronuntiatur, *una dimidia, una tertia, duæ septimæ, quatuor nonæ, undecim vigesimæ &c.* intelligitur pars, seu partes.

Si numerator æqualis sit denominatori minutia æqualis est uni ĩtegro. Sic $\frac{3}{3}$ æquivalent uni integro in tres partes æquales diviso. Adsunt enim omnes partes illius integri, adeoque $\frac{3}{3}$ sunt 1. Item $\frac{5}{5}$, $\frac{6}{6}$, $\frac{8}{8}$ &c significant 1. Hinc patet unitatẽ esse illud totum divisum in partes tertias, quintas, sextas &c.

Si numerator fuerit denominatore major, tunc minutia erit plus quã unum integrum. Sic $\frac{4}{3}$ plus sunt quam unum integrum in tres partes divisum, sed important 1, & insuper $\frac{1}{3}$ Similiter $\frac{16}{5}$ significant tria integra, & adhuc $\frac{1}{5}$

Regula Detri.

Regula Detri, ſeu *Trium*, aliter *aurea* vel *proportionis*, eſt modus inveniendi; ex tribus numeris cognitis, quartum incognitum ex quibus *primus tertio*, *ſecundus quarto*, qui quæritur, debet proportionari. *vg.* Una *ulna* panni; quem ego emo conſtat *flor:* 14. Volo ſcire quot florenis conſtabunt ulnæ 26? Qua in re: ſic procedendum eſt. Numerus ille, de quo eſt quæſtio, ſicut in hoc exemplo *ulna*, poni debet *tertio loco*. 2*do* Jlle numerus, qui in ſpecie eandem rem ſignificat, quam & ille tertio loco poſitus, *loco primo* poni debet, & talis numerus in hoc exemplo eſt *ulna* 1. 3*tio* Reliquus qui ſupereſt ut hic *flor:* 14. in medio ipſo collocandus, ut inferius eſt videre:

Vlna.	*flore*	*Vlna.*
1.	14.	26?
	26.	
	84	
	28.	

facit -- 364. *Proba.* 4X4
8

Sic diſpoſito numero numerum hic medio loco poſitum, qui eſt. 14. multiplico per illum, qui eſt tertio loco poſitus ſcilicet 26. vel *econtra* 26. per 14. qui ſic multiplicatus producet ſummam 364. *florenorum* quam ego pro *ulnis* 26. panni; quarum una conſtabat flor: 14., debeo exſolvere.

Pro-

Probatio in hoc & simili Exemplo fit ut in *Multiplicatione*: ejiciendo singulatim ex *medio* ex *ultimo* & *producto* numero, per. 9.

Exemplum Secundum.

Emi 4. *florenis* 12. *libras* quarundam mercium, quærò, quot libras emere potero *flor:* 20? juxta anteriùs dicta dispono numeros sic:

flor:		*libræ.*		*flor:*
4	- -	12.	- -	20.

20.

4. | 24,0 | 60. *Libr- possum emere.*
| 24. |

Atque operor eo modo; quo superius; sed præterea per numerum 1*mo loco* positum nempe 4, productam ex *Multiplicatione* summam di. vido, quæ divisa, a latere ponet 60. scilicet 60. libras *florenis* 20 si 12. *flor:* 4. libras emere potui.

Probatio Divisum 60. multiplicando per *Divisorem* 4. ut rursus prodeat summa 240. *flor:*

Exemplum Tertium.

Priori simile: Emit aliquis 18. *Libras* quarundam mercium, *flor:* 15. quærit, quantum pro Libris earundem mercium 24. solvere debeat? debet solvere 20. *flor:* tali modo operando & probando ut superius, *vg.*

Libr:		*flor:*		*libr.*
18.	- -	15.	- -	24.

24.

60.
30.

18 | 36,0 | 20. *flor: debet solvere.*
| 36 |

Exem-

Exemplum Quartum.

100. *Floreni*, dant annuæ Provisionis 6. *flor:* Interrogo: quot dabit 2652. summa capitalis? 259. *flor:* Operor sic:

flor:	*pro cento.*	*flor.*
100.	6.	2652.
		6.

10|0|15,9,1,2|159 *dabit flor:*
10

5,9.
50.
5,1,
90.
(12.)

Collocatis collocandis inter se numeris, numerum *loco tertio* positum, multiplico per *medium*, & productam per illum summam divido per 1*mum*, qui quia ponit a latere 159. signum est, quod summa illa Capitalis tot afferet annuæ provisionis, pro cento computando.

Probatio ut supra per *Multiplicationem*; Divisorem 100. summæ productæ a latere 159. supponendo, & 12) ex manentia implicando, ut prodeat prior summa ex multiplicatione facta, videlicet summa 15912. flor.

Exemplum Quintum

Duo amici, ut exerceant mercaturam, ponunt certam summam pro qua 1*mus* 1000. 2*dus* 1500. *flor.* de suo ponit, lucrantur dein *flor*. 420. quæro

quæro quantum quilibet pro rata proportione de illo lucro debet percipere? 1*mus* accipiet - 168. - 2*dus* 252. *flor*. Circa quod talem instituo operationem?

Pro Primo operatio

flor.	*lucrum*	*floren.*	
Dat 1*mus* 1000.	420	1000	
2*dus* 1500			
facit 25|00.	420.	10|00	1*mi*

```
        420.
         10.
       ------
25. | 42,0,0, | 168. - - accipit
    | 25.     |
      --------
      17,0.
      1 50.
      ------
       20:0.
       2 0 0.
```

Pro Secundo.

flor.	*lucrum*	*flor.*	
25|00.	420.	15.|00.	2*do*

```
       420.
        15.
      ------
      2100.
       420.
25. | 63,0,0 | 252. - - accipit
    | 50.    |
      --------
      13,0,
      1 2 5.
      ------
       50.
       50.
```

In

In tali ut vides Operatione constitutis in ordine suo numeris *1mo* Partiales amicorum summas per *additionem* colliges, *2do.* *1mi* Summam partialem loco tertio positam 10|00. rescindendo duas cyfras, ne longiùs opereris, pones sub lucro, & *lucrum* 420. per illud 10, multiplicabis. *3tio* Productam ex hac multiplicatione summam per summam totalem *1mo loco* positam 25|00. pariter duas cyfras recidendo divides, & quidquid ex tali divisione prodibit, a latere pones, & hoc *1mus* pro lucro accipiet hoc est 168. *flor.*

Similiter facies & cum *secunda* summa partiali. Si verò id volueris *Probare*, probabis per additionem summæ *1mi* ex lucro productæ scilicet summæ 168 flor: cum summa secundi similiter productæ - - - - - - - - 252.

ut integrum consurgat lucrum - - - 420.

Simile Exemplum 2do cum Fractione.

	flor,	*lucrum*	*flor.*
1mus	26.		
2dus	14.		
facit	40. - -	12. - -	26. Pro 1mo Operatio.

26.

40|312|280| 7. $\frac{32.}{40.}$ *accipit 1mus*

Fract: (32.)

40. - 12. - 14. Pro 2do Operatio:

14

40|168|160| 4. 8. *accipit 2dus.*

Fract. (8)=

Exem-

Exemplum Sextum,

De more in Polonia unus *aureus* facit *flor.* 8. quot facient aurei 26.

aureus		flor.	*aurei.*
1.	- -	18.	26.
		26.	9.
faciunt	- -	468.	*Prob:* 9X9. 8.

Nota hic, quod si volueris, ut unus aureus faciat tantum flor: 17. grof: 15. tunc non multiplicabis 18. sed tantum 17: per 26. *viginti* ex *semi florenos* a parte reservando, & rursus ad florenos reducendo, unde illi aurei 26. sic accepti facient tantum - - 455.

Exemplum Septimum.

De more flor: 18. fiunt unus *aureus*, quot aurei fient ex 2643 flor.

flor. *aur.* flor ?
18. 1. | 26,4,3. | 146.*aurei* & gr:15.
18. | 18. |

8,4.
72.

12,.3.
10 8.

(15.)

In hoc Exemplo vides, quot quoties minor moneta reducitur in majorem vg. *floreni* v. *Tynfo-*

Tynfones prius multiplicati per 3. sextarios, in *aureos*, utamur simpliciter *Divisione*; Numerum loco tertio positum, per *imum* dividendo. In *Probatione* verò *Divisorem* pro *multiplicatore* ad productos aureos supponendo. Quodsi vis, ut tantum quilibet aureus flor: 17. & gr: 15. constet; accipiantur in integro in florenis. 18. & postea ab illis vg. In hoc Exemplo 146. semi-floreni resecentur, qui reducti à florenis ad aureos dabunt aureos 51. grosf: 15. sic & de cæteris Monetarum speciebus.

CA-

CALENDARIUM ROMANUM
Sequenti Tabulâ Illuſtratum.

Dies	*Ja: Aug: Decemb:*	*Mar: Ma: Jul: Oct:*	*Apr: Jun: Sep: Nov:*	*Februar: Intercal:*	*Februar: Commu:*
1	*Calends*	*Calend-*	*Calend:*	*Calend:*	*Calend.*
2	4 Non-	6 Non:	4 Non.	4 Non:	4 Non.
3	3 Non:	5 Non:	3 Non-	3 Non-	3 Non:
4	Pr: Non	4 Non:	Pr: Non:	Pr Non.	Pr: Non
5	*Nonis:*	3 Non:	*Nonis.*	*Nonis.*	*Nonis.*
6	8 Idus.	Pr:Non:	8 Idus.	8 Idus.	8 Idus.
7	7 Idus.	*Nonis.*	7 Idus.	7 Idus.	7 Idus.
8	6 Idus-	8 Idus.	6 Idus-	6 Idus.	6 Idus.
9	5 Idus.	7 Idus.	5 Idus.	5 Idus.	5 Idus.
10	4 Idus.	6 Idus.	4 Idus.	4 Idus.	4 Idus.
11	3 Idus.	5 Idus.	3 Idus	3 Idus.	3 Idus.
12	Pri.	4 Idus.	Pr: Idus.	Pr: Idus.	Pr: Idus
13	*Idibus.*	3 Idus.	*Idibus.*	*Idibus.*	*Idibus.*
14	19 Cal.	Pr:Idus.	18 Cal.	17 Cal.	16 Cal:
15	18 Cal.	*Idibus.*	17 Cal.	16 Cal.	15 Cal.
16	17 Cal.	17 Cal.	16 Cal.	15 Cal.	14 Cal.
17	16 Cal.	16 Cal.	15 Cal.	14 Cal.	13 Cal.
18	15 Cal.	15 Cal.	14 Cal.	13 Cal.	12 Cal.
19	14 Cal.	14 Cal.	13 Cal.	12 Cal.	11 Cal.
20	13 Cal.	13 Cal.	12 Cal	11 Cal.	10 Cal.
21	12 Cal.	12 Cal.	11 Cal.	10 Cal.	9 Cal.
22	11 Cal.	11 Cal.	10 Ca.	9 Cal.	8 Cal.
23	10 Cal.	10 Cal	9 Cal.	8 Cal.	7 Cal.
24	9 Cal.	9 Cal.	8 Call.	7 Cal.	6 Cal-
25	8 Cal.	8 Cal.	7 Cal.	6 Cal.	5 Cal.
26	7 Cal.	7 Cal.	6 Cal.	5 Cal.	4 Cal.
27	6 Cal.	6 Cal.	5 Cal.	4 Cal.	3 Cal.
28	5 Cal.	5 Cal.	4 Cal.	3 Cal.	Pr: Cal.
29	4 Cal.	4 Cal.	3 Cal.	Pri: Cal.	
30	3 Cal.	3 Cal.	Pri: Cal.		
31	Pri:Cal.	Pri:Cal.			

VOCABULA SELECTIORA

Ab iis qui Primam, quam *Parvam* vocant, *Scholam* frequentant. memoriter quotidie, per Anni cursum ediscenda, sena pro vespertinis, quindena pro matutinis Scholis.

A. A.

A. *Od.* Ab, *od.*
Abax, *stol, albo schowanie*
Abbas, *Opat.*
Abdico *składam, odrzucam,*
Abditus, *skryty, taiemny,*
Abeo, *odchodzę,*
Abhorreo, *brzydzę się nie-*
Abies, *iedlina.* (*nawidzę,*
Abjicio, *odrzucam, gardzę,*
Abluo, *płoczę, obmywam,*
Abnuo, *odmawiam, niepozwa-*
Aboleo. *zagubiam* (*lam,*
Abominor, *brzydzę się,*
Abs, *od.* Abscondo, *kryię,*
Absolvo, *rozgrzeszam,*
Absonus, *niepzyiemny,*
Absque, *bez.* (id est) Sine.
Abstineo, *wstrzymywam się.*
Absum, *nie masz mię,*
Abunde, *podostatku, hoynie,*
Abundo, *mam dostatek.*
Abutor, *na złe używam.*
Abyssus, *przepaść.*
Ac, *y, tak, iakoć.*
Accedo, *przystępuię.*
Accendo, *zapalam.*
Accerso, *przywoływam.*
Accidens, *przypadek, przy-*
Accidit, *przytrafia się* (*miot.*
Accingo, *mam się do czego.*
Accino, *przyśpiewywam.*
Accipio, *biorę przymuię.*
Accipiter, *iastrząb.*
Accumbo, *siedzę,* vel *leżę.*
Accuso, *oskarżam, strofuię.*
Acer, *klon.* Acer, *ostry.*
Acetum, *ocet.* Acheron, *pie-*
Acies. *ostrość, plac.* (*kło*
Acinaces, *broń, szabla.*
Acsi, *właśnie iakby.*
Acuo, *ostrzę, pobudzam.*
Acus, *igła, plewa.*
Acutus, *ostry, głośny.*
Ad, *Do.*
Adamas, *diament.*
Adamo, *zakochać się w czym.*

Addico, *przywłaßczam.*
Addisco, *nauczyć się.*
Addo, *przyczyniam,*
Addoceo, *przyuczam.*
Adduco, *przyprowadzam,*
Adeo, *dochodzę, przyßtępuię.*
Adeo, *tak bardzo.*
Adjicio, *przykładam.*
Adimo, *odeymuię, biorę.*
Adimpleo, *napełniam.*
Adipiscor, *dostaię, doßtępuię.*
Adjuvo, *pomagam, ratuię.*
Admiror, *dziwuię się.*
Admoneo, *napominam.*
Admoveo, *przepußczam*
Adoleo, *przypiekam, kadzę.*
Adolescens, *młodzieniaßek.*
Adolesco, *podrastam.*
Ador, *zboże.*
Adstringo, *obowiązuię.*
Adsum, *iestem przytomny.*
Adveho, *przywożę.*
Advena, *przychodzień.* (*cy.*
Advētitius, *zkąd inąd będą-*
Adversor, *ſprzeciwiam się.*
Adversus, v. um, *przeciwko.*
Adulor, *pochlebuię.*
Adulter, *cudzołożnik.*
Ædes, *dom Kościoł.*
Ædifico, *buduię, muruię.*
Aedon, *ſłowik,* Æger, *chory.*
Ægritudo, *choroba żal.*
Ægroto, *choruię.*
Æmulus, *przeciwnik.*
Ænigma, *trudna mowa.*
Æqui boni facio, *z łaską. przyimuię.*
Æquor, *rownina, morze.*
Æquus, *rowny, ſłußny.*
Aer, *powietrze.*
Ærugo, *rdza, nießczerość.*
Æs, *mosiądz,* Æstas, *lato.*
Æstimo, *ważę ſobie, ßacuię.*
Ætas, *wiek, lato.*
Æther, *powietrze, Niebo.*
Æthiops, *Murzyn.*
Ævum, *wiek, wieczność.*
Affabilis, *da z ſobą mowić.*
Affabre, *ſkutecznie.*
Affatim, *dostatecznie, hoynie.*
Affero, *przynoßę. nabawiam.*
Afficio, *wyrządzam.*
Affinis, *powinowaty.*
Affirmo, *twierdzę.*
Affligo, *dręczę, trapię*
Affluo, *opływam, ofiaruię.*
Agger, *grobla, wał.*
Aggero, *oſypuię.*
Agglutino, *przykleiam, ſpa-*
Aggravo, *obciążam* (*iam.*
Aggredior, *przyſtępuię.*
Aggrego, *przyłączam.*
Agilis, *prędki, dziarſki.*
Agito, *trzęsę, rußam.*
Agmen, *gromada, kupa.*
Agnomen, *przezwiſko.*
Agnosco, *poznawam, znam.*
Ago, *robię co, mowię.* (*się.*
Agon, *zawod.*
Agricola, *oracz rolnik.*
Ahenum, *kocioł.*
Alacer, & is, *ochotny.*
Albedo, *białość.*
Albeo & Albesco, *bielę się.*
Albus, *biały.*
Algeo, *zimno mi, ziębnę.*

Aurum, *złoto.*
Ausim, *śmiałbym.*
Auspicor, *poczynam.*
Aut, *albo, abo.*
Autem, *a zaś.*
Auxilior, *ratuię, dopomagam.*
Axis, *oś u woza biegun.*

B. B.

BAccar, *ſiatek winny.*
Bachanalia, *mięsopuſt.*
Baccor, *gachuię, wołam,*
Balanus, *Kaſztan.*
Balneæ, vel a, orum, *łaźnia.*
Baptisma, *Chrzeſt.*
Barathrum, *piekielna prze-paść.*
Barbiton, os, um, *Lutnia.*
Belgium, *Niderland.*
Bellaria, orum, *wety.*
Bellum, *woyna.*
Benè, *dobrze.*
Benedictus, *dobrożyczliwy.*
Beneficus, *dobroczynny.*
Benevolus, *życzliwy.*
Beo, *ſczęściem nabawić.*
Beryllus, *beryl.*
Bes, vel bestis, *ośm części rzeczy iakiey.*
Bibax, *opiły, wiele piiący.*
Biblia, orum, *Biblia.*
Biblopola, *ten co Kśięgi przedaie.*
Biblus, *drzewko papierowe.*
Bibo, *piię.*
Biceps, *o dwu głowach.*
Bicorpor, *dwoiſtego ciała.*
Bicubitalis, *na dwałokcia.*
Bidens, *o dwu zębach.*
Bini, *po dwu,*
Biduum, *dwa dni.*
Binio, *nuż na grze iakiey.*
Blandior, *pochlebuię.*
Bombix, *iedwabny robaczek.*
Boni cōsulo, *mam za dobre.*
Bonus, *dobry, podciwy.*
Boristhenes, *Dniepr.*
Bos, *woł, albo krowa.*
Breviloquus, *krotkomowiący.*
Brevis, *krotki nie głęboki.*
Breviter, *krotko.*
Bubo, *sowa.* Burbo, *muł.*
Buris, *nasad.*
Bustum, *pogorzeliſko.*
Butirum, *maſło.*
Byssus, *płotno cienkie, biſior.*

C. C.

CAcoëtes, *nałog zły. (łego.*
Cadaver, *trup, ciało zmar-*
Cado, *upadam, powalam się.*
Cæcutio, *niedoyrzę.*
Cædo, *zabiiam biię rąbam.*
Cælestis, *niebieſki.*
Cælites, *Swięci.*
Cælitus, *z Nieba.*
Cælum, *Niebo.*
Calcar, *oſtroga, ochota.*

Calceo,

Calceo, *obuwam*.
Calefacio, *zagrzewam palę*.
Calesio, *grzeię się*.
Calendæ, *dzień pierwszy Miesiąca*.
Caleo, *ciepłem*.
Calesco, *poczynam się zagrzewać*.
Calix, *Kielich*.
Calleo, *umiem*.
Callidus, *chytry*.
Callis, *ścieszka*.
Calumnior, *potwarzam*.
Calx, *wapno, pięta koniec*.
Campester, & is, *polny*.
Canalis, *rynna, rynsztok*.
Cancelli, *krata, szranki*.
Cani, orum, *siwe włosy*.
Canis, *pies*.
Cannabis, & um, *konop*.
Cano, *śpiewam, trąbię*.
Canon, *wizerunek, prawidło*.
Cantilena, Cantio, *pieśń*.
Capesso, *porywa się co czynić*.
Capio, *biorę, przymuię*.
Capis, *konew*.
Capricornus, *koziorożec*.
Caput, *głowa, rozdział, po-* (*czątek*.
Capys, *sokoł*.
Carbasus, & um, *żagiel, pło-* (*tno*.
Carbo, *węgiel*.
Carcer, *więzienie, taras*
Cardo, *zawiasa, grunt*.
Careo, *niemam*.
Carex, *ziele tatarskie*.
Carmen, *wiersz*.
Caro, *mięso*.
Carpo, *urywam, szczypię*.
Castra, orum, *oboz*.
Casus, *przypadek, przygoda*.
Caveo, *chronię się*.
Cavillor, *szczypię, szydzę*.
Caulis, *kapusta, głąb*.
Causa, *przyczyna, sprawa*.
Causidicus, *praktyk, Prokurator*.
Causor, *wymawiam się*.
Cedo, *ustępuię*.
Celebris, vel er, *sławny*.
Celer, *prętki porywczy*.
Celo, *taię co przed kim*.
Censeo, *zda mi się*.
Celsitudo, *wysokość godność*.
Centimanus, *o stu rąk*.
Centum, *sto*.
Centussis, *koronat*.
Cepe vel cepa, æ *cebula*.
Ceres, *zboże, chleb*.
Cerno, *widzę, potykam się*.
Certus, *pewny, świadomy*.
Cervix, *szyia, kark*.
Cervus, *Jeleń*.
Cespes, *darń, kępa*.
Cete vel us, *wieloryb*.
Chalybs, *stal*.
Chaos, *mieszanina*.
Chelys, *lutnia*.
Chlamys, *opończa*.
Chorea, *taniec*.
Cibaria, orum, *obrok*.
Cicatrix, *blizna, cięcie*.
Cicer, *groch włoski*.
Cicur, *wygłaskany*.
Cieo, *pobudzam*.
Cimelia, orum, *kleynoty*.
Cingo, *opasuię, obstępuię*.

Cinis

Cinis, *popioł.*
Circa, circiter, *około.*
Circuitio, *okrężenie.*
Circum, *koło około.*
Circumdo, *obtaczam.*
Cis, *z oney stroney.*
Citerior, *bliski.*
Civitas, *Miasto.*
Clades, *porażka, klęska.*
Clam, *potaiemnie*
Clamito, *często wołam.*
Clamo, *wołam.*
Claudo, *zamykam, otaczam.*
Clavis, *klucz.*
Clementia, *łaskawość.*
Cliens, *ten co iest w opiece.*
Clitellæ. *siodło, tłumoczek.*
Cocles, *iednooki.*
Codex, *Księga.*
Cœna, *wieczerza.*
Cœnaturio, *chce mi się ieść.*
Cœno, *wieczerzam.*
Cognomen, *nazwisko.*
Cgnosco, *poznawam.*
Cohæreo, *zgadzam. się.*
Cohibeo, *hamuię zastanawiã*
Cohors, *orszak, chorągiew.*
Collega, *tegoż urzędu.*
Collis, *pagorek.*
Colo, *czczę, szanuię,*
Comedo, *idem, trawię.*
Comes, *towarzysz, Graff,*
Comitia, orum, *Seym.*
Cõma, *Nota Orthographica*
Comminiscor, *zmyslam.*
Commoveo, *poruszam.*
Compages, *spoienie.*
Compar, *rowny; podobny,*
Complector, *obłapiam.*
Compleo, *napełniam.*
Complico, *składam.*
Compos, *uczestnik.*
Conclusio, *zamknienie.*
Concordo, *zgadzam się.*
Concors, *zgodny.*
Condemno, *potępiam.*
Conficio, *sprawuię.*
Confido, *ufam, tuszę.*
Confirmo, *potwierdzam,*
Confiteor, *spowiadam się.*
Congregatio, *zgromadzenie.*
Congruo, *zgadzam się.*
Conjectura, *domysł.*
Connubium, *Małżeński stan.*
Conniveo, *pobłażam.*
Conor, *usiłuię.*
Consentaneus, *przyzwoity.*
Conservo, *zachowuię.*
Consul, *Burmistrz.*
Consolor, *pocieszam.*
Consuo. *zszywam,*
Contra, *naprzeciwko,* (*się.*
Contraho, *kurczę marszczę*
Contrarius, *przeciwny.*
Convaleo, & sco, *wzmagam.*
Convenientia, *zgadzanie się*
Convenio, *zgadzam się.*
Copia, *dostatek.*
Coquo, *warzę.*
Cor, *serce.*
Coram, *przedkim.*
Corax, *kruk.*
Cornicor, *kraczę.*
Cornu, *rog, trąba.*
Corpus, *ciało.*
Cortex, *skora, skorka.*

Cos, cotis, *ośla.*
Coturnix, *przepiorka.*
Crabro, *szerszeń.*
Cras, *iutro.*
Crassus, *mięsszy gruby.*
Crastinus, *iutrzeyszy.*
Crater, *czasłka, czarka.*
Creatus, *stworzony.*
Credo, *wierzę, ufam.*
Creo, *stwarzam, czynię.*
Crepo, *trzaskam, chełpię się.*
Crepundia, rum, *czaczke.*
Cresco, *rosnę.*
Criminor, *potwarzam.*
Crocus, *szafran.* Crus, *goleń.*
Crux, *Krzyże szubienica.*
Cubile, *łoże,* Cubo, *leżę.*
Cucumis, vel er, *ogorek.*
Cudo, *kuię.*
Cujas, *zkąd rodem.*
Cujus, *czyi.*
Cùm, *gdy iako.*
Cumprimis, *osobliwie.*
Cunæ, *kołebka, pielucha.*
Cunabula, orum, *kolebka.*
Cupido, *żądza, chciwość.*
Cupidus, *chciwy.*
Cupio, *żądam, życzę.*
Curo, *staram się ręczę.*
Curro, *biegę,* Custos, *stroż.*
Cutis, *skora.*
Cyclops, *olbrzym.*

D.

Dama, *koza dzika.*
Damno, *potępiam, ganię.*
De, o, Dea, *Bogini.*
Debeo, *powinienem.*
Decas, *dziesiątek,*
December, *Grudzień.*
Decerno, *postanawiam.*
Decet, *przystoi* Decor, *ozdoba*
Decuplus, *dziesięcioraki.*
Dedecet, *nieprzystoi.*
Dedecus, *niesława.*
Deduco, *zaprowadzam.*
Deest, *niedostaie.*
Defendo, *bronię.*
Deficio, *ustaię, słabieię.*
Defleo, *opłakiwam.*
Defungor, *pozbywam.*
Degener, *wyrodek.*
Dego, *żyię, mieszkam.*

D.

Dein, deinceps, *potym.*
Delecto, *cieszę się, zabawiam*
Delectus, *upodobanie.*
Deleo, *mażę, gubię.*
Delitiæ, *roskosz.*
Delphin, *świnia morzka.*
Demo, *wymuię, uwłaczam.*
Deni, & decem, *dziesięć.*
Dens, *ząb, bak.*
Depaciscor, *umawiam się.*
Depeculor, *zdzieram.*
Dependeo, *wiszę.*
Depopulor, *pustoszę.*
Depositio, *złożenie.*
Derivatio, *pochodzenie.*
Descendo, *zstępuię.*
Deses, *gnuśny,*
Desiderium, *pragnienie.*
Desidero, *pragnę pokim.*

Desine

Defino, *przestaię co czynić.*
Desipio, *głupieię.*
Despondeo, *poślubić, serce tracę.*
Desum, *niemaß mię.*
Detego, *odkrywam.*
Deterior, *gorßy,*
Determino, *naznaczam.*
Deterreo, *odstraßam.*
Deus, *Bog,* Dexter, *prawy.*
Dialectus, *polnosc w mowie.*
Dicax, *mowny, żwawy.*
Dico, *mowię, powiadam.*
Dictio, *słowko.*
Dictito, *często mawiam.*
Diduco, *rozprowadzam.*
Dies, *dzień,* Differo, *roznoßę*
Difficilis, *trudny,*
Difficultas, *trudność.*
Digitus, *palec.*
Dignitas, *godność.*
Dignor, *raczę, uczę.*
Dignus, *godny.*
Diligenter, *pilnie.*
Dimico, *potykam się.*
Dimidium, *połowica.*
Dirae, *przeklęstwo.*
Dirimo, *rozwadzam.*
Discedo, *odieżdżam.*
Discrepo, *rożny iestem.*
Disertus, *rozmowny.*
Dspar, *rożny.* (z kim.
Disputo, *przegadywam się*
Ditesco, *bogacę się.*
Ditio, *Państwo.* Diu, *długo.*
Divellor, *rozßaię się.*
Diversus, *rozmaity.*
Dives, *bogaty.*
Divitiae, *bogactwa.*
Do, *daię, daruię.*
Doceo, *nauczam.*
Docilis, *poiętny.*
Doctus, *uczony.*
Dogma, *nauka, wyrok.*
Doleo, *boleię, żałuię.*
Dolus, *zdrada, ßtuka.*
Dominatio, *panowanie.*
Dominus, *Pan.*
Domo, *uskramiam.*
Domus, *Dom.*
Donec, *aż, poki.*
Dono, *daruię, obdarzam.*
Donum, *podatek, dar.*
Dos, *posag, przymiot.*
Dubito, *wątpię.*
Dubius, *wątpliwy.*
Duco, *prowadzę.*
Ducenti, ae, a, *dwieście.*
Dulcedo, *słodkość.*
Dulcis, *słodki, miły.*
Dum, *aż, poki.*
Duntaxat, *tylko.*
Duo, ae, o, *dwa.*
Duplex, *dwoiaki.*
Duplico, *powtarzam.*
Dux, *Xiąże, Wodz, Herßt.*

E. E.

E, ex, z. Ebrius, *piiany.*
Ebur, *słoniowa kość.*
Ecclesia, *Kościoł, zgromadzenie.*

Eclypsis, *zaćmienie.*
Ecquis, ecquinam, *ktoż, kto.*
Edax, *żarliwy, obżarty.*
Edico, *obwoływam-*
Edo, *wydaię, obwoływam.*
Edo, *iem.*
Edoceo, *wyuczą, oznaymuię.*
Educo, *wywodzę, dobywam.*
Efficio, *dokazuię, czynię,*
Effigies, *obraz, wyobrażenie*
Efflagito, *żądam.*
Effodio, *wykopywam.*
Effundo, *wylewam.*
Egenus, *ubogi potrzebny.*
Egeo, *niemam, potrzebuię.*
Egeo, *potrzebę mam.*
Ego, *ia,* Egomet, *ia samże.*
Elephas, *słoń.*
Elido, *dawię, wyrzucam.*
Eligo, *obieram,*
Eloquens, *wymowny.*
Eloquentia, *krasomowstwo.*
Eloquor, *wymawiam.*
Emico, *wynikam.*
Emitto, *wypuszczam.*
Emo, *kupuię.*
Emungo, *ucieram nos.*
En, *oto, ono, owo.*
Encænia, orum, *kiermasz.*
Enim, *albowiem.*
Enitor, *usiłuię.*
Enucleo, *wykładam.*
Enumeratio, *wyliczanie.*
Eo, *idę, zapuszczam się,*
Eo, *tym, tam, dla tego.*
Epiphania, orum. *Trzech Krolow.*
Episcopus, *Biskup.*
Epistola, *List.*
Epitaphium, *nagrobek.*
Epulæ, *bankiet, potrawa.*
Epulor, *bankietuię.*
Equa, *klacz.*
Eques, *Szlachcic na koniu.*
Equester, & is, *Szlachecki.*
Equidem, *zaiste.*
Equito, *na koniu ieżdżę.*
Equus, *koń.*
Erado, *wymazuię.*
Eremus, *pustynia.*
Erga, *przeciwko, ku.*
Ergo, *więc, a przeto.*
Erubesco, *wstydzę się.*
Erudio, *ćwiczę nauczam.*
Eruditus, *biegły.*
Erumpo, *wypadam.*
Esurio, *łaknę.*
Etenim, *bo, albowiem.*
Etiam, *też,*
Etiam, *chociaż,*
Etsi, *acz, aczkolwiek.*
Evado, *uchodzę wybrnęć.*
Evanesco, *znikam niszczeię.*
Evello, *wyrywam.*
Eventus, *powodzenie.*
Everto, *obalam, wywracam.*
Eunuchus, *rzezaniec.*
Evoco, *wywoływam.*
Evolo, *wylatuię.*
Evolvo, *rozplatam.*
Ex, *od, z, że.*
Exaggero, *rozszerzam.*
Examen, *doświadczenie.*
Exantlo, *pracuię.*
Excedo, *przewyższam.*
Excellentia, *zacność.*
Excel-

Desino, *przestaię co czynić.*
Desipio, *głupieię.*
Despondeo, *poślubić, serce tracę.*
Desum, *niemaß mię.*
Detego, *odkrywam.*
Deterior, *gorßy,*
Determino, *naznaczam.*
Deterreo, *odstraßam.*
Deus, *Bog,* Dexter, *prawy.*
Dialectus, *poźność w mowie.*
Dicax, *mowny, żwawy.*
Dico, *mowię, powiadam.*
Dictio, *słowko.*
Dictito, *często mawiam.*
Diduco, *rozprowadzam.*
Dies, *dzień,* Differo, *rożnoßę*
Difficilis, *trudny,*
Difficultas, *trudność.*
Digitus, *palec.*
Dignitas, *godność.*
Dignor, *raczę, uczę.*
Dignus, *godny.*
Diligenter, *pilnie.*
Dimico, *potykam się.*
Dimidium, *połowica.*
Diræ, *przeklęstwo.*
Dirimo, *rozwadzam.*
Discedo, *odieżdżam.*
Discrepo, *rożny iestem.*
Disertus, *rozmowny.*
Dspar, *rożny.* (*z kim.*
Disputo, *przegadywam się*
Ditesco, *bogacę się.*
Ditio, *Państwo.* Diu, *długo.*
Divellor, *rozstaię się.*
Diversus, *rozmaity.*
Dives, *bogaty.*
Divitiæ, *bogactwa.*
Do, *daię, daruię.*
Doceo, *nauczam*
Docilis, *poięty.*
Doctus, *uczony.*
Dogma, *nauka, wyrok.*
Doleo, *boleię, żałuię.*
Dolus, *zdrada, ßtuka.*
Dominatio, *panowanie.*
Dominus, *Pan.*
Domo, *uskramiam.*
Domus, *Dom.*
Donec, *aż, poki.*
Dono, *daruię, obdarzam.*
Donum, *podatek, dar.*
Dos, *posag, przymiot.*
Dubito, *wątpię.*
Dubius, *wątpliwy.*
Duco, *prowadzę.*
Ducenti, æ, a, *dwieście.*
Dulcedo, *słodkość.*
Dulcis, *słodki, miły.*
Dum, *aż, poki.*
Duntaxat, *tylko.*
Duo, æ, o, *dwa.*
Duplex, *dwoiaki.*
Duplico, *powtarzam.*
Dux, *Xiążę, Wodz, Herßt.*

E. E.

E, ex, z. Ebrius, *piiany.*
Ebur, *słoniowa kość.*
Ecclesia, *Kościoł, zgromadzenie.*

Ecll-

Facilis, łacny, snadny.
Facilitas, łacność, powolność.
Facinus. niecnota, uczynek.
Facio,, czynię, ʃprawuię,
Fucultas, dozwolenie.
Fallo, oʃzukiwam, omylam.
Falx, ʃierp, koʃa.
Fama, ʃława, wieść.
Famulor, ʃłużę.
Far, zboże, mąka, żyto.
Farcio, natykam, nadziewam.
Fari, à fatur, mowić.
Fas, ʃłuʃzna rzecz.
Faſces, urząd, Faſti,, Kalendarz.
Fateor, przyznawam.
Faveo, ʃprzyiam.
Fel, żołć, Felix, ʃczęśliwy.
Femur, ud. Feneſtra, okno.
Fænus, lichwa, pożytek.
Feriæ, & Feſtum, Swięto.
Fero, nioʃę, cierpię,
Ferus, okrutny, zuchwały.
Fides, wiara, Fido, ufam.
Fidus, wierny. Figo, utykam
Filia, corka. Filius, ʃyn.
Findo, ʃczepam.
Fingo, zmyʃlam.
Finis, koniec. Fio, ʃtaię ʃię.
Flaveo, Flaveſco, płowieię.
Flecto, naginam, klękam.
Fleo, płaczę. Fletus, płacz.
Flocciſacio, lekce ʃobie ważę
Flos, kwiat, wybor.
Fluo. ciekę, pochodzę, płynę.
Fluvius, rzeka.
Focus, ogniʃko.
Fodio, ʃczypię, ʃzurʃam.
Fodio, kopam.
Fædus, i, ʃpetny.
Fædus, eris, przymierze.
Folium, Liʃt, karta.
Fomes, podnieta, pobudka.
Fons, zrzodło, początek.
Forma, kʃztałt, poʃtać, uroda.
Formido, ʃtrach, broń.
Fornax, pieo. Fornix, ʃklep.
Fortis, mocny, mężny.
Fortitudo, męʃtwo, moc.
Frango, łamię kruʃzę.
Frater, Brat. (mywam.
Fraudo, zdradzam, zatrzymywam.
Fraus, zdrada. Fremo, mruczę.
Frendo, miele, zgrzytam.
Frico, drapię.
Frigeo, zimno mi.
Frigus, zimno.
Frons dis, gałęź.
Frons, tis, czoło, wʃtyd.
Fructus, owoc, pożytek.
Fruor, zażywam.
Frutex, krzew, łodyga.
Fugio, uciekam, obronię ʃię.
Fulcio, podpieram.
Fulgeo, ʃinę, świecę ʃię.
Fulmen, pierun.
Fulgur, błyʃkanie.
Fumus, dym.
Fullo, pracz.
Fundo, leię, porażam.
Fungor, ʃprawuię, urzęd mã
Funus, pogrzeb.
Fur, złodziey.
Furfur, otręby.
Fuſtis, kiy.

G. G.

GArrio, *szepcę, świergocę.*
Gaudeo, *weselę się.*
Gaudium, *wesele.*
Gausape, *gunia.*
Gaza, *skarb.*
Gedanum, *Gdańsk.* (*cham.*
Gelu, *mroz.* Gemo, *wzdy-*
Gener, *zięć,* Genero, *rodzę.*
Generosus, *mężny, zacny.*
Gens, *narod,* Genu, *kolano.*
Genus, eris, *rod, narod.*
Gero, *noszę,* Gigno, *rodzę.*
Gigas, *olbrzym,* Glacies, *lod.*
Gladius, *miecz.*
Glans, *żołędź.*
Glis, *szczurek.*
Glisco, *rosnę, szerzę się.*
Gloria, *chwała, sława.*
Glorior, *wychwalam się.*
Glubo, *skrobię, odzieram.*
Glutinum, *kley.*
Gnarus, *świadom, umieiętny.*
Gracilis, *cienki, szczupły.*
Gradior, *idę stąpam.*
Gradus, *stopień krok.*
Grando, *grad.*
Gratia, *łaska, udatność.*
Gratificor, *przysługuię się.*
Gratulor, *winszuię.* (*mny.*
Gratus, *wdzięczny, przyto-*
Grex, *trzoda.*
Guttur, *gardło.*

H. H.

HAbeo, *mam.*
Habito, *mieszkam.*
Hac, *tędy.*
Hæreo, *więznę.*
Hallucinor, *omylam. się.*
Hariolor, *wieszczę, wróżę.*
Hasta, *włocznia.*
Haurio, *czerpam.*
Hebes, *tempy.*
Helluor, *kufla pilnuię.*
Hepar, *wątroba.*
Herba, *ziele.* (*ra.*
Hæres, *dziedzic.* Heri, *wczo-*
Hesternus, *wczerayszy.* (*ska.*
Hiberna, orum, *leża żołnier-*
Hic, *ten.* Hyems, *zima.*
Hilaris, *wesoły.*
Hippomanes, *morbus equi.*
Hodie, *dziś.*
Honestas, *uczciwość.*
Honestus, *uczciwy.*
Honor, & os, *poczciwość go-*
Hordeum, *ieczmień* (*dność.*
Horizon, *część świata co oko*
zayrzeć może do koła.
Horreo, horresco, *wzdry-*
gam się. (*nie się.*
Horror, *strach, wzdryga-*
Hortor, *napominam.*
Hospes, *gość, gospodarz.*
Huc, *sam.*
Humanitas, *ludzkość.*
Humanus, *ludzkość.*
Humerus, *ludzki.*
Humi, *na ziemi.*
Humilis, *pokorny, podły.*
Humilitas, *pokora.*
Humus, *ziemia.* Ho-

Homicida, *mężoboyca.* Hydropyis, & Hydrops, *puchlina.*

I. I.

IAceo, *leżę, gardzę mną.*
Iacio, *ciskam, rzucam.*
Iaculor, *strzelam.*
Iaculum, *pocisk.*
Ico, *uderzam.* Icon, *obraz.*
Ideo, *dla tego, a przeto.*
Idoneus, *sposobny. grzeczny.*
Idus, *dzień trzynasty Miesiąca.*
Iejunium, *post.*
Iejunio, *poszczę.*
Ientaculum, *śniadanie.*
Igitur, *a przeto, więc.*
Ignarus, *nieświadomy.*
Ignis, *ogień.*
Ignosco, *odpuszczam,*
Ignoro, *niewiem, nieumiem.*
Illaqueo, *sidlę.*
Ille, *on, ow.*
Illustris, *jasny, zacny.*
Imaginor, *myślę.*
Imago, *obraz, podobieństwo.*
Imber, *deszcz.*
Imbuo, *uczę, zaprawuię.*
Imitor, *naśladuię, zmyślam*
Immunis, *wolny.*
Impar, *nierowny.*
Impensa, *nakład.*
Imperator, *Hetman.*
Impero, *roskazuię.*
Imperio, *życzę, udzielam.*
Impleo, *napełniam.*
In, *na, w.*
Incipio, *poczynam.*
Inclytus, *sławny.*
Increbresco, *wielk ieſt, ſły.*
Incubo, *leżę.* (*ſieć.*
Inculco, *przypominam.*
Incunabula, orum, *pielucha*
Inde, *ztamtąd.*
Index, *wyiawiacz, palec wtory.*
Indico, as, *pokazuię.*
Indico, is, *obwoływam.*
Indigeo, *potrzebuię.*
Indignor, *gniewam się.*
Indignus, *niegodny.*
Indipiscor, *obeymuię, dostaię*
Indoles, *dowcip. własność.*
Induciæ, *przymierze, szyszt.*
Induo, *obłuczę. obuwam.*
Ineptus, *niesposobny.*
Iners, *nieuczony. gnuśny.*
Infans, *niemowlątko, młody.*
Infantia, *dziecińſtwo.*
Inferiæ, *zaduszny obchod.*
Informo, *ćwiczę, uczę.*
Infra, *nad, niżey.*
Inimicus, *nieprzyiaciel.*
Initium, *początek.*
Iniquis, *niesłuszny.*
Inops, *ubogi niedostateczny.*
Insidiæ, *zasadzka.*
Insimulo, *potwarzam, udaię*
Instar, *nakształt.* (*zle.*
Instituo, *nauczã, postanowiã.*
Insto, *następuię. nalegam.*
Instruo, *gotuię, zaprawiam.*
Intelligo, *rozumiem.*
Inter, *między.*

Inco-

Incola, *zaſkorny.*
Interdum, *podczas.*
Intereſt, *naym mi, dotego mi*
Interpres, *tłumacz.*
Interpretatio, *wykład ſnow.*
Interpretor, *wykładam.*
Ipſe, *ſam*, is, 'iſte, *ten.*
Intra, *wewnętrz.*
Ita, *tak*, iter, *droga.*
Iubar, *promień.*
Iubeo, *rozkazuię.*
Iucundus, *przyiemny, miły,*
Iudex, *Sędzia.*
Iúgerum, *ſtaie, morg, roli.*
Internus, *zaſkorny.*
Iuglans, *orzech włoſki.*
Iungo, *złączam, ſprzęgam.*
Iurgo, *ſwarzę ſię.*
Iuro, *przyſięgam.*
Ius, *prawo, ſąd, polewka.*
Iusjurandum, *przyſięga.*
Iſta, orum, *obrząd, obrok.*
Iuſtitium, *ſądow wywołanie.*
Iuſtus, *ſprawiedliwy.*
Iuvenis, *młody.*
Iuventus, *młodość, młódź.*
Iuvo, *pomagam.*
Iuxta, *wedle, zaraz.*

L.

LAbeſco, *ſtabieię.*
Labor, *upadam, lecę.*
Labor, oris, *praca, robota.*
Lac, lactis, *mleko.*
Lacrymo, vel or, *płaczę.*
Lacus, *iezioro, ſtaw.*
Lædo, *obrażam, przymawiam*
Lætor, *weſelę ſię.*
Lambo, *liżę, piię, łepczę.*
Lampas, *kaganiec, pochodnia*
Langueo, languefco, *gnuśnieię.*
Largior, *daię, daruię.*
Lateo, *kryię ſię, taię ſię.*
Later, *cegła*, Latus, *ſzeroki.*
Latus, eris, *bok, ſtrona.*
Laurus, *drzewo bobkowe.*
Laus, *chwała.*
Læa, & Leæna, *Lwica.*
Læbes, *Kocioł, panew.*
Legio, *uſieć, chorągiew.*
Lego, *czytam, zbieram.*

L.

Legumen, *iarzyna.*
Lemures, *ſtraszy nocne.*
Lenocinor, *pobłażam,.*
Lens, dis, *gnida.*
Leo, *lew.* Leopolis, *Lwow.*
Leopardus, *lampart.*
Lepor, os, *przyiemność.*
Lepus, *zaiąc.*
Levo, *podnoſzę, odżywiam.*
Lex, *uſtawa, prawo, Zakon.*
Liber, bri, *Księga łyko.*
Liber, liberi, *wolny.*
Liberalia, orum, & um, *mięſopuſt.*
Liberi, *dzieci.*
Libra, *funt.*
Lien, *śledziona.*
Ligneus, *drzewiany.*
Lignum, *drzewo.*
Ligo, *wiążę, zawięzuię.*
Limen, *próg.*
Limes, *granica, miedza.*

Lingo, *liże.*
Linquo, *opuſzczam.*
Lis, *zwada ſwár.*
Literæ, *liſt, nauka.*
Littus, oris, *brzeg, lęd.*
Livonia, *Inflanty.*
Lixivium, *ług.*
Locuples, *bogaty.*
Locus, *mieyſce.*
Lodix, kołdra.
Longinquus, *daleki, odległy.*
Longus, *długi.*
Loquor, *mowię, powiadam.*
Luceo, *świecę.*
Lucerna, *lampa, latarnia.*
Lucror, *zyſkuię.*
Ludo, *igram, ſzydzę.*
Lugeo, *płaczę, żałuię.*
Lumen, *światłość.*
Luo, *omywam.*
Lupus, *wilk, ſzczuka.*
Luter, eris, *wanna.*
Lux, *światło, dzień.*
Luxuria, & es, *cieleſność.*
Lynx, *oſtrowidz.*

M.

MAgnificus, *Wielmożny.*
Magnus, *Wielki.*
Majeſtas, *wſpaniałość.*
Maledicus, *uſzczypliwy.*
Malevolus, *nieżyczliwy.*
Malus, *zły, maſt, iabłoń.*
Manceps, *rękoymia,*
Mando, *rozkazuię.*
Maneo, *mieſzkam, trwam.*
Manes, *duſza.*
Mango, *partacz, wendetarz.*
Manubiæ, *łup.*
Manus, *ręka, woyſko.*
Mare, *morze.*
Margo, *brzeg,*
Marmor, *marmur.*
Martyr, *Męczennik.*
Mas, *męſczyzna, ſamiec.*
Maſtyx, *bicz,* Mater, *Matka*
Mecum, *zemną.*
Medeor, *leczę, goię,*
Mel, *miod,* Melos, *śpiewanie.*
Memini, *pamiętam.*
Memor, *pamiętny.*
Mens, *myśl.*
Mentior, *kłamam.*
Merces, *zapłata.*
Mercor, *kupuię.*
Mereo, & or, *zaſługuię ſię.*
Merges, *ſnop.*
Meridies, *południe.*
Metior, *mierzę.*
Metor, *rozmierzam.*
Metuo, *boię ſię.*
Mico, *lśnię ſię.*
Miles, *żołnierz, woyſko.*
Mille, *tyſiąc.* Miliare, *mila.*
Minæ, *groźba.*
Minor, *grożę.*
Mirificus, *dziwny.*
Miſceo, *mieſzam, roſtwarzam*
Miſer, *nędzny*
Miſereor, *lituię ſię, użalić ſię.*
Mitto, *poſyłam, puſzczam.*

Modus, *miernośc, sposob*.
Mœchor, *cudzołożę*.
Mænia, um, *mury*.
Mæreo, *smucę się*.
Molestus, *przykry*.
Moly, *smaglicka*, herba.
Moneo, *upominam*.
Monile, *noszenie drogie*.
Mons, *gora*.
Morior, *umieram*.
Moror, *mieszkam, bawię się*.
Mors, *śmierć*.
Mos, *zwyczay*.
Mulceo, *głaszczę*.
Mulgeo, *doię*.
Mulier, *Niewiasta*.
Multiplex, *rozmaity*.
Multiplico, *rozmnażam*.
Mulcto, as, *karzę*.
Multus, *wielki w liczbie*.
Munero, & or, *daruię*.
Munia, orum, *powinność*.
Munificus, *szczodrobliwy*.
Munus, *dar, powinność*.
Murmur, *szemranie*.
Mus, *mysz*.
Mutuo, *pożyczam komu*.
Mutuor, *pożyczam u kogo*.

N.

NAm, namque eo, *albowiem*.
Nanciscor, *dostaię*.
Nascor, *rodzę się*.
Nata, *corka*. Natio, *narod*.
Natrix, *wąż wodny*.
Nauci, *fraszka, ladaco*.
Navis, *okręt*.
Ne, *abynie*. Nec, *ani*.
Neco, *zabiiam, tracę*.
Nectar, *napoy słodki*.
Necto, *zwięzuię*.
Nefas, *niegodna rzecz*.
Nefrens, *ssysek*.
Negligo, *zaniedbywam*.
Nemo, *nikt*. Nemus, *gay*.
Neo, *przędę*.
Nepenthes, *oman*, herba.
Nepos, *wnuk synowiec*.
Neptis, *wnuczka*.
Nequam, *zły, nic dobrego*.
Neq; *ani*. Nequeo, *niemogę*.
Nescio, *niewiem, nieumiem*.
Neuter, *ani ten, ani ow*.
Ni, & nisi, *ieśli, nie*.
Niger, *czarny*.
Nigredo, *czarność*.
Nihil, *nic*. Nihil; *ladaco*.
Nimium, *aż nazbyt*.
Ningit, *śnieg pada*.
Nitor, *polegam*.
Nix, *śnieg*.
Nomen, *imię, sława*.
Nosco, *znam*. Noster, *nasz*.
Nostras, *ziomek*.
Nota, *znak*.
Novi, *wiem, znam*.
Novissimus, *ostatni*.
Nox, *noc, zamieszanie*.
Nubes, *obłok*.
Nubo, *idę za mąż*.
Nudo, *obnażam, odbieram*.
Nudus, *nagi*.

Nugæ

Nugæ, *bayki, bałamuctwo.*
Nugor, *plotę, baię.*
Numerus, *liczba.*
Nundinæ, *iarmark.*
Nuptiæ, *wesele, gody.*
Nupturio, *chcę iść za mąż.*

O.

OB, *dla, o co, koło.*
Obex, *zapora, zawada.*
Oblector, *cieszę się, lubię.*
Obligo, *obowięzuię.*
Obliviscor, *zapamiętywam.*
Obsecro, *proszę.*
Obsequor, *posługuię.*
Obses, *zakładnik.*
Obsoleo, obsolesco, *ustaię. wywietrzeć.*
Obstringo, *obowięzuię.*
Occidens, *zachod.*
Occiput, *tył głowy.*
Occultus, *skryty, potaiemny.*
Octo, *ośm,* October, *Pazdziernik.*
Ocyor, *prętki,*
Ode, *śpiewanie.*
Odi, *nienawidzę.*
Odoror, *wąchám czuię.*
Offero, *ofiaruię, nabawiam.*
Officiū, *uczynność, powinność.*
Oleaster, *oliwa leśna.*
Olus, *ogrodna strawa.*
Omen, *znak, otucha.*
Ominor, *prorokuię.*
Omnipotens, *Wszechmocny.*
Onero, *obciążam.*
Onus, *ciężar.* Onustus, *pełen*
Operor, *robię, czynię.*
Opes, *bogactwa, maiętność.*
Opinor, *mniemam.*
Opitulor, *ratuię.*
Oportet, *potrzeba.*
Optimates, *Panowie przedni*
Operor, *robię.*
Opus, *robota, dzieło.*
Orbis, *świat, talerz,*
Ordior, *poczynam.*
Ordo, *porządek, stan.*
Orior, *wschodzę, rodzę się.*
Osculor, *całuię.*
Ovile, *owczarnia.*
Ovis, *owca.*
Ovo, *tryumfuię, krzyczę.*

P.

PAbulor, *pasę się.*
Paciscor, & pago, *umawiam się.*
Palatinides, æ, *Woiewodzic*
Palmes, *latorośl winna.*
Palor, aris, *błąkam się.*
Palus, udis, *bagnisko.*
Pampinus, *list winny,*
Pando, *otwieram.*
Pango, *wbiiam, wtykam.*
Panis, *chleb.*
Papaver, *mak.*
Par, *rowny. para.*
Parabilis, *łacny do nabycia.*

Paráſceve, *Wielki Piątek.*
Paratus, *gotowy, dostatni.*
Parco, *przepuſzczam, ſkąpię.*
Parens, *Rodzic,*
Pareo, *poſłuſzny ieſtem.*
Paries, *ściana.*
Pario, is, *rodzę, nabawiam.*
Pars, *część, ſtrona.*
Particeps, *uczeſtnik.*
Partior, *dzielę.*
Parum, *trochę.*
Parvus, *mały.*
Paſcha, *Wielkanoc.*
Paſco, *paſę, karmię.*
Pater, *Ociec.*
Patior, *cierpię, znoſzę.*
Paveo, *boię ſię.*
Pavo, & us, *paw.*
Pauper, *ubogi.*
Pax, *pokoy.*
Pecten, *grzebień.*
Pecto, *czeſzę.* Pectus, *pierśi.*
Peculor, *kradnę co Rzeczypo-*
Pecus, *bydlę, bydło.* (*ſpolitey.*
Pedamen, *tycz.*
Pedes, itis, *piechota, bayduk.*
Pedeſter, *pieſzo, pieſzy.*
Pedo, *ſzpetnie kadzę, kurzę.*
Penates, *dom.*
Pendeo, *wiſzę.*
Pendo, *ważę, karzę mię.*
Penes, *wedle, przy nim.*
Pentecoſtes, *Swiątki.*
Penus, *ſpiżarnia.*
Penu, & um, *ſpiża.*
Per, *przez, dla.*
Percello, *przerażam.*
Percontor, *badam ſię.*
Percutio, *uderzam, biię.*
Perdix, *kuropatwa.*
Perennis, *wieczny.*
Periclitor, *doświadczam.*
Perlego, *przeczytać co.*
Peroſus, *nienawidzący.*
Perpetior, *wycierpieć.*
Pertinet, *przynależy.*
Pervigil, *czuyny.*
Pes, *noga ſtopa,*
Peſſundo, *wniwecz obracam.*
Peto, *proſzę, zmierzam.*
Phalanx, *woyſko.*
Phaſellus, *łódź.*
Phraſis, *ſpoſob mowienia.*
Piger, *leniwy.*
Piget, *lenię ſię.*
Pignus, *zadatek, upominek.*
Pingo, *maluię, zdobię.*
Pinſo, *tłukę, piekę chleb.*
Piper, *pieprz.* Piſcis, *ryba.*
Pius, *pobożny.* Pix, *ſmoła.*
Placeo, *podobam ſię.*
Plagæ, *ſieć.*
Plango, *narzekam, płaczę.*
Platanus, *iawor.*
Plaudo, *klaſkam rękoma.*
Plebs, *poſpólſtwo.*
Plenus, *pełen.*
Plico, *składam, przeginam.*
Pluit, *deſzcz pada.*
Plurimum, *często, wiele.*
Pneuma, *duch.*
Pœnitet, *żal mi.*
Pollex, *palec wielki.*
Polliceor, *obiecuię.*
Polypus, *ſtonog.*
Pomus, *iabłoń.*

Pondo, *waga, funt.*
Pondus, *ciężar.*
Pone, *zakim pozad.*
Pono, *kładę, stawiam.*
Pons, *most.*
Poples, *podkolanek.*
Populo, & or, *pustoszę.*
Possum, *mogę, zdrowem.*
Post, *po, przed.*
Postea, *potym.*
Posteaquam, *skoro.*
Posteri, *Potomkowie.*
Postquam, *skoro.*
Postridie, *nazaiutrz.*
Postulo, *żądam, domagam się.*
Potestas, *moc, panowanie.*
Potior, iris, *otrzymać co, dostaie.*
Poto, *napiiam się.*
Præ, *dla, od.*
Præbeo, *czynię, pokazuię się.*
Præcedo, *uprzedzam.*
Præcello, *przodkuię.*
Præceps, *skwapliwy, nagły.*
Præcordia, *wnętrzności.*
Præcox, *ranny rychły.*
Præcurro, *wyścigam kogo.*
Prædo, *rozboynik.*
Prædor, *rozbiiam.*
Præeo, *uprzedzam.*
Prænomen, *przezwisko.*
Præpes, *prędki.*
Præs, dis, *rękoymia.*
Præsepe, *żłob, staynia.*
Præses, *przełożony*
Præsto, as, *daię, pokazuię.*
Præstolor, *czekam.*
Præsum, *iestem Przełożony.*
Præter, *oprocz.*
Prandeo, *obiaduię.*
Praxis, *dzielanie, czynienie.*
Preces, *prożba.*
Precor, *proszę, życzę.*
Prehendo, *porywam, uymuię.*
Premo, *tłoczę, naciskam.*
Presbyter, *Kapłan.*
Pridie, *dzień przedtym.*
Primitiæ, *pierwiastki.*
Primordia, orum, *początki.*
Primores, *przedni Panowie.*
Primus, *pierwszy.*
Princeps, *przedni, Xiężę.*
Privo, *pozbawiam.*
Pro, *za, dla, według.*
Proconsul, *Namiestnik Burmistrz.*
Profano, *gwałcę.*
Proficiscor, *iadę.*
Proles, *płod, potomek.*
Promo, *dobywam, mowię.*
Propagor, *krzewię się.*
Prope, *wedle, niedaleko.*
Proprius, *własny.*
Prosum, *pomagam.*
Provoco, *wyzywam.*
Psallo, *gram, śpiewam.*
Puber, *młody.*
Pudet, *wstyd mię.*
Puer, *dziecie, chłopiec.*
Pugil, *szermierz.*
Pugio, *puinał.*
Pulex, *pchła.* Pulvis, *proch.*
Pumex, *kamień, opoka.*
Pungo, *kolę, tykam.*
Pus, *ropa.*
Puto, *mniemam.*

P 5 Pyra-

Pyramis, *ſłup.*
Pyropus, *rubin.*

Q.

QUà, *ktorędy.*
Quadraginta *czterdzieśći*
Quadrupes, *cztero nogi.*
Quæro, *ſzukam, pytam.*
Qualis, *iaki.*
Quam, *niż, im, iako.*
Quamobrem, *przeto, dla tego*
Quamvis, *acz.*
Quamdiu, *iak długo.*
Quando, *kiedy.*
Quanquam, *acz, aczkolwiek.*
Quanti, *za co, iak drugo.*
Quanticunq;, *za co, za to.*
Quantivis, idē, Quanto, *im.*
Quantus, *Jli, iak wielki.*
Quapropter, *przetoż, dla czego.*
Quare, *czemu, á przeto.*
Quaſi, *iak, iakby.*
Quatenus, *ile, poki.*
Quatio, *trzęſę, potrząſam.*
Quatuor, *cztery.*
Quatuordecem, *czternaście.*
Queo, *mogę.*
Quercus, *dąb.*

R.

RAdicor, *korzenię ſię.*
Radix, *korzeń, początek.*
Rado, *oſkrobuię, golę.*
Rapio, *porywam.*
Ratio, *rozum, wzgląd, przyczyna.*
Ratis, *tratwa.* Ravis, *chrapka*

Pyrus, *gruſzka, drzewo.*
Pixis, *puſzka, ſłoick.*

Q.

Queror, *uſkarżam ſię.*
Qui, *ktory.* Quia, *bo że.*
Quicunq;, *ktorykolwiek.*
Quid, *co, toż, czemu.*
Quies, *pokoy, wczas.*
Quieſco, *odpoczywam. przeſtaię.*
Quilibet, *każdy.*
Quindecem, *piętnaście.*
Quinquaginta, *pięćdzieſiąt.*
Quinque, *pięć.*
Quinquies, *pięćkroć.*
Quippe, *albowiem.*
Quis, *ktoż.* Quiſque, *każdy.*
Quivis, *ktokolwiek.*
Quo, *dokąd, im.*
Quocirca, *á przeto.*
Quod, *że, iże.*
Quomodo, *iako, iakby.*
Quoniam, *ponieważ.*
Quoque, *też.*
Quorſum, *w ktorą ſtronę, na co.*
Quot, *iak wiele.*
Quotus, *ktory w rzędzie.*

R.

Reciproco, *wzad ſię obracam.*
Recito, *czytam, napamięć powiadam, przywodzę.*
Recordor, *pamiętam, wſpominam.*
Recreo, *cieſzę, poſilam,*

Reddo, oddaię, wradam.
Redeo, wracam się.
Redoleo, pachnę, tręcę.
Redux, wracaiący się.
Refero, odnoszę oddaię.
Refert, ná tym, do tego mi.
Regimen, rząd.
Regio, kraina. (widło.
Regula, ustawa, linia, pra-
Reji cio, odrzucam, odbiiam.
Relinquo, opuszczam, zostawiam.
Reliquiæ, ostatki, kości.
Remex, ślirnik.
Reminiscor, wspominam.
Ren, nerka.
Renuo, odmawiam.
Reor, mniemam, rozumiem.
Reperio, znayduię.
Repetitio, powtarzanie.
Repeto, powtarzá, przyszkuię.
Repetundæ, zdzierstwo na urzędzie.
Repleo, napełniam.
Reporto, odnoszę.
Reposco, upominam się.
Repotia, orum, poprawiny.
Reprehendo, ganię.
Reprimo wstręt czynię.
Requies, odpoczynienie.
Res, rzecz, sprawa.
Resarcio, nadgradzam.

Reses, idis, próżnuiący.
Resido, tęchnę, upadá na dół.
Resisto, opieram się.
Respondeo, odpowiadam.
Respublica, Rzeczpospolita.
Respuo, odrzucam.
Restio, powroźnik.
Restis, powroz. Rete, sieć.
Reverto, & or, wracam się.
Rex, Krol.
Rhetor, Krasomowca.
Rhinoceros, Nosorożiec.
Rideo, śmieię się.
Rigeo, martwieię. (czę.
Ringor, eris, dąsam się wár-
Rixor, swarzę się.
Robur, dąb, moc.
Rodo, gryzę, przymawiam.
Rogito, często proszę.
Rogo, proszę, pytam.
Ros, rosa. Rosa, róża.
Rubeo, & sco, czerwienieię.
Rudens, lina. (się.
Rudis, prosty.
Rudo, ryczę, Rudus, gruz.
Rumpo, rwę, zrywam.
Ruo, upadam, wypadam.
Rus, wieś, grubiáństwo.
Russia, Ruś.
Rusticor, na wsi sobie mięszkam.

S.

SAl, sol, mądrość, żart.
Salio, skaczę.
Salio, & sallo, solę, nasalam.
Salubér, zdrowy, dobry na co.

Salve, witay.
Salus, zdrowie, zbawienie.
Santio, stanowię, zakazuię.
Sandix, szarłat ziele.

San-

Pyramis, *slup.*
Pyropus, *rubin.*

Q.

QUA, *ktorędy.*
Quadraginta *czterdzieśći*
Quadrupes, *czterenogi.*
Quæro, *śukam, pytam.*
Qualis, *iaki.*
Quam, *niż, im, iako.*
Quamobrem, *przeto, dlatego*
Quamvis, *acz.*
Quamdiu, *iak długo.*
Quando, *kiedy.*
Quanquam, *acz, aczkolwiek.*
Quanti, *za co, iak długo.*
Quanticunq;, *za co, za to.*
Quantivis, idē, Quanto, *im.*
Quantus, *Jli, iak wielki.*
Quapropter, *przetoż, dla czego.*
Quare, *czemu, á przeto.*
Quasi, *iak, iakby.*
Quatenus, *ile, poki.*
Quatio, *trzęśę, potrząśam.*
Quatuor, *cztery.*
Quatuordecem, *czternaśćie.*
Queo, *mogę.*
Quercus, *dąb.*

R.

RAdicor, *korzenię śię.*
Radix, *korzeń, początek.*
Rado, *oskrobuię, golę.*
Rapio, *porywam.*
Ratio, *rozum, wzgląd, przyczyna.*
Ratis, *tratwa.* Ravis, *chrapka*

Pyrus, *gruśka, drzewo.*
Pixis, *puśka, słoiek.*

Q.

Queror, *uśkarżam śię.*
Qui, *ktory.* Quia, *bo, że.*
Quicunq;, *ktorykolwiek.*
Quid, *co, toż, czemu.*
Quies, *pokoy, wczas.*
Quiesco, *odpoczywam. przestaię.*
Quilibet, *każdy.*
Quindecem, *piętnaśćie.*
Quinquaginta, *pięćdzieśiąt.*
Quinque, *pięć.*
Quinquies, *pięćkroć.*
Quippe, *albowiem,*
Quis, *ktoż.* Quisque, *każdy.*
Quivis, *ktokolwiek.*
Quo, *dokąd, im.*
Quocirca, *á przeto.*
Quod, *że, iże.*
Quomodo, *iako, iakby.*
Quoniam, *ponieważ.*
Quoque, *też.*
Quorsum, *w ktorą stronę, na co.*
Quot, *iak wiele.*
Quotus, *ktory w rzędzie.*

R.

Reciproco, *wzad śię obracam.*
Recito, *czytam, napamięć powiadam, przywodzę.*
Recordor, *pamiętam, wspominam.*
Recreo, *cieśżę, pośilam,*

Red-

Sisto, *stawam, wystawiam.*
Sitio, *pragnę.*
Sitis, *pragnienie.*
Sive, *abo bądź.*
Socer, *świekter.*
Socors, *gnuśny, nieśmiały.*
Socrus, *świekra.*
Sol, *słońce.*
Soleo, *mam ten zwyczay.*
Solor, *cieszę.*
Solvo, *płacę wyzwalam.*
Solus, *sam, ieden.*
Sono, *brzmię pukam.*
Sons, *winny.*
Sorbeo, *sarkam. pożeram.*
Soror, *siostra.*
Sors, *los, stan.*
Sortior, *obieram losem.*
Sospes, *zdrowy.*
Spadix, *cisawy.*
Spado, *wałach.*
Spargo, *pryskam, rozrucam.*
Spatior, *przeieżdzam się.*
Species, *postać piękność.*
Speculor, *przypatruię się.*
Specus, *iaskinia.*
Sperno, *gardzę, pogardzam.*
Splen, *śledziona.*
Spolio, *łupię, obeymuię.*
Spondeo, *ręczę, obiecuię.*
Sponsalia, *zrękowiny.*
Sponte, *dobrowolnie, chcąc.*
Spuo, *pluię.*
Stannum, *cyna.*
Statuo, *stanowię, wnawiam.*
Status, a, um, *opisany.*
Status, ûs, *stan, postawa.*
Stellio, *krzeczek.*
Stercus, *gnoy.*
Sterno, *ścielę, obalam.*
Stipes, *stup, pniak.*
Stips, *iałmużna.*
Stipulor, *umawiam się.*
Stirps, *latorośl, krzew, ród.*
Sto, *stoię, polegam.*
Stomachor, *gniewam się.*
Strideo, *skrzypię, trzeszczę.*
Strigil, *zgrzebło.*
Stringo, *ściskam, związnię.*
Strinx, *straszydło.*
Struo, *buduię, knię.*
Studeo, *uczę się.*
Studiosus, *chciwy, życzliwy.*
Stylus, *ćwiczenie w pisaniu.*
Suadeo, *radzę, namawiam.*
Suavior, aris, *całuię.*
Suavis, *łagodny, smaczny.*
Sub, *ná, pod, koło.*
Subdo, *poddaię, podrzucam.*
Subduco, *umykam.*
Subeo, *podchodzę.*
Suber, eris, *korek drzewo.*
Subjaceo, *leżę, podlegam.*
Subigo, *podbiiam pod moc.*
Subigo, *poddaię, pokładam.*
Subito, *nagle, zaraz.*
Subjugo, *podbiiam pod moc.*
Subjungo, *przydaię.*
Sublimis, *wysoki, wspaniały.*
Submergo, *topię, zatapiam.*
Subministro, *oddaię.*
Submoveo, *odpycham.*
Suboleo, *dorozumiewam się, zalata mię co.*

Subsoci

Subscribo, podpisuię, poświadczam.
Subscus, spęgá.
Subsellia, orum, ławki.
Subsequor, idę za kim.
Subsideo, zostaie się.
Subsido, is, ustaię.
Subsidior, posiłkuię.
Subsilio, podskakuię. (wiam.
Substituo, na to mieysce sta-
Subter, podspod, podczym.
Subterfugio, chronię się.
Subtraho, uymuię, kradnę.
Subvenio, ratuię, pomagam.
Subvereor, obawiā się trochę.
Suburbium, Przedmieście.
Succedo, następuię. (dzam.
Succendo, zapalam, pobu-
Succenseo, gniewam się.
Succumbo, ustaię.
Succurro, ratuię, podlegam.
Sudes, & is, koł, tycz.
Sudo, pocę się, sprawuię.
Suesco, zwykłem co czynić.
Sufficio, dodaię, wydołać.
Suffragiū, pomaganie na kim
Suffragor, pomagam za kim.
Suggero, przypominam.
Suggrundia, orum, obdach.
Sugillatio, przygana.
Sugillo, uwłaczam, szczypię.
Sugo, ssę. Sui, się.
Sulcus, brozda.
Sulfur, siarka.
Sum, iestem.
Submitto, zniżam, nachylam.
Summopere, bardzo.
Summus, naywyższy.
Sumo, biorę.
Suo, is, szyię.
Supellex, ctilis, sprzęt do-
Super, na nadto. (mowy.
Superaddo, przydaię.
Superbia, pycha.
Superbus, pyszny.
Superficies, powierzchność.
Superior, wyższy, starszy.
Supero, przewyższam.
Supersedeo, przystaię.
Superstes, żywy, pozostały.
Supersum, pozostaię.
Supervacuus, zbytni, próżny
Supervenio, nadchodzę.
Supinus, wznak leżący,
Suppedito, doduię nakładam.
Suppetiæ, pomoc, posiłek.
Suppleo, na to mieysce stawiā
Supplex, pokorny, upadaiący.
Supplico, proszę, upadam do-
Suppono, pokładam. (nog.
Supprimo, tłumię.
Supra, na, nad.
Suppremus, naywyższy.
Surgo, wstaię.
Surripio, kradnę, porywam.
Sus, świnia.
Suscipio, przyimuię.
Suscito, pobudzam, poruszam.
Suspendo, zawieszam, obwiesić
Suspicio, podeyrzenie.
Suspicor, mam podeyrzenie.
Sustineo, zatrzymywam.
Sustollo, unoszę, podnoszę.
Sutor, szwiec.

Sycu-

Sycophãta, æ, *frant, ßalbierz.*
Syllabizo, as, *syllabizuię.*
Sympathia, *skłonność przyrodzona.*
Synodus, *ziazd.*
Syrma, tis, *ßzata długa.*

T. T.

TAberna, *karczma, buda.*
Taceo, *milczę.*
Tædet, tædeſcit, *tęſknię.*
Talaria, orum, *chodaty.*
Talio, *oddanie wet za wet.*
Talis, *taki.* Talpa, *kret.*
Tam, *tak bardzo.*
Tamen, *wßakże.*
Tamet, etſi, tametſi, *acż.*
Tandem, *wżdy kiedy.*
Tango, *dotykam, trafiam.*
Tanti, *za tyle.*
Tantò, *tym.*
Tantopere, *tak bardzo.*
Tantùm, *tylko tylo.*
Tantus, *tylki, tak wielki.*
Tantundem, *tyleż,*
Tapes, etis, *kobierzec.*
Tarde, *nierychło, pożno*
Tardus, *pożny, nierychły.*
Taxo, *ßacuię, obmawiam.*
Tecum, *z tobą.*
Teges, etis, *rogoża.*
Tegmen, *zaſłona, nakrycie.*
Tego, *zakrywam, taię.*
Tellus, *ziemia.*
Temo, *dyßel.*
Tempe, *weſołe poyrzenie.*
Tempus, *czas, ſkroń.*
Tenax, *skąpy, ściſły.*
Tendo, *poſtępuię ciągnę.*
Tenebræ, *ciemności.*
Teneo, *trzymam, znam, umiem.*
Tener, *młody, ſłaby.*
Tenuis, *cienki, ubogi.*
Tenus, *poki, tylko, do.*
Ter, *trzykroć.*
Teres, etis, *gładki.*
Tergo, *ucieram, chędożę.*
Tergus, *ſkora zdarta.*
Termes, itis, *gałęź.*
Termino, *kończę.*
Ternio, *dryia.*
Tero, *trę, trawię.*
Tertius, *trzeci.*
Teruntius, *pieniądz.*
Teſqua, *knieia, zarośl.*
Teſtis, *świadek.*
Teſtor, aris, *świadczę.*
Teuto, *Niemiec.*
Texo, *tkam, wiię, plotę.*
Thema, *materya, początek.*
Thencles, *Bogusław.*
Theodotus, *Bogdan.*
Theophilus, *Bogumił.*
Theorema, *rozważanie.*
Theſaurus, *ſkarb.*
Thorax, *kaftan, pierśi.*
Thus, ris, *kadzidło.*

Tibicen

Tubicen, *furmacz.*
Timeo, *boię się.*
Timor, *boiażn.*
Tingo, *farbuię, napuſzczam.*
Tyro, *młodzik, nowotny, świeżo na naukę dany.* (*nia.*
Tyrocinium, *początek ćwiczenia*
Titio, *głownia bez ognia.*
Tollo, *podnoszę, zagubiam.*
Tondeo, *golę, strzygę, gryzę*
Tonitru, & us, *grom.*
Tono, *gromię, brzmię.*
Torcular, *praſa.*
Torqueo, *kręcę, naginam.*
Torques, & is, *łancuch złoty.*
Torreo, *piekę, smażę, wędzę.*
Torris, *głownia z ogniem.*
Tot, *tyle, tak wiele.*
Totidem, *tyleż.*
Toties, *tylekroć.*
Totus, *cały, wszyſtek.*
Trabs, *tram, balka.*
Trado, *podaię, wydaię.*
Tradux, *latorośl.*
Tragædia, *smutna ſcena.*
Traho, *ciągnę, wlekę.*
Trames, *ścieſzka.*
Trans, *z onę ſtronę.*
Trecenti, æ, a, *trzyſta.*
Tredecim, *trzynaście.*
Tremo, *drżę, boię się.*
Trias, *Troyca, Troyka.*
Tribunal, *Sąd, Trybunał.*
Tribuo, *daię dozwalam.*
Tribus, *pokolenie.*
Tricæ, *trudność, matanina.*
Tridens, *o trzech zębach.*
Triduum, *trzy dni.*
Trifaux, *o trzech paſzczekach*
Triginta, *trzydzieści.*
Trilix, *we trzy nici.*
Tripes, & us, *o trzech nogach*
Triplex, *troiaki.*
Trudo, *pcham, trącam.*
Trux, *srogi, okrutny.*
Tu, *ty.*
Tuber, *grzyb, guz.*
Tubicen, *Trębacz.*
Tueor, *bronię. opatruię.*
Tum, *w ten czas.*
Turbo, *wicher, kręglica, cyga*
Turba, *tłum, kupa.*
Tundo, *tłukę, uderzam.*
Turpis, *ſzpetny, ſproſny.*
Turris, *Wieża.*
Turtur, is, *synogarlica.*
Tuſſis, *kaſzel.*
Tutus, *beſpieczny.*
Tuus, *twoy.*
Tyrannis, *tyraństwo.*
Tyras, æ, *Dnieſtr.*

V. V.

Vacat, *wolny czas, łatwo.*
Vaco, *bawię się czym.*
Vacuus, *prożny, y czczy.*
Vado, *idę.*
Vador, aris, *biorę rękoymię.*
Vagor, *przechodzę się, bułaię ſie.*

Vagus, *bultay, błąkaiący się.*
Valachia, *Wołoska ziemia.*
Valedico, *żegnam się.*
Valeo, *zdrowem, ważę.*
Valetudo, *zdrowie.*
Vallum, *wał.*
Valor, *cena.*
Valvæ, *drzwi.*
Vanitas *prożność, niestatek.*
Vannus, *opałka.*
Vapulo, *biią mnie.*
Varius, *rozmaity, pstry.*
Varix, *żyła ociekła.*
Vas, vadis, *rękoymia.*
Vas, vasis, *statek.*
Vasto, *pustoszę.*
Vastus, *szeroki wielki.*
Vates, *Prorok.*
Vaticinor, *prorokuię.*
Vber, *żyzny, pewny, obfity.*
Vber, *piersi.*
Vbertas, *żyzność.*
Vbi, *gdzie, skoro, gdy.*
Vdo, *kapaie.* Vdus, *mokry.*
Vel, *albo*, abo.
Vecors, *głupi, szalony.*
Vectigal, *dochod, cło.*
Vectis, *dręg. powerek.*
Vecto, as, *wożę.*
Vector, *furman.*
Vectura, *fura, wożba.*
Vegetus, *obrotny, czerstwy.*
Vehemens, *popędliwy.*
Vehementer, *bardzo.*
Veho, *wożę.*
Veles, itis, *Kozak.*
Velitor, *uganiam się.*
Vellico, as, *szczypię, obmawiā*
Vello, *rwę, skubię.*
Vellus, *runo, wełna.*
Velo, as, *zastaniam, zakrywā*
Velox, *prędki.*
Velum, *zasłona.*
Vendo, *przedaię.*
Venefica, *czarownica.*
Veneficus, *czarownik.*
Veneno, as, *trucizną napu-
szczam.*
Venenum, *iad, trucizna.*
Veneo, *przedaią mię.*
Venerabilis, *uczciwy.*
Veneror, *czczę, chwalę.*
Venio, *przychodzę, przy-
ieżdżam.*
Venor, *łowię, chwytam.*
Venter, *brzuch, żywot.*
Ventus, *wiatr.*
Venundo, *przedaię.*
Venus, *ozdoba cielesność.*
Ver, *Wiosna.*
Vereor, *obawiam sie.*
Vergo, *nachylam sie.*
Veritas, *prawda.*
Vermis, *robak.*
Vernaculus, *swoyski domowy.*
Vero, *zaś, a.*
Verro, *umiatam.*
Vertex, *wierzch.*
Verto, *obracam, odmieniam.*
Veru, *rożen.* Vervex, *skop.*
Verum, *ale, lecz.*
Verū, enim verò, *ále iednak.*
Verumtamen, *iednakże.*
Verus, *prawdziwy.*
Vescor, *pożywam, iem.*

Vespere, wieczor, wieczorny.
Vesperæ, Nieszpor.
Vespertilio, nietoperz.
Vespillo, grubarz.
Vester, wasz.
Vestigium, ślad, stopa.
Vestio, odziewam, oblekę.
Vestis, odzienie, szata.
Vestras, waszyniec.
Veto, zakazuię, zabraniam.
Vetus, dawny, stary.
Vexamen, nagabanie.
Vexillum, chorągiew, znák.
Vexo, nágabam, drażnię.
Via, droga, sposob.
Vibex, dega, uderzenie.
Vices, kolcy, przemiany.
Vicinus, sąsiad, bliski.
Vicissitudo, odmiána.
Victoria, zwycięstwo.
Victus, zwyciężony.
Video, widzę, rozumiem.
Videor, zda mi się.
Viduo, odeymuię, ogołacam.
Vieo, plotę, mowię.
Vigeo, mocnieię. slynę.
Vigil, straż. & czuyny.
Viginti, dwádzieścia.
Vili, tanie.
Vincio, wiążę, pobiiam.
Vinco, zwyciężam, wygrawam.
Vinculum, związek, wezeł.
Vindex, msciciel, pokumiciel
Vindico, -as, mszczę się.
Vindicta, karanie, pomsta.
Violentia, gwałt. pęd.
Vir, Mąż. (stępię.
Violo, gwałcę, łamię, prze-
Virgo, Pánna. Virtus, cnota
Virus, iad. Vis, moc, gwałt.
Viscus, lep, wnętrze.
Visito, nawiedzam.
Viso, doglądam. náwiedzam
Vistula, wisła.
Vita, żywot.
Vitium, wada grzech.
Vito, strzegę się, ucbodzę.
Vitulina, cielęcina.
Vitupero, gánię.
Vivarium, zwierzeniec.
Vividus, czerstwy, żywy.
Vivo, żyię. Vivus, żywy.
Ulciscor, mszczę się.
Ulcus, wrzod.
Ullus, kto. Ulna, łokieć.
Ultimus, ostatni. Ultio, pomsta
Ultra, nad, daley.
Ululo, wyię, narzekam.
Umbo, puklerz, wydatność.
Umbra, cień obłuda.
Umbratilis, niesławny.
Unanimis, & us, zgodny. iednomyślny.
Unde, z kąd.
Undeviginti, dziewiętnaście
Undique, zewsząd.
Unedo, arbor, niesplik.
Ungo, namazuię.
Unguis paznogieć.
Unio, ziednoczenie, perła.
Unus, ieden, sam.
Unusquisque, káżdy.
Vocalis, brzmiący.

Vocabulum, *słowko.*
Vocifero, & or, *wrzeszczę.*
Voco, *nazywam, wołam.*
Volo, as, *latám, lecę.*
Volo, *chcę, życzę, prágnę.*
Volucer, & cris, *prędki, lotny*
Volvo, *taczam.*
Volvox, *gąsienica.*
Vomer, *radło, lemiesz.*
Vomo, *womitmam.*
Vorago, *przepaść, topiel.*
Voro, *żre.* Vortex, *wir.*
Voveo, *ślubuię, obiecuię, życzę.*
Vox, *głoś, słowo.*
Urbanus, *obyczayny.*
Urbs, *Miasto.*
Urgeo, *dokuczam, násiepuię.*
Uro, *pálę, trapię.*
Ursa, *niedzwiedzica.*
Ursus, *niedzwiedź.*
Usque, *aż poty.*
Usuvenit, *trafia się, bywa często.*
Ut, *aby, żeby, iako, skoro.*
Uter, *żywot, kubek, ieden ze dwu.*
Uterque, *oba.*
Utinam, *day Boże.*
Utor, *używam.*
Utrinque, *z obu stron.*
Vulgus, *pospolstwo.*
Vulnero, *ranię.*
Vulnus, *rána szczerbina.*
Vulpes, *Lis, chytry.*
Vultur, *sęp.*
Vultus, *twarz.* Uxor, *żona.*
Xenium, *podatek.*
Zelus, *gorliwość.*
Zizania, æ, & um, *kąkol.*

SENTENTIÆ SELECTIORES

A. A.

AB Jove primus honor. *Stat. lib. 5. Thebaid.*
Ab Iove surgat opus. *Ovid. 5. Fast.*
A bove majóri, discit arare minor.
A cane non magno sæpe tenetur aper. *Ovid.*
Accidit in puncto, quod non contingit in anno.
Perditur in puncto, quod non teparatur in anno.

Acci-

piat Patris exemplum, tribuatque nepoti.
lius. *Claud. in Manlii Consulatum.*
sans debet esse melior accusato. *Arist.* 2. *Polit.*
parum modico, modico superadde pusillum.
mpore sic parvo magnus acervus erit. *Hesiod.*
dit invalidæ robur facundia causæ. *Luc.* 7.
oneri bonus gaudet, pessimus quisque correptionem
erimè patitur. *Seneca lib.* 3. *de Ira.*
œnitendum properat, citò qui judicat. *P. Syr.*
nulus est nostri maxime causa mali. *Rem.*
quam memento rebus in arduis.
vare mentem. *Horat.* 2. *Od.* 3.
animo pœnam, qui meruere, ferant. *Ov. Am.* 3.
ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur. *Virg. Eccl.* 2.
iunt somnos, tempus, motusque, merùmque. *Fast.*
n silere quod voles, primus sile. *Sen. Hipp.*
ius dictum, aut factum, ne carpseris, unquam.
mplo simili ne te derideat alter. *Cant.* 3. *Mur.*
ius non sit, qui suus esse potest.
rixatur de lana sæpe caprina. *Horat.* 1. *Ep.*
os res opimæ parant, adversæ probant. *P. Syr.*
us certus, in re incerta cernitur. *Ennius.*
i sunt, qui absentes æquè ac præsentes amant. *Arist.*
o dat gloria vires; Et fecunda facit pectora laudis
(Amor, *Ovid.* 5. *Tr.*
o dolenti nihil oportet credere. *Pub Syrus.*
us æquus, optimum est ærumnæ condimentum.
ferunt magnam tempora rebus opem. *Mant.*
us curandus potiùs, quâm corpus. *Epictetus.*
ium neque tu scrutaberis ullius unquam. *Hor.*
rii nostri non est, quod quisque loquatur.
n intensio frangit, animum remissio. *Pub.*
a per præceps gloria vadit iter? *Ovid.* 5. *Tr.* 3.
a prima via est. *Ovid.* 2. *Metam.*
a res hæc est opibus non tradere mores. *Mat.*
a solicitis victoria quæritur armis. 14. *Met.*
rima regni est, posse te invidiam pati.
as ingenuis quæsita est gloria multis. 2. *P.* 7.

Arti-

Artibus innumeris mens oppugnatur amantum. *Ovid.*
Artus ne sperne seniles. *Claud. lib.* 1. *in Rus.*
A senibus nomen mite senatus habet. *Ovid.*
Assiduus, longusqué labor dura omnia vincit. *Ovid.*
Asperius nihil est humili, cum surgit in altum.
A teneris, impende laborem. *Virg.* 3. *Georg.*
Aspera postremis sunt adhibenda malis. *Mart.*
Attenuant vigiles corpus miserabile curæ. *Pers:* 5.
At te nocturnis juvat impallescere libris. *Pers.* 5.
Audax nimium qui freta primus rate tam fragili perfidi rupit. *Sen. Met.*
Audendum est: fortes adjuvat ipse Deus. *Tib.* 1. *el.* 2.
Audentes Deus ipse juvat. *Ovid.* 10. *Met.*
Audaces Fortuna juvat. *Virgil. Æneid.* 6.
Aurea non satis est Lydia terra Midæ. *Auson.*
Aurea rumpunt tecta quietem, vigilesque trahit purpura noctes. *Sen. Her. Octav.*
Auro nulla fides, auro venalia Iura. *Pers.*
Aurum lex sequitur, mox sine lege pudor, *Propr. l.* 3.
Aurum omnes victa jam pietate colunt. *Prop. l.* 7.
Aurum omnes cupiunt & amant, placet omnibus aurū. *Iuv.*
Aurum per medios ire satellites. Et perrumpere amat saxa, potentiùs ictu fulmineo. *Hor.* 3. *Car.* 16.
Auscultare disce, si nescis loqui. *Pomponinus.*
Aut amat, aut odit mulier, nihil est tertium. *P. Syr.*

B. B.

BEatus ille, qui procul negotiis. *Hor.* 2. *Epod.*
Bella gerant alii tu felix Austria nube.
Nam quæ Mars aliis, dat tibi regna venus.
Bella vel insidiis, vel Marte geruntur aperto. *Men.*
Bella civilia, nimia felicitas parat. *Cicero.*
Bene paupertas humili tecto contenta latet. *Senec.*
Bis est gratum, quod opus est, ultro si offeras. *Id.*
Bene compositus animus, etiā inter adversa felix est. *Florus*
Bis vincit, qui se vincit in victoria. *Pub. Syrus.*
Blanda Patrum senes facit indulgentia natos. *Neo.*
Bonæ indoles ubi fructus non possunt, spem fructus edunt. *Barclajus.*

Bona opinio hominis tutior pecuniâ est. *Pub. Syrus.*
Bonarum rerum nimia consuetudo, pessima est. *Id.*
Bonus animus in mala re, dimidium est mali. *Idem.*
Brevis esse laborans, obscurus fio. *Horatius de Arte.*
Brevis est magni fortunæ favoris. *Silius, lib.* 4.
Brevis est occasio lucri. *Mart. lib.* 8. *Ep.* 9.

C. C.

CÆtera committo Superis: qui, quando putantur omnia Jam prorsus perdita, sæpe juvant. *Horat.*
Calamitas, virtutis occasio est. *Seneca l. de Div. Prov.*
Candida Pax homines, trux decet ira feras. 3. *Art.*
Candor in hoc ævo res intermortua pene est. 2. *Pont.*
Caret eventu nimius furor: improba nunquam spes læta diu. *Claud. de bello Ger.*
Carmina laudantur, sed munera magna petuntur.
Carmina quam tribuunt, fama perennis erit. *Ovid.*
Carmine fit vivax, expersque sepulchri, 4. *Pont.*
Carmen amat, quisquis carmine digna gerit. *Claud.*
Carmina proveniunt animo deducta sereno. 1. *Tri.*
Carmina secessum scribentis, & otia quærunt. 1. *Tri.*
Casta Deus mens est casta vult mente vocari. *Aus.*
Caseus & panis sunt optima fercula sanis. *Saler.*
Casus ubique valet, semper tibi pendeat hamus, quo minimè reris, gurgite, piscis erit. 3. *de art.*
Cave, quos natura notavit. *Mart.*
Causa jubet melior Superos sperare secundos. *Lu.*
Cedamus Phœbo, & moniti meliora sequamur. *Virg.*
Cedamus, leve fit, quod bene fertur onus. 1. *Am.*
Cede repugnanti, cedendo victor abibis. 2. *de Art.*
Cernis, ut ignavum corrumpunt otia corpus, & vitium capiunt, ni moveantur aquæ, 1. *Pont.*
Certa amittimus, dum incerta petimus. *Plaut Psau.*
Certandum est, nulli veniunt sine Marte triumphi.
Civitatis custodes sunt, religiosi. *Plato Tom.* 2. *de Reg.*
Clara dies Pauli bona tempora denotat anni, si fuerint venti designant prælia genti, Si nix, aut nebulæ, pereunt animalia quæque.

Ce-

Cœlum si cernes, facilè hæc mortalia spernes.
Cœlo tegitur, qui non habet urnam. *Luc. l.* 17.
Cœlum, non animum mutant, qui trans mare currunt.
Collige vere rosas fugitivæ symbola vitæ: Et memor esto, ævum sic properare tuum. *Aus.*
Commoditas omnis sua fert incommoda secum. *Mant.*
Communis cunctis viventibus aura. *Prud. Symm.*
Conare: audentès Numen,& astra juvant. *Pacuv.*
Consilium nobis resqué, locusqué dabunt. 1. *Am.*
Consuetudo potest quoscunque inducere mores.
Corrumpunt etiam Sanctos commercia prava.
Consule, castiga, solare, remitte, fer, ora. *Opera misér.*
Conscia mens recti, famæ mendacia ridet. 6. *Fast.*
Conscientia multa nihil pluris est, quàm hominum sermo. *Cicero.*
Conscientia mala sæpe tuta est, secura nunquam. *Seneca Ep.* 27.
Conscius ipse sibi, de se putat omnia dici. *Cant.* 1. *M.*
Contra quis poterit, arma movere, Deos?
Contra potentem bella qui movet, cadit.
Consilium præceps sequitur plerumque ruina. *Verin.*
Conveniet nulli, qui secum dissidet ipse. *Ca.* 1. *de mor.*
Conveniunt rebus nomina sæpe suis.
Corpora magnanimo satis est prostrâsse leoni.
Corporis exigui vires contemnere noli. *Cant.* 2. *M.*
Corrige præteritum, rege præsens, cerne futurum.
Corrumpunt otia mentem. *Verinus.*
Crabrones abeunt; recidunt in retia muscæ. *Aus.*
Cras ingens iterabimus æquor. *Hora* 1. *car.* 7.
Crede mihi quem nunc horrescis, amabis. *Clau.*
Crescentem, sequitur cura pecuniam, Majorumqué fames.
Crescit vita hominis, & longo proficit usu. *Pro.*
Cuivis dolori remedium est patientia. *Pub. Syr.*
Cum feriunt unum, non unum fulmina terrent. 3. *P.*
Cum fæx cùm limus cum terra levissima simus, Unde superbimus? nescimus, quando perimus. *Publ.*
Cum quo consenuit miles, honoret equum. *Cor. Gal.*
Cùm rectè vivas, ne cures verba malorum. *Cato.*

Cùm sis mortalis, quæ sunt mortalia cura. 1. *Fast.*
Cum possideant plura, plura petunt. *Ov.* 1. *Fast.*
Cùm tumulum cernis, cur non mortalia spernis?
Tali namque domo clauditur omnis homo.
Cuncta trahit secum, vertitque volubile tempus.
Cunctis sua displicet ætas. *Aus.*
Cum fugit multo, diluiturque mero. *Ov.* 1. *de art.*
Curia pauperibus clausa est, dat census honores.
Census amicitias, pauper ubique jacet. *Ov.* 3. *am.*
Curios simulant, & Bacchanalia vivunt. *Juv.* 2. *Sat.*

D. D.

DÆmon languebat; monachus tunc esse volebat.
Ast ubi convaluit, mansit, ut antè fuit.
Damna fleo rerum, sed plus fleo damna dierum, Rex poterit rebus succurrere, nemo diebus.
Dant gaudia vires. *Statius* 1. *Achil.*
Dat bene, dat multum, qui dat cum munere vultum.
Dat cuicunque libet, Fortuna, rapitque vicissim.
Irus & est subitò qui modo Crœsus erat. *Ov.* 3. *P.*
Dat veniam corvis, vexat censura columbas. *Juv.*
Debuit hoc saltem non licuisse tibi. *Mart.* *l.* 8.
Decipit incautas fistula dulcis aves. *Ovid.*
Decipiuntur aves per cantus sæpe suaves.
Dediscit animus serò, quòd didicit diu. *Sen. Troad.*
Deliberandum est diu, quod statuendum est semel.
Delicias habet omne suas, & gaudia tempus. *Idem.*
De male quæsitis non gaudet tertius hæres.
Depulsâ surget nube serena dies. *Ovid.*
Desine magna loqui: frangit Deus omne superbum.
Desine plura loqui: sed quod nunc instet, agamus.
De te alii narrent; proprio sordescit in ore gloria; si taceas, plus tibi laudis erit. *Verinus.*
Deus nobis hæc otia fecit. *Virg.* 1. *Ecl.*
Differ: habent parvæ commoda magna moræ. *Pont.*
Difficile est abscondere pectoris æstus, conditur & clauso sæpius ore furor. *Cor. Ga*
Difficile est tristi fingere mente jocum. *Ov. Tr.* *l.* 2.

Dil-

Diligentia maximum etiam mediocris ingenij est subsidium. *Seneca.*

Dis aliter visum. est. *Virg.* 2. *Æn.*

Di precor, à nobis omen removete sinistrum. *Ov.*

Diligitur nemo, nisi cùm fortuna secunda est. Quæ simul intonuit, proxima quæque fugat. 2. *P.*

Dimidium facti, qui bene cœpit, habet. *Hor.* 1. *Ep.* 2.

Diruit, ædificat, miscet quadrata rotundis. *Horat.*

Disce puer virtutem ex me, verumque laborem, Fortunam ex aliis. *Virgil.* 12. *Æneid.*

Disce, quod ignoras. *Mar. lib.* 2. *Epig.* 78.

Discere necesses curâ sapientia crescit. *Cat.* 4. *Mo.*

Discere turpe non est, quod scire honestum est. *Cic.*

Discite venturam jam nunc sentire senectam. *Pr. l.* 4.

Dira fames auri, culpæ Regina parensque. 6. *Æn.*

Diu apparandum est bellum, ut vincas celeriùs. *Pub.*

Diversos diversa juvant, non omnibus annis omnia conveniunt; res priùs apta nocet.

Divitiis alitur luxuriosus amor. *Ovid.*

Diuturna quies vitiis alimenta ministrat. *Cato.*

Documenta damus, quâ simus origine nati. 1. *Met.*

Dolor hic tibi proderit olim; Sæpe tulit lassis succus amarus opem. *Ov.* 3. *A.*

Donec eris felix, multos numerabis amicos, tempora si fuerint nubila, solus eris. *Ov.* 1. *T.* 8.

Ducunt volentem Fata, nolentem trahunt. *Sen.*

Dulce, & decorum est pro Patria mori. *Hor.* 3. *Od.* Vivere pro Patria dulcius esse reor. *Neoter.*

Dulce mori, sed mors miseris optata recedit, nec mora humano, subjacet imperio. *Cor. Ca.*

Dulcia non meruit, qui non gustavit amara.

Dulce sopor fessis. *Ovid.*

Ducis in consilio, posita virtus militum. *Pub. Syr.*

Dum canis os rodit, socium quem diligit, odit.

Dum fueris Romæ, Romano vivito more.

Dum fueris alibi, vivito sicut ibi.

Difficiles aditus impetus omnis habet. *Ovid.*

Dum licet, in rebus jucundis vive beatus. *Hor.*

Dum ſonat hora cave, nè taceatur. *Ave.*
Dum privatæ utilitati conſulitur, commodum univerſorum perditur. *Dion. l. 6.*
Durum iter ad laudes, gravior via ducit in altum, quò labor eſt potior, gloria major erit. *Flor. l. 2.*
Duo ſunt, quæ Iuventutem inſtruunt ac formant, delinquentium caſtigatio, & bonorum præmiatio. *Lipſius.*

E. E.

EDita de nihilo creſcunt, nihilumqué futuræ. *Prud.*
Effodiuntur opes irritamenta malorum. *Ovid.*
Efficiam poſthac, nequemquam voce laceſſes. *Eccl.*
Effigiem Chriſti cùm tranſis, ſemper honora; non tamen effigiem, ſed quem deſignat, adòra.
Egreditur quaſi flos, & velut umbra perit. *Kom. 6.*
Eheu quàm levibus pereunt ingentia cauſis? *Cl. 2.*
Eleemoſyna non tam accipientibus, quàm dantibus prodeſt. *Sen. de Mor.*
Emitur ſola virtute poteſtas. *Cl. 3. Conſ. Hon.*
Emortuæ ſunt in armis vires, quas ſubinde non animat oratio. *Petrarcha.*
Empta ſolet care, multùm medicina juvare, cumqué datur gratis, nil confert utilitatis.
Ennius ingenio maximus, arte rudis. *Ov. 2. Triſt. 1.*
Errare cujuſvis hominis eſt, nullius autem niſi inſipientis in errore perſevarare. *Cicero,*
Eripit interdum, modò dat medicina ſalutem. *Ovid.*
Eſt honeſta turpitudo, pro bona cauſa mori. *Pub. S.*
Eſt virtus licitis àbſtinuiſſe bonis. *Ov. 16. Epi.*
Et genus & formam Regina pecunia donat. *Horat.*
Et hæc olim meminiſſe juvabit. *Virg. 1. Æneid.*
Etiam innocentes mentiri cogit dolor. *Pub. Syr.*
Et mala radices altiùs arbor agit. *Ovid. 1. Rem.*
Et neglecta ſolent incendia ſumere vires. *1. Ep.*
Et pueri naſum Rhinocerontis habent. *Mart. l.*
Et quo non poſſum corpore, mente feror.
Eſtqué pati pœnam, quàm meruiſſe, minus. *Ovid.*

Est commune mori, mors nulli parcit honori: Debilis & fortis veniunt ad limina mortis
Et quamcunque viam dederit Fortuna, sequamur. *Virg.*
Et semel emissum volat irrevocabile verbum. 2. *Eccl.*
Excelsis multò faciliùs casus nocet. *Publ. Syrus.*
Excusatio non petita, accusatio manifesta. *Axion.*
Eximia est virtus, præstare silentia rebus, Ast contra gravis est culpa, tacenda loqui. 2. *Art.*
Exorant magnos carmina sæpe Deos. *Ov.* 2. *Trist.*
Expectanda dies homini est, dicique beatus ante obitum nemo supremaqué funera debet. *Ovid.* 3.
Expletur lacrymis, egeriturque dolor.
Extra fortunam est quidquid donatur amicis. Quas dederis, solas semper habebis opes. *Ep.* 43.
Extrema primo nemò tentavit loco. *Sen. Agam.*
Exsuperas morum nobilitate genus. *Ov.* 4. *Trist.*

F. F.

FAcies non omnibus una est. *Ovid.* 1. *Met.*
Facies tua computat annos. *Juve.* 6. *Sat.*
Facile est imperium in bonos. *Plat. Mil. Glor.*
Facile est ventis dare vela secundis. *Man. l.* 3.
Facilis descensus Averni, Noctes atque dies, patet atri Janua Ditis. Sed revocare gradum, superasqué evadere ad auras. Hoc opus, hic labor est.
Fac numeres nummos, & mox numerabis amicos.
Nummus emit vicos, nummus conservat amicos.
Fallere plana solent. *Mart. l.* 12. *Epig.* 14.
Fallitur augurio spes bona sæpe suo. *Ov.* 16. *Her.*
Fas est & ab hoste doceri. *Ovid.* 4. *Met.*
Fata manent omnes. *Ov. ad Livium.*
Feliciter sapit qui alieno periculo sapit. *Plant.*
Felix criminibus nulla erit diu. *Ausonius.*
Felix in terris sapiens, & in æthere felix. *Cato.*
Felix qui didicit contentus vivere parvo. *Cato.*
Felix, quem faciunt aliena pericula cautum *Ov. Trid.*
Felix qui meruit tranquillam ducere vitam, Et lætos stabili claudere fine dies. *Cor. Gal.*

Felix, qui propriis ævum transegit in agris. *Auson.*
Feriunt celsos fulmina colles. *Sen. Agamen.*
Fertilis assiduô si non renovetur aratro; Nil nisi cum spinis gramen habebit ager. *Ov. 5. T.*
Feras, non culpes, quod mutari non potest. *Pub. Syr.*
Ferreus assiduo consūmitur annulus usu. *Ovid. 1.*
Fide parùm, multùmque vide; nam fidere multùm,
Et vidisse parùm, maxima damna parit *Luc.*
Fidelissimum præcipiendi genus, exemplis docere. *Plin.*
Fient ista palam, cupient & in acta referri. *2. Sat.*
Finis coronat opus, *Ennius.*
Fistula dulce canit, volucrem cùm decipit auceps. *Cato.* 1.
Flebile principium melior fortuna sequetur. *Ovi.*
Flectere si nequo Superos, Acheronta movebo. *Oid.*
Flectitur iratus voce rogante Deus 1. *Art.*
Fleres, si scires unum tua tempora mensem, rides, cum non sit forsitan una dies.
Flosculе, manè puer, mediâ vir luce, senexque vespere; sić tota est unica, vita, dies.
Fœcundi calices, quem non fecêre disertum? *Hor.*
Forma bonum fragile est, quantùm accedit ad annos, fit minor, & spatio carpitur ipsa suo.
Forma figura, locus, tempus cum nomine, sanguis.
Patria sunt septem, quæ non habet unus & alter.
Fortuna perit, vino corrumpitur ætas. *Proper.*
Forma, viros neglecta decet. *Ovid. 1. de Art.*
Formida nimiùm sublimia semper. *Ovid. 1. 3. Tr. 4.*
Forsan & hæc olim meminisse juvabit. *1. Æn.*
Fortes in manibus fortunam gerunt. *Strado.*
Fortunæ etiam maximæ minimè fidendum. *Livius.*
Fortunæ memorem te decet esse meæ. *Ovid. 1. Tri. 1.*
Fortuna fortes metuit, ignavos premit. *Sen. Med.*
Fortuna multis dat nimis, satis nulli. *Mart. l. 12.*
Fortuna opes auferre, non animum potest. *Seneca.*
Frangit Deus omne superbum. *Prudentius.*
Fratrum quoque gratia rara est. *Ov. 1. Met.*
Frigidus, ô pueri, fugite hinc, latet anguis in herba. *Vir.*
Fugit irreparabile tempus. *Virg. 3. Geor.*

Fundamentum omnis justitiæ est Fides. *Cicero.*
Furor fit læsa sæpius patientia. *Publ. Syrus.*

G. G.

GAudet, gaudere coactus. *Lucan.*
Gaudet patientia duris. *Lucan. l.* 9.
Gaudia principium nostri sunt causa doloris. *Ovid.*
Gaudium perpetuum sola virtus præstat. *Sen. Ep.* 72.
Gloria umbra est virtutis etiam invitos comitatur. *Idem*
Gloriosùm est, prius mereri quàm habere dignitatem. *Barclai.*
Grandia per magnos tenuantur flumina rivos. *Ovid.*
Grandibus exigui sunt pisces piscibus esca. *Men.*
Grata superveniet, quæ non tardat, abest. *Ovid.*
Gratior est pulchra veniens è corpore virtus. *Virg.*
Gratiùs ex ipso fonte bibuntur aquæ. *Ov,* 3. *P.* 5.
Gravitas adjutrix & socia prudentiæ est. *Tertull.*
Gutta cavat lapidem: consummitur annulus usu. Et teritur pressâ vomer aduncus humo. *Ov.* 4. *P.*

H. H.

HÆc à te non multùm abludit imago. *Hor.* 2. *S.* 3.
Hæc domus odit, amat, punit, conservat, honorat.
Nequitiam, pacem, crimina, jura, probos.
Hæc placuit semel, hæc decies repetita placebit.
Hæreditas optima, omnique patrimonio præstantior, gloria virtutis. *Cicero.*
Haurit aquas cribro, qui discere vult sine libro.
Hectora quis nôsset, felix si Troja fuisset. *Ov.* 4. *T.* 3.
Heu patior telis vulnera facta meis! *Ov.* 2. *Her.*
Heu quàm difficile est, non crimina prodere vultu.
Hic labor extremus, longorum hæc meta laborum. *Vir.*
Hic satus ad pacem, hic campestribus utilis armis.
Naturæ sequitur semina quisque suæ. *Prop, l.* 3.
Hoc non fit verbis, Marce: ut ameris, ama. *Mart.*
Hoc scio pro certo quoties cum stercore certo, vinco seu vincor, semper ego maculor.
Hoc utinam caruissem munere semper. *Ovid.*

Homo sum, humani à me nil alienùm puto. *Ter. Hexa.*
Homo vitæ commodatus, non donatus, est. *Pub.* 5.
Honestùm, aut ipsa virtus est, aut res gesta virtute. *Cicero.*
Honoris & gloriæ campus patet omnibus. *Plin.*
Humilitas, Sapientiæ mater est. S. *Chrysost.*

I. I.

JAm proximus ardet Ucalegon. *Virg.* 2. *Æn.*
I bonè, quo virtus tua te vocat, i pede fausto, Grandia laturus meritorum præmia. *Hor.* 2. *Ep.*
I decus, nostrum melioribus utere fatis. *Virg.* 6. *Æn.*
Id facere laus est, quod decet, non quod licet. *Sen.*
Ignoscas aliis multa, nihilqué tibi. *Auson. Pers.*
Ima permutat brevis hora summis. *Sen. Thy.*
Ima tenent pacem, perflant altissima venti. *Hor.*
Immedicabile vulnus ense recidendum est, ne pars sincera trahatur. *Ovid.* 1. *Met.*
Immodicis brevis est ætas & rara senectus. *Mar.*
Impedit ira animum, possit ne cernere verum. *Cat.*
Imperare sibi, maximum Imperium. *Senec.*
Imperáturus omnibus, eligi debet ex omnibus. *Plin.*
Imperat, aut servit collecta pecunia cuique. *Hor.* 4.
Imperium, promissa, preces, confudit in unum.
Impia sub dulci melle vena latent. *Ov.* 1. *Am.*
Imprimis venerare Deos. *Virg.* 1. *Georg.*
In causa facili, cuivis licet esse disertum. Et minimæ vires frangere quassa valent. *Ovid.*
Incidit in Scillam, cupiens vitare Charibdim.
Ingenium probitas artemque modestia vincit. *Stat,*
Ingenium duo exercent, lectio & meditatio. *Hugo. Car.*
In nullum avarus, bonus, in se pessimus. *Pub. Syr.*
Inimicum quàmvis humilem, docti est, metuere. *Publius.*
Injuriarum remedium est, oblivio. *Idem.*
Inopem me copia fecit. *Ovid.* 3. *Metam.*
Inopiæ pauca desunt avaritiæ omnia. *Pub. Syr. Mart.*
Insere Daphni pyros: carpent tua poma nepotes. *Virg.*
Infantes sumus & senes videmur. *Martial.*
In sylvis lepores, in mensis quære lepores.

Insi-

Insipientiâ nullum malum est majus. *Cic.*
Inte talis erit, qualem te senserit alter. *Mant.*
Inter convivas fac sis sermone modestus, ne dicare loquax, dum vis urbanus haberi.
Interdum lacrymæ pondera vocis habent. *Ovid.*
Interpone tuis interdum gaudia curis. *Caut. 2. Mor.*
Intempestivè qui monet ipse nocet.
Inter Pygmæos non pudet esse brevem.
Inter utrumque vola; medio tutissimus ibis. *Ovid.*
Inveni portum, spes & fortuna valet. *Aul. Pel.*
Invenit arma furor. *Lucanus l. 3.*
Invidet & cantor cantori, & egenus egeno, & figulus figulo dicitur esse gravis. *Hesiod.*
Invidus alterius rebus marcescit opimis. *Hord. 1. E.*
Ipsa dies quandoque parens quandoque noverca est.
Intima per mores cognoscimus exteriores.
Ipsâ quidem virtus sibimet pulcherrima merces *Sil.*
Ipse licet venias Musis comitatus, Homere, Si nihil attuleris, ibis Homere foras. *Ovid. 2. de.*
Ipsa quies animi laxat, revocatqué vigorem.
Ira odium generat, concordia nutrit amorem. *Cant. 1.*
Ita comparata est hominum natura omnium, aliena meliùs ut videant, quàm sua. *Teren.*
Itur in antiquam transacto Paschate sylvam.
Iupiter ambrosia satur est, & nectare vivit. Nos tamen Iovi, thura, merumqué damus. *Mart.*
Iupiter est quodcunque vides: Iovis omnia plena.
Iura fides! ubi nunc? commissaqué dextera dextræ. *Ov.*
Illis jura favent, qui dare semper amant.
Iuvenile vitium est, regere non posse impetum. *Ser.*

L. L.

Labitur exiguo, quod partum est tempore longo.
Labitur occulte fallitqué volatilis ætas, Et nihil est annis velocius. *Ovid. 10. Metam.*
Labor omnia vincit improbus, & duris urgens in rebus egestas. *Virg.*

Lacrymæ nobis prius deerunt, quam causa dolendi *Curt. l.* 5.
Lacte, mero, veteres usi narrantur & herbis, 4. *Fast.*
Latrantem stomachum bene lenit cum sale panis. *Hor.*
Lætitia juvenem, frons decet tristis senem. *S. Hip.*
Laus semel à digno contempta, gloriosior redire solet. *Isn*
Laudare se, vani, vituperare stulti est. *Val. Max.*
Laudamus veteres, sed nostris utimur annis. *Ovid.*
Laudataque virtus crescit, & immensum gloria calcar habet. *Ovid.* 4.
Lectio certa prodest, varia delectat. *Isocrates.*
Legati, oculi & aures Regnorum sunt. *Guevara.*
Legibus qui servit, Deo servit. *Plato.*
Lævius id lædit, quidquid præviderís antè. *Cato.*
Lux abiit, umbra fugit, volat irrevocabile tempus.
Transit præcipiti sic tua vita pede. *Horolog.*
Luxuriant animi rebus plerumque secundis. *Ovid.* 2.

M. M.

Magis illa juvant, quæ pluris emuntur. *Juv.*
Magna petis Phäeton, sed quæ non viribus istis munera conveniunt. *Ov.* 2. *Metam.*
Magnates dare parva pudet, dare magna recusant.
Magnum iter ascendo, sed dat mihi gloria vires. *Pr.*
Magnus Alexander corpore parvus erat.
Major post otia virtus. *Stud.* 4. *Sylv.*
Magna fuit capitis, quondam reverentia cani. 5. *Fast.*
Majorum primus quisquis fuit ille tuorum, aut pastor fuit, aut id quod dicere nolo. *Juv.*
Malo Pater tibi sit Thersites, dummodo tu sis Æacidæ similis vulcaniaqué arma capessas, quam te Thersitæ similem producat Achilles. *Juv.*
Mane rubens cœlum venturos indicat imbres, Serò rubens Cælum, cras indicat esse serenum.
Maxima de nihilo nascitur historia. *Propert.*
Medium tenuêre beati. *San. Oed.*
Melius nil cælibe vitâ. *Horat.* 2. *Ep.*
Me mea delectant, te tua, quemque sua.

Me-

Meme! adsum qui feci, in me convertite ferrum. *Virg.*
Mendaces ajunt furibus esse pares. *Ov.* 4. *Her.*
Mens aliud suadet, video meliora, proboqué, deteriora sequor. *Ov.* 7. *Metam.*
Mihi cura futuri est. *Ov.* 13. *Metam.*
Mihi res non me rebus submittere cogor *Hor.*
Miranda canunt, sed non credenda Pòëtæ. *Cat.* 3.
Miseret te aliorum, tui nec miseret, nec pudet. *Plaut.*
Miserum est aliorum incumbere famæ, ne collapsa ruant subductis tecta columnis *Juv.*
Mobile mutatur semper cum principe vulgus. *Clau.*
Mobile tempus abit, mora nulla fugacibus, annis. *Met.*
Monere & moneri, proprium est amicorum. *Cicero.*
Moribus antiquis res stat Romana, virisqué. *Enni.*
Multa loquens, & cuncta tacens non ambo placemus *Auson. Ep.* 25.
Multa tulit, fecitque puer, sudavit, & alsit. *Hor. de Ar.*
Multorum disce exemplo, quæ fata sequaris. *Cat.* 3. *M.*
Multos timere debet, quem multi timent. *Pub. S.*
Multùm crede mihi refert, quo fonte bibatur.
Multis damnosa fuêre gaudia.. *Claud.*
Munera crede mihi placant, hominesqué Deosqué. *Ovid.*

N. N.

NAscentes morimur, finisqué ab origine pendet. *M.*
Nescimur æquales morimurqué æqualiter omnes.
Nate cave, dum resque finit, tua corrige vota. *Ovid.*
Naturæ sequitur semina quisque suæ. *Prop. L.* 3.
Naturam expellas furcâ, tamen usque recurret *Hor.*
Naturam frænare potes, sed vincere nunquam.
Navita de ventis, de bobus, narrat arator. Ennumerat miles vulnera, pastor oves. *Prop. l.* 2.
Nec imbellem feroces progenerant aquilæ columbam. *Hor* 4. *Car.* 18.
Nec semper violæ, nec semper lilia florent: Et riget amissâ, spina relicta, rosâ. *Ov.* 2. *de Art.*
Nec tibi, sed toti genitum se credere mundo. *Luc.*

Nec te collaudes, nec te culpaveris, ipse: Hoc faciunt stulti, quos gloria vexat inanis. *Ca.*
Nec tua laudabis studia, aut aliena reprendes. *Hor.*
Nec tumulum curo: sepelit natura relictos. C. *M.*
Nefas nocere, vel malo fratri, puta. *Sen. Thy.*
Neminem decet consilijs adeò niti proprijs, ut non cedat alienis *Guevar.*
Nemo adeò ferus est, ut non mitescere possit. *Hor.*
Nemo confidat nimiùm secundis.
Nemo desperet meliora lapsis. *Senec. Thyest.*
Nemo malus felix. *Juvenalis Satyra.* 1. (Plato.
Nemo perfectus in arte qualibet, in multis errat, & ipse
Nemo potentes aggredi tutus potest *Senec. Med.*
Nemo potest servus dominis servire duobus.
Nemo repentè fit turpissimus. *Juv.* 2. *Satyr.*
Nemo silens placuit, multi brevitate loquendi. *Auson.*
Nemo sine crimine vivit. *Vir & Cato.* 1. *Mor.*
Nemo tam divos habuit faventes, crastinum ut possit sibi polliceri, res Deus nostras celeri citatus turbine versat. *Senec. Thyest.*
Ne pudeat, quæ nescieris te velle doceri. Scire aliquid laus est, pudor est nil discere velle. *Cato.*
Ne quæ non opus est, forte loquâre, cave. *Ov.* 1. *T.* 1.
Nemo suas moriturus opes secum auferet isthinc.
Neque semper arcum, tendit Apollo. *Horat* 2. *Carm.* 10.
Nescio, quâ natale solum dulcedine cunctos ducit, & immemores non sinit esse sui. *Ovid.*
Nescio, quod animus grande præsagit malum *Sen.*
Nempe coquus Domini debet habere gulam. *Mar.*
Nescio quo tua sit fortuna locô. *Luc.*
Nescis, quid alius advehet mali dies.
Nescit homo verè, quod habet, nisi cesset habere.
Nescit plebs jejuna timere. *Lucanus.* *l.* 3.
Nescit vox missa reverti. *Horatius de Arte.*
Nescius in scopulos & vada cæca feror. *Cor. Gall.*
Ne te quæsiveris extra. *Persius.* 1. *Satyr.*
Nihil est ab omni parte beatum. *Horat.* 2. *Carm.*
Nil te conturbet, si mens est conscia recti.

Nihil

ihil est, toto quod perstet in orbe, cuncta fluunt. *Ovid.* 14. *Metam*

ihil timendum video, sed timeo tamen. *Sen. Thy.*

il mortalibus arduum est. *Horat.* 1. *Carm.* 5.

il nocet admisso subdere calcar equo. *Ovid.* 2. *Pont.*

il sciri si quis putat, id quoque nescit, An scire possit, cùm se nil scire fatetur. *Verinus.*

il sine magno vita labore dedit mortalibus. *Hor.*

il temere incipias, sed primùm consule, cœpti: am multos serò pœnituisse liquet. *Verinus.*

imiùm properas, & adhuc tua messis in herba est.

imiùm vixisse diu nocet. *Ovid.* 6. *Metam.*

itimur in vetitum semper, cupimusqué negata. *Vir.* 6.

ota una est probitas testataqué tempus in omne. *Ov.*

obis non licet esse tam dissertis. *M. l.* 9. 12.

octe pluit tota, redeunt spectacula mane, divisum imperium cum Iove Cæsar habet. *Vir.*

octe quidem, sed luna videt; sed sydera testes intendunt oculos. *Jov.*

omine mutato narratur fabula de te. *Hor.*

on bene conveniunt, nec in una sede morantur, Majestas & amor *Ovid.* 2. *Metam.*

on eadem ratio est curare & cernere morbos. 3. *P.*

on cuivis homini contingit adire Corynthum. *H.*

on est è terris mollis ad astra via. *Senec. Her. Fur.*

on ego ventosæ plebis suffragia venor. *Hor.* 1. *E.*

on est conveniens luctibus iste color. *Ov.* 1. *T.* 1.

on est, crede mihi, Sapientia dicere: vivam, Sera nimis vita est crastina, vive hodie *M. l.* 1.

on est ex horto flosculus iste tuo.

on habet, unde suum paupertas pascat amorem. *Ov.*

on hoc ista tempus spectacula poscit. *Virg.*

on ignara mali miseris succurrere disco.

on minor est virtus, quàm quærere parta tueri. *Ov.*

on omnis fert omnia tellus. *Virg.*

os aper auditu, linx visu, simia gustu, vultur odoratu præcellit, aranea tactu.

on omnes arbusta juvant, humilesqué myricæ. *Virg.*

on omnes eadem mirantur, amantqué. *Ho.* 2. *Ep.* 2.

Non possumus omnes. *Virg.* 8. *Ecclog.*
Non omnibus unum est, quod placet, hic spinas colligit, ille rosas.
Non possidentem multa, vocaveris recte beatum. *Horat.*
Non poterit pretiô vel breve tempus emi.
Non potuit fato nobiliore mori. *Mar. l.* 11. *Ep.* 70.
Non priùs in dulcem declines lumina somnum, omnia quàm longi reputaveris acta diei. *Auson.*
Non procul à proprio stipite poma cadunt.
Non profecturis littora bobus aras. *Ovid.*
Non quacunque manu victima cæsa, litat. *Mart. l.* 10.
Non res in vitium, sed malafacta cadunt. *Cor. Gall.*
Non semper idem floribus est honos vernis. *Hor.*
Non semper sacras reddunt oracula sortes, ipsaque non omni tempora fana patent. *Ov.* 3. *P.*
Non tibi per ventos assa columba venit.
Non sit cura tibi de magni nominis umbra. *Plaut.*
Non est fidendum amico, quem semel expertus es hostem. *Avac.*
Nôrunt, cui serviant leones. *Mar. l.* 1. *Epig.* 105.
Nos duo túrba sumus. *Ovid.* 1. *Med.*
Nos numerus sumus, & fruges consúmere nati. *Hor.*
Nos patriæ fines, & dulcia linquimus arva. *Vir.* 1. *Eccl.*
Nos quoque floruimus, sed flos fuit ille caducus. *Ovid.*
Nosse volunt omnes, mercedem solvere nemo *Juve.*
Nos virtutes invertimus. *Horat.* 1. *Serm.* 3.
Nube solet pulsâ candidus ire dies. *Ovid,* 2. *Tr.* 3.
Nudus in ignota Palinure jacebis arena. *Vir.* 5. *Æn.*
Nulla fides, pietasquè viris, qui castra sequuntur. *L.*
Nulla datur requies stygios habitantibus ignes.
Nulla tuì me unquam capient oblivia Marce.
Nulla salus bello, pacem te poscimus omnes *Tir.*
Nulla pestis in amicitiis major est, quam adulatio. *Cic.*
Nulla in viro nobili affabilitate amabilior. *Guevar.*
Nùlli mel sine felle datur. *Ausonius.*
Nulli tacuisse nocet, nocet esse locutum. *Cato.* 1.
Nulli te facias nimis sodalem, gaudebis minus, & minus dolebis. *Mart. l.* 10.

Nul-

Nullum majus boni imperii instrumentum, quam bonus Consiliarius. *Inc.*
Nullum ad nocendum tempus angustum est, malis. *Sen.*
Nummos quisque tuos, non te reveretur. amatque.
Nunquam Stygias fertur ad umbras inclyta virtus. *Sen.*
Nux, asinus, campana, piger, sine verbere cessant.

O. O.

OTia si tollas, periêre Cupidinis arcus. *Ovid.*
Oderunt hilarem tristes, tristemque jocosi, Sedatum, celeres, agilem gnavumque remissi *Hor.* 1.
Oderunt peccare boni, virtutis amore.
Oderunt peccare mali formidine pœnæ.
O! mihi præteritos referat si Jupiter annos. *Vir.* 8. *Ec.*
Omne animi vitium, tantò conspectius in se crimen habet, quanto major qui peccat, habetur. *Juv. Sat.*
Omnem crede diem, tibi diluxisse supremum. *Hor.* 1.
Omne solum forti patria est. *Ovid.* 1. *Fast.*
Omnia conando docilis solertia vincit. *Mart. l.* 4.
O! mihi si linguæ centum sint, oraque centum.
Omnes artes quotidiano usu & jugi exercitio proficiunt. *Veget. l.* 2.
Omnia si perdas, te solum perdere noli.
Optimè consultant, qui rerum futurarum exempla ex præteritis sumunt. *Dion. l.* 10.
Otia felices evertunt funditus urbes.
O! quid solutis est beatius curis? *Catullus.*

P. P.

PAllida luna pluit, rubicunda flat, albà serenat.
Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas, Regumque turres *Horat.* 1. *Carm.* 4.
Parturiunt montes nascetur ridiculus mus. *Horat.*
Pendet ab officio spes mihi magna tuo. 3. *Fast.*
Peragit tranquilla libertas,
Quod violenta nequit. *Claud.*
Pauperibus pateat tua janua semper. *Theodulphus.*
Per quod quis peccat, per idem punitur & ipse.

Per varios usus artem experientia fecit. *Manil.*
Perditissima ratio est negligere famam. *Cic.*
Pictoribus atque Poëtis, quodlibet audendi semper fuit æqua potestas. *Horat. de art.*
Pluribus intentus minor est ad singula sensus.
Plus vigila semper, nec somno deditus esto. Nam diuturna quies vitiis alimenta ministrat. *Cato.* 1. *Moral.*
Periculosa est in qualibet re inconsulta, festinatio. *Cromer. l.* 14.
Plus fuga laudatur Pyrrhi quàm vincla Jugurthæ. *Clau.*
Poma dat autumnus, formosa est messibus æstas. Ver præbet flores, igne levatur hyems. *Ovid.* 2. *R.*
Pompejanus ego si vicerit omnia magnus, omnia si Cæsar, Cæsarianus ego.
Prævalent fata consiliis. *Vellejus. l.* 2.
Principibus placuisse viris, non ultima laus est. *Ho.*
Principium fervet, medium tepet, ultima frigent.
Principiis obsta: serò medicina paratur, Cum mala per longas invaluere moras. *Ovid.*
Principis est virtus maxima, nosse suos. *Mar. l.* 8.
Proximus ille Deo est, qui scit ratione tacere. *Cato.*
Pudet congredi, cùm hoste, vinci parato *Seneca.*
Pugnat ad exemplum *primi* minor ordine. *Pili.*
Multaque fert miles vulnera, multa facit. *Ovid.*

Q. Q.

QUæ culpare soles cave tu ne feceris ipse. *Cat.* 1. *M.*
Quod fuit durum pati, meminisse dulce est. *Sen. Her.*
Quæ nocitura putas, quamvis sint chara, relinque. *Cato.*
Quàm difficile est, crimen non prodere vultu. *Ov.* 2. *Met.*
Quandoque bonus dormitat Homerus. *Hor. de Art.*
Qui non est hodie, cras minùs aptus erit. *Ov.* 2. *Re.*
Quid curo stellas, si mihi, Phœbe, faves?
Quid *species* quid *lingua.* mihi. quid profuit *ætas Mart.*
Quidquid nix celat, Solis calor omne revelat.
Qui non vetat peccare cum potest, jubet. *Sen. Tr.*
Qui sedet in terra, non habet unde cadat.

Quis

Quisquis amat dictis absentum rodere vitam, Hanc mensam vetitam noverit esse sibi. *S. Aug.*

Quis scit an adiiciant hodiernæ crastina lunæ tempora Di Superi. *Horat. 4. Carm. 7.*

Qui statuit aliquid parte inauditâ, alterâ, Æquum licet statuerit, haud æquus fuit. *Sen: M.*

Qui vexant alios, tandem vexantur & ipsi. *Cato.*

Quod invitis nobis fieri potest, sponte faciamus necesse est. *Arist.*

Quò major labor est, gloria major erit. *Fortun. 2.*

Quod nova testa capit, inveterata sapit. *Cato.*

Quod ratio nequit, sæpe sanavit mora. *Sen. Aga.*

Quô plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ. *Ov. 2. E.*

Quod peto, da Cai, non peto Consilium.

R. R.

RArum est felix, idemque senex. *Sen. Her. Oct.*

Rebus in adversis, animum submittere noli. *Cato.*

Rebus in adversis, meliûs sperare memento. *Cato.*

Rebus in adversis, sapientia vera probatur. *Verin.*

Regia, crede mihi, res est succurrere lapsis. *Ovid.*

Regis ad exemplum totus componitur orbis. *Hor.*

Rex non semper, spes mihi semper adest. *Ovid.*

Respice quid moneant leges, quid curia mandet, Præmia quanta bonos maneant. *Juv. 8. Sat.*

Responsum tuo nunquam par fama labori. *Hor.*

Roma Patrum Patriæ Ciceronem libera dixit. *Juv.*

Rumpatur, quisquis rumpitur invidiâ. *Mart.*

Rusticus agricolam, miles seva bella gerentem.

Rectorem dubiæ navita classis amat. *Ovid 2. Pon.*

Rusticus inflatur, si multum & sæpe rogatur, ungentem pungit, pungentem rusticus ungit.

S. S.

SÆpe aliis dolor alterius solet esse voluptas. *Sir.*

Sæpe canem longè visum, fugit agna, lupumque credit, & ipsa suam nescia vitat opem. *Ovid.*

Sæpe etiam steriles incendere profuit agros.

Sæpe tacens odii femina vultus habet. *Ovid.* 3.

Sæpe Iuventutis sequitur vestigia virtus, qualis erat juvenis, talis eritque senex.

Sæpe Patris mores imitatur filius infans qualis erat mater, filia talis erit. *Verinus*

Sæpe premente Deo, fert Deus alter opem. *Ovid.*

Sæpe sub exiguo magna latere solent. *Ovid.*

Sæpius incautæ nocuit victoria turbæ. *Gil.* 4. *de Con.*

Sæpius ventis agitatur ingens pinus, & celsæ graviore casu decidunt turres, feriuntque summos fulmina montes. *Hor.* 2. *Car. Ode.* 10.

Salve festa dies: meliorque revertere semper 1. *P.*

Scilicet interdum miscentur tristia lætis. 6. *Trist.*

Scire aliquid laus est, culpa est nil discere velle. *Cafar.*

Scire, tuum nihil est, nisi te scire, hoc sciat alter. *Pe.*

Segnius expediunt commissa negotia plures *Ma.*

Segnius irritant animos demissa per aures, quam quæ sunt oculis, commissa fidelibus. *Hor.*

Semel emissum volat irrevocabile verbum. *Hor.*

Semper honos, nomenque tuum, laudesque manebunt,

Semper nocuit differre paratis. *Luc.* 1, 1.

Septem horis dormisse, sat est juvenique senique *Sa.*

Sequitur superbos ultor à tergo DEUS. *Sen. Her. Fu.*

Serius aut citius metam, properamus ad unam. *Ov.*

Serum est cavendi tempus, in mediis malis. *Sen.*

Seris venit usus ab annis. *Ovid.* 6. *Met.*

Si bene quid facias, facias citò: factum gratum erit, ingratum gratia tarda facit. *Aus.*

Sic volo, sic jubeo: stat pro ratione voluntas.

Sic vos non vobis, nidificatis aves.

Sic vos non vobis mellificatis apes. *Virg.*

Sidunt ipso pondere magna, ceditque oneri, fortuna suo. *Sen. Agan.*

Si desint vires tamen est laudanda voluntas, hoc ego contentos auguror esse Deos. *Ovid.*

Si fortuna volet, fies de Rhetore Consul.

Si volet hæc eadem, fies de Consule Rhetor. *Juv.*

Si

fueris quarum divisor particularum, hanc discas artem, meliorem sumito partem.

fractus illabatur orbis, Impavidum ferient ruinæ. Hor.

mplicibus præsens Deus est, offenditur astu. Ov.

miles aliorum respice casus, mitius ista feres. Ov. 15.

quoties peccant homines sua fulmina mittat Iupiter, exiguo tempore, inermis erit. O. 2. T. 1.

secretarum seriem vis noscere rerum, ebrius, insipiens, pueri dicent tibi verum.

t procul omne nefas, ut ameris, amabilis esto. Ov.

t piger ad pœnas Princeps, ad præmia velox.

nt mœcenates, non deerunt, Flacce, Marones.

la Deos æquat clementia nobis. Claud. de Con. 4.

lamen miseris, socios habuisse dolorum.

lent suprema facere securos mala. Sen. Oedip.

em mihi nescio, quam, vultu promittis amico. Ov.

ernitur Orator bonus, horridus miles amatur. Ennius.

es alit agricolam, spes sulcis credit aratis. Tib. 2.

es fovet, & melius cras fore, semper ait. Tib.

are negas terram: nobis miracula narras, hæc dum scribebas, in rate forsan eras.

ia mihi non est parvô, virtus, mea vulnera testor. Ovid.

it sua cuique dies, breve irrevocabile tempus omnibus est vitæ. Virg. 10. Æneid.

idet optatam cursu contingere metam. Hor.

ltaque mens vobis, non scelerata, fuit. 1. Trist.

ltitiam simulare loco, prudentia summa est. Ca.

ltorum est timere, quod vitari non potest. Pu. Syr.

olare privato, tutius esse licet. Ovid.

aducto stipite, flamma perit. Ovid. 2. remed.

o dulci melle, venena latent. Ov. 1. am.

ficiet brevis urna tibi, parvumque sepulchrum. Aus.

nite materiem, vestris qui scribitis æquam, viribus, & versate diu, quid ferre recusent, quid valeant humeri. Horat. de arte.

pe tamen casu facta juvare solent. Ovid.

it quibus ingenium, & rerum prudentia velox ante pilos venit. Persius. 4. Satyra.

T. T.

TAbida consumit ferrum, lapidemque vetustas. 4. Pont.
Tacere puto optimum, & pro viribus sapere. *Æn.*
Tam deest avaro quod habet, quàm quod non habet.
Tam subito corvus qui modò cygnus erat. *Mart.*
Tantæ molis erat, Romanam condere gentem. *Virg.*
Tantalus in mediis flumina poscit aquis.
Tantùm nè noceas, cum vis prodesse, memento. *Ov.*
Tantus amor Patriæ, tanta est dilectio nostri. *Prud.*
Tanta solet magnis rebus inesse fides. *Ovid.* 16. *Hor.*
Tempora labuntur, tacitisque senescimus annis, Et fugiunt fræno non remorante dies. *Ovid.* 6. *Pe.*
Tempora lapsa volant ad aratra juvenci. *Ovid.*
Temporibus nostris quicunque placere laborat, Det, cupiat, quærat, plurima, pauca, nihil.
Temporibus certis veri noscuntur amici. *Verinus.*
Temporibus medicina valet, data tempore prosunt. Et data non apto tempore, vina nocent. *Ovid.* 1.
Tercentos Fabios abstulit una dies, Non omnes Fabios abstulit una dies.
Terra salutiferas herbas eademque nocentes, nutrit, & urticæ proxima sæpe rosa est. *Ovid.*
Terretur minimo pennæ stridore columba. *Ovid.*
Tertia, quarta qualis, tota est lunatio talis.
Tibi me virtus tua fecit amicum. *Hor.*
Tolle moras, semper nocuit differre paratis. *Luc.* 1.
Tolluntur in altum, ut lapsu graviore ruant. *Claud.*
Totum laudatur si finis laude beatur.
Trahit sua quemque voluptas. *Virg.* 2. *Ecloga.*
Tranquilla malum patientia meliùs vincit. *Juv.*
Tutum quis habuit, nemo securum scelus. *Publ.*
Tu cave defendas, quamvis mordebêre dictis. *Trist.*
Tu ne cede malis, sed contra audentior ito.
Tunica propior est palliô. *Plaut. Trinum.*
Tu nihil invitâ disces, faciesve, Minervâ. *Hor. de ar.*
Tu quod es, è populo quilibet esse potest. *Mart. l.* 5.
Tu rectè vivis, si curas, esse quod audis. *Hor. Ep.* 11.

Tur-

Turpe pecus mutilum, turpis sine gramine campus.
Et sine fronde frutex, & sine crine caput. *Ovid.*
Turpe sequi casum, & fortunæ cedere; amicum, & nisi sit felix, esse negare suum. *Ovid.* 2. *P.* 6.
Turpiùs ejicitur, quàm non admittitur hospes. *Ovid.*
Turpe est Doctori, dum culpa redarguit ipsum. *Cat.*

V. V.

Variam semper dant otia mentem. *Luc. l.* 4.
Ubi amici, ibidem sunt & opes. *Plaut. Trat.*
Velle suum cuique est nec voto vivitur uno. *Per.*
Veniet quondam felicior ætas. *Silius. l.* 11.
Veniet de plebe togatâ, qui juris nodos, & legum ænigmata solvat. *Juv.*
Venit post multos una serena dies. *Tibul. l.* 3. *&* 6.
Verba movent, exempla trahunt.
Verba miser frustra non proficientia fundo. 1. *Trist.*
Vidi ego, quod fuerat quondam sanabile vulnus.
Dilatum longæ damna tulisse moræ. *Ovid.*
Verè liberalis est, qui non propinquis & amicis tribuere novit, sed pauperibus. *Plin. l.* 9. *c.* 30.
Velox ac inexpugnabile munimentum Civitatis, Amor Civium. *Seneca. l.* 1. *de Clem.*
Veniam jubet sperare, qui differt necem. *Auson.*
Vilia sunt nobis, quæcunque prioribus annis
Vidimus, & sordet, quidquid spectavimus olim. *Calph.* 7.
Vis sapiens, dici, raro & meditata loquare. *Ovenus.*
Vina acuunt animos vino mens ægra resurgit.
Vina bibant homines, animalia cætera fontes.
Vince animos, iramque tuam, qui cætera vincis. *Ovid.*
Vincere, cùm possis, interdum cede sodali. *Cato.*
Vincuntur molli pectora dura prece. *Tibul. l.* 2. 4.
Vindicta levis est, quam ferunt parvæ manus. *Sen.*
Vinò forma perit, vinô corrumpitur ætas.
Et festina venit Parca, citata mero. *Propor. l.* 2.
Violenta nemo imperia continuit diu. *Sen. Troas.*
Virtutes, quas Adolescentibus maximè congruunt, sunt; Verecundia, taciturnitas, & obedientia. *S. Bern.*

Virtuosi Civis est, ut se exponat mortis periculo pro totius Reipublicæ conservatione. *Flora.*

Virtuti semper debetur laus. *Arist.* 4. *Ethic.*

Virtutem primam esse puta compescere linguam. *Cato.*

Vir bonus & sapiens, quærit super omnia, pacem.

Virtute decet, non sanguine, niti.

Vis Deos propitiare? bonus esto; satis illos coluit, quisquis imitatus est. *Seneca.*

Vis consilii expers, mole ruit suâ. *Horat.*

Vitabis invidiam, si nihil fortunæ habueris. *Val. Max.*

Vita hominum pelagus, Regina pecunia nauta est.
Navigat infelix, qui caret hujus ope.

Vive tibi, & longè nomina magna fuge. *Ov.* 3. *Tr.* 4.

Vivit livor, quamdiu gloria vivit. *Barcl.*

Vivit post funera virtus. *Horat.*

Vivitur ingenio; cætera mortis erunt. *Ov.*

Vix quidquam liberæ genti odiosius, quam violenta imperia. *Ines.*

Vixi, & quem dederat cursum Fortuna, peregi. *Virg.* 4.

Vivit apud superos & habet sua præmia Virtus.

Urit miserum gloria pectus, tantùm ut noceat, cupit esse potens. *Sen. Herc.*

Usus me genuit, mater memoria. *Affranius.*

Ut mors, sic somnus miseros felicibus æquat. *Hor.*

Utque ego majores, sic me coluère minores. *Ovid.* 4.

Vulgus amicitias utilitate probat. *Ovid.* 2. *Pont.*

Z. Z.

Zodiaci bis sex numerantur in æthere signa.
Hæc Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,
Libraque, Scorpius, Arcitenes, Caper, Amphora, Pisces.

Zoilus ægrotat? moriatur Zoilus ergo.
Tum mea qui rodat carmina, nullus erit.

DO

DO JCHMSCIOW RODZICOW

Czyli Młodym Nakładaiących na Nauki.

MIędzy wyżey położonemi Sentencyami, iako wszystkie są godne pamięci y uwagi, tak y ta niemniey: *Haurit aquam cribro, qui studet absque libro.*

Rzadkim przetakiem każe czerpáć wodę.

Kto Młodych uczyć bez Ksiąg, nalazł modę.

Nie mowi się tu o wszystkich, ale o niektorych Rodzicach, ktorzy chcieliby, áby Synowie ich uczeni byli á ná Książki im potrzebne żałuią. Nikt ná świecie zwyczaynym sposobem, chyba cudem, stać się uczonym nie może, bez czytania Książek. Grammatyka, Synonima, Dykcyonarz, ná ktore same, niektorzy Jch-Mość zciężkością łożą, cale Młodzi uczonemi nieuczynią. *Professorowie* maią po Bibliotekách Księgi ale gdy one w Szkołach explikuią, á Uczniowie tych samych przed oczyma, y w domu niemaią, tyle takie w Szkole czytanie pożytku czyni, ile woda rzeszotem czerpana. Niemogą Młodzi dobrze poiąć, niemogą pamiętáć, ani zważyć doskonale, co ná pamięć słyszą. Do tego niemász się czemu dziwić, że Młodzi ze Szkoł wyszedłszy, nie bawią się więcey Książkami, bo ich nieznaią, bo nigdy do nich gustu nie wzieli, á iakże maią znáć, álbo zasmakować sobie czytanie Ksiąg, kiedy z dziecinnych lat, z młodu nie do tego włożeni? iak záś ich przyzwyczaiáć w Szkołach do czytania Książek, kiedy ich nie maią? krotko mowiąc, w każdym ná świecie kraiu, w Szkołach y Akademiach, nieuczą

się

ſię bez Kſiąg rożlicznych; *Student* bez Kſiążek, ieſt to żołnierz bez potzebney broni, żeglarz bez wiosła, Malarz bez kolorow.

Zatym niechay łaſkawie uważą Jch-Mość Rodzice, iáka potrzeba ieſt Kſiążek uczącym ſię, y niechay ná nie: łożąc ná edukacyą więcey, łożyć nieżáłuią. Inaczey zá ich poſtępowanie w naukach ná nikogo nárzekáć niemogą. A lubo procz dawnych nie ieſt tak łatwo o Kſiążki Łacińſkie y Polſkie, ſtoſuiące ſię do pożytku uczących ſię Młodych Ludzi, átoli niżli zá czaſem Podrukuią ſię należące do Szkoł Kſiążki, tych Reieſtr, ktore káżdy Student mieć powinien według ſwoiey Szkoły, (Kſiążek do nauki obyczáiow, y Duchownych nierachuiąc) podaie ſię.

Do pierwßey Szkoły, álbo Parwy.

Grammatyka ta ktora w tey *Kſiążecce* ieſt Drukowana.

Do Drugiey Szkoły albo Infimy.

Grammatyka (*Załuſkiego tłumaczona.*
Hiſtorya Starego y Nowego teſtamentu *przez*
Selectæ Hiſtoriæ novi & veteris Teſtamenti.
Fabulæ Phædri, *Wierßem Łacińſkim piſane.*
Orbis Senſualium pictus *Joan. Commenij.*
Synonima Polſka. |
Index Cnapij. | y do inſzych wyżſzych.

Do Trzeciey, álbo Grammatyki.

Grammatyka.
Hiſtorya Polſka, *tym czaſem Kołudzkiego.*
Florus Polonicus *Paſtorij.*
Ianua linguarum *Joan. Commenij.*
Q. Curtius.

Do Czwartey, albo do Syntaxim.

Grammatyka.
Rudimenta Historiæ *w sześciu Kśiążeczkach.*
Ius Publicum Regni Poloniæ. *Hartnoch.*
Ovidius *de Tristibus.*
Epistolæ *Ciceronis.*
Lelius *de Amicitia.*
Literæ seu Epistolæ *Clarorum Virorum.*
Grammatyka, *Francuzka* albo *Niemiecka*, tam gdzie będzie mogła być Szkoła Francuzka lub Niemiecka.

Do Piątey, albo do Pöétyki.

Historia *Justini.*
Geographia *boni facilisque Authoris, ut Cluverij. C. Collarij, Nidendorff &c.*
Savedræ *Symbola, albo* Iusti Lipsij *Monita.*
Virgilius. (*albo* Timpij *Speculum.*
Horatius.
Ovidius. Martialis.

Do Szostey, albo Retoryki.

Ciceronis *Orationes & alia Opera.*
Iulius Cæsar. Salustius.
Livius. Tacitus.
Seneca. Eutropius. Plinius.
Rewolucye Rzymskie, *Wertot.*
Orationes *Clarorum Virorum.*
Arcana status, *Pelzoffer.*
Leges Regni Poloniæ *Kożuchowskiego.*
Virgilius. Horatius.
Iuvenalis. Martialis. Ovidius.

Ad Majus Pietatis, Scholarumque Incrementum.

PRA-

PRAWDA KATOLICKA,

To ieſt

KATECHIZM

RZYMSKI.

§. I.

O WIERZE.

PYtanie. Co ieſt Wiara?

Odpowiedz. Ieſt Oświecenie z daru Bożego, przez ktory rozum naſz poddaie ſię rewelacyi Boſkiey, w tym wſzyſtkim co BOG przez Kościoł ſwoy do wierzenia podaie, czyli to napiſane ieſt, czyli nienapiſano.

P. Wiele ieſt Taiemnic Wiary Swiętey.

O. Są trzy Principalne ogolnie mowiąc.

P. Ktoreż ſą?

O. 1. o BOGU, 2. o CHRYSTUSIE Panu, 3. o przyſzłym żywocie.

§. II.

O BOGU.

PYtanie. Coż ieſt BOG?

Od. Ieſt Stworzyciel Nieba, y ziemi, y wſzyſtkich rzeczy widomych y niewidomych.

P. Ktoż nas ſtworzył? *Od.* Pan BOG.

P. Ná coż nas Pan BOG ſtworzył?

Od. Abyśmy go poznali, Jego chwalili, Jemu ſłużyli á potym zbawieni byli.

P. Wiele ieſt BOGOW?

Od. Jeden w TROYCY Przenayświętſzey,

P.

P. Coż iest TROYCA Przenayświętsza?
Od. Jest BOG OCIEC, SYN Boży, y DUCH Swięty, Trzy Osoby á ieden Pan BOG.
P. BOG Ociec iestże BOGIEM? *Odpowiedź.* Iest.
P. Syn Boży iestże BOGIEM? *Od.* Iest.
P. Duch Swięty iestże BOGIEM? *Od.* Iest,
P. Jakoż tedy te trzy Osoby są ieden Pan BOG.
Od. Bo te trzy Osoby są Jedna Boska Istota.
P. Jakoż nas Pan BOG stworzył?
Od. Ná Obraz y podobieństwo swoie.
P. Coż iest człowiek?
Od. Jest kreatura śmiertelna má Obraz y podobieństwo Boskie, stworzona od BOGA.
P. Gdzież ten Obraz Boski mamy ná sobie!
Od. Mamy go nie ná ciele ále ná duszy nászey.
P. Wiele iest sił duszy naszey?
Od. Trzy: Rozum, pamięć, y wola.
P. Jako się ná duszy naszey pokazuie obraz Boski.
Od. Pokazuie się Obraz Troycy Przenayświętszey.
P. Obiaśniy to?
Od. Jako Rozum iest Dusza, Pamięć iest Dusza, Wola iest Dusza, á nie są w człowieku trzy Dusze ále iedna Dusza, á tak Ociec iest BOG, Syn iest BOG, Duch Swięty iest BOG, a nie są Trzy Bogowie: ále ieden Pan BOG w Troycy Przenayświętszey.
P. Ktoraż z tych Trzech Osob stała się człowiekiem.
Od. Syn Boży Chrystus JEZUS druga Osoba Troycy Przenayświętszey.

§. III.

O Chrystusie Panu.

P*Ytanie.* Coż iest Chrystus Pan.
Od. Jest Syn Boży prawdziwy BOG, y Człowiek-

wiek ktory się stał człowiekiem dla nas.
P. Jakoż się Chrystus Pan stał Człowiekiem?
Od. Zstąpił z Nieba na ziemię, y za sprawą Ducha Swiętego przyiął ciało y duszę ludzką w Zywocie Nayświętszey MARYI Panny.
P. Cożiest Nayświętsza MARYA Panna?
Od. Jest Matka Syna Boskiego, Prawdziwego BOGA y człowieka, będąc z Daru Bożego Niepokalanie Poczętą Panną przed Porodzeniem, Panną przy Porodzeniu, y Panną po Porodzeniu Syna Boskiego.
P. Jakoż się zowie Syn Boży stawszy się Człowiekiem,
Od. Zowie się JEZUS Chrystus: to iest Zbawiciel Nász, BOG y Człowiek prawdziwy.
P. Dla czegoż JEZUS Chrystus stał się Człowiekiem
Od. Dla nas y zbawienia nászego: żeby zá nas wszystkich dosyć uczynił y odkupił nas od grzechow nászych.
P. Komużeśmy byli zaprzedani?
Od. Piekłu y potępieniu wiecznemu przez grzech Pierwszych Rodzicow Nászych Adama y Ewy.
P. Coż to był zá grzech pierworodny.
Od. Nieposłuszeństwo, że przeciw Przykazaniu Boskiemu zgrzeszyli iedząc Owoc z drzewa zákazanego.
P. Jakże nas Zbawiciel Nász Chrystus JEZUS od grzechow nászych y od potępięnia wiecznego wykupił.
Od. Przez Mękę y śmierć swoię naydroższą.
P. Jakoż Chrystus Pan iest umęczony.
Od. Jest od Judasza zdraycy przedany, y żydom
w Ogroy-

w Ogroycu wydany, od żydow fałſzywie oſkarżony, od Arcy-Kapłanow oſądzony, Narodom wydany, od Piłata ná śmierć Krzyżową ſkazany, Ukrzyżowany, umarły y pogrzebiony.

P. Długoż Chryſtus Pan żył ná tym świecie.

O. Zył lat Trzydzieści y trzy.

P. Długoż był w grobie?

O. Trzy dni Naturalne.

P. Duſza Chryſtuſowa gdzie tym czaſem była?

O. Zſtąpiła do piekłow.

P. Co ſię rozumie przez piekło?

O. Nayglębſze mieyſca podziemne, gdzie ſą duſze tych co zeſzli z tego świáta w grzechu śmiertelnym.

P. Wiele takich mieyſc?

O. Cztery I. mieyſce potępionych ktore ſię właśnie nazywa Piekło. II. Othłań kędy były Duſze Oycow SS. III. Czyściec kędy ſą zátrzymane duſze tych, co ná tym świecie nieuczynili zadośyć zá grzechy ſwoie. IV. Mieyſce gdzie idą Duſze Dziatek bez chrztu z tego świata ſchodzących.

P. Do ktorego z tych trzech mieyſc zſtąpiła Duſza Chryſtuſowa? *Od.* Do otchłani.

P. Kiedyż Zmartwychwſtał z grobu?

O. Trzeciego dnia Zmartwychwſtał,

P. Długoż tu bawił ná ziemi po Zmartwychwſtaniu?

O. Czterdzieści dni całe uczniom ſię ſwym obiawiał.

P. Po tych Czterdzieſtu dniách coż ſię ſtało?

O. Chryſtus JEZUS Zbawiciel naſz mocą właſną w Niebo wſtąpił y uſiadł na Prawicy Oycowſkiey,

y zesłał Uczniom, y całemu Kościołowi swtmu Ducha Swiętego

P. Kiedyż Duch święty przyszedł ná świat?

O. W dzień Swiąteczny dziesiątego dnia po Wnie-bowstąpieniu Pańskim.

P. W iakiey postaci Duch Swięty przyszedł.

O. W postaci Ięzykow ognistych.

P. Coż przyniosł Kościołowi Swiętemu.

O. Przyniosł Dary y owoce swoie.

P. Wiele iest Darow Ducha S. Od. Siedm?

P. Ktoreż są.

O. Mądrość, Umieiętność, Rozum, Rádá, Męstwo, Pobożność, y bojaźń Páńska.

P. Ktoreż są Owoce Ducha Swiętego?

O. Iest ich dwanaście, to iest, Miłość, Wesele, Pokoy, Cierpliwość, Nieskwapliwość, Łaskáwość, Dobroć, Łagodność, Wiára, Skromność, Wstrzemieźliwość, Czystość.

P. Ktore są znáki mieszkaiącego w nas Ducha Sw:

O. Są te wyráchowáne Dary y Owoce Iego á nadewszystko Łaska Boska.

P. Coż iest Łaska Boska?

O. Iest Dar Boży czyniący człowieka wdzięcznym y miłym Bogu, y daiący życie duszy nászey.

P. Dusza nász czy iest śmiertelná?

O. Nie, y owszem iest nieśmiertelna. (grzech?

P. A iakoż mowiemy że duszá umiera przez

O. Bo przez grzech utracamy łaskę Boską, ktora iest życiem duszy naszey nádprzyrodzonym.

P. Iakież nam lekarstwo przeciw grzechowi zostawił Chrystus?

O. Zostawił nam nayprzod zasługi swoie naydroższe.

P.

P. Przez coż ſobie ápplikuiemy zaſługi Chryſtuſowe?

O. Przez nabożne záżywania SAKRAMENTOW Swiętych y przez odpuſty.

P. Wiele ieſt SAKRAMENTOW. *Od.* Siedm.

O. Ktoreż ſą? *Od.* Chrzeſt, Bierzmowanie, Ciáło y Krew Páńſka, Pokuta, Oſtatnie pomazanie, Kápłáńſtwo, Małżeńſtwo.

P. Wielorakie ſą te Sakramenta.

O. Dwoiakie, Jedne powtarzaiące ſię, á drugie niepowtarzaiące, to ieſt iedne ktore ſię mogą bráć kilka razy, á inne ktore ſię raz tylko przyimuią, á grugi raz ich ſię przyimowáć nie godzi.

P. Ktoreż ſą Sakrámenta ktorych ſię niegodzi tylko raz przyimowáć,

O. Są trzy, to ieſt, Chrzeſt, Bierzmowánie, Kapłańſtwo.

P. Czemuz te Sakrámenta raz tylko przymowáć ſię godzi?

O. Bo raz przyięte wyrażaią Charakter niezmazany ná duſzy náſzey.

P. Coż ieſt Charakter Sakramentalny.

O. Ieſt znák duchowny ná duſzę wlany od Boga, y wyrażony ná niey, dla przyimowánia álbo dawania Sakramentow y odprawowánia ſpraw do ſłużby Boſkiey należących.

P. Ktoreż ſą ſkutki Charakteru álbo znáku tego Sakramentalnego ná duſzy?

O. Ieſt ich trzy. Pierwſzy że ná duſzy náſzey wyraża znák Zbáwienia y Zbawiciela duſz náſzych, bo Chrzeſt wyraża ná duſzy naſzey znák owieczek Chryſtuſowych iáko Paſterza náſzego, Bierzmo-

wánie wyraża ná duszy náſzey znak Rycerſki żołnierzy Chryſtuſowych, iako Wodza náſzego. Kápłáńſtwo wyraża ná duſzy náſzey znák ſług y Miniſtrow Chryſtuſowych, iáko Krola y Pana Náſzego.

P. Ktoryż ieſt drugi ſkutek charakteru?

O. Ieſt ten, że nam rożność czyni, bo Charakter Chrztu dzieli nas y rożni od niewiernych. Charakter Bierzmowania dzieli nas y rożni od tych co tylko ſą ochrzczeni. Charakter Kapłańſtwá dzieli y rożni duchownych od świeckich Chrześcián.

P. Ktoryż ieſt trzeci ſkutek Charakteru?

O. Ze nas ſpoſobi, álbo do przyimowania Sákramentow inſzych iako czyni Sakrament Chrztu, álbo do czynienia powinności Chrześciánina, iáko ieſt Sákrament Bierzmowania, álbo do czynienia powinności Stanu Kapłáńſkiego, iáko ieſt Sakrament Kápłáńſtwá.

P. Charákter czy może zginąć álbo być zgładzony ná duſzy?

O. Nie, bo ieſt niezmazany, iáko naucza Wiara Swięta y zoſtaie ná wieki ná duſzy, czy to w Niebie ná więkſze iey uwielbienie, czyli w piekle ná tym więkſze potępienie.

P. Coż ieſt Chrzeſt?

O. Ieſt Sakrament ktory przez wylanie wody y słowa Sákrámentalne znoſi grzech pierworodny w dzieciách, y wſzelki uczynkowy w doroſłych ludziach, y przywraca utraconą przez grzech łaſkę y niewinność pierworodną.

P. Gdzie ſię mają zaczynáć Ceremonie Chrztu?

O. U-

O. U drzwi Kościelnych.

P. Czemu tam á nie w Kościele.

O. Bo ieszcze nie należą do Kościoła, ále im trzeba wniść przezedrzwi, to iest przez Chrzest, ktory iest Drzwiami wszystkich Sakramentow.

P. O coż się pyta Kapłan tego co do Chrztu przystępuie.

O. Pyta się go naprzod w osobie Oycow chrzesnych, *czego potrzebuieß od Kościoła Bożego?* á oni odpowiedaią *Wiary:* to iest ábym był náuczony o wierze. Pyta zatym Kapłan: *á Wiara ço ci daie?* á oni odpowiadaią: *Zywot wieczny.*

P. Dla czego Kapłan daley mowi? *Ieżeli tedy chceß wniść do żywota wiecznego chowey Przykazania: Będzieß miłował Pana BOGA twego ze wßystkiego serca &c. á bliźniego swego iako siebie samego.*

O. To dla tego przydaie Kościoł, áby náuczył że lubo wiara koniecznie iest potrzebna do zbawienia, iednakże nie dosyć ná samey Wierze bez dobrych uczynkow ktore są wyrażone y nákazane w przykazaniach Boskich.

P. Coż iest Exorcyzm ktory się czyni przy Chrzcie.

O. Iest to zaklęcie czarta, ktoremu się czyni iakie roskazanie Imieniem y mocą Boską, á to przykładem Chrystusa, ktory przykazał czartu *Math:* 17. aby owe dziecię Lunatyka porzucił.

P. Ktoryż iest pierwszy exorcyzm, álbo wyklinanie przy Chrzcie.

O. Iest ten kiedy Kapłan po trzykroć tchnąwszy ná twarz dziecięcia mowi; *wynidź od niego precz zły duchu, á day mieysce Duchowi Swiętemu.*

P. Czemu Kapłan tak wyklina czarta, álbo czart ieſt w dziecięciu?

Od. Nie tak ſię to ma rozumieć, áby w dzieciách miał bydź zły duch; tak iáko ſię trafia w opętanym, ále że ma duſzę iego pod mocą ſwoią y ma moc nád nią dla grzechu pierworodnego.

P. Co to znaczy, to tchnienie Kapłana po trzy rázy?

O. Znaczy to że iáko Pan BOG ſtworzył człowieka tchnął ná twarz iego y nátchnął w niego Ducha żywota, tákże też y Kapłan tchnie na twarz dziecięcia, ná znák że ma odebráć życie nádprzyrodzone łaſki Boſkiey przez Sakrament Chrztu Sw: Tchnie zaś po trzy rázy pokazuiąc, że wyklina ſzatana w Imię Troycy Przenayświętſzey.

P. Czemu Kapłan znák Krzyża Swiętego kładzie na czole y pierſiach dziecięcia, po wyklęciu czarta od niego?

O. Aby czart od niego odpędzony nieśmiał więcey przyſtąpić, widząc ten znák Zbawienny Krzyża S. ná nim wyrażony, tak iáko Anioł zabiiaiący w Egipcie nieſzkodził tym domom kędy była litera T wyrażona z roſkazania Boſkiego.

P. A czemuż wyraża ten Krzyż ná czole y na ſercu.

O. Ze Chrześcianin nie ma ſię wſtydzić upokorzenia y cháńby Krzyża Chryſtuſowego y dotego należą te ſłowa, ktore Kapłan mowi naten czas to ieſt, *odbieray Wiarę Przykazań Swiętych*, zaczym czyni znák Krzyża ná ſercu dziecięcia, to ieſt ná pierſiách iego, na znák że Chrześcianin kocháć ſię ma w naukach Ewangelii Swiętey one w ſercu ſwoim chowaiąc y w ſkutku pełniąc, z kąd też te ſłowa mowi Kapłan: *y takim bądź w obyczaiach, abyś iuż ſię mogł ſtać Kościołem Bożym.* O.

P. Coż znaczy wyciągnienie ręki Kapłana nad dziecięciem pod czas modlitwy.

O. Znaczy wyrugowanie precz od niego szatana ducha ciemności, powtore wyraża też że dziecię iuż należy do Kościoła przez Chrzest, y Kościoł nad nim ma władzą, znàkiem iest ręki wyciągnienie nad dziecięciem.

P. Coż znaczy sol poświęcona, ktorą w usta dziecięciu kładzie.

O. Znaczcy że iako sol smak sprawuie w rzeczách, tak Chrześcianin ma mieć smak do rzeczy Niebieskich y pobożności, á iáko sol broni rzeczy od zepsowania, y zaśmierdzenia się; tak y Chrześcianin ma się strzedz zepsowania złych namiętności, naostatek iako sol ma moc iż rzeczy konserwuie w dobrym ktore Chrzescianin ma záchowáć, co wszystko wyrażaią słowa y modlitwy, ktore mowi Kapłan kładąc sol w usta dziecięciu

P. Coż znáczy ślina ktorą naciera Kapłan uszy y nozdrze dziecięciu

O. Iest to naprzykład Zbawiciela naszego *Marci* 7. ktory dotknieniem śliny swoiey uzdrowił głuchego y niemego, á znáczy iż Chrześcianin ma mieć uszy otwarte ná słuchanie głosu Boskiego, ktory przez Kościoł, Rodzicow y starszych mowi, y że poki tchu w nozdrzách iego stanie od tego słuchania, y potwierdzenia głosu ustawáć niema.

P. Coż to iest wyrzeczenie się czarta, o ktore się pyta Kapłan przy Chrzcie, mowiąc: *wyrzekaß się czarta? y wßystkich spraw iego: y wßystkiey pompy albo pychy iego.*

 O. Zna-

O. Znaczy trzy rzeczy, I. znáczy wyrzeczenie się czarta, odstępuiąc strony iego, á udaiąc się ná stronę Chrystusá, odstaiąc od niego á przystaiąc do Chrystusá, y iemu wypowiedaiąc wieczną woynę, á pod znák Krzyża Chrystusowego, ná tę woynę zbawienną się záciągaiąc, II. Wyrzekáć się spraw iego, ktore są grzechy, III. Znaczy wyrzekáć się hárdości, pompy, albo pychy iego, to iest zabobonu wszelkiego, wyniosłości y okazałości, świátowey prożności, zbytku stroiow, y tym rzeczy podobnych.

P. Co znaczy namászczenie Oleiu Swiętego, ktore się czyni przy Chrzcie ná piersiach, y między łopatkami dziecięcia.

O. Znaczy łaskę Ducha Swiętego, dla tego y z przodu ná piersiach y z tyłu na łopátkach się dzieie, ná pokazánie że Chrześcianin iest ze wszystkich stron otoczony łaską Ducha Swiętego tak w szczęściu, iáko y w przeciwnościách á iáko ci co w zapaśki mieli iść namaszczeni bywali oleiem, ták Chrześcianin iest námaszczony ná ustáwiczną walkę z szatanem, záczym też nástępuie wyznánie Wiary, ktore zá Kapłanem mowią Oycowie Chrześni imieniem dziecięcia, ktore BOGU się poświęca y oddaie y słucha iego, ślubuiąc że według Wiáry, życ będzie ktorą wyznawa.

P. Co znáczy Krzyżmo, ktorym głowę dziecięciu námaszczaią?

O. Znáczy, że ochrzczony staie się Chrześciánin y należy do głowy, ktorą iest Chrystus, á my członkami iego.

P. Coż znáczy chuſta biała, ktorą Kapłan kładzie nákrywaiąc głowę dziecięciu ?

O. Znaczy niewinność pierworodną, ktora bywa przywroconą przez Chrzeſt, y że ſię káżdy Chrześcianin powinien przyoblec w Chryſtuſa to ieſt w świątobliwość, niewinność y cnoty iego, zkąd też te słowa mowi Kapłan: *Odbierz ſukienkę białą ktorey ſtrzeż niezmazaney, aż przed ſąd Pana Naſzego JEZVSA Chryſtuſa, abyś otrzymał żywot wieczny.*

P. Coż znaczy świeca zapalona, ktorą Kapłan podaie ochrzczonemu?

O. Znáczy obligacyą, ktorą ná ſię bierze chrześcianin iaśnieć cnotami y świecić inſzym przykładem życia Chrześciańſkiego, zkąd też Kapłan mowi te słowa: *Strzeż Chrztu ſwego, zachoway Przykázania BOZE, áby kiedy Pan przyidzie ná weſele, mogłeś mu zábieżeć ze wſzyſtkiemi Swiętemi ná Dworze niebieſkim, y miał życie wiekuiſte, á żył ná wieki wiekow.*

P. Czy możeſz każdy być oycem álbo mátką chrzeſną.

O. Nie y owſzem ſą takie oſoby ktorych do tego áby byli Oycami lub Matkami Chrzeſnemi przypuſzczáć nie należy, y to ieſt im prawem zábroniono.

P. Ktorzyż ſą co niemogą do tego być przypuſzczeni.

O. I. Ociec y Matka właſna dziecięcia, bo by zá tym była przeſzkoda Małżeńſtwa, II. Wſzyſcy co nieprzyſzli do lat młodzieńſtwa, to ieſt 14. co do Męſzczyzny, 12. co do Białogłowy, albowiem ci nie

ſą

są sposobni ręczyć zá kogo, co czyni Ociec y Mátka Chrzesna, III. Wszelakie Zakonne osoby, álbowiem im tego prawo zábrania. IV. Ci co máią zmysł, álbo rozum pomieszany, dla oczywistego niebespieczeństwa. V. Heretycy y niewierni. VI. Jawnie w klątwie będący. VII. Jawno-grzesznicy, y ci co sławę utracili. VIII. Ci co Katechizmu álbo pierwszych początkow Wiáry nieumieią.

Pytanie, Coż iest Bierzmowanie?

Od. Jest SAKRAMENT w ktorym przez Námaszczenie krzyżma Swiętego y słowa Sakramentalne od Biskupa wymowione daie się dar męstwa do wyznánia odważnego Wiary Swiętey.

P. Ten co nie iest Bierzmowany, czy może stanąć przy drugim zá oycá, álbo matkę do Bierzmowania?

O. Nie może, bo iest Prawem Kościelnym zakazano.

P. Dla czego Biskup daie policzek, temu co się Bierzmuie?

O. Aby się nauczył, że się stał żołnierzem Chrystusowym, y że odebrał łaskę, przez ktorąby mogł odważnie walczyć, á to nie biiąc, ale cierpiąc áby go uderzono, nie nápastuiąc, ále napáść y prześladowanie, dla obrony Wiáry, tak iako Męczennicy zwyciężali, nie broniąc się, álbo mszcząc, ále odważnie obelgi y męki zá wiarę ponosząc.

P. Coż iest Kápłaństwo?

O. Jest Sakárment, przez sukcessyą ducha y mocy Chrystusowey w Kościele Swiętym zostawiony

stano-

ſtanowiący Miniſtrow SAKRAMENTOW y Taiemnic Ołtarza Páńſkiego.

P. Ktoreż ſą SAKRAMENTA, Ktore po kilka kroć obchodzić możemy?

O. Ieſt ich cztery, to ieſt, Pokuta, Ciało y Krew Páńſka, Oley Swięty, y Małżeńſtwo.

P. Coż ieſt pokuta?

O. Ieſt SAKRAMENT Spowiedzi Swiętey w ktorym przez wyznanie grzechow y żal prawdziwy, oraz przez rozgrzeſzenie Kapłańſkie, grzechy naſze bywaią odpuſzczone.

P. Wiele ieſt częśći Pokuty Swiętey.

O. Trzy, to ieſt, Spowiedź, Skrucha, Doſyc uczynienie.

P. Co ieſt Spowiedź?

O. Ieſt wyznanie wſzyſtkich grzechow ſwoich przed Kapłanem, iako przed Namieſtnikiem Boſkim.

P. Jakaż powinná być Spowiedź?

O. Powinna być nádewſzyſtko zupełna, bo ináczey byłaby nie ważna.

P. Coż ieſt Spowiedź zupełna?

O. Ieſt wyznanie ſzczere wſzyſtkich grzechow ſwoich, liczby ich y okoliczności obciążaiących, żadnego niezamilczaiąc dla wſtydu, álbo inney przyczyny.

P. A gdyby kto zátaił grzech iaki na Spowiedzi, czy byłaby Spowiedź ważna?

O. Taka Spowiedź byłaby świętokradzka, y żadnego rozgrzeſzenia taki Penitent nie odbiera y ma Spowiedź powtorzyć.

P. A

P. A kiedy z zapomnienia opuści grzech iaki?

O. Ieżeli to zapomnienie iest dobrowolne iest także grzechem, y powinien też spowiedź powtorzyć.

P. Kiedyż iest obligacya powtorzyć Spowiedź?

O. Kiedykolwiek iakiey rzeczy Istotnie do Spowiedzi należącey niedostaie, dla czego się spowiedź staie nieważna, ná ten czas Spowiedź álbo Spowiedzi przeszłe powtorzyć trzeba.

P. Ktoreż są te przyczyny?

O. Iedne są z strony Spowiednika, drugie z strony Penitenta.

P. Ktoreż są przyczyny nieważności Spowiedzi, z strony Spowiednika.

O. I. Gdyby się kto spowiadał przęd tym co nie iest Kapłanem. II. Przed tym co iest Kapłanem, ále niema mocy cale słuchania Spowiedzi, lubo dania rozgrzeszenia od pewnych grzechow, ktore zowią *casus reservati*. III. Gdyby się spowiadał przed tym, ktory niema intencyi słuchania Spowiedzi; álbo dania rozgrzeszenia. IV. Gdyby się kto spowiadał przed spiącym, álbo Spowiednik podczas spowiedzi by zásnął.

P. A z strony Penitenta, ktore są przyczyny obliguiące do powtorzenia Spowiedzi, y ktore ią nieważną czynią?

O. I. Gdyby się kto spowiadał, á nie miał żalu zá grzechy, áni woli y postanowienia szczerego więcey się do grzechu niewracáć, á ten żal należy do istoty spowiedzi. II. Zataienie dobrowolne grzechu iakiego ná Spowiedzi, álbo okoliczności iakiey znácznie obciążaiącey, lub z iedne-

go

go grzechu, inszy grzech czyniącey, co należy do zupełności spowiedzi dla wstydu. álbo inszey racyi, to y taka spowiedź iest nieważna y rozgrzeszenie nieważne ;y powinna być powtorzona. III. Opuszczenie grzechu iakiego ná spowiedzi przez zápomnienie dobrowolne.

P. Jakież może być zápomnienie dobrowolne?

O. Może być przez niedbałe przygotowanie się do Spowiedzi.

P. Jakież ma być przygotowanie się do Spowiedzi?

O. Ma być dwoiakie, iedne dalekie drugie bliskie.

P. Coż iest przygotowanie się dalekie?

O. Jest przypomnienie sobie wszystkich grzechow swoich,przez pilny rachunek sumnienia własnego.

P. Coż iest rachunek sumnienia?

O. Jest przypomnienie sobie y rozstrząśnienie myśli, słow, y uczynkow swoich.

P. Wiele iest punktow rachunku sumnienia?

O. Pięć I. Podziękowanie Panu Bogu zá dobrodzieystwa. II. Prosić o oświecenie Ducha Swiętego dla poznania grzechow. III. Przypomniec sobie myśli, słowa, y uczynki swoie, co w nich było z grzechem, przeciwko Panu Bogu, przeciwko bliźniemu, przeciwko sobie samemu, lubo przeciwko Dziesięciu Przykazaniom Boskim. IV Porachowawszy sumnienie, żałować zá grzechy z przedsięwzięciem Spowiedzi y poprawy y życia. V. Uczynić szczere postanowienie poprawy y násnaczyć sobie iaką pokutę zá grzechy swoie, to iest przygotowanie się dalekie do Spowiedzi.

P. A przygotowanie bliskie co iest?

O. Jest

O. Jeſt Poſt, to ieſt, żeby kto był ná czczo, nieiedząc áni piiąc od połnocy, ile maiąc Kommunikowáć, także Modlitwy, Pſalmy, y Akty przed Spowiedzią.

P. Ktora ieſt druga część Pokuty Swiętey?

O. Skrucha.

P. Coż ieſt Skrucha?

O. Jeſt żal ſerdeczny y ſzczery zá grzechy ſwoie, dla ſamey tylko miłości Boſkiey.

P. Ktoraż ieſt trzecia część pokuty?

O. Jeſt doſyć uczynienie?

P. Coż ieſt doſyc uczynienie?

O. Jeſt wypełnienie pokuty náznáczoney od Spowiednika.

P. Ktoreż ſą uczynki pokutne?

O. Modlitwa, Jałmużna, Poſt y uczynki miłoſierne

P. Coż ieſt Modlitwa?

O. Jeſt podnieſienie myśli ſwoich do BOGA.

P. Wieloráka ieſt Modlitwa?

O. Dwoiaka. Uſtna, y myślna.

P. Coż ieſt Modlitwa myślna?

O. Jeſt rozmyślanie Nabożne Taiemnicy iakiey álbo prawdy Chrześciańſkiey.

P. Coż ieſt Modlitwa uſtna?

O. Jeſt każda Modlitwa, Akty y Pſalmy, ále ná deWſzyſtko Pacierz álbo Modlitwa Páńſka y Pozdrowienie Anielſkie.

P. Coż ieſt Modlitwa Páńſka.

O. Jeſt Pacierz ktorego nas ſam Chryſtus nauczył.

P. Wiele ieſt części Pacierza.

O. Siedm części, álbo ſiedm prośb.

P. Ktoreż ſą te prozby.

I. Oy-

O. I. Oycze naſz ktoryś ieſt w niebieſiech święć ſię Imię Twoie.

II. Przydź Kroleſtwo Twoie.

III. Bądź wola Twoia iako w Niebie tak y ná ziemi

IV. Chleba Náſzego powſzedniego day nam dziſiay.

V. Y odpuść nam náſze winy iako y my odpuſzczamy náſzym winowaycom.

VI Y niewodź nas ná pokuſzenie.

VII. Ale nas zbaw odezłego. Amen.

P. Coż ieſt Pozdrowienie Anielſkie?

O. Jeſt Powitanie Nayświętſzey MARYI Panny, ktore uczynił dó Niey Anioł Gábryel przy Zwiaſtowaniu Taiemnicy Wcielenia Syna Boſkiego.

P. Wiele ieſt Części Pozdrowienia Anielſkiego?

O. Trzy.

P. Ktoreż ſą?

O. Pierwſza od Anioła przy Zwiaſtowaniu, to ieſt: Bądź pozdrowiona Panno MARYA Łaſki pełna Pan z Tobą: Druga od Elżbiety przy Nawiedzeniu Panny, to ieſt: Błogosławionaś Ty między Niewiaſtami y Błogosławion Owoc Zywota Twego Swiętego JEZUS Trzecia od całego Kościoła Katolickiego to ieſt Swięta MARYA Matko BOZA Modl ſię zá námi grzeſznemi teraz y w godzinę śmierci náſzey Amen.

Pyt. Coż ieſt Poſt?

Odp. Ieſt w pewne dni y czaſy wſtrzemięźliwość od zakazánych potraw.

P. Wieloraki ieſt Poſt!

O. Dwoiaki. Naturalny, y Kościelny.

P. Coż ieſt Poſt Naturalny?

O. Ieſt

O. Jest cale bydź ná czczo nie iedząc, áni piiąc od połnocy.

P. Coż iest Post Kościelny?

O. Iest wstrzemięźliwość od niektorych potraw od Kościoła zakazanych.

P. Coż są uczynki Miłosierne?

O. Są te bez ktorych żaden zbawiony bydź nie może.

P. Wiele iest uczynkow Miłosiernych?

O. Siedm, I. Łaknącego nákarmić. II. Pragnącego nápoić. III. Nagiego Przyodźiać. IV. Chore y więźnie náwiedzać y ratowáć. V. Podrożne y Pielgrzymy w dom przyimowáć. VI. Niewolnika wykupić. VII. Umarłe chowáć.

P. Czy powinienże Spowiednik w pewnych okolicznościach odłożyć rozgrzeszenie Penitenta?

O. Rozgrzeszenie iest Część Istotna SAKRAMENTU Pokuty, z strony Spowiednika y słow SAKRAMENTALNYCH, ktore przez Kościoł CHRYSTUS Pań ná to postanowił, są iednak takie okoliczności w ktorych Spowiednika niemoże dać rozgrzeszenia, ále,powinien go koniecznie odłożyć, chyba żeby chciał y swoie y Penitenta zawodzić sumnienie, á poštaremuby takie rozgrzeszenie było nieważne.

P. Ktoreż są okoliczności, ktore koniecznie wyciągaią tego, áby odłożyć rozgrzeszenie pod nieważnością iego.

O. I. Zawziętość z kim, álbo gniew do kogo. II. Obowiązek oddania cudzego co kto ukrzywdził, álbo uszkodził. III. Nałog álbo grzechy z nałogu. IV. Bliska okazya upadku w grzech.

P. Coż to iest okazya bliska upadku w grzech?

). Iest tá ktora z siebie samey wiedzie do grze- hu, álbo tak część przywodzi do niego w osobno- i, że tyle rázy prawie człek w ten grzech wpada, ile azy mu się trafi, w iakiey się okazyi znaydowáć, iaprzykład okazya, co sama z siebie wiedzie do rzechu, iest trzymanie w domu swoim iakiey oso- y, wiedząc z doświadczenia ułomności swoiey ku- iey, okazya bliska zaś nie z siebie samey do złego riodąca, ale z okoliczności osob, z osobna iest, ná- rzykład zábawa iaka, posiedzenie, widywanie się z im, rzemiesło uczęszczanie gdzie, lubo są z siebie nie łe, ále oboiętne y godziwe, iednakże mogą komu ydź okazyą do złego doświadczoną, á w tych kto- y się znaydował y onych niechciał opuścić, tedy ozgrzeszenia ná Spowiedzi odbierać niemoże, y iie iest sposobny do niego, ále mu powinno roz- rzeszenie bydź odłożone aż poki zawziętości z ser- a nie wyruguie skutkiem samym, poki cudzego, ál- o w czym uszkodził, ukrzywdził, nie odda, nie nád- rodzi, álbo się szczerze niepostara, áby mogł nad- rodzić, ieżeli w tym stanie nie iest, áby záráz mogł owrocić y nádgrodzić, poki nałogu nie odwyknie, niepoprzestanie, á okazyą bliską do upadku, cále d siebie, y siebie od niey nie oddali; inaczey niego- nieby Kommunikował, y do SAKRAMENTU, Cia- ł, y Krwie Pańskiey po tákiey Spowiedzi y roz- rzeszeniu niegodnie świętokradzko by przystępo- ał, y wszystkie Spowiedzi ták nieważnie uczynio- e, dla nieważney absolucyi y swoiey niesposobno- ci, własney do odbierania ich, powinien powto- zyć, y to też dokładaiąc, ieżeli y wiele razy tak się powiadawszy Kommunikował.

P. Coż

P. Coż ieſt Ciało y Krew Pańſka.

O. Jeſt Przenayświętſzy SAKRAMENT, prawdziwe Ciało y Krew, y Duſza y Boſtwo CHRYSTUSA Pána.

P. Czemuż przy Mſzy S. oprócz Hoſtyi ieſt Konſekracya Kielicha, á przy Kommunii ſama tylko Hoſtya.

O. Bo Przenayświętſzy SAKRAMENT, dwoiąko ſię uważa, raz iako Ofiara, drugi raz iáko SAKRAMENT.

P. Nayświętſzy SAKRAMET, iako SAKRAMENT, coż wyraża.

O. Wyraża ſamą tylko Kommunią, ktora zawiſſa ná ſamym pożywaniu tego SAKRAMENTU, á ták pod iedną Oſobą znayduie ſię prawdziwe Ciáło y Krew Pańſka.

P. Jáko Ofiara coż reprezentuie, Nayświętſzy SAKRAMENT.

O. Reprezentuie y przypomina nam owę Ofiarę Krwawą ktorą Chryſtus Pan uczynił ná Krzyżu za grzechy náſze BOGU Oycu, Ofiaruiąc Ciało ſwoie Nayświęt: Umęczone, y Krew Nayświętſzą wylaną, á że ná ten czas Krew Nayśw: była odłączona od Ciała, dla tego przy Mſzy S. oſobno Hoſtyę, to ieſt Ciáło Pańſkie, á oſobno Kielich, to ieſt Krew Nayświętſzą Konſekruią Kapłani Miniſtrowie Ołtarza Páńſkiego.

P. Coż ieſt Mſza Swięta?

O. Jeſt Prawdziwe wyrażenie y Pamiątka Męki y Smierci Chryſtuſowey.

P. Wieleż ieſt Części Mſzy Swiętey.

O. Trzy: Pierwſza *Offertorium*, to ieſt Hoſtyi y

Kie-

Kielicha Ofiarowanie. Druga Konſekracya, to ieſt Hoſtyi y Kielicha przez Słowa Sakramentalne Konſekrowanie y Podnieſienie, álbo Elewacya. Trzecia Kommunia, álbo Ciała y Krwie Pańſkiey przyięcię.

P. Coż reprezentuią Apparaty Kápłáńſkie do Mſzy.

D. Reprężentuią Inſtrumenta Męki Chryſtuſowey, to ieſt Humerał, Chuſtę ktorą Oczy Chryſtuſowe były záſłonione przy Policzkowániu Twarzy Jego Nayświętſzey. Alba, Szatę białą w ktorą był ná pośmiewiſko od Heroda obleczony. Stuła, Manipularz, y Pas, łancuchy y powrozy ktoremi był poymany, y wleczony, do ſłupa przy biczowaniu wiązany. Ornat ſam Krzyż ktorym był obciążony. Ołtarz Gorę Kalwaryiſką ná ktorey był Ukrzyżowany. Sama zaś Mſza Mękę Jego y śmierć Naydroższą przez ktorą się zá grzechy cáłego świáta Ofiarował.

P. Kiedy Kommunikuiemy, coż przyimuiemy?

D. Prawdziwe Ciáło y Krew, Duſzę y Boſtwo Chryſtuſa Pána w Nayświętſzym SAKRAMENCIE.

P. Jakież ma bydź przygotowánie do Kommunii.

D. Dwoiakie, dalekie y bliſkie.

P. Coż ieſt przygotowanie się do Kommunii dalekie?

D. Jeſt ſumnienie wolne od grzechu, y przez Spowiedź oczyſzczone.

P. Coż ieſt przygotowanie się do Kommunii bliſkie?

D. Jeſt Poſt naturalny, áby być ná czczo od poł-

nocy nie iedząc ani piiąc: Spowiedź z żalem y z postanowieniem poprawy, zatym modlitwy y Akty Nabożne, w Kśiążkách ná to opisane.

P. Po Kommunii Swiętey, coż trzeba czynić?

O. Zábawić śię z kwadrans czásu Aktami nábożnemi, y tego dnia osobliwie wystrzegáć śię wszystkich defektow, lekkośći y grzechow.

P. Coż iest SARAMENT Oleiu Swiętego.

O. Jest Sakrament ktory dawany bywa chorym dla ich pociechy, maiąc moc gładzić powszednie grzechy y zástępowáć czego dla słabośći nie dostaie choremu z dyspozycyi Nabożnych w przyimowaniu Sakramentow Swiętych, á czasem zá łáską Bożą polepszenie ná zdrowiu chorym przynośi.

P. Coż iest SAKRAMENT Małżeństwa?

O. Jest SAKRAMENT od Chrystusa Pána postanowiony, w Postanowieniu dwoch Osob reprezentuiący złączenie Chrystusa Oblubieńca z Kośćiołem Swiętym, iako z Oblubienicą swoią.

P. Jákoż ieszcze możemy sobie applikować zasługi Chrystusowe?

O. Przez Odpusty.

P. Coż iest Odpust?

O. Jest znieśienie grzechu ná Duszy zupełnie tak co do karánia iáko co y do winy.

P. Powiedz to wyraźniey?

O. Grzech káżdy ma w sobie dwie rzeczy winę y karánie, zá tę winę należące. Przez Spowiedź znośi śię winą, ále zostaie karánie zá

tę wi-

tę winę należące w Czyſcu, ktore Pan BOG záchowuie ná tamtym świecie, zaſługi iednák Chryſtuſa Pána przez Odpuſty applikowane znoſzą przy Spowiedzi pod czas Odpuſtu uczynioney, nietylko winę, ále karanie należące ná tamtym świecie.

P. Wielorakie ſą Odpuſty?

O. Troiakie. I. Odpuſty Zupełne. II. Odpuſty na kilka álbo ná kilkanaście, kilkadzieſiąt Lat, dni, kwadragen. III. Jubileuſz.

P. Coż ieſt odpuſt Zupełny?

O. Jeſt ten ktory ieſt nádány ná zupełne znieſienie wſzyſtkiego karánia należącego zá grzechy?

P. Coż ieſt Odpuſt kilkoletni?

O. Jeſt ten ktory nie Zupełnie, ále tylko część karánia znośi należącego zá grzechy.

P. Coż ieſt Jubileuſz?

O. Ieſt Odpuſt tenże ſam co y zupełny, tylko, że ma większe niektore Przywileie, Kondycye, y ieſt Uniwerſalnieyſzy niż Odpuſt Zupełny, á wraca ſię co dwadzieścia pięć lat, názywa ſię ten Rok Miłościwe Lato.

P. Ktoż ma moc rozdáwania Odpuſtow.

O. Stolica Rzymſka, y ná niey záſiadaiący Nayważſzy Paſterz Kościoła Chryſtuſowego, Namieſtnik Chryſtuſow Ociec Swięty przez moc Kluczow Kroleſtwa Niebieſkiego, Piotrowi Swiętemu y Iego Naſtępcom od Chryſtuſa powierzonych.

P. Coż ieſt grzech?

O. Ieſt obraża y krzywda nieſkończoney Godno-

ści Majeſtatu BOSKIEGO, albo ieſt przeſtępſtwo Przykazania Boſkiego, lub Kościelnego, myślą, mową álbo uczynkiem.

P. Wiele ieſt grzechow śmiertelnych głownych.

O. Siedm, to ieſt: Pycha, Łakomſtwo, Obżarſtwo, Leniſtwo, Zazdrość, Nieczyſtość, Gniew.

P. Iakim ſpoſobem możemy ſię grzechu ſtrzedz.

O. Przez rozpamiętywanie rzeczy oſtatecznych.

P. Wiele ieſt rzeczy oſtatecznych.

O. Cztery, to ieſt: Smierć, Sąd, Piekło, Niebo.

P. Czy wſzyſcy ktorzy przed Národzeniem Chryſtuſa Páná żyli y pomarli, ſą potępieni?

O. Nie wſzyſcy, Duſze álbowiem ludzi ſprawiedliwych y Oycow Swiętych były zatrzymane w Otchłani.

P. Kiedyż wyſzły z Othłani Duſze Oycow Swiętych.

O. Wyſzły wraz z Chryſtuſem przy Zmartwychwſtaniu Páńſkim, gdy Chryſtus Pan umieraiąc zſtąpił do Piekłow, to ieſt do Otchłani, y Zmartwychwſtawſzy Trzeciego dnia wyprowadził z ſobą z Otchłani Duſze Oycow Swiętych.

P. Czy wſzyſcy ktorzy wierzą w Chryſtuſa będą zbawieni?

O. Nie, bo wſzyſcy ktorzy nie według Wiary żyią, będą potępieni, ieżeli bez pokuty w grzechu śmiertelnym zeydą z tego świáta.

§. IV.

§. IV.

O Przyſzłym Zywocie.

PYtanie. Coż nas Wiara uczy o przyſzłym żywocie?

Odpowiedź. Uczy nas że po śmierci wſzyſcy znowu Zmartwychwſtaniemy, w ciałach náſzych y ſtawiemy ſię ná Sądzie Bożym.

P. Ktoż tam będzię ſądził świat cáły?

O. CHRYSTUS IEZUS BOG y Człowiek przyidzie na ten świat Sądzić żywych y umarłych.

P. Kiedyż będzie Sąd oſtateczny?

O. Ná dokończeniu świata.

P. Co będzie ná tym Sądzie?

O. Zmartwychwſtaną wſzyſcy źli y dobrzy ná głos Trąby Anielſkiey, y ſtaną dobrzy po prawey ręce Chryſtuſa, á źli po lewey.

P. Coż zátym będzie?

O. Zawoła CHRYSTUS dobrych do Chwały wieczney, á złych odeſzle od ſiebie ná potępienie wieczne.

O. Coz ſię ná ten czas ſtanie.

P. Rozdzielą ſię ná wieki źli od dobrych, poydą iedni ná Zywot wieczny, drudzy záś w ogień wieczny.

P. Coż trzeba czynić żeby Duſzę ſwoię zbawić?

O. Trzeba dobrze wierzyć y dobrze żyć.

P. Coż ieſt dobrze wierzyć?

O. Ieſt wyznawáć w Kościele Swiętym Katolickim Rzymſkim wſzyſtkie Artykuły Wiary Swiętey, ſtrzegąc ſię uporu kacerſkiego, błędu y Schizmy.

P. Wie-

P. Wiele ieſt Artykułow Wiary Katolickiey?

O. Dwanaście. I. Wierzę w BOGA OYCA Wſzechmogącego Stworzyciela Nieba y Ziemi. II. Y w IEZUSA CHRYSTUSA SYNA Iego Iedynego Pana Náſzego. III. Ktory ſię począł z DUCHA Swiętego Národził ſię z MARYI Dziewice. IV. Umęczon pod Pońtſkim Piłatem Ukrzyżowan umarł y pogrzebion. V. Zſtąpił do Piekłow Trzeciego dnia Zmartwychwſtał. VI. Wſtąpił ná Niebioſa ſiedzi ná Prawicy u BOGA OYCA Wſzechmogącego. VII. Ztamtąd ma przyść ſądzić żywych y umarłych. VIII. Wierzę w DUCHA Swiętego. IX. Swięty Kościoł Powſzechny, Swiętych Obcowanie. X. Grzechow odpuſzczenie. XI. Ciáła Zmartwychwſtanie. XII. Zywot wieczny Amen.

P. Coż ieſt dobrze żyć.

O. Ieſt żyć pobożnie, y czynić cnoty Chrześciánſkie, ſtrzegąc ſię złego y chowaiąc Przykazanie Boſkie.

P. Wieleż ieſt Cnot Teologicznych?

O. Trzy, Wiara, Nádzieia, Miłość.

P. Wiele ieſt Cnot Kardynałnych?

O. Cztery: Roſtropność, Sprawiedliwość, Wſtrzemięźliwość y Męſtwo.

P. Wiele ieſt Przykazania Boſkiego?

O. Dzieſięć. I. Niebędzieſz miał Bogow cudzych przedemną. II. Niebędzieſz brał Imienia Pana BOGA Twego nádaremno. III. Pamiętay ábyś

Dzień

Dzień Swięty święcił. IV. Czciy Oyca Twego y Matkę Twoię. V. Nie zábiiay. VI. Niecudzołoż. VII. Nie kradniy. VIII. Nie świadcz fałſzywego świadectwa. IX. Nie pożąday żony bliźniego ſwego. X. Ani Pożąday Domu, áni wołu, áni roli, áni ſługi, áni ſłużebnice, áni Ośłá, áni żadney rzeczy ktore Iego ieſt.

P. Wiele ieſt Przykazania Kościelnego.

O. Pięć. I. Swięta Swięcić. II. Ná Wielkanoc Spowiadáć ſię y Kommunikowáć. III. Poſty nakazane pościc. IV. Mſzy Swiętey w dni Swięte zuczciwością ſłucháć. V. Dzieſięciny Kościołowi oddawać.

P. Ktoreż Ieſt zebranie wſzyſtkich Przykazáń Boſkich.

O. Będzieſz miłował Pana BOGA ſwego, że wſzyſtkiego ſerca ſwego, ze wſzyſtkiey Duſzy ſwoiey, ze wſzyſtkich ſił ſwoich, á bliźniego ſwego iako ſiebie ſamego. Co Czyniąc y ták wierząc żywota wiecznego doſtąpiemy. Amen.

Ad M. D. Gloriam

